ТАТАРСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ АПАС МУНИЦИПАЛЬ РАЙОНЫ ЧҮРИ-БУРАШ АВЫЛ ҖИРЛЕГЕ СОВЕТЫ

КАРАР

2020 ел,6 июль №153

Татарстан Республикасы Апас муниципаль районы Чүри-Бураш авыл җирлегенең генераль планын раслау турында

Россия Федерациясе Шәһәр төзелеше кодексының 24 статьясы нигезендә, Татарстан Республикасы Апас муниципаль районы Чүри-Бураш авыл җирлеге Советы **карар итте**:

1.Татарстан Республикасы Апас муниципаль районы Чүри-Бураш авыл җирлегенең генераль планын расларга

2. Әлеге карарны Татарстан Республикасы хокукый мәгълүматының рәсми порталында һәм Татарстан Республикасы Апас муниципаль районының рәсми сайтында җирлек бүлегендә бастырып чыгарырга.

3. Әлеге карарның үтәлешен тикшереп торуны үз өстемдә калдырам.

Чүри-Бураш Авыл Җирлеге Башлыгы **И. Р. Мифтахов**

Татарстан Республикасы
Апас муниципаль районы
Чүри-бураш авыл җирлегенең Советың
2020 ел, 6 июль
153 номерлы карары белән расланган

**ТАТАРСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ
АПАС МУНИЦИПАЛЬ РАЙОНЫ ЧҮРИ-БУРАШ АВЫЛ ҖИРЛЕГЕНЕҢ
ГЕНЕРАЛЬ ПЛАНЫ**

Генераль план проектын нигезләү буенча материаллар

Аңлатма

Казан 2020

ЭЧТӘЛЕК

ВВЕДЕНИЕ 5

1. ЦЕЛИ И ЗАДАЧИ ГЕНЕРАЛЬНОГО ПЛАНА ЧУРУ-БАРЫШЕВСКОГО СЕЛЬСКОГО ПОСЕЛЕНИЯ 7

2. СОВРЕМЕННОЕ СОСТОЯНИЕ И ИСПОЛЬЗОВАНИЕ ТЕРРИТОРИИ ЧУРУ-БАРЫШЕВСКОГО СЕЛЬСКОГО ПОСЕЛЕНИЯ 9

2.1. Экономико-географическое положение. Место Чуру-Барышевского сельского поселения в системе расселения Апастовского муниципального района 9
2.2. Характеристика земельного фонда 10
2.3. Социально-экономический потенциал территории 12
2.3.1 Демографический потенциал 12
2.3.2 Производственные территории 13
2.3.3 Агропромышленный комплекс 13
2.3.4 Лесной комплекс 14
2.3.5 Жилищный фонд и жилищное строительство 15
2.3.6 Объекты социального и культурно-бытового обслуживания 16
2.3.7 Объекты коммунального обслуживания (кладбища) 21
2.4. Историко-культурное наследие 23
2.5. Туристско-рекреационный потенциал. Организация отдыха местного населения....... 24
2.6. Транспортно-коммуникационная инфраструктура 24
2.7. Инженерная инфраструктура 26
2.7.1.Водоснабжение 26
2.7.2. Канализация 27
2.7.3. Санитарная очистка территории 27
2.7.4. Теплоснабжение 28
2.7.5. Газоснабжение 28
2.7.6. Электроснабжение 28
2.7.7. Слаботочные сети 30
2.8 Инженерная подготовка территории 30

3. НАПРАВЛЕНИЯ РАЗВИТИЯ ЧУРУ-БАРЫШЕВСКОГО СЕЛЬСКОГО ПОСЕЛЕНИЯ ДО 2040 ГОДА. ОБОСНОВАНИЕ МЕРОПРИЯТИЙ ПО ТЕРРИТОРИАЛЬНОМУ ПЛАНИРОВАНИЮ 39

3.1. Прогноз численности населения 39
3.2. Экономическое развитие 41
3.2.1 Развитие промышленного производства 41
3.2.2 Развитие агропромышленного комплекса 41
3.2.3 Развитие лесного комплекса 41
3.3. Развитие жилищной инфраструктуры 44
3.4. Развитие системы обслуживания населения 46
3.4.1 Развитие системы объектов социального и культурно-бытового обслуживания 46
3.4.2 Развитие системы объектов коммунального обслуживания (кладбищ) 54
3.5. Развитие рекреационных территорий. Организация мест отдыха местного населения....... 56
3.6. Развитие транспортной инфраструктуры Чуру-Барышевского сельского поселения....... 59
3.7. Мероприятия по установлению границ населенных пунктов Чуру-Барышевского сельского поселения 62
3.8. Мероприятия по развитию инженерной инфраструктуры 69
3.8.1. Водоснабжение 69
3.8.2. Канализация 71
3.8.3. Санитарная очистка территории. 77
3.8.4. Теплоснабжение 79
3.8.5. Газоснабжение 79
3.8.6. Электроснабжение 81
3.8.7. Слаботочные сети 83
3.8.8. Мероприятия по развитию инженерной инфраструктуры 85
3.9 Мероприятия инженерной подготовки территории 92
3.10. Перечень мероприятий по гражданской обороне, мероприятий по предупреждению чрезвычайных ситуаций природного и техногенного характера 98
3.10.1. Перечень мероприятий по гражданской обороне 99
3.10.2. Перечень мероприятий по предупреждению чрезвычайных ситуаций природного характера 102
3.10.3. Перечень мероприятий по предупреждению чрезвычайных ситуаций техногенного характера 109

3.10.4. Перечень возможных источников чрезвычайной ситуации биолого-социального характера 129
3.10.5. Пункты и зоны охвата сетей мониторинга ЧС природного и техногенного характера 130
3.10.6. Мероприятия по оповещению о чрезвычайной ситуации 131
3.10.7. Спасательные формирования 134
3.10.8. Индивидуальная защита 136
3.10.9. Мероприятия по организации эвакуации населения при чрезвычайных ситуациях природного и техногенного характера 136
3.10.10. Мероприятия по обеспечению пожарной безопасности 137
4. ТЕХНИКО-ЭКОНОМИЧЕСКИЕ ПОКАЗАТЕЛИ 140
СПИСОК ИСПОЛЬЗОВАННОЙ ЛИТЕРАТУРЫ 144

КЕРЕШ

Татарстан Республикасы Апас муниципаль районы Чүри-Бураш авыл җирлегенең генераль планы проектлауга бирелгән мәсьәлә нигезендә «Татинвестгражданпроект» ДУП тарафыннан эшләнде.

Генераль план проектын эшләүгә заказ бирүче-«ТР Баш инвестицион-төзелеш идарәсе»ДКУ.

Апас муниципаль районы Чүри-Бураш авыл җирлегенең генераль планы-территориаль планлаштыру документы, ул шәһәр төзелеше стратегиясен, яшәеш мохитен формалаштыру шартларын, җирлек территорияләренең үсеш юнәлешләрен һәм чикләрен, җирлек составындагы торак пунктларның чикләрен билгеләү һәм үзгәртү, территорияләрне функциональ зоналаштыру, инженер, транспорт һәм социаль инфраструктураны үстерү, тарихи-мәдәни мирас объектларын һәм аеруча саклана торган табигать территорияләрен саклауга карата шәһәр төзелеше таләпләрен, экологик һәм санитар иминлекне билгели.

Документны актуальләштерү нигезендә генераль план өчен түбәндәге этаплар билгеләнде:

Башлангыч ел — 2017 ел башы

Генераль планны тормышка ашыру буенча беренчел чаралар билгеләнгән беренче чират – 2025 елга кадәр.

Генераль планның барлык төп проект карарлары планлаштырылган исәп-хисап вакыты-2040 елга кадәр.

Россия Федерациясе Шәһәр төзелеше кодексының 23 статьясы нигезендә Чүри-Бураш авыл җирлегенең генераль планы проекты түбәндәгеләрне үз эченә ала:

1 өлеш (расланган) текст һәм график материаллар составында:

Текст материаллары-территориаль планлаштыру турында Нигезләмә, аңа территориаль планлаштыру максатлары һәм бурычлары, территориаль планлаштыру буенча чаралар исемлеге һәм генераль планны гамәлгә ашыру этаплары буенча аларны үтәү эзлеклелеге керә.

График материалларда территориаль планлаштыру картасын кертеп.

2 өлеш территориаль планлаштыру тәкъдимнәрен нигезләү һәм аңлату максатларында, авыл җирлегенең генераль планын раслау процессын килештерү һәм тәэмин итү өчен, текст һәм график материаллардан торган проектны нигезләү буенча материаллар.

Текст материаллары җирлек территориясе торышын, аның комплекслы үсеше проблемаларын һәм юнәлешләрен анализлауны, территориаль һәм пространство-планлаштыру үсешен нигезләүне, территориаль планлаштыру буенча чаралар исемлеген, аларны тормышка ашыру этапларын, табигый һәм техноген характердагы гадәттән тыш хәлләр килеп чыгу куркынычы булган төп факторлар исемлеген үз эченә ала.

График материалларда генераль план нигезләмәләрен нигезләү схемалары бар.

Апас муниципаль районы Чүри-Бураш авыл җирлегенең генераль планын эшләгәндә түбәндәге материаллар файдаланылды:

- Татарстан Республикасы Министрлар Кабинетының 21.02.2011 ел, № 134 карары (Министрлар Кабинетының 15.12.2018 ел, № 1145 карары редакциясендә) белән расланган Татарстан Республикасының территориаль планлаштыру схемасы;

- Апас муниципаль район Советының 2014 елның 7 ноябрендә кабул ителгән 227 номерлы карары белән расланган Татарстан Республикасы Апас муниципаль районының территориаль планлаштыру схемасы;

- Татарстан Республикасы Апас муниципаль районының 2016-2021 елларга һәм 2030 елга кадәрге план чорына социаль-икътисадый үсеш стратегиясе;

Татарстан Республикасы Апас муниципаль районы Чүри-Бураш авыл җирлегенең 2017 елның 17 апрелендәге 58 номерлы Татарстан Республикасы Апас муниципаль районы Чүри-Бураш авыл җирлеге Советы карары белән расланган 2017-2021 елларга һәм 2030 елга кадәрге чорга социаль-икътисадый үсеш планы;

-Апас муниципаль районы һәм аның составына керүче Чүри-Бураш авыл җирлеге администрацияләре тарафыннан бирелгән рәсми мәгълүматлар.

1. ЧҮРИ-БУРАШ АВЫЛ ҖИРЛЕГЕНЕҢ ГЕНЕРАЛЬ ПЛАНЫНЫҢ МАКСАТЛАРЫ ҺӘМ БУРЫЧЛАРЫ

Җирлекнең генераль планы - җирлекнең шәһәр төзелеше үсеше стратегиясен билгели торган территориаль планлаштыру документы.

Генераль план халык һәм дәүләт мәнфәгатьләрендә яшәеш мохитен формалаштыру шартларын, җирлекләрнең үсеш юнәлешләрен һәм чикләрен, территорияләрне зоналаштыру, инженер, транспорт һәм социаль инфраструктураны үстерү, тарихи-мәдәни мирас объектларын һәм аеруча саклана торган табигать территорияләрен саклауга карата шәһәр төзелеше таләпләрен, экологик һәм санитар иминлекне билгели торган төп шәһәр төзелеше документы булып тора.

Чүри-Бураш авыл җирлегенең генераль планын эшләгәндә территориаль планлаштыруның төп максатлары булып түбәндәгеләр торалар:

– федераль законнар һәм Россия Федерациясе субъекты законнары нигезендә территория үсеше белән идарә итүнең нәтиҗәле инструментын булдыру;

– муниципаль берәмлек буларак авыл җирлегенең бөтенлеген территориаль планлаштыру чаралары белән тәэмин итү;

– инженерлык һәм транспорт инфраструктурасы үсешен исәпкә алып, җирлекнең социаль-икътисади потенциалын максималь рәвештә ачуга туры килә торган, территорияне планлаштыру, функциональ зоналаштыру һәм шәһәр төзелешен зоналаштыру өчен шартлар тудыру буенча рациональ карарлар эшләү.

Генераль планның проект карарлары планлаштыру структурасын оештыру, җирлекнең территориаль, инфраструктура һәм социаль-икътисади үсеше мәсьәләләрен комплекслы хәл итү, җирдән файдалану һәм төзелеш кагыйдәләрен эшләү, территориаль зоналардан файдалануның хокукый режимын билгеләүче, инвестицион үсеш зоналарын билгеләү өчен нигез булып тора.

Әлеге максатларны тормышка ашыру территориаль планлаштыруның түбәндәге бурычларын хәл итү юлы белән гамәлгә ашырыла:

– муниципаль берәмлектә яшәү мохитенең параметрларын, яшәешне тәэмин итүнең гамәлдәге ресурсларын анализлау нигезендә әлеге проблемаларны хәл итүне тәэмин итә торган торак пунктлар территорияләренең шәһәр төзелеше үсеше проблемаларын, шулай ук кабул ителгән шәһәр төзелеше карарларының аерым проблемаларын ачыклау;

– территорияне функциональ зоналаштыру (функциональ зоналарның планлаштырылган чикләрен чагылдыру);

– торак пунктларның оптималь функциональ-планлаштыру структурасын эшләү, алга таба шәһәр төзелешен зоналаштыру, җирдән файдалану һәм төзелеш кагыйдәләрен әзерләү өчен территорияләрне гармонияле һәм тотрыклы үстерү өчен алшартлар тудыра торган;

– Чүри-Бураш авыл җирлегенең шәһәр төзелеше, инфраструктура, табигать, социаль һәм рекреацион компонентларның үзара килешенгән һәм балансланган динамикасын тәэмин итүче үсеш параметрларын билгеләү;

– әйләнә-тирә табигый мохитне саклау шартларында авыл җирлегенең инвестицион җәлеп итүчәнлеген тәэмин итү буенча беренчел чаралар һәм гамәлләр исемлеген әзерләү;

– капиталь төзелеш объектларын планлаштырыла торган урнаштыру, сәнәгать, энергетика, транспорт һәм элемтә җирләренең гамәлдәге һәм планлаштырылган чикләре.

2. ЧҮРИ-БУРАШ АВЫЛ ҖИРЛЕГЕ ТЕРРИТОРИЯСЕНЕҢ ТОРЫШЫ ҺӘМ КУЛЛАНЫЛЫШЫ

2.1. Икътисадый-географик урыны. Чүри-Бураш авыл җирлегенең халыкны күчерү системасында урыны

Чүри-Бураш авыл җирлеге чиге «Апас муниципаль районы «муниципаль берәмлегенең һәм аның составындагы муниципаль берәмлекләрнең территорияләре чикләрен билгеләү һәм аларның статусы турында» 2005 елның 31 гыйнварындагы 8-ТРЗ номерлы Татарстан Республикасы Законы нигезендә кабул ителде (үзгәрешләр һәм өстәмәләр белән).

Хәзерге вакытта Чүри-Бураш авыл җирлеге территориясендә ике торак пункт урнашкан: Чүри-Бураш авылы (административ үзәге), Танай-Турай авылы.

Чүри-Бураш авыл җирлеге Татарстан Республикасының көнбатыш өлешендә, Апас муниципаль районының үзәк өлешендә урнашкан һәм төньяк-көнчыгыштан Зур Күккүз һәм Әлмәндәр авыл җирлекләре белән, көньяк – көнчыгыштан һәм көньяк-көнчыгыштан Ишеево авыл җирлеге белән, көньяк – көнбатышка таба – «Апас штп» муниципаль берәмлеге, көнбатыштан Табар Черкене авыл җирлеге белән, көнбатыштан һәм төньяк-көнбатыштан Болын-Балыкчы авыл җирлеге белән чиктәш.

Авыл җирлегенең гомуми мәйданы 5488,03 га тәшкил итә, шул исәптән торак пунктларның мәйданы 135,1941 га, шулардан: Чүри-Бурашево авылы-80,0762 га, Танай-Турай авылы-55,1179 га.

Чүри-Бураш авыл җирлегендә түбәндәге иҗтимагый объектлар бар: балалар бакчалары, төп гомуми белем бирү мәктәбе, фельдшер-акушерлык пунктлары, авыл мәдәният йорты, авыл клубы, авыл китапханәсе, почта элемтәсе бүлеге, Сәүдә һәм туклану объектлары, полициянең участок пункты.

Авыл җирлеге икътисадының төп тармагы-авыл хуҗалыгы. Җирлек территориясендә ашлык һәм бөртекле культуралар үстерү, шулай ук терлекчелек продукциясе җитештерү буенча махсуслашкан «Свияга» АХП ҖЧҖ эшли.

Чүри-Бураш авыл җирлегенең Татарстан Республикасының башка җирлекләре һәм районнары белән транспорт элемтәсе хәзерге вакытта федераль, региональ яки муниципальара әһәмияттәге автомобиль юллары аша гамәлгә ашырыла. Җирлек территориясе буенча Р-241 «Казан-Буа-Ульяновск» автомобиль юлы, шулай ук региональ яки муниципальара әһәмияткә ия булган «Казан-Ульяновск»-Апас-«Олан-Каратун», «Казан-Ульяновск»-Чүри-Барыш, «Казан-Ульяновск»-Танай-Турай автомобиль юллары уза.

Халыкны күчерү системасында роле

Чүри-Бураш авыл җирлегенең территориаль оешмасы Татарстан Республикасы Апас муниципаль районының халыкны күчерү системасының бер өлеше булып тора.

Апас системасында төп система барлыкка китерүче фактор булып автомобиль юлы тора, аның буенча торак пунктларның бер-берсе белән, Апас муниципаль районы үзәге һәм Татарстан Республикасы башкаласы Казан шәһәре белән элемтәсе тора. Чүри-Бураш авыл җирлегендә «Казан-Буа-Ульяновск»федераль әһәмияттәге Р-241 автомобиль юлы шундый элемтә булып тора.

Икенче система барлыкка китерүче фактор булып елга челтәре (Улема, Зөя елгасы) тора, аның буенча тарихи үсеш нәтиҗәсендә җирлек, район һәм Татарстан Республикасының бөтен территориясен күчерү системасы формалаша башлады.

Халыкның тыгызлыгы күрсәткече халыкны күчерү системасының торышын характерлый. Татарстан Республикасының территориаль планлаштыру схемасы буенча Апас районы авыл халкының тыгызлыгын бәяләү буенча уртача күрсәткечләрдән түбәнрәк булган төркемгә керә (20-40 кеше/кв.км). Шулай да, Чүри-Бураш авыл җирлеге халкының уртача тыгызлыгы 1 кв.километрга 10,5 кеше булса да, карала торган авыл җирлеге халык тыгызлыгының түбән күрсәткечләре булган территория булып тора.

Чүри-Бураш авыл җирлеге территориясендә 2017 елның 1 гыйнварына 575 кеше яши. Даими халык ике торак пункт территориясендә – Чүри-Барыш авылында (җирлек үзәге), Танай-Турай авылында (янәшәдәге торак пункт) урнашкан.

Чүри-Бураш авыл җирлегенең Халыкка күчерү системасы ике яклы характерга ия.

Анда административ функцияләр, мәгариф һәм медицина оешмалары, мәдәният учреждениеләре, физик культура һәм спорт объектлары, сәүдә һәм туклану предприятиеләре, элемтә предприятиеләре урнашкан.

Икенче рангны Танай-Турай авылы били, анда 233 кеше,белем бирү, медицина оешмалары, мәдәният учреждениесе, сәүдә объекты бар.

2.2. Җир фонды характеристикасы

Категорияләр һәм авыл хуҗалыгы буенча җир фондын бүлү

Тегe яки бу территория чикләрендә урнашкан барлык җирләр дә аның җир ресурслары буларак карала, алар йә хуҗалык әйләнешенә кертелгән, йә аннан файдаланылырга мөмкин.

Россия Федерациясе Җир кодексының 1 п. 7 статьясы нигезендә Россия Федерациясендә җирләр максатчан билгеләнеше буенча түбәндәге категорияләргә бүленә:

– авыл хуҗалыгы билгеләнешендәге җирләр;
– торак пунктлар җирләре;
– сәнәгать, энергетика, транспорт, элемтә, радиотапшырулар, телевидение, информатика җирләре, космик эшчәнлекне тәэмин итү өчен җирләр, оборона, куркынычсызлык һәм башка махсус билгеләнештәге җирләр;
– аеруча саклана торган территорияләр һәм объектлар җирләре;
– урман фонды җирләре;
– су фонды җирләре;
– запас җирләр.

Чүри-Бураш авыл җирлегенең гомуми мәйданы 5488,03 га яки 54,88 кв. км (картографик материал буенча) тәшкил итә.

Урман төзелеше документациясе һәм картографик материал буенча җирлек чикләрендә урман фонды җирләре 150,8 га мәйдан били, ягъни җирлекнең гомуми мәйданының 2,75% ын тәшкил итә.

Калган категорияләр буенча мәгълүмат авыл җирлеге территориясе чикләрендә юк.

Милек рәвешләре буенча җир фондын бүлү

Гамәлдәге законнар нигезендә бүгенге көндә түбәндәге милек төрләре бүлеп бирелә:

– дәүләт милке (федераль һәм республика милке);

– муниципаль милек;

– шәхси милек.

Чүри-Бураш авыл җирлеге территориясендә федераль милектә булган җирләр турында мәгълүмат юк. Әмма Урман кодексының 8 статьясы нигезендә урман кишәрлекләре урман фонды җирләре составында Федераль милектә тора. Шулай итеп, Чүри-Бураш авыл җирлеге чикләрендә якынча 150,8 га җир Федераль милектә.

ТР Җир һәм мөлкәт мөнәсәбәтләре министрлыгы мәгълүматларына караганда, Чүри-Бураш авыл җирлеге территориясендә республика милкендәге җир кишәрлекләре юк.

Чүри-Бураш авыл җирлеге территориясендә җир кишәрлекләре һәм башка төр милек хокуклары турында мәгълүмат юк.

2.3. Территориянең социаль-икътисади потенциалы

2.3.1 Демографик потенциал

Демографик фактор территорияне хуҗалык итеп үзләштерү һәм җәмгыятьнең икътисади үсешенә сизелерлек йогынты ясый.

Чүри-Бураш авыл җирлеге башкарма комитеты биргән мәгълүматларга караганда, 2017 ел башына халык саны 575 кеше тәшкил иткән.

Чүри-Бураш авыл җирлегенең демографик структурасы торак пунктлар киселешендә яше буенча 2.3.1.1 таблицасында күрсәтелгән.

2.3.1.1 Таблица

Демографик структура һәм халык хәрәкәте
Чүри-Бураш авыл җирлегендә 2017 ел башына-кеше саны

Күрсәткечләр	**Торак пунктлар**		**Барлыгы Чүри-Бураш авыл җирлеге буенча**
	Чүри-Барыш авылы	**Танай-Турай авылы**	
Халык саны, барлыгы	**342**	**233**	**575**
Сабыйлар яшендә:	**59**	**44**	**103**
1 яшькә кадәр	2	1	3
1-6 яшь	19	14	33
7-15 яшь	38	29	67
Эшкә яраклылар	**172**	**137**	**309**
16-17 яшь	5	4	9
18-54 яшь хатын-кызлар өчен	80	45	125
18-59 яшь ирләр өчен	87	88	175
Хезмәткә сәләтсез яшьтәгеләр	**111**	**52**	**163**
55 яшьтән өлкәнрәк хатын-кызлар өчен	72	43	115
60 яшьтән өлкәнрәк ир-атлар өчен	39	9	48
Халыкның гомуми артуы	**4**	**-2**	**2**
Табигый	**1**	**-1**	**0**
Туучылар	2	1	3
улү	1	2	3
Механик	**3**	**-1**	**2**
Килү	5	1	6
Китү	2	2	4

Таблицадан күренгәнчә, халыкның күп өлеше авыл җирлегенең административ үзәгендә – Чүри-Бураш авылында яши, бу халыкның гомуми санынннан 59,5% тәшкил итә. Танай-Турай авылында 233 кеше (40,5%) яши.

Эшкә яраклы яшьтәге халык саны – 309 кеше (53,7%), эшкә яраксыз яшь – 266 кеше (46,3%) , шул исәптән эшкә яраклы яшьтән өлкәнрәк – 163 кеше (28,4%), эшкә яраклы яшьтән яшьрәк-103 кеше (17,9%). Шулай итеп, җирлектә халыкның демографик йөкләнеше зур, ул эшкә яраклы булмаган 100 кешегә 86 кешене тәшкил итә.

Югарыда китерелгән мәгълүматлардан күренгәнчә, 2017 ел башына җирлектә туучылар саны һәм үлүчеләр саны бер үк дәрәҗәдә. Нәтиҗәдә, халыкның табигый

артуы нульле әһәмияткә ия. Шул ук вакытта 2017 ел башына халыкның миграцион артуы уңай әһәмияткә ия.

Шулай итеп, Чүри-Бураш авыл җирлегендә халыкның гомуми саны 2 кеше тәшкил итте.

2.3.2 Җитештерү территорияләре

Чүри-Бураш авыл җирлеге территориясендә Апас ш.т. п. янындагы көнбатыш өлешендә Апас керамзит балчыклары бар. Әмма авыл җирлеге территориясендә бернинди җитештерү эшчәнлеге дә алып барылмый.

2.3.3 Агросәнәгать комплексы

Агросәнәгать комплексы азык-төлек продуктлары җитештерү һәм халыкны алар белән тәэмин итү, авыл хуҗалыгы өчен җитештерү чаралары җитештерү һәм авыл хуҗалыгына хезмәт күрсәтү белән шөгыльләнүче макроикътисад тармаклары җыелмасыннан гыйбарәт.

Үсемлекчелек һәм терлекчелек тармаклары агросәнәгать комплексының мөһим тармаклары булып тора.

Чүри-Бураш авыл җирлеге территориясендә авыл хуҗалыгы эшчәнлеген «Свияга» АХП ҖЧҖ алып бара. Авыл җирлеге территориясендә «Свияга» АХП ҖЧҖ урнашкан агросәнәгать комплексы объектлары исемлеге 2.3.3.1 таблицасында күрсәтелгән.

2.3.3.1 Таблица

2017 елның 1 гыйнварына Чүри-Бураш авыл җирлеге территориясендә АПК объектларының исемлеге һәм характеристикасы

№ п/п	сызым буенча	Объектның атамасы	Адрес: (урнашу урыны)	Объектның куәте
1	1.5	Ат ишегалды Минһаҗев Л.Т. КФХ	Чүри-Барыш авылы	11 ат
2	3.1	"Свияга" АХП ҖЧҖ мөгезле эре терлек фермасы»	Чури-Барыш авылыннан көнбатыштарак	800 баш
3	3.2	"Свияга" АХП ҖЧҖ ындыр табагы»	Чури-Барыш авылыннан көнбатыштарак	500 тонна
4	3.3	"Свияга" АХП ҖЧҖ машина-трактор остаханәсе»	Чури-Барыш авылыннан көнбатыштарак	15 берәмлек
5	3.4	«Свияга " АХП ҖЧҖ печәнлек саклау урыны»	Чури-Барыш авылыннан көнбатыштарак	3000 тонна
6	3.1	"Свияга" АХП ҖЧҖ мөгезле эре терлек фермасы»	Көнчыгыш Танай-Турай авылы	500 баш
7	3.5	Маллар өчен җәйге лагерь	Чүри-Барыш һәм Танай-Турай авыллары арасында	мәгълүматлар юк
8	3.5	Маллар өчен җәйге лагерь	җирлекнең төньяк-көнбатыш өлеше Зөя елгасы янында	мәгълүматлар юк

Чүри-Бураш авыл җирлеге территориясендә 79,54 га мәйданда аеруча кыйммәтле авыл хуҗалыгы җирләре бар (кадастр номеры 16: 08: 210303:20).

2.3.4 Урман комплексы

Россия Федерациясе Җир кодексы нигезендә, урман фонды җирләренә урман җирләре (урман үсемлекләре белән капланган һәм аның белән капланмаган җирләр, ләкин аны торгызу өчен билгеләнгән җирләр - кисү, гари, Ватан, прогалин һәм башкалар) һәм урман хуҗалыгын алып бару өчен билгеләнгән урман булмаган җирләр (кисүләр, юллар, сазлыклар һәм башкалар) керә. Барлык урманнар, оборона җирләрендә һәм торак пункт җирләрендә урнашкан урманнардан, шулай ук урман фондына кермәгән урман утыртмаларыннан тыш, урман фонды барлыкка килә.

Чүри-Бураш авыл җирлегенең урман фонды 150,8 га мәйдан били, бу авыл җирлегенең барлык мәйданының 2,75% ын тәшкил итә. Авыл җирлеге территориясендә «Буа урманчылыгы» ДКУнең Төбәк-Чиркәү участок урманчылыгының урманнары урнашкан.

Урман фонды урманнарыннан тыш, җирлек территориясендә шулай ук урман фондына кермәгән (158,2 га) урман җирләре һәм урман утыртмалары бар. Әлеге урман утыртмалары авыл хуҗалыгы билгеләнешендәге җирләрдә, сәнәгать, энергетика, транспорт, элемтә, радио, телевидение, информатика җирләрендә, космик эшчәнлекне тәэмин итү өчен, оборона, куркынычсызлык һәм башка махсус билгеләнештәге җирләрдә урнашкан һәм җирләрне тискәре, антропоген һәм техноген күренешләрдән яклауны тәэмин итү өчен билгеләнгән.

Максатчан билгеләнеше һәм яклау категорияләре буенча урман фондын бүлү

Урман фонды җирләрендә урнашкан урманнар саклау, эксплуатация урманнарына һәм резерв урманнарына максатчан билгеләнеш буенча бүленә.

Чүри-Бураш авыл җирлеге чикләрендә урнашкан урман фондының (150,8 га) бөтен мәйданы саклагыч урманнар белән тәкъдим ителгән.

Саклагыч урманнар, әйләнә-тирә мохитне саклау, саклау, санитар-гигиена, сәламәтләндерү һәм башка файдалы функцияләрне саклау максатларында, аларны саклау урманнарының максатчан билгеләнеше һәм алар башкара торган файдалы функцияләр белән бер үк вакытта файдалану шарты белән бер үк вакытта урманнардан файдаланып үзләштерелергә тиеш.

Авыл җирлеге территориясендә саклагыч урманнар түбәндәге саклау категорияләре белән тәкъдим ителә:

1) су саклау зоналарында урнашкан урманнар, гомуми мәйданы 1,05 га. Әлеге урманнар су объектларының пычрануын, корылмаларын, куылуын, аларның суларын бетерүне булдырмау, шулай ук су биологик ресурсларын һәм хайваннар һәм үсемлекләр дөньясының башка объектларын саклау функцияләрен башкара.

2) кыйммәтле урманнар:

- урман-дала зоналарында урнашкан урманнар (70,24 га). Мондый урманнарга урман-дала зоналарында урманнарның Аерылган участоклары, шулай ук саклау һәм эрозиягә каршы әһәмияте булган табигый яки ясалма урманнар участоклары керә, аларның күләме һәм чикләре җирле геологик, гидрогеологик, туфрак һәм башка табигый шартларны исәпкә алып билгеләнә. Бу категориядәге урманнарның максатчан билгеләнеше-кырларны һәм башка авыл хуҗалыгы җирләрен туфракларның җил һәм су эрозиясеннән саклау, авыл хуҗалыгы җирләренең тирә-юнендәге микроклиматын яхшырту, табигатьне саклау һәм табигатьне формалаштыручы башка функцияләр.

- фәнни яки тарихи әһәмияткә ия булган урманнар (68,99 га). Күрсәтелгән урманнарга тарихи-мәдәни тыюлыклар, мемориаль комплекслар территорияләрендә яисә мөһим тарихи вакыйгалар белән бәйле урыннарда урнашкан урманнар; табигать, тарих һәм мәдәният һәйкәлләрен саклау зоналарында урнашкан урманнар, шулай ук урман хуҗалыгы практикасының күренекле казанышлары үрнәкләре яки озак вакытлы фәнни тикшеренүләр объектлары булган урманнар керә.

- су объектлары буенда урнашкан урманнар (10,52 га), елгаларның ике яры буенча һәм су саклау максатлары белән су объектлары тирәсендә бүлеп бирелә.

2.3.5 Торак фонды һәм торак төзелеше

2017 ел башына Чүри-Бураш авыл җирлегенең торак фонды күләме 13,8 мең кв.метр тәшкил иткән. Торак фонды бары тик шәхси төзелеш белән генә тәкъдим ителгән.

2.3.5.1 Таблица

Гамәлдәге торак фондының характеристикасы
Чүри-Бураш авыл җирлегендә 2017 ел башына

Атамасы	Торак фонды, мең кв. м.	Халык саны, кеше	Җитешлек, кв.м / кеше
Чүри-Бураш авыл җирлеге	**13,8**	**575**	**24**
Чүри-Барыш авылы	9,3	342	27,2
Танай-Турай авылы	4,5	233	19,3

Халыкның тормыш дәрәҗәсен һәм сыйфатын тасвирлый торган күрсәткечләрнең берсе-халыкның торак белән тәэмин ителеше күрсәткече (бер кешегә гомуми мәйданның квадрат метры). Чүри-Бураш авыл җирлеге буенча 2017 ел башына бер кешегә гомуми торак мәйданы 24 кв.м туры килә, бу авыл җирендә халыкның торак белән тәэмин ителеше буенча уртача республика күрсәткеченнән бераз түбәнрәк – бер кешегә 29,1 кв. м гомуми торак мәйданыннан.

Чүри-Бураш авыл җирлегендә даими булмаган халык өчен торак фонды юк.

Соңгы 5 елда Чүри-Бураш авыл җирлегендә 6 индивидуаль торак йорт файдалануга тапшырылган, бер йортның уртача күләме 92 кв. м. тәшкил итә. Шунысын да билгеләп үтәргә кирәк, карала торган чорда бары тик индивидуаль торак йортлар төзелгән.

2.3.5.2 Таблица

2011-2016 еллар өчен торак төзелеше (мең кв. метр гомуми мәйдан)

Еллар	Йортлар саны	Гомуми мәйданы, кв. м.	Йорт төрләре	
			күпфатирлы	шәхси
2012	1	61	-	61
2013	1	89	-	89
2014	1	80	-	80
2015	2	230	-	230
2016	1	90	-	90

Искәрмә: таблица авыл җирлеге администрациясе тарафыннан бирелгән мәгълүматлар буенча төзелгән.

2.3.6 Социаль һәм мәдәни-көнкүреш хезмәте күрсәтү объектлары

Мәгариф оешмалары

Хәзерге вакытта Чүри-Бураш авыл җирлегендә мәктәпкәчә белем бирү оешмалары тәкъдим ителгән:

- Чүри-Бураш авылының гомуми белем бирү оешмасы белән бер бинада урнашкан «Алтын–Балык «балалар бакчасы Чүри-Бураш авылында 17 урынлы (сызым буенча 1.1 номерлы);
- Танай-Турай авылының «Гөлбакча» балалар бакчасы (2.1 нче номерлы).

Әлеге мәктәпкәчә белем бирү оешмалары хәзерге вакытта 100% ка тулган, балалар бакчаларының гомуми куәте 1 яшьтән алып 6 яшькә кадәрге балаларның ихтыяҗын 132% ка тәэмин итә. Балалар бакчалары биналарының физик торышы әйбәт.

Гомуми белем бирү оешмалары. Чүри-Бураш авыл җирлегендә Чүри-Бураш авылында 110 урынлы "Чүри-Бураш төп гомуми белем бирү мәктәбе" эшли. Мәктәптә укучылар саны 46 кеше тәшкил итә, димәк, мәктәп 41,8% ка тулыланган. Калган 30 кеше Апас шәһәр тибындагы бистәсендә белем ала.

Проектлаштыруның гамәлдәге нормативлары нигезендә 7-17 яшьләрдәге балаларның 100 % ы гомуми белем бирү оешмаларында урыннар белән тәэмин ителергә тиеш, шулай итеп, мәктәптәге норматив урыннар саны (башка җирлекләрдәге мәгариф оешмаларында белем алучы балаларны исәпкә алып) 46 урын тәшкил итәргә тиеш. Шулай итеп, халыкны гомуми белем бирү оешмаларында урыннар белән тәэмин итү норматив ихтыяҗның 239% ын тәшкил итә.

Балаларга өстәмә белем бирү объектлары Чүри-Бураш төп гомуми белем бирү мәктәбе базасында эшләп килүче түгәрәкләр белән тәкъдим ителгән. Түгәрәкләрдә шөгыльләнүчеләр саны 20 кеше тәшкил итә.

Чүри-Бураш авыл җирлегендә өстәмә белем бирү оешмалары тарафыннан, шәһәр төзелеше проектлары нормативларына туры китереп, 7-17 яшьлек балаларның 120% тан да ким булмаска тиеш, бу 91 кешегә туры килә. Бүгенге көндә Чүри-Бураш авыл җирлегендә балаларны өстәмә белем белән тәэмин итү дәрәҗәсе 22% тәшкил итә.

Дәвалау-профилактика медицина оешмалары

Апас муниципаль районы халкына медицина хезмәте күрсәтүне Апас район хастаханәсе (тәүлек әйләнәсе 76 койка), поликлиника (сменага 467 кеше керә) һәм Урта Балтай табиблык амбулаториясе (тәүлек әйләнәсе 3 койка, сменага 50 кеше килә) башкара. Тулаем алганда, район буенча тәэмин ителеш норманың 27% ын гына тәшкил итә. Хастахәнә койкалар белән тәэмин ителешнең җитәрлек дәрәҗәдә булмавы койка-көннәр саны (койкада булу көннәре) кимүнең Гомумроссия тенденциясенә һәм беренчел медик-санитар ярдәмнең ролен көчәйтүгә һәм сыйфатын күтәрүгә юнәлдерелгән структур үзгәртеп корулар үткәрүгә бәйле рәвештә, койка эше көннәренең санын арттыруга бәйле.

Халыкка кичектергесез медицина ярдәме күрсәтү өчен Апас муниципаль районында үзәк район хастаханәсе каршындагы ашыгыч медицина ярдәме станциясе бар, аның карамагында 5 махсуслаштырылган автомобиль бар. РҮХ каршындагы ашыгыч медицина ярдәме станциясе бөтен районга хезмәт күрсәтә. Ашыгыч медицина ярдәме станциясе көче нормадан чыгып, 10 мең кешегә исәпләнгән 1

автомобиль нормасыннан чыгып, махсуслаштырылган автомобильдә 15 минутлык зона чикләрендә исәпләнә.

Сәламәтлек саклау системасында мөһим сектор булып амбулатор-поликлиника хезмәте тора, аның торышына бөтен тармак эшчәнлегенең нәтиҗәлелеге һәм сыйфаты, шулай ук күп кенә медик-социаль проблемаларны хәл итү тора.

Чүри-Бураш авыл җирлеге халкына медицина хезмәте күрсәтүне 2 фельдшер-акушерлык пункты гамәлгә ашыра:

- Чүри-Бураш фельдшер-акушерлык пункты Чүри-Барыш авылында авыл мәдәният йорты бинасында урнашкан (1.2).);
- Танай-Турай фельдшер-акушерлык пункты Танай-Турай авылында авыл клубы бинасында урнашкан (2.1 нче номерлы).

ФАПлар урнашкан бинлар нормаль хәлдә, әмма Чури-Барыш авылындагы бина капиталь ремонт таләп итә.

Җирлек халкының дәвалау-профилактика медицина оешмалары белән тәэмин ителеше 250% тәшкил итә.

Мәдәният һәм сәнгать учреждениеләре

Чүри-Бураш авыл җирлегендә түбәндәге мәдәни-ял итү учреждениеләре эшли:

- Чүри-Бураш авылында 120 урынга исәпләнгән авыл мәдәният йорты (№1.2);
- Чүри-Бураш авылында китапханә фонды егәрлеге 11,6 мең данә булган авыл китапханәсе (№1.2) авыл мәдәният йорты бинасында);
- Танай-Турай авылында 80 утырту урыны булган проектлы авыл клубы (№2.4).

Шулай итеп, җирлектәге клуб учреждениеләренең гомуми проект сыйдырышлыгы 200 урын тәшкил итә, бу авыл халкын клуб учреждениеләрендә урыннар белән тәэмин итә.

Чүри-Бураш авыл җирлеге халкының китапханәләргә ихтыяҗы 4,6 мең данә китапханә фонды тәшкил итә. Халыкны китапханәләр белән тәэмин итү норматив ихтыяҗның 252% ын тәшкил итә.

Анда урнашкан башка социаль-мәдәни объектлар булган мәдәният йорты бинасы капиталь ремонт таләп итә.

Физик культура һәм спорт объектлары

Авыл җирлеге халкының гомуми файдаланудагы спорт залларына ихтыяҗы 201 кв. м. идәнне тәшкил итә. Чүри-Бураш авыл җирлегендә Чүри-Бураш авылында гомуми белем бирү мәктәбе каршында гомуми мәйданы 162 кв. м булган спорт залы бар. Җирлек халкының карала торган объектлар белән тәэмин ителеше 80,5% тәшкил итә.

Авыл җирлеге халкының яссылык спорт корылмаларына ихтыяҗы 1121 кв. м тәшкил итә. Чүри-Бураш авыл җирлегендә гомуми белем бирү мәктәбе каршында футбол кырыннан, волейбол һәм баскетбол мәйданчыкларыннан торган спорт үзәге бар. Халыкны яссы спорт корылмалары белән тәэмин итү 442% тәшкил итә.

Сәүдә предприятиеләре

Чүри-Бураш авыл җирлегендә биш кибет бар, шуларның дүртесе Чүри-Бураш авылында (1.4 нче номерлы) һәм берсе Танай-Турай авылында (2.3 нче номерлы)

урнашкан. Аларның гомуми сәүдә мәйданы 173 кв. м тәшкил итә, бу норматив ихтыяҗның 100% ын тәшкил итә.

Туклану предприятиеләре

Чүри-Барыш авылында «Свияга» АХП ҖЧҖ ашханәсе эшли. Авыл җирлеге халкының туклану предприятиеләрендә норматив ихтыяҗы 23 утырту урыны тәшкил итә, бу бүгенге көндә халыкның тәэмин ителешенең 87% ын тәшкил итә.

Норматив күрсәткечтән чыгып, 1000 кешегә 40 утырту урыны, Чүри-Бураш авыл җирлеге халкы 87% - ка туклану предприятиеләрендә урыннар белән тәэмин ителгән.

Көнкүреш хезмәте күрсәтү предприятиеләре

Бүгенге көндә Чүри-Бураш авыл җирлегендә көнкүреш хезмәте күрсәтү предприятиеләре юк.

Административ-эшлекле, кредит-финанс учреждениеләре һәм элемтә предприятиеләре

Чүри-Бураш авыл җирлегендә Чүри-Бураш авылында авыл җирлегенең барлык торак пунктларына халыкка хезмәт күрсәтү буенча почта бүлекчәсе бар, ул авыл мәдәният йорты бинасында урнашкан.

Шул ук бинада Чүри-Бураш авыл җирлеге администрациясе һәм «Свияга»АХП ҖЧҖ бухгалтериясе урнашкан.

Җирлектә банк бүлекләре яки филиаллары юк.

Мәдәни билгеләнештәге объектлар

Чүри-Бураш авыл җирлегендә мәдәни билгеләнештәге объектларның берсе Чүри-Бураш авылында мәчет (№1.3) һәм Танай-Турай авылында мәчет (№2.2) эшләп килә. Мәчет биналарының физик торышы канәгатьләнерлек.

Полиция

Чүри-Бураш авыл җирлегендә җирлекнең барлык торак пунктларына халыкка хезмәт күрсәтү буенча полициянең участок пункты эшли.

Чүри-Бураш авыл җирлегендә яшәүче халыкның хезмәт күрсәтү объектларына булган ихтыяҗы халыкның гамәлдәге демографик структурасы, шулай ук СНиП тәкъдим иткән нормативларга туры китереп исәпләнде. Шәһәр һәм авыл җирлекләрен планлаштыру һәм төзү» һәм СП 42.13330.2016, «Иҗтимагый инфраструктура, социаль хезмәт күрсәтүләр белән 2024 елга кадәр тәэмин ителешнең социаль гарантияләре дәрәҗәсен билгеләү турында» 2009 елның 26 гыйнварындагы 42 номерлы Татарстан Республикасы Министрлар Кабинеты карары (үзгәрешләр һәм өстәмәләр белән), Россия Федерациясе Хөкүмәтенең 2007 елның 13 июлендәге 923-р номерлы күрсәтмәсе «Социаль нормативлар һәм нормалар турында», Татарстан Республикасы шәһәр төзелешен проектлауның «Социаль нормативлар һәм нормалар турында», Татарстан Республикасы шәһәр төзелешен проектлауның республика нормативлары (Министрлар Кабинетының 2013 елның 27 декабрендәге 1071 номерлы карары белән), Татарстан Республикасы Апас муниципаль районының Чура Барыш авыл җирлеген шәһәр төзелешен проектлау нормативлары (Татарстан Республикасы Апас муниципаль районы Советының 2017 елның 28 декабрендәге 133 номерлы карары белән раслап) һәм башка тармак нормалары белән.

Хезмәт күрсәтү объектларының кирәкле егәрлекләрен исәпләү гамәлдәге нормативлар буенча 2.3.6.1 таблицасында күрсәтелгән.

2.3.6.1 Таблица

Чүри-Бураш авыл җирлегенең халыкның тәэмин ителешен анализлау социаль-мәдәни һәм коммуналь-көнкүреш хезмәте күрсәтү объектлары

Атамасы	**Үлчәү берәмлеге**	**Кагыйдә**	**Барлыгы нормалар буенча кирәк**	**Башлангыч елга гамәлдәге нигезләмә**	**Тәэмин итү %**
Мәктәпкәчә белем бирү оешмалары	урыннар	1-6 яшьлек балалар 85%	28	37	132
Гомуми белем бирү оешмалары	урыннар	7-17 яшьлек балалар 100%	46	110	239
Балаларга өстәмә белем бирү оешмалары	урыннар	Мәктәп укучыларының 120%	91	20	22
Хастаханәләр	койка	1000 кешегә 13,47 койка	8	юк	0*
Ашыгыч медицина ярдәме станциясе	автомобиль	1-10 000 кеше.	0	юк	0*
Дәвалау-профилактика медицина оешмалары	килү/к.	18,15 кеше килү сменага 1000 кешегә	10	25	250
Даруханәләр	корылма	1 объект-6,2 мең кешегә	0	юк	0
Клублар, мәдәният йортлары	урыннар	150 урын	150	200	133
Китапханәләр	мең том	1000 кешегә 8 мең том	4,6	11,6	252
Бассейннар	кв.м.су	1000 кешегә 75 кв. м.	43	юк	0*
Гомуми кулланылыштагы спортзаллар	кв. м идән	1000 кешегә 350 кв. м.	201	162	80,5
Яссы корылмалар	кв.м.	1949,4 кв. м. 1000 кешегә	1121	4950	442
Сәүдә предприятиеләре	кв.м сәүдә.мәйданы	1000 кешегә 300 кв. м.	173	173	100
Җәмәгать туклануы предприятиеләре	утыру урыны	40 урын-1000 кешегә	23	20	87
Көнкүреш хезмәте күрсәтү предприятиеләре	эш урыны	4 эш.урыны-1000 кеше.	2	юк	0
Элемтә бүлекләре	корылма	1 объект-0,5-6,0 мең кешегә	1	1	100
Банк бүлекләре һәм филиаллары	корылма	1000 кешегә 0,5 объект исәпләнгән	0	юк	0
Полиция	кешегә	1 участковый-2,8 мең кеше.	0	1	100

* Хастаханәләр, ашыгыч медицина ярдәме станциясе һәм бассейннар район хезмәт күрсәтү дәрәҗәсенә ия һәм районның административ үзәгендә урнашкан. Әлеге объектлар белән тәэмин ителеш район халкыннан, тулаем алганда, исәпләнә

2.3.7 Коммуналь хезмәт күрсәтү объектлары (зиратлар)

Чүри-Бураш авыл җирлеге территориясендә гомуми мәйданы 5,41 га булган ике зират урнашкан. Гамәлдәге зиратларның тулылануы 80-90% тәшкил итә, шулай итеп, территорияләрне күмүдән азат итү 0,81 га тәшкил итә (к.табл. 2.3.7.1).

Чүри-Бураш авыл җирлегенең зиратлар территорияләрендәге халыкның гамәлдәге демографик структурасы, шулай ук «СНиП 2.07.01-89 " СНиП кагыйдәләре җыелмасы тәкъдим ителгән нормативларга туры китереп исәпләнде. Шәһәр төзелеше. Шәһәр һәм авыл җирлекләрен планлаштыру һәм төзү» темасына семинар-киңәшмә узды.

Авыл җирлеге халкының зират территорияләрендә норматив ихтыяҗы 0,14 га тәшкил итте. Авыл җирлегенең зиратлары белән тәэмин ителеше 500% тан артык тәшкил итә.

2.3.7.1 Таблица

Чүри-Бураш авыл җирлеге зиратларының характеристикасы

Урнашкан урыны	**Кадастр номеры**	**Территориясе, га**	**Дини тартымы**	**Тулылык, %**	**Функциональлек**	**Тулмаган территория, га**
Чүри-Барыш авылы	3: 16: 08: 210101:440, 16:08:210303:128, 16:08:210303:53, КК өлеше 16: 08: 210101	2,64	мөселман	90	гамәлдәге	0,26
Танай-Турай авылы	16: 08:210201:236	2,77	мөселман	80	гамәлдәге	0,55
Барлыгы		**5,41**				**0,81**

2.4. Тарихи-мәдәни мирас

«Россия Федерациясе халыкларының мәдәни мирас объектлары (тарих һәм мәдәният һәйкәлләре) турында» 2002 елның 25 июнендәге 73-ФЗ номерлы Федераль закон нигезендә (Дәүләт Думасы тарафыннан 2002 елның 24 маенда кабул ителгән, Федерация Советы тарафыннан 2002 елның 14 июнендә хупланган), Россия Федерациясе халыкларының мәдәни мирас объектларына (тарих һәм мәдәният һәйкәлләренә) (алга таба – мәдәни мирас объектлары), рәсем сәнгате, скульптура, декоратив-гамәли сәнгать әсәрләре, фән һәм техника объектлары һәм тарихи вакыйгалар нәтиҗәсендә барлыкка килгән башка матди мәдәният предметлары белән бәйле күчемсез мөлкәт объектлары керә.Сәнгать, Фән һәм техника, эстетика, Этнология һәм антропология, социаль мәдәният һәм чорлар һәм цивилизацияләр шаһиты, Мәдәният барлыкка килү һәм үсеше турында чын мәгълүмат чыганагы булып тора.

Чүри-Бураш авыл җирлеге территориясендә региональ әһәмияттәге мәдәни мирас объектлары (археология һәйкәлләре) бар.:

- *Җирлекнең көнбатышында* урнашкан Апас шәһәре,
- *Чүри-Бураш шәһәрчеге (»Чүри-Бураш шәһәре«,» Чүри-Бураш шәһәре")* Чүри-Бураш авылының көнчыгыш читендә,
- *Танай-Турай шәһәре («Такай-Турай шәһәре»)* - Танай-Турай авылының төньяк читендә.

Шулай ук Чүри-Бураш авыл җирлеге территориясендә ачыкланган мәдәни мирас объектлары урнашкан:

- *Чүри-Бураш авылының көнчыгыш* читендә урнашкан Чүри-Бураш авылы,
- Чүри-Бураш авыл җирлеге, Уләм елгасының уң як ярында, Чүри-Барыш авылыннан төньяк-көнбатышта урнашкан I,
- Чүри-Бураш авыл җирлеге II, Уләмә елгасының уң як ярында Чүри-Барыш авылыннан төньяк-көнбатыштарак урнашкан
- Чүри-Бураш авыл җирлеге III, Уләм елгасының уң як ярында Чүри-Барыш авылыннан төньяк-көнбатыштарак урнашкан
- Чүри-Бураш авыл җирлеге Чүри-Бураш авылыннан төньяк-көнбатыштарак Уләмә елгасының уң ярында урнашкан IV.
- Чүри-Бураш авыл җирлеге Чүри-Бураш авылыннан төньяк-көнбатыштан Үләмә елгасының уң ярында урнашкан V,

№73-ФЗ 36 статьясы нигезендә, реестрга кертелгән мәдәни мирас объектлары һәм әлеге объектлар территориясе чикләрендә җир кишәрлекләре белән турыдан-туры бәйле территорияләрдә ачыкланган җир төзелеше, җир төзелеше, төзелеш, мелиорация, хуҗалык һәм башка эшләр, хуҗалык һәм башка эшләр реестрга кертелгән мәдәни мирас объектларының сакланышын тәэмин итү буенча мондый эшләр башкару проектларында, тарихи-мәдәни экспертиза һәм дәүләт экологик экспертизасының уңай бәяләмәләрен алган, мәдәни мирас объектларының сакланышын тәэмин итү турындагы бүлекләр булганда үткәрелә.

2.5. Туристик-рекреацион потенциал. Җирле халыкның ялын оештыру

Туристлык индустриясендә җәлеп ителгән объектларның һәм ресурсларның булуы һәм территориаль урнашуы Татарстан Республикасы Апас муниципаль районын территориаль планлаштыру схемасы кысаларында бәяләнгән территориянең туристлык-рекреацион потенциалын формалаштыра.

Территориянең туристлык-рекреацион потенциалын бәяләүгә шактый факторлар йогынты ясый, шул исәптән, Залесный территорияләре, су объектлары булу, әйләнә-тирәлекнең эре пычрану чыганаклары булмау, махсус саклана торган табигый территорияләр булу, тарихи-мәдәни объектлар булу.

Апас муниципаль районының территориаль планлаштыру схемасы буенча Чүри-Бураш авыл җирлегенең туристик-рекреацион потенциалы уңай дип характерлана, бу түбәндәге объектлар һәм территорияләр булу белән тәэмин ителә:

- аеруча саклана торган табигый территорияләр – региональ әһәмияттәге " Гран-Тау» Чүри-Бураш урман Тамагы», Зөя елгасы, Улема елгасы,
- урман массивлары. Чүри-Бураш авыл җирлеге территориясендә җирле халык ялы өчен файдаланыла торган саклагыч урманнар бар (урман, җиләк, декоратив үсемлекләр, дару үләннәре җыю һәм әзерләү). Җирлекнең урман фонды мәйданы 149,48 га тәшкил итә. Шулай ук агач-куак үсемлекләре белән капланган, болыннар һәм көтүлекләр, шулай ук табигый-рекреацион үзлекләренә ия булган авыл хуҗалыгы билгеләнешендәге җирләр дә бар;
-җирле халык тарафыннан коену һәм Балык тоту максатларында файдаланыла торган су объектлары (Чүри-Барыш авылыннан көнчыгыштарак төзекләндерелгән чишмә, Улема елгасы, Зөя елгасы, күлләр).
- Чүри-Бураш авылы мәктәбе территориясендә мәдәни-массакүләм чаралар үткәрү урыны.

Чүри-Бураш авыл җирлеге территориясендә балалар ял итү объектлары, туризм өчен җәлеп ителгән спорт объектлары юк.

Массакүләм ял, экскурсияләр, туристик чаралар оештырганда рөхсәт ителгән рекреацион йөкләмәләр үтәлешен системалы рәвештә тикшереп торырга кирәк.

2.6. Транспорт-коммуникация инфраструктурасы

Транспорт, башка инфраструктура тармаклары белән беррәттән, социаль һәм икътисадый максатларга ирешүдә мөһим инструмент булып, җәмгыять тормышының база шартларын тәэмин итә.

Чүри-Бураш авыл җирлегенең транспорт структурасы Апас муниципаль районының транспорт структурасының бер өлеше булып тора, ул үз чиратында Татарстан Республикасының транспорт челтәренә интеграцияләнгән һәм автомобиль һәм торбаүткәргеч транспорт белән тәэмин ителгән.

Автомобиль юллары һәм транспорт

Милек формасы буенча Чүри-Бураш авыл җирлегенең гамәлдәге автомобиль юллары федераль һәм төбәк яки муниципальара әһәмияткә ия автомобиль юллары белән тәкъдим ителгән.

Федераль әһәмияттәге гомуми кулланылыштагы автомобиль юлы-«Казан-Буа-Ульяновск» Р-241 категорияле II категорияле автомобиль юлы, җирлек чикләрендә 5,7 км асфальт-бетон өслекле, ул җирлекнең үзәк өлешендә Чүри-Барыш һәм Танай-Турай торак пунктлары арасында муниципальара юнәлештә уза.

Төбәк әһәмиятендәге яки муниципальара әһәмияттәге гомуми файдаланудагы автомобиль юллары:

- «Казан-Ульяновск»-Апас-«Олан-Каратун» IV категорияле автомобиль юлы җирлек чикләрендә 1,9 км асфальт-бетон өслекле, Чүри-Бураш авыл җирлегенең көнбатыш чиге буйлап территориаль юнәлештә уза торган, 1,9 км асфальт-бетон өслекле, 1,9 км "Казан-Ульяновск" - Апас - "Олан-Каратун" автомобиль юлы;,

- «Казан-Ульяновск»-Чүри-Барыш» IV категорияле автомобиль юлы җирлек чикләрендә 1,6 км асфальт-бетон өслекле, ул Чүри-Барыш торак пунктына федераль әһәмияттәге автомобиль юлыннан торак пунктның көнбатыш һәм Көньяк чикләренә керә.,

- «Казан-Ульяновск»-Танай-Турай» IV категорияле автомобиль юлы җирлек чикләрендә 1,4 км асфальт-бетон өслекле, ул Танай-Турай торак пунктына федераль әһәмияттәге автомобиль юлыннан керү юлы булып тора.,

Чүри-Бураш авыл җирлеге чикләрендә автомобиль юлларының исемлеге һәм озынлыгы 2.6.1 таблицасында күрсәтелгән.

2.6.1 Таблица

Чүри-Бураш авыл җирлегенең автомобиль юллары исемлеге

№ п/п	Юл исеме	Озынлыгы (җирлек чикләрендә), км	шул исәптән		
			асфальт-бетон	күчмә	грунт
Федераль әһәмияттәге гомуми файдаланудагы автомобиль юллары					
1	Р-241 «Казан-Буа-Ульяновск»	5,7	5,7	-	-
Региональ яисә муниципальара әһәмияттәге гомуми файдаланудагы автомобиль юллары					
1	»Казан-Ульяновск "-Апас- "Олан-Каратун"»	1,9	1,9	-	-
2	«Казан-Ульяновск» - Чүри-Барыш	1,6	1,6	-	-
3	«Казан-Ульяновск» - Танай-Турай	1,4	1,4	-	-
	Барлыгы:	**10,6**	**10,6**	**-**	**-**

Ясалма корылмалар

Чүри-Бураш авыл җирлеге территориясендә дүрт ясалма күпер корылмасы бар:

- Уләмә елгасы аша «Казан-Буа-Ульяновск» Р-241 федераль әһәмияттәге автомобиль юлында күпер корылмасы;

– «Казан-Ульяновск»-Чүри-Барыш» төбәк яисә муниципальара әһәмияттәге автомобиль юлында Уләмә елгасы аша күпер корылмасы;

– Табарка елгасы аша «Казан-Ульяновск»-Чүри-Барыш» төбәк яисә муниципальара әһәмияттәге автомобиль юлында күпер корылмасы;

- Танай-Турай авылы янында Уләмә елгасы аша күпер корылмасы.

Торбаүткәргеч транспорт

Торбаүткәргеч транспорты-сыек, газ барлыкка китерүче яки каты ярымпродуктларны торбаүткәргечләр буенча тапшыручы (күчерүче) үзенчәлекле транспорт төре.

Чүри-Бураш авыл җирлегендә магистраль газүткәргечләр белән тәэмин ителгән:

- Апас агрсына газ үткәргече,
- Кама Тамагы штп газүткәргече,
- Тәтеш АГРСЫНА газүткәргеч-бүлеп бирү,

шулай ук тиешле продуктны труба буенча планлы рәвештә транспортлауны тәэмин итүче торба үткәргеч транспорт объектлары белән тәэмин итә.

2.7. Инженерлык инфраструктурасы

2.7.1.Су белән тәэмин итү

Чүри-Бураш авыл җирлеге авыллары халкы хуҗалык-эчәр су белән тәэмин итү өчен җир асты суларын куллана. Халык артезиан скважиналарыннан, төзекләндерелгән чишмәләрдән, үз кое һәм скважиналардан 10-20 м тирәнлектәге су белән файдалана.

Торак пунктларны су белән тәэмин итү системасы корылмалары су алу скважиналарыннан, суэтем башняларыннан һәм суүткәргеч челтәрләрдән тора. Чүри-Бураш авыл җирлегенең су белән тәэмин итү системасы корылмалары турында гомуми мәгълүмат 2.7.1.1 таблицасында тәкъдим ителгән.

2.7.1.1 Таблица

Атамасы Башлыгы торак пункт	**Су белән тәэмин итү чыганагы, шт.**	**Насос җиһазларының җитештерүчәнлеге $м^3$/сәгатенә**	**саны,сый дырышы, шт.**	**Суүткәргеч челтәрләренең озынлыгы, км**
Чүри-Бураш авыл җирлеге	**2**		**2**	**17,0**
Чүри-Барыш авылы	Арт.скважина-2	6-10-140	1х40	10,0 км. 100 (а/цемент)
Танай-Турай авылы	Арт.скважина-2	6-10-140	1х40	4,0 км-полиэтилен, 110мм; 1,5 км - 100м а / цемент; 1,5 км-корыч авылы

Су скважиналар белән алына. 1 күтәрелештәге насос станциясе Су кабул итү корылмалары белән берләштерелгән, скважиналар Тамагы павильон белән ябылган. Чистарту корылмалары, суны исәпкә алу узелы юк, кулланучыларга башлангыч (табигый) су бирелә.

Химик состав буенча су гидрокарбонат магниево-кальций һәм СанПин 2.1.4.1074-01 «эчәргә яраклы су»таләпләренә җавап бирә.

Су белән тәэмин итү системасы түбән басымлы, хуҗалык-эчә торган һәм янгынга каршы ихтыяҗларны канәгатьләндерүне исәпкә алып кабул ителгән. Су челтәрләре, нигездә, 110 мм диаметрлы ПНДТАН салынган.

Су башнясы торак пунктны су белән тәэмин итүне көйли, челтәрдә кирәкле басым ясый, шулай ук 10 минутлык янгынга каршы су запасы саклый.

АХП ҖЧҖ агросәнәгать комплексы объектларын су белән тәэмин итү үз су белән тәэмин итү чыганакларыннан (артезиан скважиналары) башкарыла.

Суүткәргеч челтәренең проблемалы характеристикалары :

- су челтәренең тузган участокларын үз вакытында алыштыру, шуңа бәйле рәвештә еш аварияләр һәм агулар була;
- су үткәргечләр тузган аркасында икенчел су пычрану ;
- торак төзелешенең су чыгымнарын исәпкә алу приборлары белән тәэмин ителешенең җитәрлек дәрәҗәдә булмавы.

2.7.2. Канализация

Чүри-Бураш авыл җирлегендә үзәкләштерелгән су бүлү системасы юк. Социаль, мәдәни-көнкүреш хезмәте күрсәтү объектларының агынты сулары септикка җыела.

Йорт яны җир кишәрлекләре булган шәхси йортларда яшәүче халык септиклардан яки чокырдан файдалана.

Җирлек территориясендә яңгыр канализациясе юк. Яңгыр һәм кар суларын бүлеп бирү җайга салынмый һәм гамәлдәге рельефның түбәнәйтелгән урыннарына гамәлгә ашырыла.

2.7.3. Территорияне санитар чистарту

Әлеге бүлектә каты һәм сыек көнкүреш калдыкларын , җыю, бетерү, зарарсызландыру, шулай ук поселок территорияләрен җыештыру мәсьәләләрен оештыру карала.

Атмосфера һавасын, су ресурсларын саклау, зарарлы йогынты чыганакларын ачыклау, утильләштерелмәгән сәнәгать калдыкларын бетерү, зарарсызландыру мәсьәләләре «әйләнә-тирә мохитне саклау»бүлегендә карала.

Гамәлдәге төзелеш каты коммуналь калдыклар барлыкка килү чыганагы булып тора. Аларны шартлы рәвештә 4 һәм 5 класслы куркыныч калдыкларына кертергә мөмкин.

Бүгенге көндә Чүри-Бураш авыл җирлеге территориясендә планлы-даими чистарту эшләре юк. Халык Чүри-Барыш һәм Танай-Турай авылларыннан көнбатыштарак урнашкан каты көнкүреш калдыклары чүплегенә чүп-чарны мөстәкыйль чыгара.

Каты көнкүреш калдыкларын җыю өчен контейнер мәйданчыклары, шулай ук зур габаритлы калдыкларны җыю өчен бункерлар юк.

Авыл җирлеге территориясендә Апас каты көнкүреш калдыклары полигоны урнашкан. Полигонның мәйданы 4,64 га тәшкил итә һәм «Чистай районы»ҖЧҖ файдалана. Полигон 2000 елда файдалануга тапшырылган. Каты көнкүреш калдыклары полигоны территориясендә чүп-чарны сортларга аеру линиясе, шулай ук үлчәү контроле гамәлдә. Каты көнкүреш калдыклары полигоны тулысынча диярлек Себер яраланган үләт базының санитар-яклау зонасы чикләрендә урнашкан.

Авыл җирлеге территориясендә тирес барлыкка килү чыганагы булып терлекчелек предприятиеләре һәм халыкның шәхси ярдәмче хуҗалыклары тора.

Авыл җирлеге территориясендә тирес саклау урыннары юк. Терлекчелек калдыклары фермалар территорияләрендә, йорт яны участокларында вакытлыча бортлана, алга таба органик ашлама буларак файдаланыла.

Шулай ук авыл җирлеге территориясендә 3 биотермик чокыр һәм 3 Себер ярасы үләт базы бар.

2.7.4. Җылылык белән тәэмин итү

Хәзерге хәле

Чүри-Бураш авыл җирлеге нигездә-усадьба төзелешендәге шәхси йортлар белән төзелгән.

Утарларын җылыту түбән басымлы табигый газда эшләүче 2 яки бер контурлы шәхси көнкүреш казаннарын җылылык белән тәэмин итүнең локаль чыганакларыннан башкарыла.

Авыл җирлегенең иҗтимагый оешмалары (мәктәпләр, мәдәният йорты,СК) 100 кВт һәм аннан да ким булмаган автоном котельныйлардан файдалана. Табигый газ пар казаннары һәм шәхси газ казаннары өчен ягулык булып тора.

Чүри-Бураш авыл җирлегенең җылылык белән тәэмин итү системасы казаннары составы һәм характеристикасы турында мәгълүматлар юк.

2.7.5. Газ белән тәэмин итү

Хәзерге хәле

Хәзерге вакытта Чүри-Бураш авыл җирлеген газ белән тәэмин итү югары басымлы магистраль газүткәргечтән, бүлгеч газүткәргечләр һәм газ тарату станциясе аша башкарыла.

Чүри-Бураш авыл җирлегенең торак пунктларына табигый газ «Апас» ГРСЫННАН, җирлекара газүткәргечләрдән газ бүлү пунктларына кадәр бирелә. Аннан соң турыдан-туры кулланучыга басым түбән булган челтәрләр буенча.

Авыл җирлегенә хезмәт күрсәтүче ГРС характеристикалары

2.7.5.1 Таблица

ГРС исеме	Р проект	Р исәп	Q проект	Q фактта	Q исәп
Апас	0,6 МП	0,6 МП	Сәгатенә 10,0 мең куб. м	Сәгатенә 4,0 мең куб. м.	Сәгатенә 7,16 мең куб. м.

Авыл җирлегендә газ куллану

2.7.5.2 Таблица

№ пп	Газ кулланучылар	Басымы Р, МПа	Куллану Q, куб. м/сәг
1	Чүри-Бурашево	0,59	379,5
2	Танай-Турай	0,49	189,1

2.7.6. Электр белән тәэмин итү

Чүри-Бураш авыл җирлеген электр белән тәэмин итү 2.7.6.1 таблицасында тәкъдим ителгән югары вольтлы подстанцияләрдән башкарыла.

Буа электр челтәрләре подстанцияләре буенча мәгълүматлар

2.7.6.1 Таблица

Урнашу урыны	**ПС диспетчерлык номеры**	**Подстанция көчәнеше**	**Трансформаторларның Ном. егәрлеге, кВА**	**ПС, кВА туклану үзәкләренең егәрлекләре резервы**
ТР, Апас районы, Апас т. п.	Апас штп ПС	110/10	6300/6300	4

Чүри-Бураш авыл җирлеге территориясендә 10 трансформатор подстанциясе урнашкан, 2.7.6.2 таблица

2.7.6.2 Таблица

№ п/п	**Диспетчер КТП номеры**	**Көчәнеше, кВ**	**КТП егәрлеге, кВА**	**КТП егәрлекләре резервы, кВА**
Чүри-Бурашево				
1	№ 57	10/0, 4 кВ	160	51,00
2	№ 59	10/0, 4 кВ	100	30,00
3	№ 56	10/0, 4 кВ	160	38,00
4	№ 25	10/0, 4 кВ	400	55,00
5	№ 57	10/0, 4 кВ	160	51,00
6	№ 395	10/0, 4 кВ	250	60,00
Танай-Турай				
1	№ 38	10/0, 4 кВ	160	49,00
2	№ 477	10/0, 4 кВ	100	0,00
3	№ 37	10/0, 4 кВ	100	14,00

Районны электр белән тәэмин итү ВЛ-10 кВ һава линияләре белән башкарылды.

тимер-бетон һәм агач т/б кертеп куелган терәкләр тибы Физик халәте канәгатьләнерлек. Терәкләрне алыштыру кирәк түгел. Электр энергиясен тапшыруның барлык линияләре дә резервлана.

Чүри-Бураш авыл җирлеге электр челтәрләрен схемалы хәл итүнең гамәлдәге тибы-кольцевая һәм радиальная. Әлеге схемалар торак пунктларны һәм сәнәгать производстволарын электр белән тәэмин итү категориясен кирәкле дәрәҗәдә тәэмин итә һәм көчле үзгәрешләр таләп итми.

РФ Хөкүмәтенең 31.08.06 ел, № 530 карары нигезендә, актив һәм реактив егәрлекне куллану нисбәтенең мәгънәләрен исәпләү тәртибе расланган әлеге кулланучыда косинусның әлеге әһәмиятен саклап калу чараларын күздә тотарга кирәк. Актив һәм реактив егәрлек арасындагы мөнәсәбәтләр аермасы үзгәргән очракта, φ косинусын 0,94 чикләрендә тоту чараларын күздә тотарга.

Югары вольтлы җиһазларны саклау өчен Чүри-Бураш авыл җирлеге подстанцияләрендә төрле саклау һәм автоматикалар урнаштырылган: көч трансформаторларында: газ саклау, дифференциаль ток саклау, Максималь ток саклау, Янудан һәм перегруздан саклау, май дәрәҗәсен төшерүдән саклау, көчәнеш югалудан саклау.

2.7.7. Эз токлы челтәрләр

Хәзерге вакытта Чүри-Бураш авыл җирлегенең телефонлаштыру автоматик телефон станциясеннән башкарыла.

Чыбык үткәргечле тапшыру станциясенең, радиоузелларның урнашу урыны турында мәгълүматлар юк.

Элемтә шкаф системасы буенча турыдан-туры туклану зонасы белән оештырылган. Линия хуҗалыгы – кабель-һава, траншеяда, кабель канализациясендә һәм һава буенча терәк кабельләре белән башкарылган. Чүри-Бураш авыл җирлеге торак пунктларының гаилә коэффициенты 3,5 кеше кабул итте. Утарда бер йортка бер телефон кабул ителде.

Телефон станцияләре Россиянең бөтен территориясе белән шәһәрара элемтәләрне тәэмин итәләр, шулай ук халыкара сөйләшүләр, шул исәптән СНГ илләрен дә. Шәһәрара элемтә җепселле-оптик тапшыру линиясе белән оештырылган. ТР буенча җитәрлек санда каналлар кулланырга мөмкинлек бирә торган физик бөҗра оештырылды. Абонентлар өчен 9 халыкара һәм шәһәрара элемтә операторы сайлау мөмкинлеге бирелә.

«Таттелеком» ААҖ тәкъдим иткән мәгълүматларга караганда, азотлы челтәрләрне алыштыру һәм яңа төзү планлаштырылмый.

2.8 Территорияне инженер әзерләү

«Территорияне инженерлык ягыннан әзерләү» бүлегенең максаты-территориянең физик характеристикаларын яхшырту, нәтиҗәле гражданлык һәм сәнәгать төзелеше өчен шартлар тудыру.

Инженер әзерләүнең төп бурычы-район территориясен Начар физик-геологик процессларның, су басу һәм ташкыннар вакытында су басу, грунт суларының дәрәҗәсен күтәрү, грунт утырту һәм хәрәкәт итү һ. б. тискәре йогынтысыннан саклау.

Шулай ук территорияне мелиоратив үзләштерү мәсьәләләре дә карала. Сугару комплексын торгызу һәм алга таба үстерү продукциянең тулаем җитештерүен арттыруга гына түгел, ә гидротехник корылмалар эшенең ышанычлылыгын һәм куркынычсызлыгын тәэмин итәчәк, гидротехник корылмаларның йогынтысы зонасында гадәттән тыш хәлләр килеп чыгу мөмкинлеген булдырмаячак.

Территориаль планлаштыру документларын (территориаль планлаштыру схемаларын, җирлекләрнең генераль планнарын, территорияләрне планлаштыру проектларын) эшләгәндә куркыныч табигый йогынтыларны исәпкә алу зарурилыгы кешеләрнең тормышына һәм сәламәтлегенә, төзелеш объектларының иминлегенә зыян килү куркынычы белән бәйле булган тискәре йогынтылар нәтиҗәсендә барлыкка килергә мөмкин булган тискәре нәтиҗәләр белән билгеләнә (4.1. п.). СП 115.13330.2016 «куркыныч табигать йогынтыларының геофизикасы»).

Куркыныч табигый йогынтыларны куркыныч табигать процесслары һәм күренешләре барлыкка килү куркынычына дучар булган территорияләрне, шулай ук махсус грунтлар таралу белән территорияләрне хуҗалык белән үзләштергәндә исәпкә алырга кирәк (4.1.2 п.). СП 115.13330.2016).

Карала торган территориядә куркыныч табигать йогынтыларын алдан бәяләү территориаль планлаштыру Федераль дәүләт мәгълүмат системасында, шәһәр төзелеше эшчәнлеген тәэмин итүнең мәгълүмати системаларында, дәүләт картограф-геодезия фондында, табигый тирәлекнең торышы турында дәүләт фондында, шулай ук башка дәүләт һәм дәүләтнеке булмаган фондлар материалларында бирелгән мәгълүматлар нигезендә гамәлгә ашырыла (п. 4.4. 4. СП 115.13330.2016).

Куркыныч табигать процессларының үсеш чикләрен, күренешләрне ачыклау һәм аларның параметрларын билгеләү өчен, хуҗалык үзләштерү өчен планлаштырыла торган территориядә куркыныч табигать йогынтыларының барлыкка килү мөмкинлеген алдан бәяләү нәтиҗәләре буенча ачыкланган инженерлык эзләнүләрен башкарырга кирәк (п. 4.6). СП 115.13330.2016).

4.7.нигезендә. СП 115.13330.2016 куркыныч табигать йогынтыларын алдан бәяләү нәтиҗәләре инженерлык эзләнүләрен башкаруга бирем төзегәндә башлангыч мәгълүматларга кертелергә һәм проектлаштыруның алдагы стадияләре өчен инженерлык эзләнүләре программасында эш составын һәм күләмнәрен планлаштырганда файдаланылырга тиеш.

Җирлек территориясе өчен табигый шартлар һәм ресурслар турында җентекле тасвирлама «әйләнә-тирә мохитне саклау» бүлегендә (3 нче том) Генераль планда күрсәтелгән.

«Әйләнә-тирә мохитне саклау» 1 п. «табигый шартлар һәм ресурслар» бүлеге нигезендә Рельеф чокыр-балка челтәре белән бүленгән эрозия-дендацион тигезләү өслегеннән гыйбарәт. Авыл җирлеге территориясенең үзәк өлеше Улема елгасы суына багышланган. Җирлекнең абсолют билгеләре 60-186,9 М. чикләрендә төрлечә. Рельефның минималь билгеләре авыл җирлегенең төньяк-көнбатыш өлешендә – Зөя елгасы үзәнендә, Максималь Дәрәҗәдә – көнчыгыш өлешендә билгеләнә. Җирлек территориясенең гомуми озынлыгы авыл җирлеге территориясе аша үтүче Зөя елгасы ягына юнәлтелгән һәм 1-2% тәшкил итә, елга үзәнендә уклоннар 10-20% ка җитә. Шаблоннар вак елга үзәне симметричны һәм ия приблизительно бер үк төрле крутизну.

2.8.1 таблицасында җилнең кабатланучанлыгы тәкъдим ителде

2.8.1 Таблица

Җил һәм Штиль юнәлешләренең кабатлануы (м/с)

ай	С	СВ	В	ЮВ	Ю	ЮЗ	З	СЗ	штиль
I	5	4	7	11	32	17	15	9	6
II	5	5	9	14	27	16	15	9	7
III	6	5	8	12	29	17	15	8	6
IV	8	7	11	11	24	16	12	11	4
V	12	8	7	8	21	15	15	14	4
VI	11	9	8	9	20	13	16	14	5
VII	11	9	9	9	18	11	16	17	8
VIII	12	7	7	8	20	13	17	16	6
IX	8	6	7	9	22	16	18	14	3
X	8	4	3	6	29	19	18	13	2
XI	7	4	6	9	29	18	16	11	3
XII	5	4	7	10	32	20	14	8	5
Ел	8	6	7	10	25	16	16	12	5

Күренгәнчә, 2.8.1 таблицасыннан күренгәнчә, кышкы чорда Көньяк юнәлештәге җил өстенлек итә. Бу исә кар көртләренә меридиональ юнәлештәге юллар салынуы турында сөйли.

Җирлек территориясе IV кар районына карый һәм шактый зур күләмдә кар йөкләнеше кичерә, еш кына юлларда кар көртләре күзәтелә.

Атмосфера явым-төшемнәр эрозия күренешенә йогынты ясый. Эрозия үсешенә явым-төшем характеры (кыска вакытлы, озын, кече интенсивлык, интенсив һ.б.) сизелерлек йогынты ясый. Эрозиянең үсеше кыска вакытлы яки озак вакытлы яңгыр явуы вакытында барлыкка килә (п. 6. 9 СП 425.1325800 2018). Эрозия процессы үсешенә шулай ук язгы карның озынлыгы да тәэсир итә (п.425.1325800 2018).

Еллык явым-төшем күләме уртача 483,9 мм, 2.8.2 таблица.

2.8.2 Таблица.

Уртача айлык һәм еллык явым-төшем саны (мм)

I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII	ел
32,5	23,9	26,7	26,3	35,5	56,4	56,0	50,6	52,9	47,6	38,1	37,4	483,9

«Әйләнә-тирә мохитне саклау» бүлеге һәм 4.18 п.нигезендә. СП 115.13330.2016 каралучы территориядә түбәндәге табигый процесслар һәм күренешләр күзәтелә::

Табигый процесслар:

- эрозия процесслары;

Геологик процесслар (СП 116.13330.2012 нигезендә):

- су төшү;
-кискен процесслар;
- сейсмик;

Гидрологик процесслар:

су басу

Метеорологик күренешләр:

- кар көртләре.

Эрозия процесслары-туфракларны, грунтларны, ярларны һәм елгаларның су агымнары тарафыннан юдырту процесслары комплексы. Вакытлыча сулыкларның эрозия эшчәнлеге территориянең су бүлү массивларын бүлүче промоин һәм чокырлар барлыкка китерүдән гыйбарәт. Даими сулыклар (инешләр һәм елгалар), эрозия эшчәнлеге барышында һәм геологик-геоморфологик факторларга карап, еш кына өске грунт массивлары өзелүгә китерә торган яр буйларын юдыралар.

Авыл җирлеге территориясендә даими су кушылдыклары (инешләр һәм елгалар), эрозия эшчәнлеге барышында һәм геологик-геоморфологик факторларга карап, еш кына өске грунт массивлары өзелүгә китерә торган яр буйларын юдыралар.

Зөя елгасы үзәненең үзәнендә һәм инешләрнең үзәнендә чокырлы процесслар барлыкка килә.

Авыл хуҗалыгына зур зыян китерә торган процессларның берсе дип туфрак эрозиясен – туфракның уңдырышлы катламын өслектән юдыруны атарга була. Эрозия подвержены распиранные склоннар елгасы. Аның барлыкка килүенең төп

сәбәбе – агроландшафт оештыру-сөрүлекләр, болыннар һәм урман җирләре мәйданнарының дөрес булмавы.

Оползни. Озынлыклар астында калкулыкта токым массаларының хәрәкәте (скольжение, вязкопластик агым) аңлана. Авыл җирлегенең үзәк һәм Көньяк өлешләренә, Улема елгасы буенда склоннар керә.

Су басу, су төшү ГОСТ 22.03-95 нигезендә " гадәттән тыш хәлләрдә куркынычсызлык. Табигый гадәттән тыш хәлләр. Терминнар һәм билгеләмәләр, су астында территориянең язгы ташу яки ташу чорында су белән каплануын аңлыйлар. Су басу зонасы-Үзәннең үткәрүчәнлек сәләте белән чагыштырганда, су агымын арттыру нәтиҗәсендә су белән каплана торган территория. Ихтимал, су басу зонасы - су төшү зонасы барлыкка килергә мөмкин булган территория.

ГОСТ 22.03-95 нигезендә " гадәттән тыш хәлләрдә куркынычсызлык. Табигый гадәттән тыш хәлләр. Терминнар һәм билгеләмәләр", су астында җир асты сулары дәрәҗәсенең күтәрелүен, территорияне нормаль файдалануны, анда урнашкан объектларны төзүне һәм эксплуатацияләүне бозуын аңлыйлар.

Су басу процессларына Чүри-Бураш авыл җирлеге территориясен дренлаштыручы елга үзәненең төп һәм Түбән өлешләре дә дучар ителә. Биредә җир асты сулары сезонлы һәм күпьеллык тирбәлеш кичерә торган дүртенче су аллювиаль комплексына, җир асты сулары биеклеге 10-15 м дан артмаган территорияләрдә керә.

РФ Хөкүмәтенең 18.04.2014 ел, № 360 карары белән расланган су басу һәм су басу зоналары чикләрен билгеләү Кагыйдәләре нигезендә, су басу һәм су басу зоналары чикләрен билгеләү Федераль су ресурслары агентлыгы тарафыннан җирле үзидарә органнары белән берлектә әзерләнгән Россия Федерациясе субъекты башкарма хакимияте органы тәкъдимнәре һәм мондый зона чикләре турында белешмәләр нигезендә башкарылырга тиеш. Су басу һәм су басу зоналары чикләре күчемсез милекнең дәүләт кадастрына һәм дәүләт су реестрына кертелергә тиеш.

Хәзерге вакытта Чүри-Бураш авыл җирлегендә су басу зоналарының чикләре күрсәтелгән Кагыйдәләр белән билгеләнгән тәртиптә билгеләнмәгән. Шуңа бәйле рәвештә су басу зоналарының чикләре генераль планның картографик материалларында чагылдырылмаган.

Инженерлык эзләнүләре вакытында су басу ике принципиаль гидрогеологик схема, режим, җир асты суларының формалашу шартлары һәм характеры буенча үсә дип исәпкә алырга кирәк:

1 Схема 1-су басу этапсыз су горизонтының өслегеннән беренче дәрәҗә күтәрелүе нәтиҗәсендә үсә, ул сезонлы һәм күпьеллык тирбәнүләр кичерә, күп очракта җир асты суларының урнашу тирәнлеге зур булмаган территорияләрдә (гадәттә 10-15 м дан артмый); су басканда, нигездә, табигый-техноген җир асты сулары режимы күзәтелә;

2-су басу аэрация зонасы грунтларының начараюы һәм (яки) аның дәрәҗәсен күтәреп, җир асты сулары спорадик таралыш алган яки, гомумән, подстилляющая суупора түбәсенә кадәр булмаган территорияләрдә яңа техноген су күтәрүче горизонтны формалаштыру нәтиҗәсендә үсә, йә су күтәрүче Горизонт өслегеннән беренче дәрәҗә шактый тирәнлектә урнашкан (гадәттә 10-15 м дан артык); су басканда җир асты сулары режимының техноген тибы күзәтелә.

Су басу процессларына муниципаль берәмлек территориясен дренлаштыручы елга үзәненең төп һәм Түбән өлешләре дә дучар ителә. Биредә җир асты сулары гидрогеологик схема 1 нигезендә, җир асты сулары биеклеге 10-15 метрдан артмаган территорияләрдә сезонлы һәм күпьеллык тирбәлеш кичерә торган дүртенче су аллювиаль комплексына карый.

Су басу үсешендә принципиаль аерымлыклар эзләнүләрнең спецификасын һәм методик юнәлешен, шулай ук гидрогеологик шартларны үзгәртү фаразын фаразлау методикасын һәм инженерлык сакланышын инженер-гидрогеологик нигезләү үзенчәлекләрен билгели.

Су басуның тискәре нәтиҗәләре булып тора:

- явым-төшемсез калган грунтларның ныклыгын киметү һәм деформацион үзенчәлекләрен арттыру.;

- биналарның һәм корылмаларның җир асты өлешләрен су басу, аларны эксплуатацияләү шартларын начарайту;

-куркыныч инженер-геологик процессларның һәм күренешләрнең барлыкка килүе һәм активлашуы;

- химик составны үзгәртү һәм җир асты суларының агрессивлыгын көчәйтү;

- су белән тәэмин иткәндә сейсмик составлар буенча грунт категориясен үзгәртү хисабына сейсмик баллны арттыру;

- экологик һәм санитар-эпидемиологик хәлнең начарлануы.

Татарстан Республикасының язгы ташу чорында су басу (су төшү) зоналарына керә торган торак пунктлары исемлеге нигезендә. ТР МКның 2019 елның 16 февралендәге № 301-р боерыгы белән № 301-р) авыл җирлегенең барлык торак пунктлары (Чүри-Барыш, Танай-Турай авылы) язгы ташу чорында су басу зонасына эләгә.

РФ Хөкүмәтенең 18.04.2014 ел, № 360 карары белән расланган су басу һәм су басу зоналары чикләрен билгеләү Кагыйдәләре нигезендә, су басу һәм су басу зоналары чикләрен билгеләү Федераль су ресурслары агентлыгы тарафыннан җирле үзидарә органнары белән берлектә әзерләнгән Россия Федерациясе субъекты башкарма хакимияте органы тәкъдимнәре һәм мондый зона чикләре турында белешмәләр нигезендә башкарылырга тиеш. Су басу һәм су басу зоналары чикләре күчемсез милекнең дәүләт кадастрына һәм дәүләт су реестрына кертелергә тиеш.

Хәзерге вакытта Чүри-Бураш авыл җирлегендә су басу һәм су басу зоналары чикләре күрсәтелгән Кагыйдәләрдә билгеләнгән тәртиптә билгеләнмәгән.

Авыл җирлеге территориясендә халыкны һәм территорияләрне суның тискәре йогынтысыннан саклауны тәэмин итә торган (шул исәптән мелиоратив функцияләр һәм эрозиягә каршы функцияләр), технологик процессларны тәэмин итә торган исәпкә алынган гидротехник корылмалар юк. Территориядә ГТС булу төгәлләштерүне таләп итә.

Татарстан Республикасы территориясендә урнашкан ГТС буенча бердәм мәгълүмат базасы булмау бүгенге вәзгыятьне бәяләүнең һәм гадәттән тыш хәлләрне булдырмауга юнәлтелгән тиешле кисәтү чараларын эшләүнең катлаулылыгын аңлата.

Россия Федерациясендә "2012-2020 елларда Россия Федерациясенең су хуҗалыгы комплексын үстерү" федераль максатчан программасы (РФ

Хөкүмәтенең 2012 елның 19 апрелендәге 350 номерлы карары белән расланган) гамәлдә.

Авыл җирлегендә әлеге федераль программа тарафыннан җимерелүгә дучар булган (федераль милек объектларында да, Россия Федерациясе субъектларының дәүләт милке, муниципаль милек объектларында да) яр ныгыту һәм ярларны саклау корылмалары төзү буенча чаралар каралмаган.

Татарстан Республикасында, "2014-2020 елларга Татарстан Республикасында әйләнә-тирә мохитне саклау, табигый ресурсларны яңадан торгызу һәм куллану" дәүләт программасы кысаларында, "2014-2020 елларга Татарстан Республикасының су хуҗалыгы комплексын үстерү" ярдәмче программасы эшли, аның нигезендә Халыкны һәм территорияләрне суның тискәре йогынтысыннан, шул исәптән суның тискәре йогынтысыннан саклау буенча чаралар каралган, шул исәптән, халыкны һәм территорияләрне су белән тәэмин итү һәм ташландык суларны агызу, каты көнкүреш калдыкларын утильләштерү, Күмү һәм күмү:

– инженерлык саклау объектларын һәм ярларны ныгыту корылмаларын төзү, реконструкцияләү;

– Татарстан Республикасы милкендәге, муниципаль милектәге ГТСЛАРГА капиталь ремонт үткәрү өлешендә суларның тискәре йогынтысыннан саклау һәм ГТС куркынычсызлыгын тәэмин итү.

– елга юлларын турайту һәм чистарту, аларның үткәрү сәләтен арттыру максаты белән.

Авыл җирлегендә әлеге дәүләт программасы белән инженерлык саклау объектларын һәм ярларны ныгыту корылмаларын төзү, реконструкцияләү буенча чаралар үткәрелмәгән.

Тектоника һәм сейсмичность. Региональ-техник планда авыл җирлеге территориясе Токмово сводының Көнчыгыш кушылдыгы Казан-Киров прогибы белән кушылган зонага карый.

14.13330.2014 «СНиП 11-7-81 "СП нигезендә, сейсмик районнарда төзү" урта грунт шартлары өчен җирлек территориясе 6 баллы сейсмик зонага керә. Карала торган территориядә төзелеш төзелеш материалларының һәм төзелеш эшләренең сыйфатына карата зур таләпләрне исәпкә алмыйча алып барылырга мөмкин.

Кар көртләре. Авыл җирлеге территориясе, 20.13330.2011 елгы СП нигезендә, IV кар районына карый.

Кар көртләре көчле кар һәм буран нәтиҗәсендә барлыкка килә, алар берничә сәгатьтән алып берничә тәүлеккә кадәр дәвам итәргә мөмкин. Алар транспорт хәрәкәтен бозу, элемтә линияләрен һәм электр тапшыруларын зарарлау, хуҗалык эшчәнлегенә тискәре йогынты ясый.

Мелиорацияләнә торган җирләрнең торышы. Татарстан Республикасы, илнең 2,4 процентын биләп, Россия Федерациясендә авыл хуҗалыгы продукциясенең 4,5 процентын җитештерә.

XX гасырның 70нче еллар башында ук сугарулы болыннар һәм көтүлекләр булдыруны сайлап, терлек азыгы җитештерүне интенсификацияләүнең һәм азык базасын ныгытуның алдынгы факторларыннан берсе итеп сайлап, республика үз тәҗрибәсендә сугару - авыл хуҗалыгы культураларын җитештерүнең иң нәтиҗәле ысулы, дип инанды.

Вегетация чоры вакытында һәм алар ил агрокомплексына китергән зыян җирләрне мелиорацияләүне торгызу, реконструкцияләү һәм алга таба үстерү - климатның аномаль күренешләренә каршы торуның ышанычлы чарасы.

Республика агросәнәгать комплексының тотрыклы үсешен тәэмин итүнең төп шарты-мелиорацияләнгән җирләрне саклап калу, яңадан торгызу һәм рациональ файдалану.

Шулай итеп, сугару комплексын торгызу һәм алга таба үстерү продукциянең тулаем җитештерүен арттыруга гына ярдәм итмәячәк, шулай ук гидротехник корылмаларның ышанычлылыгын һәм куркынычсызлыгын тәэмин итәчәк, эре гидротехник корылмаларның йогынтысы зонасында гадәттән тыш хәлләр килеп чыгу мөмкинлеген булдырачак.

Мелиорация комплексын торгызу өчен хуҗалык эчендәге сугару челтәрен, шул исәптән торбаүткәргечләрне, насос станцияләрен, сугару һәм дренаж каналларын капиталь ремонтлау һәм реконструкцияләү, яңа су сиптерү җайланмаларын һәм сугару техникасын сатып алу кирәк.

Татарстан Республикасы территориясендә, федераль законнарда билгеләнгән очраклардан тыш, аларны башка максатларда файдалану рөхсәт ителми торган аеруча кыйммәтле продуктив авыл хуҗалыгы җирләре исемлеге нигезендә (раслау). ТР МКның 2016 елның 23 декабрендәге боерыгы белән № 3056-р) авыл җирлеге территориясендә стационар сугару системалары булган ясалма сугарулы авыл хуҗалыгы җирләре бар, 2.8.3 таблица.

2.8.3 нче Таблица

Мәйданы-гектар	Кадастр номеры, Кадастр кварталы	Урнашкан урыны
208	16:08:210303:20	Чүри-Бураш авыл җирлеге

«Җирләрне мелиорацияләү турында» 10.01.1996 ел, № 4-ФЗ Федераль законның 30 статьясы нигезендә мелиорацияләнә торган җирләрдә объектлар төзү һәм җирләрне мелиорацияләү өчен билгеләнмәгән башка эшләр башкару мелиорацияләнә торган җирләрдә туфракның су, һава һәм туклыклы режимнарын начарайтырга, шулай ук мелиоратив системаларны, аерым урнашкан гидротехник корылмаларны һәм саклагыч урман утыртмаларын эксплуатацияләүгә комачауламаска тиеш.

"2013-2022 елларга Татарстан Республикасында авыл хуҗалыгын үстерү һәм авыл хуҗалыгы продукциясе, чимал һәм азык-төлек базарларын җайга салу"дәүләт программасы нигезендә (утв) 2013 елның 8 апрелендәге ТР МК карары Территориядә авыл хуҗалыгы билгеләнешендәге җирләрне мелиорацияләүне үстерү буенча чаралар каралмаган.

Табигый йогынтыларның куркынычлыгын комплекслы бәяләү. Карала торган территориядәге куркыныч процессларны комплекслы бәяләү үзләштерү өчен уңайлы җирлекләр бүлеп бирергә һәм территорияне яңа төзелеш өчен үзләштерүнең максатчанлыгын билгеләргә мөмкинлек бирә. Бу максат белән проектлау этабында авыл җирлеге карамагында булган табигый процессларның катлаулылыгын һәм куркынычлыгын бәяләү башкарыла.

«Табигый шартлар һәм ресурслар» бүлегенең «табигый шартлар һәм ресурслар» бүлеге һәм «куркыныч табигать йогынтыларының геофизикасы»дигән

115.13330.2016 бүлеге нигезендә, җирлекнең табигый шартлары "гади" буларак бәяләнә.

Табигый шартларның әлеге бәясен алга таба да территорияне үзләштергәндә исәпкә алырга кирәк.

Киләсе этапта табигать процессларының гомумиләштерелгән куркыныч категориясен ачыклау үткәрелә.

Куркыныч табигать процессларын куркынычлылык категориясенә туры китереп һәм элементар математик аппаратны куллану өчен тәртипкә китерү өчен, чөнки күрсәткечләрне ранжлау кулланыла торган критерийларны төгәл үлчәү таләп ителми.

Моның өчен куркынычларның һәр категориясенә тиешле рангны бирәбез: «гадәттән тыш куркыныч процесслар» категориясен «4» рангын, ә «умеренно опасные» категориясен «1» рангын (2.8.4 таблица) үзләштерәбез.

2.8.4 Таблица

Табигый процессның куркыныч категориясе	бик куркыныч (катастрофик)	бик куркыныч	куркыныч	уртача куркыныч
Ранг	4	3	2	1

Шулай итеп, СНиП 22-01-95 кушымтасы һәм тәкъдим ителгән ранжирование нигезендә муниципаль берәмлек территориясендә бара торган табигый процессларның куркынычлык категорияләрен чагылдыручы саннар җыелмасы алына (2.8.3 таблица).

2.8.3 нче Таблица

	Куркыныч табигый процесслар			
	сейсмиклык	Затопление	Су төшү	Эрозион процесслар
Ранг	1	2	1	1

Табигый процессларның гомумиләштерелгән куркыныч категориясенең санлы әһәмиятен билгеләү өчен урта арифметика әһәмиятен исәпләү методикасын кулланабыз.

«1»авыл җирлеге территориясендә табигый процессларның гомумиләштерелгән куркыныч категориясе саны. Тәкъдим ителгән ранжировка нигезендә, бу җирлек территориясендә табигый процессларның гомумиләштерелгән куркыныч категориясе «уртача куркыныч»категориясенә туры килә дигән сүз. Димәк, районның торак пунктлары территориясендә аларны үстерү өчен билгеләнгән тискәре йогынты ясаячак чараларны гына үткәрү таләп ителә.

Җирлек территориясенә табигый процессларның йогынтысын комплексłы бәяләү үткәргәндә, нәтиҗәле ысул буларак, картографик алым сайланырга мөмкин.

Картографик метод район территориясендә таралышы булган куркыныч табигать процесслары турындагы мәгълүматларны гомумиләштерүгә, системалаштыруга һәм пространство ягыннан локальләштерүгә нигезләнгән һәм соңгыларын визуализацияләүгә юнәлтелгән.

Визуализация нигезендә район территориясенә табигый процессларның йогынтысын чагылдыра торган карта булдыру ята. Картада шулай ук куркынычның уртача категориясенә карамастан, куркыныч табигать

процессларының йогынтысын киметүгә юнәлтелгән чаралар үткәрү мөмкинлеген исәпкә алырга кирәк булган җирлек территориясе участоклары да чагылыш таба.

Шунысын да билгеләп үтәргә кирәк, проектлауның алдагы стадияләрендә табигать процессларының кеше тормышына йогынтысын бәяләүнең һәм тикшеренүләрнең җентекле дәрәҗәсе кирәк.

3. ЧҮРИ-БУРАШ АВЫЛ ҖИРЛЕГЕНЕҢ 2040 ЕЛГА КАДӘР ҮСЕШ ЮНӘЛЕШЛӘРЕ. ТЕРРИТОРИАЛЬ ПЛАНЛАШТЫРУ БУЕНЧА ЧАРАЛАРНЫ НИГЕЗЛӘҮ

3.1. Халык саны фаразлары

Демографик сәясәтне, шул исәптән халык саны фаразын, республика муниципаль районнарына һәм республика әһәмиятендәге шәһәрләргә карата Татарстан Республикасы Икътисад министрлыгы билгели.

Районда халык саны үзгәрү тенденциясе 2030 елга кадәр Татарстан Республикасының Социаль-икътисадый үсеше стратегиясендә һәм Татарстан Республикасы Апас муниципаль районының 2016-2021 елларга һәм 2030 елга кадәрге план чорына социаль-икътисадый үсеш стратегиясендә күрсәтелгән.

Чүри-Бураш авыл җирлегендә халык санының гомуми фаразы, әлеге стратегияләрне исәпкә алып, 2017 ел башына халык саны, төп яшь төркемнәре, балалар һәм яшүсмерләр саны, шулай ук туган, вафат булган, килгән һәм киткән кешеләр саны турында белешмәләр нигезендә башкарылды.

Фараз нигезендә Чүри-Бураш авыл җирлегендә генераль планны тормышка ашыруның беренче чиратында (2025 ел) 590 кеше, Генераль планны тормышка ашыруның исәп – хисап чорына (2040 ел) 589 кеше тәшкил итәчәк.

Халыкның гомуми саны, шулай ук балалар яшендәге халык саны фаразлары 3.1.1 таблицасында күрсәтелгән.

Таблица 3.1.1

Чүри-Бураш авыл җирлегенең даими халык саны фаразлары, кеше

Территориянең исеме	**Халык саны (кеше)**														
	Гамәлдәге нигезләмә (01.01.2017)					**2025 ел**					**2040 ел**				
	Барлыгы	**Шул исәптән яшьтә дә)**				**Барлыгы**	**Шул исәптән яшьтә дә)**				**Барлыгы**	**Шул исәптән яшьтә дә)**			
		1 яшькә кадәр	**1-6 яшь**	**7-15 яшь**	**16-17 яшь**		**1 яшькә кадәр**	**1-6 яшь**	**7-15 яшь**	**16-17 яшь**		**1 яшькә кадәр**	**1-6 яшь**	**7-15 яшь**	**16-17 яшь**
Чүри-Бураш авыл җирлеге	**575**	**3**	**33**	**67**	**9**	**590**	**11**	**38**	**54**	**17**	**589**	**6**	**31**	**49**	**18**
Чүри-Барыш авылы	342	2	19	38	5	389	7	26	29	12	389	4	19	30	11
Танай-Турай авылы	233	1	14	29	4	201	4	12	25	5	200	2	12	19	7

3.2. Икътисадый үсеш

Чүри-Бураш авыл җирлегенең үсеш юнәлешләрен билгеләгәндә Татарстан Республикасының, Апас муниципаль районының, Чүри-Бураш авыл җирлегенең социаль-икътисади үсеш стратегияләре, региональ һәм федераль тармак программалары исәпкә алынды.

2015 елның 17 июнендәге 40-ТРЗ номерлы Татарстан Республикасы законы белән «2030 елга кадәр Татарстан Республикасын социаль-икътисадый үстерү стратегиясе»расланды.

Татарстан Республикасының Социаль-икътисадый үсешенең әлеге стратегиясе кысаларында Апас муниципаль районы, аерым алганда Чүри-Бураш авыл җирлеге Казан икътисадый зонасында калдыклар белән эш итү буенча сынау проектын тормышка ашыру территориясе булып тора.

3.2.1 Сәнәгать җитештерүен үстерү

Чүри-Бураш авыл җирлегенең генераль планы, Апас муниципаль районының һәм Татарстан Республикасының территориаль планлаштыру схемалары һәм башка программалар һәм документлар белән сәнәгать җитештерүен үстерү буенча чараларның исәп-хисап чорына кадәр каралмаган.

3.2.2 Агросәнәгать комплексы үсеше

Чүри-Бураш авыл җирлегенең агросәнәгать комплексын үстерү максатларында генераль план нигезендә түбәндәге чаралар каралган::

– Чүри-Барыш авылыннан [1]көнбатыштарак урнашкан «Свияга» АХП ҖЧҖ мөгезле эре терлек фермасын торак төзелеше һәм су алу скважинасы чикләренә кадәр санитар-яклау зонасын кыскарту максаты белән җитештерүне оптимальләштерү;

– Чүри-Барыш авылында урнашкан Минһаҗев л. т. крестьян-фермер хуҗалыгының ат утарын оптимальләштерү, санитар-яклау зонасын торак төзелеше чигенә кадәр киметү максатыннан;

– Танай-Турай авылыннан көнчыгыштарак урнашкан «Свияга» АХП ҖЧҖ мөгезле эре терлек фермасын торак төзелеше һәм су алу скважинасы чикләренә кадәр киметү максатыннан җитештерүне оптимальләштерү.

Чүри-Бураш авыл җирлегенең агросәнәгать комплексын үстерү буенча чаралар 3.2.1.1 таблицасында күрсәтелгән.

3.2.3 Урман комплексын үстерү

Урман хуҗалыгы өлкәсендәге чараларга урманнарны яңадан торгызу, янгыннардан, пычратудан, пычратудан (шул исәптән радиоактив матдәләрдән) һәм башка тискәре йогынтыдан саклау, шулай ук зарарлы организмнардан саклау, шәһәр һәм торак пунктларның яшел зоналары мәйданнарын саклау һәм үстерү буенча чаралар кирәк, шулай ук урман фонды һәм урман хуҗалыгы

[1] Объектны оптимизацияләү-аларның санитар-яклау зоналары күләмен киметүгә юнәлдерелгән архитектура-планлаштыру, инженер-техник һәм оештыру-административ чаралар комплексын үткәрү.

мәнфәгатьләренә кагылышлы башка өлкәләрдәге эшчәнлекнең кайбер чараларын үз эченә ала. Татарстан Республикасының барлык урманнары Россия Федерациясе милке булып торганга күрә, барлык чаралар да федераль әһәмияткә ия һәм федераль дәрәҗәдә контрольдә тотылырга тиеш.

Чүри-Бураш авыл җирлеге генераль планы, Апас муниципаль районының территориаль планлаштыру схемасы һәм башка программалар һәм документлар белән исәп-хисап чорына кадәр урман һәм урман сәнәгате комплексын үстерү буенча башка чаралар күздә тотылмый.

Таблица 3.2.1.1

Чүри-Бураш авыл җирлегендә агросәнәгать комплексын үстерү буенча чаралар исемлеге

№ п/п	Торак пункт	Объектның атамасы	Чараның төре	Үлчәү берәмлеге	Егәрлеге		Гамәлгә ашыру сроклары		Чара чыганагы*
					Существ ую-щая	Яңа (өстәмә жеп-ная)	Беренче чират (2025 елга кадәр)	Исәпләү вакыты (2026-2040 еллар)	
ҖИРЛЕ (РАЙОН) ӘҺӘМИЯТТӘГЕ ЧАРАЛАР									
1	Чури-Барыш авылыннан көнбатыштарак	"Свияга" АХП ҖЧҖ мөгезле эре терлек фермасы»	Җитештерүне оптимальләштерү	корылма	1	-	+	-	Чүри-Бураш авыл җирлегенең генераль планы
2	Чүри-Барыш авылы	Мингазов л. т. крестьян-фермер хуҗалыгының ат ишегалды	Җитештерүне оптимальләштерү	корылма	1	-	+	-	Чүри-Бураш авыл җирлегенең генераль планы
3	Көнчыгыш Танай-Турай авылы	"Свияга" АХП ҖЧҖ мөгезле эре терлек фермасы»	Җитештерүне оптимальләштерү	корылма	1	-	+	-	Чүри-Бураш авыл җирлегенең генераль планы

* Искәрмә: әлеге чараларны территориаль планлаштыру документларына һәм/яки тиешле дәрәҗәдәге программага кертү шарты белән

3.3. Торак инфраструктурасын үстерү

Торак зоналарны оештыру, гамәлдәге торак фондын реконструкцияләү һәм яңа торак төзелеше мәйданчыкларын урнаштыру буенча тәкъдимнәр эшләү- генераль планның өстенлекле бурычларының берсе. Проект тәкъдимнәре шәһәр төзелеше анализы нәтиҗәләренә таяна: торак фондының техник торышы һәм төзелеш характеристикалары, торак төзелеше динамикасына һәм структурасына, территориянең экологик торышына.

Апас муниципаль районының социаль-икътисади үсеш Стратегиясе нигезендә, 2025 һәм 2040 елларда бер кешегә 33,7 һәм 34,3 кв.метр торак фонды белән фаразланган тәэмин ителеш булачак.

Фараз нигезендә Чүри-Бураш авыл җирлегендә 2025 елга-590, 2040 елга-589 кеше.

Шулай итеп, Чүри-Бураш авыл җирлегендә 2025 елга гомуми торак мәйданы 19,88 мең кв.м, 2040 елда – 20,2 мең кв. м тәшкил итәргә тиеш (к. табл.3.3.1).

Чүри-Бураш авыл җирлегендә торак фонды күләме буенча булган хәлне һәм аны арттыру перспективаларын исәпкә алып, 2040 елга 6,4 мең кв. метр торак төзергә кирәк (к.табл.3.3.1).

Торак төзелешенең күрсәтелгән күләмнәрен урнаштыру өчен кирәкле территорияләрне исәпләү максатларында бер индивидуаль йортның уртача күләме 92 кв. м, торак төзелешенә җир кишәрлегенең уртача күләме 25 сутый кабул ителде.

Шулай итеп, 2040 елга торак төзелешенең күрсәтелгән күләмнәрен урнаштыру өчен гомуми мәйданы 21,91 га (Чүри-Бураш авылында 13,88 га һәм Танай-Турай авылында 8,04 га) Торак мәйданчыкларын урнаштыру кирәк булачак.

Чүри-Бураш авыл җирлеге территориясендә кирәкле торак төзелеше тузган торак йортларны сүтү, шулай ук Чүри-Бураш һәм Танай-Турай авыллары торак пунктлары эчендә барлыкка килгән буш территорияләрдә йортлар төзү хисабына башкарылачак.

Моннан тыш, Чүри-Бураш авыл җирлеге генераль планы белән, физик яктан тузган очракта, Чури-Барыш авылының санитар-яклау зонасында урнашкан торак төзелешен үзгәртеп кору тәкъдим ителә.

Таблица 3.3.1

Халыкның торак төзелешенә исәп-хисап ихтыяҗы

Атамасы	Хәзерге хәле		Беренче чират (2025 елга кадәр)			Исәп-хисап вакыты (2026-2040 еллар)		
	Тәэмин ителеш (кв.м/кешегә)	Торакның гомуми мәйданы-мең кв. м.	Тәэмин ителеш (кв.м/кешегә)	Торакның гомуми мәйданы-мең кв. м.	Торак төзелеше чорында, мең кв. м.	Тәэмин ителеш (кв.м/кешегә)	Торакның гомуми мәйданы-мең кв. м.	Торак төзелеше чорында, мең кв. м.
Чүри-Бураш авыл җирлеге	**24**	**13,8**	**33,7**	**19,88**	**6,08**	**34,3**	**20,20**	**0,32**
Чүри-Барыш авылы	27,2	9,3	33,7	13,11	3,81	34,3	13,34	0,23
Танай-Турай авылы	19,3	4,5	33,7	6,77	2,27	34,3	6,86	0,09

Таблица 3.3.2

Чүри-Бураш авыл җирлегендә торак инфраструктурасын үстерү буенча чаралар исемлеге

№ п/п	Торак пункт	Объектның атамасы	Чараның төре	Үлчәү берәмлеге	Егәрлеге		Гамәлгә ашыру сроклары		Чара чыганагы
					Существую-щая	Яңа (өстәмә җеп-ная)	Беренче чират (2025 елга кадәр)	Исәп-хисап вакыты (2026-2040 еллар)	
ҖИРЛЕ ӘҺӘМИЯТТӘГЕ ЧАРАЛАР(ҖИРЛЕКТӘ)									
1	Чүри-Барыш авылы	Торак фонды	яңа төзелеш	га	-	13,88	+	+	Чүри-Бураш авыл җирлегенең генераль планы
				мең кв. м.	-	4,04			
2	Танай-Турай авылы	Торак фонды	яңа төзелеш	га	-	8,04	+	+	Чүри-Бураш авыл җирлегенең генераль планы
				мең кв. м.	-	2,36			

3.4. Халыкка хезмәт күрсәтү системасын үстерү

3.4.1 Социаль һәм мәдәни-көнкүреш хезмәте күрсәтү объектлары системасын үстерү

Чүри-Бураш авыл җирлеге Генераль планының төп максатларыннан берсе-халыкка хезмәт күрсәтү объектларына булган ихтыяҗны канәгатьләндерү, фаразланган характеристикаларны һәм социаль нормаларны исәпкә алып, шулай ук халыкка хезмәт күрсәтү объектларының һәркемгә дә уңайлы булуын тәэмин итү.

Җирлекнең социаль инфраструктурасын үстерү буенча чаралар эшләгәндә түбәндәге чаралар исәпкә алынды:

− Татарстан Республикасы һәм Апас муниципаль районының территориаль планлаштыру схемалары;

− Татарстан Республикасы Апас муниципаль районының 2017-2021 елларга һәм 2030 елга кадәрге план чорына социаль-икътисадый үсеш стратегиясе (алга таба-Апас муниципаль районы СЭР стратегиясе);

− Татарстан Республикасы Апас муниципаль районы Чүри-Бураш авыл җирлегенең 2017-2021 елларга һәм 2030 елга кадәрге чорга социаль-икътисадый үсеш планы (алга таба-Чүри-Бураш авыл җирлеге СЭР планы).

Шуны да билгеләп үтәргә кирәк, Татарстан Республикасының Социаль-икътисадый үсеш стратегиясен гамәлгә ашыру чаралары планында «иҗтимагый инфраструктура белән тәэмин ителешнең социаль гарантияләре нигезендә муниципаль районнарның һәм шәһәр округларының иҗтимагый инфраструктурасы белән уртача тәэмин ителеше» күрсәткече 2030 елга 100 процент тәшкил итәргә тиеш.

Хезмәт күрсәтү объектларының кирәкле егәрлекләрен исәпләү гамәлдәге нормативлар буенча 3.4.1.1 таблицасында күрсәтелгән.

2040 елга социаль һәм мәдәни-көнкүреш хезмәте күрсәтү объектлары белән тәэмин итү, аларны үстерү чараларын гамәлгә ашыруны исәпкә алып, 3.4.1.2 таблицасында күрсәтелгән

Мәгариф оешмалары

Апас муниципаль районының территориаль планлаштыру схемасы чаралары кысаларында тәкъдим ителгән яңа балалар бакчасын төзү максатка ярашлы түгел, Чүри-Бураш авыл җирлегендә мәктәпкәчә белем бирүнең гамәлдәге структурасы халыкның фаразланган ихтыяҗларын тулысынча канәгатьләндерә.

Чүри-Бураш авыл җирлегенең генераль планы нигезендә, урта белем алу өчен, Апас шәһәр тибындагы урта мәктәбенә балаларны китерү структурасын саклап калу тәкъдим ителә (авыл җирлеге укучыларының гомуми санынннан 40%).

Балаларга өстәмә белем бирүне үстерү кысаларында Чүри-Бураш Авылының төп мәктәбе базасында балалар иҗаты түгәрәкләренең оештырылган системасын саклап калу тәкъдим ителә.

Медицина оешмалары

Амбулатор-поликлиника оешмаларының яңа төзелешенә ихтыяҗ юк.

Әмма стратегик үсеш һәм милли проектлар буенча Россия Федерациясе Президенты каршындагы Совет Президиумы тарафыннан расланган «Сәламәтлек саклау» милли проекты белән, 2018 елның 24 декабрендәге 16 номерлы беркетмә белән, Чүри-Барыш авылында, беренче чиратта, модульле ФАП төзү каралган.

Даруханәне урнаштыру 0,1 объектка ихтыяҗ түбән булу сәбәпле максатка ярашлы түгел.

Мәдәният һәм сәнгать учреждениеләре

Чүри-Бураш авыл җирлеге генераль планы белән Чүри-Бураш авылында мәдәният йорты бинасына капиталь ремонт ясау тәкъдим ителә, анда почта бүлекчәсе, ФАП, авыл җирлеге администрациясе бинасы, китапханә һәм полициянең участок пункты урнашкан.

Физик культура һәм спорт объектлары

Чүри-Бураш авыл җирлеге өчен спорт объектларына булган ихтыяҗны исәпләү гомуми мәйданы 45 кв. м булган өстәмә спорт залы урнаштыру кирәклеген ачыклады.

Чүри-Бураш авыл җирлеге һәм Апас муниципаль районы җирле үзидарәсе чаралары белән Танай-Турай авылында авыл клубы составында тренажер залы урнаштыру тәкъдим ителә.

Апас муниципаль районыннан Танай-Турай авылында яссылык спорт корылмасы төзү тәкъдим ителде. Хәзерге вакытта әлеге чараны тормышка ашыру максатка ярашлы түгел.

Сәүдә предприятиеләре

Өстәмә сәүдә предприятиеләрен урнаштыру, ихтыяҗ түбән булу сәбәпле, сәүдә мәйданының 4 кв.метрына тиң.

Җәмәгать туклануы предприятиеләре

Өстәмә туклану предприятиеләрен урнаштыру ихтыяҗ түбән булу сәбәпле каралмый, 4 утыру урыны тигез.

Көнкүреш хезмәте күрсәтү предприятиеләре

Чүри-Бураш авыл җирлегенең генераль планы нигезендә авыл җирлегендә (чәчтарашханә, фото хезмәтләре, кием тегү һ.б.) көнкүреш хезмәте күрсәтү өлкәсен үстерү өчен 2 эш урыны булдыру тәкъдим ителә. Әлеге объектларны, мәсәлән, башка оешмалар һәм социаль инфраструктура учреждениеләре составында урнаштыру мөмкин.

Административ-эшлекле учреждениеләр

Чури-Барыш авылындагы почта бүлекчәсе капиталь ремонт буенча генераль планны тормышка ашыру кысаларында планлаштырылган мәдәният йорты бинасында урнашкан.

Полиция

Авыл җирлегендә тәртип саклау системасы Чүри-Бураш авыл җирлегендә яшәүчеләрнең норматив ихтыяҗларына җавап бирә. УПП мәдәният йорты бинасында урнашкан, шулай ук беренче чиратта капиталь ремонт ясалырга тиеш.

Җәмәгать бәдрәфләре

Иҗтимагый җыештыруларга исәп-хисап чорына ихтыяҗ бары тик 1 прибор гына тәшкил итәчәк.

Иҗтимагый җыештыру эшләре торак пунктларның түбәндәге урыннарында урнашырга тиеш:

а) мәйданнарда, транспорт магистральләрендә, зур җәяүлеләр хәрәкәте булган урамнарда;

б) вокзал янындагы мәйданнарда, барлык тимер юл станцияләрендә, диңгез һәм елга пристаньларында, автостанцияләрдә һәм аэровокзалларда;

в) шәһәр читендәге һәм шәһәр эчендәге паркларда, зур бульварларда, хезмәт ияләренең күпләп ял итү урыннарында (парклар, урман массивлары һ. б.));

г) сәүдә үзәкләре, Колхоз базарлары территориясендә;

д) стадионнарда, пляжларда, су спорт корылмалары урыннарында һәм мондый төрдәге башка объектларда;

е) автострадларда, күргәзмәләрдә, ачык кинотеатрларда һ. б.

Чүри-Бураш авыл җирлегендә хезмәт күрсәтү өлкәсен үстерү буенча чаралар 3.4.1.3 таблицасында күрсәтелгән.

Таблица 3.4.1.1

Социаль-мәдәни һәм коммуналь-көнкүреш хезмәте күрсәтү объектларының кирәкле егәрлеген исәпләү
АПАС МУНИЦИПАЛЬ РАЙОНЫ ЧҮРИ-БУРАШ АВЫЛ ҖИРЛЕГЕНЕҢ

Атамасы	Үлчәү берәмлеге	Кагыйдә	Хәзерге хәле	Беренче чират (2025 елга кадәр)			Исәп-хисап вакыты (2026-2040 еллар)		
				Саклана торган	Нормативлар буенча ихтыяҗ	Кирәкле яңа төзелеш	Саклана торган	Нормативлар буенча ихтыяҗ	Кирәкле яңа төзелеш
Мәктәпкәчә белем бирү оешмалары	урын	1-6 яшьлек балалар 85%	37	37	32	0	37	26	0
Гомуми белем бирү оешмалары	урын	7-17 яшьләрдәге балаларның 100% ы (су астын да исәпкә алып)	110	110	43	0	110	40	0
Балаларга өстәмә белем бирү оешмалары	урын	Мәктәп укучыларының 120%	20	20	85	65	85	80	0
Хастаханәләр	койка	1000 кешегә 13,47 койка	0	0	0	0	0	0	0
СМП станцияләре	автомобиль	1 автомобиль-1000 кеше.	0	0	0	0	0	0	0
Дәвалау-профилактика медицина оешмалары	посещ. алмашка	18,15 кеше килү сменага 1000 кешегә	25	10	11	1	11	11	0
Даруханәләр	корылма	1-6,2 мең кеше.	юк	0	0	0	0	0	0
Спорт заллары	кв. м мәйдан идән	350 кв. м мәйданда идән 1000 кешегә исәпләнгән.	162	162	207	45	207	206	0
Яссы корылмалар	кв.м.	1949,4 кв. м. 1000 кешегә	4 950	4 950	1 150	0	4 950	1 148	0

Атамасы	Үлчәү берәмлеге	Кагыйдә	Хәзерге хәле	Беренче чират (2025 елга кадәр)			Исәп-хисап вакыты (2026-2040 еллар)		
				Саклана торган	Нормативлар буенча ихтыяж	Кирәкле яңа төзелеш	Саклана торган	Нормативлар буенча ихтыяж	Кирәкле яңа төзелеш
Бассейннар	кв.м.су	75 кв. м. бөртек.су-1000 кеше.	0	0	0	0	0	0	0
Клублар, мәдәният йортлары	урын	150 урын	200	200	150	0	200	150	0
Ачык китапханәләр	данә	1 кешегә 8 данә	11 600	11 600	3 540	0	11 600	3 534	0
Сәүдә предприятиеләре	кв.м сәүдә.мәйданы	1000 кешегә 300 кв. м.	173	173	177	4	177	177	0
Җәмәгать туклануы предприятиеләре	урын	40 урын-1000 кешегә	20	20	24	0	20	24	0
Көнкүреш хезмәте күрсәтү предприятиеләре	эш урыны	4 Кол.урын-1000 кеше.	юк	0	2	2	2	2	0
Элемтә бүлекләре	корылма	1 объект-0,5-6,0 мең кешегә	1	1	0	0	1	0	0
Полиция бүлекләре	корылма	1 участковый-2,8-3 мең кеше	1	1	1	0	1	1	0
Банклар бүлекләре, филиаллары	корылма	1000 кешегә исәпләнгән 0,5 объект.	юк	0	0	0	0	0	0
Җәмәгать бәдрәфләре	әсбап	1 әсбап-1000 кешегә.	юк	0	1	1	1	1	0

Таблица 3.4.2

Хезмәт күрсәтү объектларын төзү буенча чараларны гамәлгә ашыруны исәпкә алып, социаль-мәдәни һәм коммуналь-көнкүреш хезмәте күрсәтү объектлары белән тәэмин итү, %

Атамасы	**Үлчәү берәмлеге**	**2040 елга нормативлар буенча ихтыяж**	**Хәзерге хәле**	**2040 елга саклана торган гамәл**	**2040 елга тәкъдим ителә торган яңа төзелеш**	**Хезмәт күрсәтү объектларын төзү буенча чараларны гамәлгә ашыруны исәпкә алып, 2010 елга кадәр тәэмин итү), %**
Мәктәпкәчә белем бирү оешмалары	урын	26	37	37	0	142[1]
Гомуми белем бирү оешмалары	урын	40	110	110	0	275[1]
Балаларга өстәмә белем бирү оешмалары	урын	80	20	20	65	106[4]
Хастаханәләр	койка	0	0	0	0	0[2]
СМП станцияләре	автомобиль	0	0	0	0	0[2]
Дәвалау-профилактика медицина оешмалары	посещ. алмашка	11	10	10	15	227[6]
Даруханәләр	корылма	0	юк	0	0	0[3]
Спорт заллары	кв. м мәйдан идән	206	162	162	45	100
Яссы корылмалар	кв.м.	1 148	4 950	4 950	0	431[1]
Бассейннар	кв.м.су	0	0	0	0	0[2]
Клублар, мәдәният йортлары	урын	150	200	200	0	133[1]
Ачык китапханәләр	данә	3 534	11 600	11 600	0	328[1]
Сәүдә предприятиеләре	кв.м сәүдә.мәйданы	177	173	173	0	98[5]
Җәмәгать туклануы предприятиеләре	урын	24	20	20	0	83[5]
Көнкүреш хезмәте күрсәтү предприятиеләре	эш урыны	2	юк	0	2	100
Элемтә бүлекләре	корылма	0	1	1	0	100
Полиция бүлекләре	корылма	1	1	1	0	100
Банклар бүлекләре, филиаллары	корылма	0	юк	0	0	0[3]
Җәмәгать бәдрәфләре	әсбап	1	юк	0	1	100

[1] Тәэмин ителеш күрсәткече 100% тан артык, объектларның гамәлдәге егәрлеге исәп-хисап чорына ихтыяждан артып китә;

[2] Хастаханәләр, СМП станцияләре һәм бассейннар район хезмәт күрсәтү дәрәҗәсенә ия һәм районның административ үзәгендә урнашкан. Әлеге объектлар белән тәэмин ителеш район халкыннан, тулаем алганда, исәпләнә;

[3] Әлеге объектларны җирлектә урнаштыру халыкның аз булуы сәбәпле максатка ярашлы түгел;

[4] Авыл җирлегендә халык саны 100% тан артып китүгә бәйле рәвештә, тәэмин ителеш күрсәткече 100% тан югары.;

[5] Тәэмин ителеш күрсәткече 100% тан түбәнрәк, шуның белән бәйле рәвештә, объектның егәрлегенең норматив дәрәҗәсенә ирешү өчен, Капиталь төзелеш чараларын гамәлгә ашыру таләп ителми.

[6] 100% тан артык тәэмин ителеш күрсәткече Танай-Турай авылындагы ФАПның куәте һәм «сәламәтлек саклау» милли проектын тормышка ашыру кысаларында тәкъдим ителгән Чүри-Бураш авылында эшләп килүче модульле ФАП урынына типлаштырылган проектка туры килүе белән бәйле.

Таблица 3.4.1.3

Чүри-Бураш авыл җирлегендә хезмәт күрсәтү өлкәсен үстерү буенча чаралар исемлеге

<table>
<tr><th rowspan="2">№ п/п</th><th rowspan="2">Торак пункт</th><th rowspan="2">Объектның атамасы</th><th rowspan="2">Чараның төре</th><th rowspan="2">Үлчәү берәмлеге</th><th colspan="2">Егәрлеге</th><th colspan="2">Гамәлгә ашыру сроклары</th><th rowspan="2">Чара чыганагы</th></tr>
<tr><th>Суще-ствую щая</th><th>Яңа (өстәмә җеп-ная)</th><th>Беренче чират (2025 елга кадәр))</th><th>Исәп-хисап (2026-2040 еллар)</th></tr>
<tr><td colspan="10">ҖИРЛЕ (РАЙОН) ӘҺӘМИЯТТӘГЕ ЧАРАЛАР</td></tr>
<tr><td colspan="10">Мәгариф оешмалары</td></tr>
<tr><td>1</td><td>Чүри-Барыш авылы</td><td>балалар иҗат түгәрәкләре</td><td>төп мәктәп базасында оештыру</td><td>урыннар</td><td>20</td><td>65</td><td>+</td><td>-</td><td>Чүри-Бураш авыл җирлегенең генераль планы</td></tr>
<tr><td colspan="10">Медицина оешмалары</td></tr>
<tr><td>1</td><td rowspan="2">Чүри-Барыш авылы</td><td>Авыл мәдәният йорты бинасында ФАП</td><td>күпфункцияләү</td><td>посещ. алмашка</td><td>15</td><td>-</td><td>+</td><td>-</td><td>Апас МР, Чүри-Бураш авыл җирлегенең генераль планы</td></tr>
<tr><td>2</td><td>модульле ФАП</td><td>яңа төзелеш</td><td>посещ. алмашка</td><td>-</td><td>15</td><td>+</td><td>-</td><td>Сәламәтлек саклау " милли проекты»</td></tr>
<tr><td colspan="10">ҖИРЛЕ (ҖИРЛЕК) ӘҺӘМИЯТТӘГЕ ЧАРАЛАР</td></tr>
<tr><td colspan="10">Мәдәният һәм сәнгать учреждениеләре</td></tr>
<tr><td rowspan="2">1</td><td rowspan="2">Чүри-Барыш авылы</td><td rowspan="2">Китапханә белән мәдәният йорты</td><td rowspan="2">капиталь ремонт</td><td>урын</td><td>120</td><td>-</td><td rowspan="2">+</td><td rowspan="2">-</td><td rowspan="2">Чүри-Бураш авыл җирлегенең генераль планы</td></tr>
<tr><td>мең данә</td><td>11,6</td><td>-</td></tr>
</table>

№ п/п	Торак пункт	Объектның атамасы	Чараның төре	Үлчәү берәмлеге	Егәрлеге		Гамәлгә ашыру сроклары		Чара чыганагы
					Существующая	Яңа (өстәмә жеп-ная)	Беренче чират (2025 елга кадәр))	Исәп-хисап (2026-2040 еллар)	
2	Танай-Турай авылы	Авыл клубы	тренажер залын урнаштыру максаты белән реконструкция	урын	80		+	-	Чүри-Бураш авыл җирлегенең генераль планы
Спорт заллары									
1	Танай-Турай авылы	тренажерлар залы	хәзерге авыл клубы каршында тренажер залы оештыру	кв.м.	-	45	+	-	Апас МР, Чүри-Бураш авыл җирлегенең генераль планы
Көнкүреш хезмәте күрсәтү предприятиеләре									
1	Чүри-Барыш авылы	көнкүреш хезмәте күрсәтү предприятиеләре	гамәлдәге социаль инфраструктура объектлары базасында оештыру	эш урыны	-	2	+	+	Чүри-Бураш авыл җирлегенең генераль планы
Административ-эшлекле объектлар									
1	Чүри-Барыш авылы	авыл Советы бинасы, почта элемтәсе бүлеге, полиция участок пункты авыл мәдәният йорты бинасында	капиталь ремонт	корылма	1	-	+	-	Чүри-Бураш авыл җирлегенең генераль планы
Җәмәгать бәдрәфләре									
1	Чүри-Барыш авылы	җәмәгать бәдрәфләре	яңа төзелеш	әсбап	-	1	+	+	Чүри-Бураш авыл җирлегенең генераль планы

3.4.2 Коммуналь хезмәт күрсәтү объектлары (зиратлар) системасын үстерү)

Генераль план белән Танай-Турай авылында урнашкан зиратны ябу күздә тотыла, чөнки ул Улема елгасының су саклау зонасында урнашкан (к.табл. 3.4.2.1).

Чүри-Бураш авылы зиратының 0,27 га зурлыгында буш территорияләре халыкның традицион күмелгән зиратларга ихтыяҗын тулысынча тәэмин итәчәк (0,14 га).

Чүри-Бураш авыл җирлеге генераль планы белән зиратлар өчен җир төзелеше документларын территориянең функциональ кулланылышына туры китерү, аерым алганда, зират өчен «сәнәгать җирләре һәм башка махсус билгеләнештәге җирләр» категориясен билгеләү күздә тотыла. «Ритуаль эшчәнлек».

Таблица 3.4.2.1

Чүри-Бураш авыл җирлегендә зиратлар буенча чаралар исемлеге

№ п/п	Торак пункт	Объектның атамасы	Чараның төре	Үлчәү берәмлеге	Егәрлеге		Гамәлгә ашыру сроклары		Чара чыганагы
					Существующая	Яңа (өстәмә җеп-ная)	Беренче чират (2025 елга кадәр))	Исәп-хисап (2026-2040 еллар)	
ҖИРЛЕ (ҖИРЛЕК) ӘҺӘМИЯТТӘГЕ ЧАРАЛАР									
Зират									
1	Танай-Турай авылы	Зират	Зиратны ябу	га	2,77	-	+	-	Чүри-Бураш авыл җирлегенең генераль планы

3.5. Рекреацион территорияләрне үстерү. Җирле халыкның ял итү урыннарын оештыру

Апас муниципаль районының территориаль планлаштыру схемасы Чүри-Бураш авыл җирлеге территориясе туристлык-рекреацион эшчәнлекне тормышка ашыру өчен уңайлы буларак карала. Шул уңайдан җирлек территориясендә Апас муниципаль районының территориаль планлаштыру схемасы һәм Чүри-Бураш авыл җирлегенең генераль планы нигезендә, Бөек Ватан сугышына багышланган «окоплар» Монументы төзү, төньяк-көнчыгыштан төньяк-көнчыгышка таба Чүри-Бураш авылының «Казан-Буа-Ульяновск» Р-241 федераль автомобиль юлы янында төзекләндерү һәм җирлек территориясендә туристлык маршрутларын гамәлгә ашыру буенча оештыру чаралары үткәрү тәкъдим ителә.

Чүри-Бураш авыл җирлеге территориясе буенча, районда туристлык эшчәнлеген активлаштыру һәм үстерү максатыннан, Татарстан Республикасы һәм Апас муниципаль районының территориаль планлаштыру схемаларын оештыруга тәкъдим ителә торган төбәк һәм җирле (район) әһәмияттәге түбәндәге туристик маршрутлар узачак:

- «Татарстан – Шәһәрләр иле» төбәк туристик маршруты (Идел буе шәһәрләре буенча),

-Җирле әһәмияттәге «Апас төбәге " мәдәни-танып-белү маршруты»,

-Җирле әһәмияттәге «Тау иле»мәдәни-ландшафт маршруты.

Чүри-Бураш авыл җирлегенең генераль планында рекреацион территорияләрне үстерү җирле халыкның ял итү зоналары буларак яшел үсентеләр системасын оештыру чараларын күздә тота.

Яшел үсентеләр системасын оештыру буенча кешеләр ялы өчен уңайлы шартлар булдыру, авыл торак пунктының йөзен яхшырту өчен кирәкле чаралар комплексы ике төп этапны күздә тота: гомуми кулланылыштагы яшелләндерүне оештыру һәм чикләнгән кулланыштагы яшелләндерүне оештыру.

Гомуми файдаланудагы яшел үсентеләрне оештыру буенча чаралар-административ һәм иҗтимагый биналар янында скверлар булдыру, көндәлек хезмәт күрсәтү үзәкләре булдыру, төп урамда бульвар урнаштыру, урамнарны яшелләндерү, чәчәк түтәлләре һәм газоннар урнаштыру.

Чикләнгән кулланылышта булган яшел үсентеләрне оештыру буенча чаралар-мәгариф һәм тәрбия объектлары территорияләрен һәм башка социаль һәм мәдәни-көнкүреш хезмәте күрсәтү объектлары территорияләрен яшелләндерү (үсентеләр урнаштыру, җиләк-җимеш һәм декоратив агачлар, куаклар утырту, чәчәкләр урнаштыру).

Гомуми белем бирү оешмалары территорияләрен яшелләндерүне аларның территориясенең кимендә 50 % ын күздә тота. Мәктәпкәчә белем бирү оешмалары территорияләрен яшелләндерү, төзелештән азат булган территориянең кимендә 50% ын тәшкил итәргә тиеш.

Чүри-Бураш авыл җирлегенең туристик-рекреацион системасын үстерү чаралары 3.5.1 таблицасында күрсәтелгән.

Таблица 3.5.1

Чүри-Бураш авыл җирлегендә рекреацион территорияләрне үстерү буенча чаралар исемлеге

№ п/п	Торак пункт, урнашу урыны	Объектның атамасы	Чараның төре	Аш-су	Егәрлеге		Гамәлгә ашыру сроклары		Чара чыганагы
					Мәскә үкүл	Яңа (өстәмә жеп-ная)	Беренче чират (2025 елга кадәр))	Исәп-хисап (2026-2040 еллар)	
РЕГИОНАЛЬ ӘҺӘМИЯТТӘГЕ ЧАРАЛАР									
1	Апас ш. т. б., Зур Күккүз, Ишеево, Табар Черкене, Чүри-Бураш **авыл җирлекләре**	"Татарстан – Шәһәрләр иле» (Идел алды шәһәрләре буенча)	Маршрутны оештыру	-	-	-	+	+	Татарстан Республикасы ТПС
ҖИРЛЕ (РАЙОН) ӘҺӘМИЯТТӘГЕ ЧАРАЛАР									
1	Чүри-Бураш авыл җирлеге, көньяк-көнчыгыштан Чүри-Барыш авылы	Бөек Ватан сугышына багышланган " окоплар» монументы	Территорияне төзекләндерү белән яңа монумент төзелеше	корыл ма	-	1	+	-	Апас МР СТП
2	Апас ш. т. п.», Бакырчы, Биеш, Болын-Балыкчы, Дәвеш, Ишеево, Каратун, Кызылтау, Урта Балтай, Табар Черкене, Тутай, Чирмешән, **Чүри-Бураш, Шәмбалыкчы** авыл җирлекләре	«Апас ягы » мәдәни-танып-белү маршруты	Маршрутны оештыру	-	-	-	+	+	Апас МР СТП

№ п/п	Торак пункт, урнашу урыны	Объектның атамасы	Чараның төре	Аш-су	Егәрлеге		Гамәлгә ашыру сроклары		Чара чыганагы
					Мәскә үкүл	Яңа (өстәмә җеп-ная)	Беренче чират (2025 елга кадәр))	Исәп-хисап (2026-2040 еллар)	
3	Апас ш. т. п.», Биеш, Болын-Балыкчы, Дәвеш, Ишеево, Каратун, Иске Йомралы, Табар Черкене, **Чүри-Бураш, Шәмбалыкчы авыл** җирлекләре	«Тау иле» мәдәни-ландшафт маршруты	Маршрутны оештыру	-	-	-	+	+	Апас МР СТП
ҖИРЛЕ (ҖИРЛЕК) ӘҺӘМИЯТТӘГЕ ЧАРАЛАР									
1	Чүри-Бураш авыл җирлеге	Гомуми кулланылыштагы яшелләндерү	Оештыру чарасы	-	-	-	+	+	Чүри-Бураш авыл җирлегенең генераль планы
2	Чүри-Бураш авыл җирлеге	Ижтимагый рекреацион зоналар (пляжлар) булдырып, яр буе полосасын һәм якын-тирә су объектлары территориясен төзекләндерү)	Оештыру чарасы	-	-	-	+	+	Чүри-Бураш авыл җирлегенең генераль планы

3.6. Чүри-Бураш авыл җирлегенең транспорт инфраструктурасын үстерү

Апас муниципаль районы Чүри-Бураш авыл җирлеге генераль планы составында «транспорт-коммуникация инфраструктурасын үстерү» бүлегенең төп максаты-халыкның ихтыяҗларына туры китереп, автомобиль юлларын үстерү, җирлек икътисадының нәтиҗәлелеген һәм конкуренциягә сәләтлелеген арттыру, таләп ителә торган техник халәтне, үткәрүчәнлек сәләтен, юл челтәренең иминлеген һәм тыгызлыгын тәэмин итү.

Автомобиль юлларын үстерү

Төбәк яки муниципальара һәм җирле әһәмияттәге автомобиль юлларын үстерү юнәлешләре Татарстан Республикасының территориаль планлаштыру схемасында һәм Апас муниципаль районының территориаль планлаштыру схемасында билгеләнгән, шуңа күрә Чүри-Бураш авыл җирлегенең генераль планы аларда билгеләнгән барлык чаралар да исәпкә алынган.

Чүри-Бураш авыл җирлегенең перспективалы транспорт каркасы федераль, төбәк яки муниципальара һәм җирле әһәмияттәге автомобиль юлларыннан формалашачак.

Федераль әһәмияттәге гомуми файдаланудагы автомобиль юлларын үстерү

Федераль транспорт (тимер юл, һава, диңгез, эчке су транспорты) өлкәсендә Россия Федерациясенең территориаль планлаштыру схемасы һәм федераль әһәмияттәге автомобиль юлларын, беренче чиратта, авыл җирлеге чикләрендә 5,7 км озынлыкта, IБ категориясен күтәреп, федераль әһәмияттәге Р-241 «Казан-Буа-Ульяновск» автомобиль юлын реконструкцияләү каралган.

Төбәк әһәмиятендәге гомуми файдаланудагы автомобиль юлларын үстерү

Татарстан Республикасының территориаль планлаштыру схемасы һәм Апас муниципаль районының территориаль планлаштыру схемасы белән «Апас ш.т. б. бистәсен урап узу» 2040 елга кадәр автомобиль юлы төзү буенча чара каралган иде, ул «Апас ш. т. б.» муниципаль берәмлеге һәм Чүри-Бураш авыл җирлеге территорияләре буенча узачак. Чүри-Бураш авыл җирлеге чикләрендә әлеге автомобиль юлының озынлыгы якынча 3,6 км тәшкил итәчәк.

Санитар-саклау зонасында теләсә нинди җир эшләре, шул исәптән югарыда күрсәтелгән документлар белән тәкъдим ителгән юллар төзү тыелган Себер үләт базының урнашу урыны ачыклану сәбәпле, төзелеш буенча чараны тормышка ашырганда "Апас ш. т. б. урап узучы" автомобиль юлының трассировкасы төгәлләштерелергә тиеш.

Җирле әһәмияттәге гомуми файдаланудагы автомобиль юлларын үстерү

Апас муниципаль районының территориаль планлаштыру схемасы белән «Чүри-Барыш авылы янында АПК объектларына керү юлы» V категорияле автомобиль юлы төзелеше каралган.

Урам-юл челтәрен үстерү

Чүри-Бураш авыл җирлегенең генераль планы нигезендә Чүри-Бураш авыл җирлегенең торак пунктларының урам-юл челтәрен төзү (асфальт-бетон каплау) каралган.

Торбаүткәргеч транспорты үсеше

Чүри-Бураш авыл җирлеге чикләрендәге торбаүткәргеч транспортны үстерү буенча чаралар каралмаган.

Чүри-Бураш авыл җирлегенең транспорт-коммуникация инфраструктурасын үстерү буенча чаралар 3.6.1 таблицасында күрсәтелгән.

Таблица 3.6.1

Транспорт-коммуникация инфраструктурасын үстерү буенча чаралар исемлеге

№ п/п	Урнашкан урыны	Объектның атамасы	Төп чаралар	Үлчәү берәмлеге	Егәрлеге		Гамәлгә кую вакыты		Чыганак чаралар
					Сущест вую-щая	Яңа (өстәмә җеп-ная)	Беренче чират (2025 елга кадәр))	Исәп-хисап (2026-2040 еллар)	
ФЕДЕРАЛЬ ӘҺӘМИЯТТӘГЕ ЧАРАЛАР									
Автомобиль юллары									
1	Чүри-Бураш авыл җирлеге	Р-241 «Казан-Буа-Ульяновск»	Реконструкция	км	5,7	-	+	-	Россия Федерациясе җыелма командасы
РЕГИОНАЛЬ ӘҺӘМИЯТТӘГЕ ЧАРАЛАР									
Автомобиль юллары									
1	Чүри-Бураш авыл җирлеге	Апас ш. т. п.»	Яңа төзелеш	-	-	3,6	-	+	Татарстан Республикасы ТПС
ҖИРЛЕ (РАЙОН) ӘҺӘМИЯТТӘГЕ ЧАРАЛАР									
Автомобиль юллары									
1	Чүри-Бураш авыл җирлеге, Чүри-Бураш авылы янында	Чүри-Бураш авылы янында АПК объектларына керү	Яңа төзелеш	км	-	0,81	+	-	Апас муниципаль районы СТП
ҖИРЛЕ (ҖИРЛЕК) ӘҺӘМИЯТТӘГЕ ЧАРАЛАР									
Урам-юл челтәре									
1	Чүри-Барыш авылы, Танай-Турай авылы	урам-юл челтәре	асфальт-бетон катламын төзү (урнаштыру)	-	-	-	+	+	Чүри-Бураш авыл җирлегенең генераль планы

3.7. Чүри-Бураш авыл җирлеге торак пунктларының чикләрен билгеләү буенча чаралар

Россия Федерациясе Җир кодексының 84 статьясындагы 1 өлешенең 1 пункты нигезендә торак пунктларның чикләрен билгеләү яки үзгәртү тиешле муниципаль берәмлек чикләрендә урнашкан торак пунктлар чикләрен чагылдыра торган шәһәр округының, җирлекнең генераль планын раслау яисә үзгәртү булып тора.

ТР Җир һәм мөлкәт мөнәсәбәтләре министрлыгының җир ресурслары идарәсе белгечләре хәбәр итүенчә, Татарстан Республикасында барлыгы, Казан һәм Яр Чаллы шәһәрләрен исәпкә алып, 25 797 җир кишәрлеге кадастр исәбендә теркәлгән.

Шулай итеп, дәүләт теркәве, кадастр һәм картография федераль хезмәтенең 2010 елның 16 июнендәге 14-4692-Г номерлы хаты нигезендә, әгәр муниципаль берәмлекнең генераль планын раслау процедурасы бозылмаган булса, генераль планны раслау турындагы акт Җир һәм җир кишәрлекләрен күчерү турындагы акт булып тора.

Чүри-Барыш һәм Танай-Турай авыллары торак пунктлары өчен гамәлдәге чикләр буларак, кадастр кварталлары чикләрен исәпкә алып, «торак пунктлар җирләре» категориясе буенча үткәрелгән чикләр кабул ителде.

Чүри-Бураш авыл җирлеге генераль планы белән торак пунктның архитектура-планлаштыру структурасының бөтенлеген тәэмин итү максатларында Чүри-Бураш һәм Танай-Турай авыллары чикләрен үзгәртү тәкъдим ителә.

Чүри-Барыш авылы чигенә кадастр номеры 16:08:210101:191 кадастр номеры белән, 10,92 кв. м мәйданлы җир кишәрлеген Танай-Турай авылы чигенә кертү тәкъдим ителә.

Чүри-Барыш авылы чигеннән 16:08:210101:440 кадастр номеры белән Татарстан Республикасы Җир һәм мөлкәт мөнәсәбәтләре министрлыгының 26.08.2017 ел, №11371 хаты нигезендә җир кишәрлеген чыгару тәкъдим ителә. Моннан тыш, Чүри-Барыш авылы чигеннән төшереп калдырыла:

– кадастр кварталының 16:08:210101 мәйданы 0,5552 га булган өлеше торак пункт структурасының архитектура-планлаштыру бөтенлеген тәэмин итү өчен:

– 16:08:210101:174 кадастр номеры булган җир кишәрлеге, аны торак пункт чикләренә кертү буенча нигезләнмә булмау сәбәпле, шулай ук торак пунктның архитектура-планлаштыру структурасының бөтенлеген тәэмин итү өчен.

Танай-Турай авылы чигеннән зираттагы 16:08:210201:236 кадастр номеры булган җир кишәрлеген, Татарстан Республикасы Җир һәм мөлкәт мөнәсәбәтләре министрлыгының 26.08.2017 ел, №11371 хаты нигезендә, шулай ук 16:08:210201, 0,6546 га мәйданлы Кадастр кварталы һәм 16:08:210501:205 кадастр номеры белән торак пункт структурасының архитектур-планлаштыру бөтенлеген тәэмин итү өчен 0,0500 га мәйданлы җир кишәрлеген төшереп калдыру тәкъдим ителә.

Чүри-Барыш һәм Танай-Турай авыллары чикләренә кертелә торган җир кишәрлекләре исемлеге, әлеге җир кишәрлекләрен кертү планлаштырыла торган җирләрнең категорияләрен һәм аларны планлаштырыла торган файдалану максатларын күрсәтеп, 3.7.1 таблицада күрсәтелгән.

Категорияләр һәм кадастр исәбенә кую буенча кертелүче һәм төшереп калдырыла торган җирләрне йомгаклау бүлү 3.7.2 таблицасында бар.

Чүри-Бураш авыл җирлеге торак пунктларының чикләрен билгеләү буенча чаралар исемлеге 3.7.3 таблицасында күрсәтелгән.

Таблица 3.7.1

Торак пунктлар чикләренә кертелә һәм аннан төшереп калдырыла торган җир кишәрлекләре исемлеге

Җир кишәрлегенең кадастр номеры	Җир категориясе	Рөхсәт ителгән куллану		Җир кишәрлегенең кадастры буенча мәйданы, га	Җир кишәрлегенең мәйданы, га	Планлаштырылган категория	Планлаштырыла-Минем рөхсәт ителгән куллануым*	Җир кишәрлекләрен кертү өчен нигез
		классификатор буенча	документ буенча					
Чүри-Бураш авылы								
Кертелә торган җир кишәрлекләре								
3: 16: 08: 210101:191	Сәнәгать җирләре, башка махсус билгеләнештәге җирләр	Башка сәнәгать, энергетика, транспорт, элемтә, радиотапшырулар, телевидение, информатика объектларын урнаштыру, космик эшчәнлекне тәэмин итү, оборона, куркынычсызлык һәм башка махсус билгеләнештәге башка объектларны урнаштыру өчен	Газ белән тәэмин итүнең инженерлык җиһазлары объектлары	0,0011	0,0011	Торак пунктлар җирләре	Комму-социаль хезмәт күрсәтү-мәгариф	Торак пунктның архитектура-планлаштыру структурасының бөтенлеген тәэмин итү
Кертү буенча					**0,0011**			
Төшереп калдырыла торган җир кишәрлекләре								
3: 16: 08: 210101:440	Торак пункт җирләре	Зиратларны урнаштыру өчен	Зиратларны урнаштыру өчен	2,6096	2,6096	Сәнәгать җирләре, башка махсус билгеләнештәге җирләр	Ритуаль эшчәнлек	ТР Җир һәм мөлкәт мөнәсәбәтләре министрлыгының 26.08.2017 №11371 хаты
КК өлеше 16: 08: 210101	-	-	-	-	0,5552	Авыл хуҗалыгы билгеләнешендәге җирләр	Авыл хуҗалыгы	Торак пунктның архитектура-планлаштыру структурасының бөтенлеген тәэмин итү
ТР: 08: 210101:174	Торак пунктлар җирләре	Шәхси ярдәмче хуҗалык алып бару	Шәхси ярдәмче хуҗалык алып	1,8736	1,8736	Авыл хуҗалыгы билгеләнешендә	Авыл хуҗалыгы	Җир кишәрлеген торак пункт

Җир кишәрлегенең кадастр номеры	Җир категориясе	Рөхсәт ителгән куллану		Җир кишәрлегенең кадастры буенча мәйданы, га	Җир кишәрлегенең мәйданы, га	Планлаштырылган категория	Планлаштырыла-Минем рөхсәт ителгән куллануым*	Җир кишәрлекләрен кертү өчен нигез
		классификатор буенча	документ буенча					
		өчен	бару өчен			ге җирләр		чикләренә кертү буенча нигез булмау, торак пунктның архитектура-планлаштыру структурасының бөтенлеген тәэмин итү
Искәрмә					**5,0384**			
Танай-Турай авылы								
Кертелә торган җир кишәрлекләре								
": 08: 210201:104	Сәнәгать җирләре, башка махсус билгеләнештәге җирләр	Башка сәнәгать, энергетика, транспорт, элемтә, радиотапшырулар, телевидение, информатика объектларын урнаштыру, космик эшчәнлекне тәэмин итү, оборона, куркынычсызлык һәм башка махсус билгеләнештәге башка объектларны урнаштыру өчен	Газ белән тәэмин итүнең инженерлык җиһазлары объектлары	0,0007	0,0007	Торак пунктлар җирләре	Комму-социаль хезмәт күрсәтү-мәгариф	Торак пунктның архитектура-планлаштыру структурасының бөтенлеген тәэмин итү
Кертү буенча					**0,0007**			
Төшереп калдырыла торган җир кишәрлекләре								
З: 16: 08: 210201:236	Торак пункт җирләре	Торак пунктлар өчен хас булган башка төр куллану өчен	Зират	2,7664	2,7664	Сәнәгать җирләре, башка махсус билгеләнештәге җирләр	Ритуаль эшчәнлек	ТР Җир һәм мөлкәт мөнәсәбәтләре министрлыгының 26.08.2017 №11371 хаты

Җир кишәрлегенең кадастр номеры	Җир категориясе	Рөхсәт ителгән куллану		Җир кишәрлегенең кадастры буенча мәйданы, га	Җир кишәрлегенең мәйданы, га	Планлаштырылган категория	Планлаштырыла-Минем рөхсәт ителгән куллануым*	Җир кишәрлекләрен кертү өчен нигез
		классификатор буенча	документ буенча					
3: 16: 08: 210201:205	Торак пункт җирләре	Куллану калдыкларын урнаштыру объектлары астында	Җитештерү һәм куллану калдыкларын утильләштерү һәм туплау буенча санкцияләнгән чүплекләр өчен	0,0500	0,0500	Авыл хуҗалыгы билгеләнешендәге җирләр	Авыл хуҗалыгы; Су объектлары	Торак пунктның архитектура-планлаштыру структурасының бөтенлеген тәэмин итү
КК өлеше 16: 08:210201	-	-	-	-	0,6546	Авыл хуҗалыгы билгеләнешендәге җирләр	Авыл хуҗалыгы	Торак пунктның архитектура-планлаштыру структурасының бөтенлеген тәэмин итү
Искәрмә					**3,4710**			

* РФ Икътисадый үсеш министрлыгының «җир кишәрлекләрен рөхсәт ителгән файдалану төрләре классификаторын раслау турында " 2014 елның 1 сентябрендәге 540 номерлы боерыгы нигезендә»

Таблица 3.7.2

Торак пунктларның чикләрен билгеләү буенча тәкъдимнәр

Торак пункт исеме	**Торак пунктлар территорияләренең гамәлдәге чикләре чикләрендә җирләр**	**Проект чикләрен формалаштыру торак пунктлар**			
		Торак пунктларның проект чикләре чикләрендә җирләр	**Торак пунктлар территорияләренең гамәлдәге чикләре чикләрендә җирләр**	**Торак пунктларның гамәлдәге чикләрен төшереп калдыруга тәкъдим ителә торган җирләр**	**Җир кишәрлекләрен арендалаган өчен кергән табыш нәтиҗәләре**
Чүри-Барыш авылы	80,0762	75,0389	80,0762	5,0384	0,0011
Танай-Турай авылы	55,1179	51,6476	55,1179	3,4710	0,0007
Барлыгы	**135,1941**	**126,6865**	**135,1941**	**8,5094**	**0,0018**

Таблица 3.7.3

Чүри-Бураш авыл җирлегендә торак пунктларның чикләрен билгеләү буенча чаралар исемлеге

№ п/п	Торак пункт	Объектның атамасы	Чараның төре	Үлчәү берәмлеге	Егәрлеге		Гамәлгә ашыру сроклары		Чыганак чаралар
					Существующая	Яңа (өстәмә)	Беренче чират (2025 елга кадәр)	Исәп-хисап вакыты (2026-2040 еллар)	
ҖИРЛЕ (ҖИРЛЕК) ӘҺӘМИЯТТӘГЕ ЧАРАЛАР									
1	Чүри-Барыш авылы	торак пункт территориясе	читләргә кертү	га	0,0011	-	+	-	Чүри-Бураш авыл җирлегенең генераль планы
			чиктән чыгару	га	-	5,0384			
2	Танай-Турай авылы	торак пункт территориясе	читләргә кертү	га	0,0007	-	+	-	Чүри-Бураш авыл җирлегенең генераль планы
			чиктән чыгару	га	-	3,4710			

3.8. Инженерлык инфраструктурасын үстерү чаралары

3.8.1. Су белән тәэмин итү

Исәп-хисап чыгымнары

Гомуми су куллану торак һәм җәмәгать биналарында хуҗалык-эчәргә яраклы суга, тышкы янгыннарга, урамнарга һәм яшел үсентеләргә су сибүгә киткән чыгымнарны үз эченә ала.

Халыкның хуҗалык-эчәргә яраклы ихтыяҗларына исәпләнгән Су чыгымнары бер кешегә су куллану нормаларыннан чыгып, биналарның (санитар-техник җиһазларның) төзеклеге дәрәҗәсенә һәм су кулланының тәүлеклеклек һәм сәгать тигезсезлеге коэффициентына карап исәпләнә. Суны аерым куллану җәмәгать биналарында хуҗалык-эчә торган һәм көнкүреш кирәк-яракларына киткән чыгымнарны үз эченә ала.

Су кулланының чагыштырма нормалары 3.8.1.1 таблицасында күрсәтелгән.

Су кулланының чагыштырма нормалары

Таблица 3.8.1.1

№ п/п	Торак йортларны төзекләндерү дәрәҗәсе	$q_ж$, л/тәүлек
1	Эчке су, канализация, үзәкләштерелгән кайнар су белән тәэмин ителгән биналар	250
2	Шул ук җирле су җылыткычлар белән	190
3	Шул ук	140
4	Су алу колонкаларыннан файдалану белән бәйле йортлар	40

Тышкы янгын сүндерү өчен су чыгымы нормасы һәм торак пунктта бер үк вакытта янгыннарның саны халык санына һәм төзелешнең катлы булуына бәйле рәвештә 31.13330.2012 СП нигезендә кабул ителгән. 50 кешедән ким булган халык янгын сүндерү күздә тотылмый.

Урамнарга һәм яшел үсентеләргә су сибү нормасы 30.13330.2012 СП нигезендә кабул ителгән һәм 1 кешегә 70 л/тәүлек тәшкил итәчәк.

Гамәлдәге нигезләмәгә исәп-хисап нәтиҗәләре, генераль планны гамәлгә ашыруның барлык срокларына 3.8.1.2 таблицасында тәкъдим ителгән.

Халык тарафыннан исәп-хисап

Таблица 3.8.1.2

№ п п	Авыл җирлекләре һәм торак пунктлар исеме	Коммуналь сектор <u>Халык саны</u> Уртача тәүлеклек чыгым $м^3$/тәүлек					Qmax, $м^3$/тәүлек	Исәпкә алынмаган чыгымнар, $м^3$/тәүлек	Су сибү, $м^3$/тәүлек	Янгын сүндерү, $м^3$/тәүлек	Барлыгы, $м^3$/тәүлек
		(1)	(2)	(3)	(4)	Qср, $м^3$/тәүлек					
	<u>Хәзерге хәле</u>										
1	Чүри-Барыш авылы	-	-	<u>342</u> 47,9	-	**<u>342</u> 47,9**	57,5	4,8	23,9	54,0	**140,2**
2	Танай-Турай авылы	-	-	<u>233</u> 32,6	-	**<u>233</u> 32,6**	39,1	3,3	16,3	54,0	**112,7**
	<u>Генераль планны тормышка ашыруның беренче чираты (2025 ел)</u>										
1	Чүри-Барыш авылы	-	-	<u>389</u> 54,5	-	**<u>389</u> 54,5**	65,4	5,4	27,2	54,0	**152,0**
2	Танай-Турай авылы	-	-	<u>201</u> 28,1	-	**<u>201</u> 28,1**	33,8	2,8	14,1	54,0	**104,7**
	<u>Генераль планны тормышка ашыруның исәп-хисап вакыты (2010 ел)</u>										
1	Чүри-Барыш авылы	-	-	<u>389</u> 54,5	-	**<u>389</u> 54,5**	65,4	5,4	27,2	54,0	**152,0**
2	Танай-Турай авылы	-	-	<u>200</u> 28,0	-	**<u>200</u> 28,0**	33,6	2,8	14,0	54,0	**104,4**

Искәрмә: Столбцы (1), (2), (3), (4) атамасы буенча 1 кешегә су куллану нормалары буенча 3.8.1.1 таблицага туры килә.

Проект тәкъдиме

Ирекле территорияләрдә йортлар төзү һәм халык саны арту, торак биналарны төзекләндерү, шулай ук халыкның санитар-гигиена шартларын яхшырту максатларында түбәндәге чаралар күздә тотыла::

Беренче чиратта (2025 елга кадәр) һәм исәп-хисап чорына (2040 елга кадәр):

– 2.7.1.1 һәм 3.8.1.2 таблицалардан күренгәнчә, скважиналар җитештерүчәнлеге гамәлдәге чикләрдә даими халыкка исәп-хисап чорына су кирәк-яракларын капларга мөмкинлек бирә, шуңа күрә авыл җирлеге халкын су белән тәэмин итү өчен су чыганагы булып торган артезиан скважиналарын кабул итәргә мөмкинлек бирә;

– яңа кулланучыларны үзәкләштерелгән су белән тәэмин итү системаларына тоташтыру өчен заманча технологияләр нигезендә торбалар һәм заманча материаллар кулланып су белән тәэмин итүнең яңа челтәрләрен төзү;

– авыл җирлеге башлыгы тарафыннан бирелгән башлангыч мәгълүматлар нигезендә су белән тәэмин итү челтәрләрен заманча материаллардан заманча технологияләр нигезендә Чүри-Барыш авылында-5,0 км, Танай – Турай авылында-3,0 км су белән тәэмин итү челтәрләрен заманча материаллардан куллану зарур.;

– сүүткәргеч челтәрләрендә аварияләр һәм агулар барлыкка килүне кисәтү һәм югалтулар күләмен киметү өчен, борау-көйләү арматурасын һәм сүүткәргеч челтәрләрен үз вакытында алыштырырга кирәк. Борчу-җайга салу арматурасы авария хәлендәге сүүткәргеч участокларын локальләштерү һәм авария-торгызу эшләре башкарганда кулланучыларның аз санын өзү өчен кирәк;

– су башняларын һәм артезиан скважиналарын исәпкә алу приборлары белән тәэмин итү, диспетчерлаштыру системасын кертү;

– кулланучылар тарафыннан суны рациональ тоту һәм су белән тәэмин итү системасында су сыйфатына мониторинг системасын камилләштерү буенча контрольне көчәйтү.

Генераль план нигезендә искергән һәм нәтиҗәсез технологияләрне кулланудан баш тартуга һәм заманча инновацион технологияләр кертеп, иң яхшы технологияләр принципларына күчүгә юнәлдерелгән оештыру чаралары тәкъдим ителә.

3.8.2. Канализация

Исәп-хисап чыгымнары

Торак пунктларның канализация системасын проектлаганда торак һәм җәмәгать биналарыннан көнкүреш суларын исәпләп чыгару буенча уртача тәүлеклек чагыштырмача чагыштырмача чагыштырмача чагыштырмача су куллануны, территорияләргә су сибүгә һәм Яшел утыртмаларга су тотуны исәпкә алмыйча гына кабул итәргә кирәк.

Су бүлүнең аерым нормалары 3.8.2.1 таблицасында тәкъдим ителгән.

Су бүлүнең аерым нормалары

Таблица 3.8.2.1.

№ п/п	Торак йортларны төзекләндерү дәрәҗәсе	$q_ж$, л/тәүлек
1	Эчке су, канализация, үзәкләштерелгән кайнар су белән тәэмин ителгән биналар	250
2	Шулай ук җирле су җылыткычлар белән дә	190
3	Ваннасыз да	140
4	Су алу колонкаларыннан файдалану белән бәйле йортлар	25

Гамәлдәге нигезләмәгә исәп-хисап нәтиҗәләре, генераль планны гамәлгә ашыруның барлык срокларына 3.8.2.2 таблицасында тәкъдим ителгән.

Таблица 3.8.2.2

Халык тарафыннан исәп-хисап су бүлү

№ пп	Авыл җирлекләре һәм торак пунктлар исеме	Коммуналь сектор Халык саны Уртача тәүлеклекчыгым м3/тәүлек					Qmax м3/тәүлек	Исәпкә алынмаган чыгымнар, м3/тәүлектә	Барлыгы, м3/тәүлектә
		(1)	(2)	(3)	(4)	Qср, м3/тәүлек			
	<u>Хәзерге хәле</u>								
1	Чүри-Барыш авылы	**-**	-	342 / 47,9	-	**342 / 47,9**	57,5	2,4	**59,9**
2	Танай-Турай авылы	**-**	-	233 / 32,6	-	**233 / 32,6**	39,1	1,7	**40.8**
	<u>Генераль планны тормышка ашыру чираты (2025))</u>								
1	Чүри-Барыш авылы	**-**	-	389 / 54,5	-	**389 / 54,5**	65,4	2,7	**68,1**
2	Танай-Турай авылы	**-**	-	201 / 28,1	-	**201 / 28,1**	33,8	1,4	**35,2**
	<u>Генераль планны тормышка ашыруның исәп-хисап вакыты (2010 ел)</u>								
1	Чүри-Барыш авылы	**-**	-	389 / 54,5	-	**389 / 54,5**	65,4	2,7	**68,1**
2	Танай-Турай авылы	**-**	-	200 / 28,0	-	**200 / 28,0**	33,6	1,4	**35,0**

Искәрмә: Столбцы (1), (2), (3), (4) атамасы буенча 1 кешегә су бүлү нормалары буенча 3.8.2.1 таблицага туры килә.

<u>Проект тәкъдиме</u>

Ирекле территорияләрдә йортлар төзү һәм халык саны арту, торак биналарны төзекләндерү, шулай ук халыкның санитар-гигиена шартларын яхшырту максатларында түбәндәге чаралар күздә тотыла::

<u>*Беренче чиратта (2025 елга кадәр) һәм исәп-хисап чорына (2040 елга кадәр).):*</u>

– социаль һәм мәдәни-көнкүреш хезмәте күрсәтү объектлары һәм йорт яны җир кишәрлекләре белән яшәүче халык өчен автоном канализация системасын төзү.

– заманча технологияләр нигезендә заманча материаллардан торбалар кулланып канализация челтәрләрен төзү.

Автоном канализация системасы юынты суларны өйдән чыгарудан җыюны, аларны чистарту корылмаларына илтүне тәэмин итәргә тиеш. Агынты суларны төрле модификацияләрдә (җитештерүчәнлеге 1 тән 20 м3/тәүлегенә кадәр) хуҗалык-көнкүреш юынтыларын, чистартылган суларны, капитациянең ультратавыш блокларын һәм чистартылган юынты суларның тупланма сыешлыгын зарарсызландыру белән чистартырга тәкъдим ителә.

Автоном чистарту корылмаларын йортлар территориясендә яки берничә бина өчен (кагыйдә буларак, социаль-көнкүреш хезмәте күрсәтү объектлары) аерым торучы чистарту корылмалары буларак билгеләргә тәкъдим ителә.

Агынты суларның кимүе чистартылган юынты суларны кабат куллану, торак пункт территориясендә су сибү, эре мөгезле терлекләр фермаларының җитештерү ихтыяҗларына су сибү һәм бу максатлар өчен су куллануны киметү хисабына тәкъдим ителә. Рециклинг һәм агынты суларны кабат куллану технологияләрен үстерү сулыкларда һәм сулыкларда суның сыйфатын яхшыртуга һәм, тулаем алганда, елга һәм күл бассейннарында экологик хәлне яхшыртуга, шулай ук су алу һәм агынты сулар белән пычраткыч матдәләр ташлау хисабына су ресурсларын экономияләүгә ярдәм итәчәк.

Үзәкләштерелгән, шулай ук автоном канализация системасын эшләгәндә, Россиягә кергән чит ил җиһазларының номенклатурасын, шулай ук агынты суларны чистарту буенча ИТС 10-2015 иң яхшы технологияләр буенча Белешмәлекне исәпкә алырга кирәк. Дөрес сайлау һәм технологияләрне рациональ куллану локаль системаларның ышанычлы һәм нәтиҗәле эшен тәэмин итәчәк.

АПКның гамәлдәге предприятиеләрендә терлекчелек агымнарын торгызу һәм техник модернизацияләүне, шулай ук терлекчелек агымнарын су белән тәэмин итү системасын төзүне күздә тотарга кирәк. АГРОСӘНӘГАТЬ комплексы предприятиеләренең юынты суларны чистартуның иң киң таралган ысуллары-аэроб яки анаэроб шартларында биохимик оксидлауны күздә тоткан биологик ысуллар.

Проект белән тәкъдим ителә:

− АПКның җитештерү объектларында су бүлү системаларын реконструкцияләү һәм төзү;

− терлекчелек агымнарын комплекслы утильләштерү һәм эшкәртү буенча заманча иң яхшы технологияләрне һәм техник чараларны гамәлгә кертү;

− чистарту корылмаларыннан башка гына терлекчелек комплексларын файдалануга тапшыруга юл куелмаска тиеш.

Генераль план нигезендә искергән һәм нәтиҗәсез технологияләрне кулланудан баш тартуга һәм заманча инновацион технологияләр кертеп, иң яхшы технологияләр принципларына күчүгә юнәлдерелгән оештыру чаралары тәкъдим ителә.

Өске су агынтысын оештыру

Планлаштырыла торган территорияне төзекләндерү, аның гомуми һәм санитар шартларын яхшырту максатларында, проект тарафыннан өслек агымын оештыру һәм водостоклар челтәрен урнаштыру күздә тотыла.

Беренче чиратта, проект белән яңгыр канализацияләре челтәренең ачык челтәре тәкъдим ителә. Ул катлаулы һәм кыйммәтле корылмалар таләп итми торган гади система булып тора.

Авыл җирлегенең бөтен территориясе, ачык лотоклар (кюветлар) буенча юлның ике ягында – торак пунктларда башкарыла.

Канаулар һәм кюветлар кисешүнең төре һәм күләме гидравлик исәп-хисап нигезендә билгеләнә. Аларның тирәнлеге 1,2 м дан артмаска тиеш. Кюветларның тизлеге 1: 1.5 кюветлар буенча озайтылган уклоннар 0,003 (0.3%) ким булмаска тиеш.

Салуның төгәл тирәнлеген, су бүлү лотокларының озынлыгын һәм урнашу урынын юлларны проектлаганда аерым эшче проект итеп билгеләргә кирәк.

Юл аша кюветтан водостокларны тимер-бетон торбалар һәм лотоклар буенча калдырырга. Аларның диаметры, озынлыгы, уклон билгеләргә стадиясендә эш проекты.

Су бассейнын саклауга һәм су сыйфатына карата таләпләрнең артуын исәпкә алып, торак пунктлар территориясеннән пычранган өслек суларын чыгаруны чистарту корылмалары аша, тиешле чистартылганнан соң, су алгычларына ташларга киңәш ителә.

Исәп-хисап чорына, территорияне төзекләндерүне арттыру белән бергә, проект белән ябык типтагы су челтәре тәкъдим ителә. Ул иң камил һәм барлык территорияләрне төзекләндерү таләпләренә җавап бирә. Су үткәргеч торбалар – коллекторларның җир асты челтәреннән тора, өстәмә суларны яңгыр кабул итү коелары һәм җыелган суларны су челтәренә җибәрү белән бергә.

Яңгыр канализациясе челтәре (ябык типтагы) юллар, түбәләр һәм мәйданнар территориясеннән атмосфера суларын бүлеп бирү өчен билгеләнгән.

Торак пунктларның территорияләрендә урнашкан аеруча пычранган участоклардан өске агымнары локаль чистарту корылмаларында чистартылырга тиеш. Чистарту корылмаларына өслек агынтысының аеруча пычранган өлеше бирелергә тиеш, ул яңгыр яуган чорда барлыкка килә, кар катламы эрегән һәм юл катламнарын юу вакытында барлыкка килә.

Яңгырның иң интенсив өлешенә һәм иң күп аккан суларга бәйле чыгымнар сулыкка чистартылмыйча гына агызыла.

Чистарту корылмалары алдында аккумуляцияләү савытын проектларга кирәк. Шартлы рәвештә чиста яңгыр сулары су линиясе буенча чистартылган агынтылар белән бергә, техник шартлар нигезендә, су алгычларына ташлана.

Аккумуляцияләнгән яңгыр суын 1-2 тәүлек дәвамында тоталар. Шул ук вакытта үлчәнгән матдәләр һәм ХПК микъдары 80-90% ка кими. Яктыртылган суның озынлыгы 1-2 тәүлек эчендә кабул ителә.

Аннан тыш территорияләрдән (сәнәгать предприятиеләре, склад хуҗалыклары, хуҗалыклар һ.б.), шулай ук селитеб территорияләрендә урнашкан аеруча пычранган участоклардан (бензин заправкасы станцияләре, автомашиналар кую урыннары, эре автобус станцияләре һ. б.), җирле яки куак чистарту корылмаларында аларны сулыкларга яки яңгыр канализациясе челтәренә агызыр алдыннан чистартылырга тиеш.

Яңгыр канализациясе коллекторлары буенча чистарту корылмаларына шартлы рәвештә Чиста су килә ала, аларны бистәдәге яңгыр канализациясе челтәренә ташларга рөхсәт ителә:

шартлы-чиста су җитештерү;

конденсатор-чистарту таләп итми торган җитештерү аппаратурасын суыту өчен;

грунт (дренаж) сулары;

су нче мойки машиналар соң, аларны чистарту локаль чистарту корылмаларында.

Бу суларның составы «өслек суларын агынты сулар белән пычранудан саклау кагыйдәләре» таләпләренә туры килергә һәм аларны чыгару дәүләт санитар күзәтчелеге органнары тарафыннан расланырга тиеш.

Бер һәм ике катлы төзелеш белән төзелгән территорияләрдән яңгыр суларын агызу ачык су кертү җайланмаларын (урам лотоклары, юл кюветлары, су бүлү канавалары) куллану юлы белән, урамнар, юллар, юллар һәм тротуарлар белән кисешкән урында күперләр яки торбалар урнаштыру белән проектлана. Лотокларның алга таба тайпылышы 0,003 дән дә ким булырга тиеш түгел.

Яңгыр кабул итү коелары юлларның озакка сузылган участокларында, юл чатларында һәм өске сулар кушылдыгы ягыннан җәяүлеләр кичүендә, юлларның пилообразлы профиле буенча түбәнәйтелгән урыннарда, түбәнәю урыннарында, ишегалды һәм парк территорияләрендә куела. Төп коллектор белән яңгыр каршылыклары тоташтырыла.

Су бүлү коллекторының диаметры эш проекты стадиясендә исәп-хисап белән билгеләнергә тиеш.

Су асты коллекторларына нигез салуның нормаль тирәнлеге 2-3 м, чикле 5-6 м..

Яңгыр суларын алдан чистартылганнан соң ташлау су белән тәэмин итү чыганакларын санитар саклау зонасыннан читтә урнашкан су кабул итү җайланмаларына башкарылырга тиеш.

Су агымы ябык челтәре борт ташлары белән әйләндереп алынган юллар буенча төзелеш зонасында, һәм зур булмаган уклонлы территорияләрдә - 0,004 тән дә ким булмаган урыннарда, мәйданнарда, ачык типтагы су үткәргечне куллану уңайлырак булмаган җәмәгать биналары урнашкан урыннарда күздә тотыла.

Су объектларына агызыла торган юынты суларны чистарту дәрәҗәсе "өслекле суларны агынты сулар белән пычранудан саклау кагыйдәләре"таләпләренә җавап бирергә тиеш. Техник максатларда әйләнештәге су белән тәэмин итү өчен шартлы рәвештә чиста яңгыр суларын куллану, явым-төшемнәрне ашламалар һәм башка максатларда куллану мөмкинлеген ачыкларга кирәк.

Чистарту корылмаларының тибы һәм су бүлү системаларының схемалары эш проектлары стадиясендә эшләнергә тиеш.

Биналар, корылмалар, асфальт юллар һәм тротуарлар салганда, спорт мәйданчыклары, ял зоналары төзегәндә, өске суларны фильтрацияләү күләме кимиячәк һәм территорияләрдән бүлеп бирелә торган су күләме артачак.

Өслек суларын бүлеп бирү буенча барлык чараларны да катгый үткәрү зарурилыгы булып тора.

Алга таба, өслек агынтысын бүлеп бирү чараларының һәрберсе, территорияне инженер-геологик һәм гидрологик өйрәнүне исәпкә алып, мөстәкыйль проект рәвешендә, проект карарлары вариантларының техник-икътисадый чагыштырмаларын исәпкә алып, эшләнергә тиеш.

Авыл җирлеген тулысынча төзекләндерү өчен коммуналь-көнкүреш һәм өске агымнарны су белән тәэмин итү схемасы проектын эшләү тәкъдим ителә.

Су бүлү схемасы су бүлү системасы буенча кабул ителгән карарлар нигезендә эшләнә һәм аларны сулыкка кабул итү, транспортлау, чистарту һәм чыгару өчен инженерлык корылмалары комплексын сайлап алу һәм урнаштыру буенча конкрет техник һәм икътисади нигезләнгән карар булып тора.

3.8.3. Территорияне санитар чистарту.

<u>ТКОның исәп-хисап таләпләре</u>

Елына 1 кешегә калдыклар җыю нормалары Татарстан Республикасы Министрлар Кабинетының «Каты коммуналь калдыклар җыелу нормативларын раслау турында» 2016 елның 12 декабрендәге 922 номерлы карары нигезендә кабул ителә:

- каты коммуналь калдыклар - елына 10,27 т-шәхси торак йортлар, 0,205 т – күпфатирлы йортлар;
- зур габаритлы калдыклар-елына 10,079 т-шәхси торак йортлар, 0,071 т – күп фатирлы йортлар.

Авыл җирлеге территориясендә яшәүче торак сектордан исәп-хисап чорларына гына торак секторның саны 3.8.3.1 таблицасында китерелгән

Таблица 3.8.3.1

Атамасы	Каты коммуналь калдыклар саны, т/ел														
	Хәзерге хәле					Беренче чират					Исәпләү вакыты				
	ТКО	КГО	Халык саны	юридик	Барлыгы	ТКО	КГО	Халык саны	юридик	Барлыгы	ТКО	КГО	Халык саны	юридик	Барлыгы
Чүри-Барыш авылы	92,34	27,02	**119,36**	**5,97**	**125,33**	113,73	33,28	**147,01**	**7,35**	**154,36**	121,94	35,68	**157,61**	**7,88**	**165,50**
Танай-Турай авылы	62,91	18,41	**81,32**	**4,07**	**85,38**	58,77	17,19	**75,96**	**3,80**	**79,76**	62,69	18,34	**81,04**	**4,05**	**85,09**
Авыл җирлеге	**155,25**	**45,25**	**200,68**	**10,03**	**210,71**	**172,49**	**50,71**	**222,97**	**11,15**	**234,12**	**184,63**	**54,02**	**238,65**	**11,93**	**250,58**

Махсус техника берәмлекләре саны (ә атап әйткәндә Транспорт һәм чүп җыючы) региональ оператор һәм территорияне санитар чистарту схемасы белән билгеләнә.

Контейнерлар саны коммуналь калдыкларның уртача тәүлеклек җыелуын, аларны чыгару чорын (тәүлеклек) һәм контейнерның сыйдырышлылыгын (1,1 $м^3$) исәпкә алып исәпләнә («территорияне санитар чистарту һәм торак урыннарны җыештыру» белешмәсе (Мәскәү, 1990 ел). Контейнерларның исәп-хисап саны 3.8.3.2 таблицасында күрсәтелгән.

Таблица 3.8.3.2

Атамасы	**Контейнерлар, шт саны**	
	Беренче чират	**Исәпләү вакыты**
Чүри-Бураш авылы	6	6
Танай-Турай авылы	3	3
Авыл җирлеге	**9**	**9**

Шулай итеп, Чүри-Бураш авыл җирлеге территориясендә каты көнкүреш калдыклары өчен контейнерлар саны 9 данә тәшкил итәргә тиеш, контейнерларның 50% ын сортировкаланырга тиешле каты көнкүреш калдыклары (икенчел чимал) өчен кулланырга киңәш ителә. Куркыныч ГК (яктырту җайланмалары, терекөмешле батарея һәм аккумуляторлар булган электр лампалары (автомобильләреннән тыш), куллану үзлекләрен югалткан терекөмешле градусниклар) вандалга каршы башкаруда (кызгылт сары төстәге) аларны зарарлау һәм әйләнә-тирә мохиткә зыян китерүне булдырмый торган махсус билгеләнгән контейнерларга (кызгылт сары төстә) салынырга тиеш.

Шулай ук «Татарстан Республикасы территориясендә каты коммуналь калдыкларны җыю (шул исәптән аларны аерым җыю) тәртибен раслау турында» Министрлар Кабинетының 2017 елның 25 мартындагы 181 номерлы карары нигезендә куркыныч калдыкларны җыю региональ оператор оештырган мобиль кабул итү пунктларын кулланып гамәлгә ашырыла.

Контейнер мәйданчыкларын урнаштыру урыннары, торак территорияләрдә ККК җыю, вакытлыча саклау буенча тәкъдимнәрне исәпкә алып, территорияне санитар чистарту схемасы белән төгәлләштерелә («территорияне санитар чистарту һәм торак урыннарны җыештыру» белешмәсе (Мәскәү, 1990 ел).

Проект тәкъдиме

Яңа җир кишәрлекләре бүлеп бирү, торак биналарны төзекләндерү дәрәҗәсен яхшырту, шулай ук халыкның санитар-гигиеник тормыш шартларын яхшырту һәм авыл җирлеге территориясенең экологик иминлеген тәэмин итү максатларында түбәндәге чаралар күздә тотыла::

Беренче чиратта-исәп-хисап чорына

– авыл җирлеге территориясен планлы-даими санитар чистарту;

– каты көнкүреш калдыкларын аерым (дуаль) җыюны оештыру;

– каты өслекле махсус мәйданчыклар оештыру, су үткәрә торган контейнерлар урнаштыру өчен каты өслекле;

– каты өслекле һәм зур габаритлы калдыкларны җыю һәм саклау өчен калдыклар җимерелүгә комачаулаучы Киртәле махсус мәйданчыклар оештыру;

– каты көнкүреш калдыклары чүплекләрен рекультивацияләү;

– каты көнкүреш калдыклары полигонын ябу (калдыклар белән эш итү өлкәсендә территориаль схема нигезендә, шул исәптән каты коммуналь калдыклар

белән эш итү өлкәсендә территориаль схема нигезендә) (утв) Татарстан Республикасы Министрлар Кабинетының 2016 елның 26 сентябрендәге 683 номерлы карары);

– барлыкка килгән каты коммуналь калдыкларны чүп-чар төяү станциясе (Апас каты көнкүреш калдыклары полигоны) аша Күмү һәм утильләштерү Югары Ослан муниципаль районында гына (калдыклар белән эш итү өлкәсендә территориаль схема нигезендә, шул исәптән каты коммуналь калдыклар белән эш итү өлкәсендә Татарстан Республикасы (утв). Татарстан Республикасы Министрлар Кабинетының 2016 елның 26 сентябрендәге 683 номерлы карары);

– Апас каты көнкүреш калдыклары полигоны янында, санитар-экологик шартларны исәпкә алып, чүп-чар төяү станциясе төзелеше;

– көнкүреш шартларында кулланыла торган энергия саклаучы лампаларны кабул итү буенча кабул итү пункты оештырырга һәм аларны токсиклыкның югары класслы калдыкларны утильләштерү урыннарына чыгаруны оештырырга;

– пыяла савытлар, пыялалар, макулатура, металл банкалар, металл ватыклары, пластик һәм пластик шешәләр, мамык-кәгазь ботаклары, автомобиль шиналары кабул итү пункты оештырырга;

– ККК полигонына урам сметасын изоляцияләү катламы буларак куллану өчен бетерү;

Авыл җирлеге территориясендә терлекчелек предприятиеләре урнашу сәбәпле, терлекчелек калдыкларын утильләштерү мәсьәләсен хәл итү өлешендә, генераль план белән хәл итүнең ике варианты тәкъдим ителә:

1. Ябык типтагы тирес саклагычларны компостлаштыру (файдалану (лагун) һәм басуларга тирес (помета) сыйфатында ашлама кертү (терлекчелек калдыкларын зарарсызландыру, дегельминтацияләү чараларын үткәргәннән соң). Лагуннарны фермалар балансында булган җирләрдә урнаштырырга киңәш ителә.

Тиреснең вакытлыча тупланган урыннары табигать саклау һәм санитар-эпидемиологик законнар таләпләренә туры китереп җиһазландырылырга тиеш.

2. тизәк (пиролиз, Биогаз) эшкәртү җайланмаларын куллану.

3.8.4. *Җылылык белән тәэмин итү*

<u>Проект карары</u>

Барлык җылылык чыганаклары, шул исәптән индивидуаль йортларны җылыту өчен төп ягулык төре белән табигый газ каралган.

Утар төзүне җылылык белән тәэмин итү бер контурлы яки ике контурлы җылылык генераторларыннан башкарырга тәкъдим ителә.

Проект тарафыннан искергән һәм нәтиҗәсез технологияләрне кулланудан баш тартуга, иң яхшы технологияләр принципларына күчү һәм заманча инновацион технологияләр кертүгә юнәлдерелгән оештыру чаралары тәкъдим ителә.

3.8.5. *Газ белән тәэмин итү*

<u>Газ исәпләү чыгымнары</u>

Планлаштырылган карарлар нигезендә халыкны (хуҗалык – көнкүреш һәм коммуналь ихтыяҗларны) газ белән тәэмин итүне күздә тотарга кирәк.

Халыкның хуҗалык-көнкүреш һәм коммуналь-көнкүреш ихтыяҗларына газ чыгымнары, газ җылылыгы 34 МДж/м3 (8000 ккал/м3 булганда, газ куллануның эреләнгән күрсәткечләре буенча билгеләнгән.):

– кайнар су белән тәэмин иткәндә, газ су җылыткычларыннан-300 м3/елга;

- кайнар су белән тәэмин итүнең барлык төрләре булмаганда-елына 180 м3 (авыл җирлегендә 220).

М3/с га газның максималь исәп-хисап чыгымы, 0°С һәм газ басымы 0,1 МП булганда (760 мм).ст.) хуҗалык-көнкүреш һәм җитештерү ихтыяҗларына еллык чыгым өлешен түбәндәге формула буенча билгеләргә кирәк::

Bhmax= By*Khmax ;

кайда: Khмах - сәгать максимумы коэффициенты (табл.2,3,4 авыл җирлеге 42-101-2003 еллар)

- Республикада газның еллык чыгымы, м3/ел

Беренче чиратта (2025 ел) һәм исәп-хисап чорына (2040 ел) халыкның коммуналь-көнкүреш ихтыяҗлары өчен газга ихтыяҗы 3.8.5.1 таблицасында күрсәтелгән

Авыл җирлеге халкының коммуналь-көнкүреш ихтыяҗлары өчен газга ихтыяҗы

Таблица 3.8.5.1

№ п/п	Авыл җирлекләре исемнәре	Еллык газ чыгымы, мең нм3/елга		
		Башлангыч ел	I-нче чират (2025 ел)	Исәп-хисап вакыты (2040 ел)
	Чүри-Бураш авыл җирлеге	**126,5**	**129,8**	**129,58**
1	Чүри-Барыш авылы	75,24	85,58	85,58
2	Танай-Турай авылы	51,26	44,22	44,0

Гамәлдә булган һәм проектлана торган сәнәгать предприятиеләренә газ кирәклеген предприятиеләр проектлары нигезендә билгеләргә кирәк.

Проект карары

Проект тарафыннан барлык газлаштырылган объектларны газ белән тәэмин итү мөмкинлеген бирә торган гамәлдәге газүткәргечләр системасын максималь рәвештә куллану күздә тотыла.

РФ Дәүләт техник күзәтчелегенең «газ бүлү һәм газ куллану системалары иминлеге кагыйдәләре» таләпләре нигезендә, 2003 елда корыч газүткәргечләр өчен техник диагностика файдалануга тапшырылганнан соң 40 ел үткәннән соң үткәрелергә тиеш.

Газ үткәргечләрнең техник торышы һәм аларны алга таба эксплуатацияләү ресурсын билгеләү буенча мәгълүматлар булмау сәбәпле, техник карарларда гамәлдәге газүткәргечләрне максималь рәвештә саклау һәм куллану күздә тотыла.

Торак-коммуналь секторны газ белән тәэмин итү ГРП яки ШРП да түбән басымлы газүткәргечләр системасыннан күздә тотыла.

Чүри-Бураш авыл җирлегенең торак пунктларында торак мәйданчыклары урнаштыру күздә тотылу сәбәпле, проект тарафыннан тәкъдим ителә:

Беренче чиратта (2025 елга кадәр)

Чүри-Бураш авылы:

– яңа ГРПШ төзелеше гамәлдәгеләргә өстәмә рәвештә;

– проектлаштырыла торган ГРПШКА кадәр урта басымлы газүткәргечләр сузу;

– проектлана торган ГРПШТАН кулланучыга кадәр түбән басымлы газүткәргечләр сузу.

Танай-Турай авылы:

– яңа ГРПШ төзелеше гамәлдәгеләргә өстәмә рәвештә;

– проектлаштырыла торган ГРПШКА кадәр урта басымлы газүткәргечләр сузу;

– проектлана торган ГРПШТАН кулланучыга кадәр түбән басымлы газүткәргечләр сузу.

Проект тарафыннан искергән һәм нәтиҗәсез технологияләрне кулланудан баш тартуга, иң яхшы технологияләр принципларына күчү һәм заманча инновацион технологияләр кертүгә юнәлдерелгән оештыру чаралары тәкъдим ителә.

3.8.6. *Электр белән тәэмин итү*

Электр йөкләнмәләрен исәпләү

Чүри-Бураш авыл җирлегенең коммуналь-көнкүреш секторын планлаштыру проекты буенча электр нагрузкалары ике срок эчендә билгеләнгән:

– беренче чират-2020 ел.;

- исәп-хисап вакыты-2035 ел.

Хуҗалык-көнкүреш һәм коммуналь ихтыяҗлар өчен электр йөкләмәләрен исәпләү бер кешегә электр куллануның эреләнгән нормалары буенча, 34.20.185-94 РД нигезендә башкарылган. 1999) "шәһәр электр челтәрләрен проектлау буенча Инструкция".

Коммуналь-көнкүреш секторының еллык электр куллану 34.20.185-94, табл нигезендә исәпләнә.2.4.4. "Коммуналь-көнкүреш кулланучыларының электр энергиясе чыгымының һәм электр йөкләнешен максимум куллану сәгатьләренең еллык санының эреләнгән күрсәткечләре".

Китерелгән зурайтылган күрсәткечләр торак һәм иҗтимагый биналар, коммуналь-көнкүреш хезмәте күрсәтү предприятиеләре, транспорт хезмәте күрсәтү объектлары, тышкы яктылык белән электр куллануны күздә тота. Бу мәгълүматлар торак биналарда кондиционирлау, электр белән җылыту һәм электр белән җылытуны куллануны исәпкә алмый.

Коммуналь-көнкүреш секторының исәп-хисап куәте 34.20.185-94, табл нигезендә исәпләнгән.2.4.3. "Чагыштырмача исәп-хисап коммуналь-көнкүреш йөкләнешенең эреләнгән күрсәткечләре". Электр энергиясенең чагыштырма куәте-0,492 кВт/кеше ("кече" шәһәрләр категориясе, табигый газдагы плитәләр белән). Таблицада китерелгән күрсәткечләр торак һәм җәмәгать биналарының (административ, уку, фәнни, дәвалау, сәүдә, тамаша, спорт), коммуналь предприятиеләрнең, транспорт хезмәте күрсәтү объектларының (гаражларның һәм автомобильләрне саклау өчен ачык мәйданчыкларның), тышкы яктыртуның йөкләнешен исәпкә ала. Шулай ук таблицада төрле вак-төяк кулланучылар, кагыйдә буларак, поселок бүлү челтәрләре буенча туклана.

Предприятиеләрнең электр йөкләнешен исәпләү әлеге предприятиеләрнең электр белән тәэмин итү проектлары буенча яки тиешле аналоглар буенча башкарылырга тиеш.

КБС һәм вак сәнәгать предприятиеләре егәрлекләрен еллык электр куллану, мең кВт.сәг./ел

Таблица 3.8.6.1

Торак пунктлар	Еллык электр куллану, мең кВт.сәг./ел		
	Башлангыч ел	2025 елның беренче чираты.	2010 елның исәп-хисап вакыты.
Чүри-Бураш авыл җирлеге	1322,50	1357,00	1328,70
Чүри-Барыш авылы	786,60	894,70	894,70
Танай-Турай авылы	535,90	462,30	434,00

КБС һәм вак сәнәгать предприятиеләренең исәп-хисап егәрлеге, кВт

Таблица 3.8.6.2

Торак пунктлар	Исәп-хисап егәрлеге, кВт		
	Башлангыч ел	2025 елның беренче чираты.	2010 елның исәп-хисап вакыты.
Чүри-Бураш авыл җирлеге	296,70	304,44	299,12
Чүри-Барыш авылы	176,47	200,72	200,72
Танай-Турай авылы	120,23	103,72	98,40

КБС һәм вак сәнәгать предприятиеләренең трансформатор егәрлеге, кВА

Таблица 3.8.6.3

Торак пунктлар	Трансформатор егәрлеге, кВА		
	Башлангыч ел	2025 елның беренче чираты.	2010 елның исәп-хисап вакыты.
Чүри-Бураш авыл җирлеге	315,64	323,87	318,22
Чүри-Барыш авылы	187,74	213,54	213,54
Танай-Турай авылы	127,90	110,34	104,68

Коммуналь-көнкүреш секторының электр куллану, егәрлеге һәм трансформатор егәрлеге күрсәткечләре (I чират һәм исәп-хисап вакыты), шулай ук, беренче чиратта, исәп-хисап чорына электр куллануның сизелерлек артуы, халыкның аз гына артуын исәпкә алып, 3.8.6.4 таблицасында китерелгән

Таблица 3.8.6.4

Атамасы	Башлангыч ел	2025 елның беренче чираты.	Исәп-хисап срогы 2040 ел.	2040 елга үсеш. баштагы ел
1. Еллык электр мең кВт*сәгать/сәг	1322,50	1357,00	1328,70	**6,20**
2.Исәп-хисап егәрлеге, кВт	296,70	304,44	299,12	**2,42**
3.Трансформатор егәрлеге,	315,64	323,87	318,22	**2,58**

Атамасы	Башлангыч ел	2025 елның беренче чираты.	Исәп-хисап срогы 2040 ел.	2040 елга үсеш. баштагы ел
кВА				

Проект карары

Исәп-хисапка таянып, без авыл җирлегеннән электр куллануны арттырабыз. Шул ук вакытта җирлекнең электр белән тәэмин итү схемасын куллану мөмкинлеге дә бар.

Чүри-Бураш авыл җирлеге территориясендә кирәкле торак төзелеше иске торак йортларны сүтү, шулай ук авыл җирлегенең торак пунктлары эчендәге буш территорияләрдә йортлар төзү хисабына башкарылачак.

Чүри-Бураш авыл җирлегенең торак пунктларында яңа төзелеш планлаштырыла, проект белән тәкъдим ителә:

Хисап чорына(2040 ел) тәкъдим ителә:

- Чури-Барыш авылында торак мәйданчыкларын электр энергиясе белән тәэмин итү өчен трансформаторларның гомуми егәрлеге 25,80 кв булган 10/0,4 кВ трансформатор подстанцияләрен урнаштыру тәкъдим ителә;

-Танай-Турай авылының торак мәйданчыкларын электр энергиясе белән тәэмин итү өчен 0,4 кВ көчәнештәге электр тапшыру линияләрен сузу тәкъдим ителә, аларны гамәлдәге трансформатор подстанцияләре резервыннан саклап кала.

Трансформатор подстанцияләренең төгәл саны, урнашу урыны, шулай ук линиянең 10 һәм 0,4 кВ трассировкасы торак мәйданчыкларын планлаштыру проектын эшләгәннән соң төгәлләнәчәк.

Заманча таләпләр нигезендә электр челтәрләренә карата киңәш ителә:

1. ВЛны тиз гамәлдә булган саклау белән тәэмин итү;
2. Подстанцияләрне телемеханизацияләү;
3. Торак пунктларның бүлү челтәрендә электр энергиясен исәпкә алуның автоматлаштырылган системаларын монтажлау;
4. Энергия саклау технологияләрен куллану һәм реактив егәрлекне компенсацияләү.

3.8.7. *Эз токлы челтәрләр*

Телефонлаштыру

Гомуми файдаланудагы телефон челтәрен үстерү әлеге элемтә төренә булган заявкаларны канәгатьләндерүнең 100% шартыннан алып барылырга тиеш

Телефонны АТС территориясендә гамәлдә булган атслардан гамәлгә ашыру планлаштырыла. Телефон элемтәсен үстерү заманча цифрлы җиһазлар базасында булган телефон челтәрен реконструкцияләүгә һәм киңәйтүгә юнәлдереләчәк.

Проект белән тәкъдим ителә:

- заманча цифрлы технологияләр кулланып АТСларны модернизацияләү. АТС аналог җиһазларын оптик-җепселле линия корылмаларыннан файдаланып цифрлы станциягә күчерү;

-оптик-җепселле элемтә, кәрәзле элемтә, IP-телефон, Internet челтәрен үстерү.

- линияле элемтә корылмалары төзү;

- элемтә чаралары өлкәсендә иң яңа технологик казанышларны гамәлгә кертү, шул исәптән спутник элемтәсе һәм цифрлы телерадиотапшырулар.

Торак һәм иҗтимагый төзелеш объектларына кадәр кабель телефон канализациясе төзүне «Таттелеком»ААҖ көче белән тормышка ашырырга тәкъдим ителә. Кабель канализациясен төзү карала берсе асбоцемент торбалар белән урнаштыру карау җайланмалары.

Муниципаль берәмлектә колачлау зонасын киңәйтү өчен GSM стандартының өстәмә база станцияләрен урнаштыру тәкъдим ителә:

-БС-484 төзелеше.

авыл җирлегенең торак районы өчен гаилә коэффициенты -3,5 кеше. Көнкүреш хезмәте күрсәтү предприятиеләре ихтыяҗлары өчен исәп-хисаплылык коэффициенты 1,25 тәшкил итә.

Яңа төзелә торган территориядә телефон йөкләнешен бүлү 3.8.7.1 таблицасында китерелгән.

Таблица 3.8.7.1

	телефоннар саны
Проектлана торган торак төзелешенә телефон йөкләнеше	70
Телефон көнкүреш хезмәте күрсәтү предприятиеләренә йөкләнеш	18
Телефоннарның гомуми саны	***88***

Радиофикация

Авыл җирлеген радиофикацияләү өчен, радиосигнал бирүне һәм гамәлдәге һәм проектлана торган торак һәм социаль-мәдәни көнкүреш объектларын тоташтырып, агынты радиолиния буенча бүлү фидерлары төзүне тәэмин итә торган радиоузел төзелешен карарга кирәк.

Телевидение

Телетапшырулар үсеше перспективасы-Россия Федерациясендә телерадиотапшырулар үсеше концепциясе нигезендә цифрлы телерадиотапшыруларга аналоглы сигналдан күчү.

Татарстан Республикасында цифрлы эфир-кабель телевидениесенең региональ челтәре булдырылды. Транспорт челтәре сыйфатында «ВолгаТелеком»ААҖнең зона җепсел-оптика челтәре кулланыла.

Цифрлы телевидение челтәре тапшырыла торган программалар саны буенча да (10нан да ким түгел), сурәтне, тавышны, ТВ-сигналларны кабул итү сыйфаты буенча да аналог челтәрләре алдында өстенлекләргә ия. Бу бер дициметрлы антеннага кимендә 10 программа кабул итәргә, аналогик тапшыргычлар белән чагыштырганда азрак егәрлектәге тапшыргычларны кулланырга, шулай ук телетапшырулар челтәрләрен компьютер челтәрләре белән тоташтыру мөмкинлеген тәэмин итә.

Цифрлы телевидение белән беррәттән, муниципаль берәмлек халкы да аналог телевидениесен кабул итү мөмкинлегенә ия.

3.8.8. Инженерлык инфраструктурасын үстерү чаралары

Таблица 3.8.8.1

Су белән тәэмин итү буенча чаралар исемлеге

№ п/п	Урнашкан урыны	Объектның атамасы	Чараның төре	үлчәү берәмлеге	Егәрлек	Гамәлгә ашыру сроклары		Чара чыганагы
						Беренче чират (2025 елга кадәр)	Исәпләү вакыты (2026-2040 еллар)	
ҖИРЛЕ (РАЙОН) ӘҺӘМИЯТТӘГЕ ЧАРАЛАР								
1	Чүри-Барыш авылы	Су белән тәэмин итү челтәрләре	Яңа төзелеш	км	-	+	+	Чүри-Бураш авыл җирлегенең генераль планы
2	Танай-Турай авылы	Су белән тәэмин итү челтәрләре	Яңа төзелеш	км	-	+	+	Чүри-Бураш авыл җирлегенең генераль планы
3	Чүри-Барыш авылы	Су белән тәэмин итү челтәрләре	Капиталь ремонт	км	5,0	+		Чүри-Бураш авыл җирлегенең генераль планы
	Танай-Турай авылы	Су белән тәэмин итү челтәрләре	Капиталь ремонт	км	3,0	+		Чүри-Бураш авыл җирлегенең генераль планы
	Авыл җирлеге территориясе	Су белән тәэмин итү системасында су куллануны исәпкә алу узеллары	Оештыру	шт	-	+		Чүри-Бураш авыл җирлегенең генераль планы

Tüşämä 3.8.8.2

Канализация буенча чаралар исемлеге

№ п/п	Урнашкан урыны	Объектның атамасы	Чараның төре	үлчәү берәмлеге	Егәрлек	Гамәлгә ашыру сроклары		Чара чыганагы
						Беренче чират (2025 елга кадәр)	Исәпләү вакыты (2026-2040 еллар)	
ҖИРЛЕ (РАЙОН) ӘҺӘМИЯТТӘГЕ ЧАРАЛАР								
1	Чүри-Барыш авылы	Су бүлү челтәрләре	Яңа төзелеш	км	-		+	Чүри-Бураш авыл җирлегенең генераль планы
2	Танай-Турай авылы	Су бүлү челтәрләре	Яңа төзелеш	км	-		+	Чүри-Бураш авыл җирлегенең генераль планы
3	Авыл җирлеге территориясе	Автоном канализация системасы	Яңа төзелеш	шт	-		+	Чүри-Бураш авыл җирлегенең генераль планы

Таблица 3.8.8.3

Территорияләрне санитар чистарту буенча чаралар исемлеге

№ п/п	Урнашкан урыны	Объектның атамасы	Чараның төре	үлчәү берәмлеге	Егәрлек	Гамәлгә ашыру сроклары		Чара чыганагы
						Беренче чират (2025 елга кадәр)	Исәпләү вакыты (2026-2040 еллар)	
РЕГИОНАЛЬ ӘҺӘМИЯТТӘГЕ ЧАРАЛАР								
1	Авыл җирлеге территориясе	Каты көнкүреш калдыклары полигоны	Бетерү				+	Татарстан Республикасының территориаль планлаштыру схемасы
2	Авыл җирлеге территориясе	Чүп-чар төяү станциясе	Яңа төзелеш				+	Татарстан Республикасының территориаль планлаштыру схемасы
ҖИРЛЕ (ҖИРЛЕК) ӘҺӘМИЯТТӘГЕ ЧАРАЛАР								
3	Авыл җирлеге территориясе	Территорияне планлы-даими санитар чистарту	Оештыру	шт.	1	+	+	Чүри-Бураш авыл җирлегенең генераль планы
4	Авыл җирлеге территориясе	Контейнерлар	Оештыру	шт	9	+		Чүри-Бураш авыл җирлегенең генераль планы
5	Авыл җирлеге территориясе	Контейнерлар	Оештыру	шт	9		+	Чүри-Бураш авыл җирлегенең генераль планы

Таблица 3.8.8.4

Җылылык белән тәэмин итү буенча чаралар исемлеге

№ п/п	Урнашкан урыны	Объектның атамасы	Чараның төре	үлчәү берәмлеге	Егәрлек	Гамәлгә ашыру сроклары		Чара чыганагы
						Беренче чират (2025 елга кадәр)	Исәпләү вакыты (2026-2040 еллар)	
ҖИРЛЕ (РАЙОН) ӘҺӘМИЯТТӘГЕ ЧАРАЛАР								
Чаралар юк								

Tüşämä 3.8.8.5

Газ белән тәэмин итү буенча чаралар исемлеге

№ п/п	Урнашкан урыны	Объектның атамасы	Чараның төре	үлчәү берәмлеге	Егәрлек	Гамәлгә ашыру сроклары		Чара чыганагы
						Беренче чират (2025 елга кадәр)	Исәпләү вакыты (2026-2040 еллар)	
ҖИРЛЕ (РАЙОН) ӘҺӘМИЯТТӘГЕ ЧАРАЛАР								
1	Чүри-Барыш авылы	ГРПШ	Яңа төзелеш	шт.	-	+		Чүри-Бураш авыл җирлегенең генераль планы
2	Чүри-Барыш авылы	Газ белән тәэмин итү челтәрләре	Яңа төзелеш	км	-	+		Чүри-Бураш авыл җирлегенең генераль планы
3	Танай-Турай авылы	ГРПШ	Яңа төзелеш	шт.	-	+		Чүри-Бураш авыл җирлегенең генераль планы

№ п/п	Урнашкан урыны	Объектның атамасы	Чараның төре	үлчәү берәмлеге	Егәрлек	Гамәлгә ашыру сроклары		Чара чыганагы
						Беренче чират (2025 елга кадәр)	Исәпләү вакыты (2026-2040 еллар)	
ҖИРЛЕ (РАЙОН) ӘҺӘМИЯТТӘГЕ ЧАРАЛАР								
4	Танай-Турай авылы	Газ белән тәэмин итү челтәрләре	Яңа төзелеш	км	-	+		Чүри-Бураш авыл җирлегенең генераль планы

Tüşämä 3.8.8.6

Электр белән тәэмин итү буенча чаралар исемлеге

№ п/п	Урнашкан урыны	Объектның атамасы	Чараның төре	үлчәү берәмлеге	Егәрлек	Гамәлгә ашыру сроклары		Чара чыганагы
						Беренче чират (2025 елга кадәр)	Исәпләү вакыты (2026-2040 еллар)	
ҖИРЛЕ (РАЙОН) ӘҺӘМИЯТТӘГЕ ЧАРАЛАР								
1	Чүри-Барыш авылы	Трансформатор подстанциясе (ТП)	Яңа төзелеш	кВА	25,80	+	+	Чүри-Бураш авыл җирлегенең генераль планы
4	Авыл җирлеге территориясе	Трансформатор подстанциясе (ТП), көчәнеш 10(6)/0,4 кВ	Реконструкция	шт.	-	+	+	Чүри-Бураш авыл җирлегенең генераль планы
5	Авыл җирлеге территориясе	10(6) һәм 0,4 кВ электр тапшыру линияләре	Яңа төзелеш	км	-	+	+	Чүри-Бураш авыл җирлегенең генераль планы

№ п/п	Урнашкан урыны	Объектның атамасы	Чараның төре	үлчәү берәмлеге	Егәрлек	Гамәлгә ашыру сроклары		Чара чыганагы
						Беренче чират (2025 елга кадәр)	Исәпләү вакыты (2026-2040 еллар)	
ҖИРЛЕ (РАЙОН) ӘҺӘМИЯТТӘГЕ ЧАРАЛАР								
6	Авыл җирлеге территориясе	10(6) һәм 0,4 кВ электр тапшыру линияләре	Реконструкция	км	-	+	+	Чүри-Бураш авыл җирлегенең генераль планы

Tüşämä 3.8.8.7

Аз токлы челтәрләр буенча чаралар исемлеге

№ п/п	Урнашкан урыны	Объектның атамасы	Чараның төре	үлчәү берәмлеге	Егәрлек	Гамәлгә ашыру сроклары		Чара чыганагы
						Беренче чират (2025 елга кадәр)	Исәпләү вакыты (2026-2040 еллар)	
ҖИРЛЕ (РАЙОН) ӘҺӘМИЯТТӘГЕ ЧАРАЛАР								
1	Авыл җирлеге территориясе	Телефон	Оештыру	шт.	88	+		Чүри-Бураш авыл җирлегенең генераль планы
ҖИРЛЕ (ҖИРЛЕК) ӘҺӘМИЯТТӘГЕ ЧАРАЛАР								
1	Авыл җирлеге территориясе	Кәрәзле элемтә база станциясе (БС)	БС-484 төзелеше	шт.	1	1		Чүри-Бураш авыл җирлегенең генераль планы

3.9 Территорияне инженер әзерләү чаралары

Корылмалар төзү һәм инженерлык яклау чараларын гамәлгә ашыру таләп ителә торган куркыныч процесслар йогынтысына дучар ителгән якланучы территорияләр чикләрен рекогнцировка тикшеренүләре материаллары буенча билгеләргә һәм алдагы инженерлык эзләнүләре вакытында төгәлләштерергә кирәк (4.6. СП 115.13330.2016).

Яңа төзелә һәм реконструкцияләнә торган территорияләрне үзләштерү эшләрен бары тик аларны куркыныч процесслардан саклау буенча беренчел чараларны үтәгәннән соң гына башларга кирәк. Корылмаларны һәм инженерлык яклавы чараларын файдалануга тапшыру һәм яклана торган объектларны төзү бер-берсенә бәйле булырга һәм авариясез эшләрне алып баруны, шулай ук экстремаль шартларда инженерлык саклау корылмаларыннан функциональ файдалануны гарантияләргә тиеш (СП 116.13330.2012).

Инженерлык әзерләү буенча чаралар составы үзләштерелә торган территориянең (рельеф, грунт шартлары, су басу дәрәҗәсе, сазлыкка, үзләштерелә торган территориядә куркыныч табигать процесслары булуга бәйле рәвештә билгеләнә. Кайбер очракларда инженерлык әзерлеге буенча чаралар архитектура-планлаштыру структурасын һәм торак урыннарның пространство композициясен билгели.

Территорияне эрозия процессларыннан инженерлык ягыннан яклау чаралары

Территорияләрне эрозия процессларыннан инженерлык ягыннан яклау "территорияләрне эрозия процессларыннан инженерлык ягыннан яклау" 425.1325800.2018 СП нигезендә тиешле чараларны үтәүне һәм инженерлык корылмаларын төзүне үз эченә ала. Проектлау кагыйдәләре».

Территорияне инженерлык ягыннан яклау чаралары һәм конструкцияләр эрозия процессларыннан эрозия һәм туганлык процессларының барлыкка килүеннән һәм үсешеннән, табигый шартларны, йөкләнешне һәм йогынтыларны, эксплуатацияләү үзенчәлекләрен, җирле төзелеш материалларын, экологик таләпләрне исәпкә алып, яклауны тәэмин итәргә тиеш (4.1.2 п.). СП 425.1325800 2018).

7.1.1 п.нигезендә. СП 425.1325800.2018 авыл хуҗалыгы билгеләнешендәге территорияләр өчен эрозия процессларыннан инженерлык ягыннан яклау чараларына шулай ук агрокультур чаралар (авыл хуҗалыгы культураларын чиратлаштыру (чәчү әйләнеше), тиешле эшкәртү методларын куллану һ.б. лар) кертергә кирәк.

Кызу процесслар үсешен кисәтүгә юнәлдерелгән чаралар

5.1.2 п. нигезендә. СНиП 116.13330.2012 " СНиП 22-02-2003. Территорияләрне, биналарны һәм корылмаларны куркыныч геологик процесслардан инженерлык ягыннан яклау. Куркыныч янаган территорияләрнең төп нигезләмәләре һәм чикләре, рельеф, геологик төзелеш, гидрогеологик һәм сейсмик шартлар, үсемлекләр катламы һәм климат үзенчәлекләренә карата чагыштырма инженер-геологик анализ материалларының тотрыклылыгы исәп-хисапларын файдаланып, комплекслы инженерлык тикшеренүләре мәгълүматлары буенча билгеләнә.

Инженерлык яклавын озын һәм җимерелү процессларыннан проектлаганда, бу процессларны булдырмауга һәм тотрыклыландыруга юнәлтелгән түбәндәге

чараларны һәм корылмаларны куллануның максатка ярашлылыгын карарга кирәк (П. 5.1.13330.2012):

- аның тотрыклылыгын арттыру максатларында рельефны үзгәртү;
- яр буйлары өчен-ярларны саклау корылмалары белән юдырудан саклау;
- өслек сулары агымын территорияне вертикаль планлаштыру һәм өске су бүлү системасын урнаштыру ярдәмендә көйләү ; ;
- грунтта һәм эрозия процессларында суны инфильтрацияләүне булдырмау;
- җир асты сулары дәрәҗәсенең ясалма кимүе;
- агролесомелиорация;
- грунтларны беркетү ,шул исәптән армияләү);
- саклау корылмалары һәм конструкцияләр урнаштыру;
- башка чаралар (җылылык саклау җайланмалары һәм капламалар ярдәмендә Җылылык процессларын җайга салу, туңдыру һәм сөртү процессларының зарарлы йогынтысыннан саклау, сак зоналарын билгеләү һ.б.).

Әгәр актив яклау чараларын һәм корылмаларын куллану тулысынча оползня һәм җимереклекләр барлыкка килү мөмкинлеген, шулай ук техник мөмкин булмаган яки актив яклануның максатка ярашсызлыгы булган очракта, пассив яклау чараларын - якланган корылмаларны аларны тузан белән агызуга җайлаштыруны, корылмаларны һәм җайланмаларны, вообваль галереяларны һ.б. күздә тотарга кирәк (5.1.4 СП 116.1330.2012 п.).

Сулыкларга һәм сулыкларга каршы һәм чараларны проектлаганда, сулыклар һәм сулыклар ярларында өстәмә рәвештә 9 СП 116.13330.2012 бүлегенең (5.1.5 п.) таләпләрен үтәргә кирәк. СП 116.13330.2012).

Сазлыкка каршы һәм суга каршы корылмаларның һәм чараларның төрләрен сайлап алырга кирәк (склоннарның (кабымлыкларның) гомуми һәм җирле тотрыклылыгы, ягъни склонның (кабымлыкларның) һәм аның аерым морфологик элементларының тотрыклылыгы исәп-хисаплары нигезендә) СП 116.13330.2012 кагыйдәләре җыелмасының 5.2-5.3 п.нигезендә, шулай ук мониторинг белешмәләре нигезендә.

Территорияне су басудан (су басудан) инженерлык ягыннан яклау чаралары)

Татарстан Республикасының язгы ташу чорында су басу (су төшү) зоналарына керә торган торак пунктлары исемлеге нигезендә. ТР МКның 2019 елның 16 февралендәге № 301-р боерыгы белән № 301-р) авыл җирлегенең барлык торак пунктлары (Чүри-Барыш, Танай-Турай авылы) язгы ташу чорында су басу зонасына эләгә.

Су басу процессларына Чүри-Бураш авыл җирлеге территориясен дренлаштыручы елга үзәненең төп һәм Түбән өлешләре дә дучар ителә. Биредә җир асты сулары сезонлы һәм күпьеллык тирбәлеш кичерә торган дүртенче су аллювиаль комплексына, җир асты сулары биеклеге 10-15 м дан артмаган территорияләрдә керә.

Су басу, су төшү зоналарының генераль планын эшләү вакытына тиешле тәртиптә билгеләнмәгән (күчемсез милекнең дәүләт кадастрына аларның чикләре турында белешмәләр кертелмәгән). Су басу, су басу зоналары чикләрен билгеләгәндә (күчемсез милекнең дәүләт кадастрына аларның чикләре турында белешмәләр кертелгән) генераль планга тиешле үзгәрешләр кертергә кирәк (Россия Федерациясе

Икътисадый үсеш министры урынбасары А. В. Кудрин киңәшмә беркетмәсенә). № 54-АЦ).

Территорияне су басудан һәм су басудан инженерлык яклавын проектлаганда, территорияләрне су басудан һәм су басудан саклауны, аларның функциональ кулланылышы һәм табигый мохитне саклау таләпләренә бәйле рәвештә, су басу һәм су басу тискәре йогынтыларын бетерүне тәэмин итә торган чаралар комплексын эшләү зарур. Су басудан инженерлык яклавы системасы аерым участокларның һәм объектларның барлык локаль системаларын берләштерә торган территориаль бердәм булырга тиеш. Шул ук вакытта ул шәһәр төзелешен планлаштыруның генераль планнары һәм территориаль комплекслы схемалары белән бәйле булырга тиеш (п.4.1. СП 104.13330.2016 "территорияне су басудан һәм су басудан инженерлык ягыннан яклау").

Территорияләрне инженерлык яклавының төп чаралары буларак территория өслеген җимерү, ясалма күтәрү, үзәнне тәртипкә салу корылмалары һәм өске агымны көйләү һәм чыгару корылмалары, системалы дренаж системалары, локаль дренажлар һәм башка саклау корылмалары (4.9 СП 104.13330.2016 "территорияне су басудан һәм су басудан инженерлык яклавы". СНиПның актуальләштерелгән редакциясе 2.06.15-85 (утв. РФ төзелеш һәм торак-коммуналь хуҗалык министрлыгының 2016 елның 16 декабрендәге боерыгы белән № 964/пр).

Инженерлык яклавының өстәмә чаралары сыйфатында табигый системаларның табигый үзлекләрен кулланырга кирәк. Соңгысына су бүлүче һәм борынгыларны чистарту юлы белән гидрография челтәренең дренерлау ролен күтәрүне, агролесехник чаралар һ.б. (4.10 СП 104.13330.2016 "территорияне су басудан һәм су басудан инженерлык яклавы") (4.10 СП 104.13330.2016) кертергә кирәк. СНиПның актуальләштерелгән редакциясе 2.06.15-85 (утв. РФ төзелеш һәм торак-коммуналь хуҗалык министрлыгының 2016 елның 16 декабрендәге боерыгы белән № 964/пр).

Территорияне су басудан, су басудан саклау чаралары 10 п. таләпләрен исәпкә алып эшләнергә тиеш. 11 П. 116.13330.2012 "СНиП 22-02-2003. Территорияләрне, биналарны һәм корылмаларны куркыныч геологик процесслардан инженерлык ягыннан яклау. Төп нигезләмәләр "һәм СП 104.13330.2016" территорияне су басудан һәм су басудан инженерлык ягыннан яклау". СНиПның актуальләштерелгән редакциясе 2.06.15-85 (утв. РФ төзелеш һәм торак-коммуналь хуҗалык министрлыгының 2016 елның 16 декабрендәге боерыгы белән № 964/пр).

Су басудан һәм су басудан инженерлык яклавы буенча чаралар составына җир асты һәм өслек сулары режимына, су агучы коммуникацияләрдәге чыгымнарга (агуга) һәм баганаларга, биналарның һәм корылмаларның нигезләренә деформация ясауга, шулай ук инженерлык саклау корылмаларының эшен күзәтүгә мониторинг кертелергә тиеш. Мониторингның озынлыгы гидрогеологик режимның тотрыклылануына, корылмаларның нигезләре утырмаларының интенсивлыгына һәм аларның хезмәт итү срогына бәйле (10.1 СП 104.13330.2016 "территорияне су басудан һәм су басудан инженерлык яклавы". СНиПның актуальләштерелгән редакциясе 2.06.15-85 (утв. РФ төзелеш һәм торак-коммуналь хуҗалык министрлыгының 2016 елның 16 декабрендәге боерыгы белән № 964/пр).

Гидрогеологик исәп-хисап нәтиҗәләре буенча тиешле районлаштыру һәм генераль планга төзәтмәләр кертергә кирәк (п. 10.2.4 СП 116.13330.2012).

Татарстан Республикасында, "2014-2020 елларга Татарстан Республикасында әйләнә-тирә мохитне саклау, табигый ресурсларны яңадан торгызу һәм куллану" дәүләт программасы кысаларында, "2014-2020 елларга Татарстан Республикасының су хуҗалыгы комплексын үстерү" ярдәмче программасы эшли, аның нигезендә Халыкны һәм территорияләрне суның тискәре йогынтысыннан, шул исәптән суның тискәре йогынтысыннан саклау буенча чаралар каралган, шул исәптән, халыкны һәм территорияләрне су белән тәэмин итү һәм ташландык суларны агызу, каты көнкүреш калдыкларын утильләштерү, Күмү һәм күмү:

– инженерлык саклау объектларын һәм ярларны ныгыту корылмаларын төзү, реконструкцияләү;

– Татарстан Республикасы милкендәге, муниципаль милектәге ГТСЛАРГА капиталь ремонт үткәрү өлешендә суларның тискәре йогынтысыннан саклау һәм ГТС куркынычсызлыгын тәэмин итү.

– елга юлларын турайту һәм чистарту, аларның үткәрү сәләтен арттыру максаты белән.

Җирлектә әлеге дәүләт программасы нигезендә инженерлык саклау объектларын һәм ярларны ныгыту корылмаларын төзү, реконструкцияләү буенча чаралар каралмаган.

Хәзерге куркыныч районнарда төзелеш шартлары

14.13330.2014 «СНиП 11-7-81 "СП нигезендә, сейсмик районнарда төзү" урта грунт шартлары өчен җирлек территориясе 6 баллы сейсмик зонага керә. Карала торган территориядә төзелеш төзелеш материалларының һәм төзелеш эшләренең сыйфатына карата зур таләпләрне исәпкә алмыйча алып барылырга мөмкин.

Юлларны кар көртләреннән саклау буенча чаралар

Муниципаль берәмлек территориясендә кар көртләреннән саклау чараларын барлык юлларда да карарга киңәш ителә.

Автомобиль юлларын кышкы карап тоту буенча барлык чаралар системасы, башкарылган эшләрнең максималь җиңеләюе һәм арзанаюы вакытында, автотранспорт хәрәкәте өчен нормаль шартлар тәэмин итү өчен төзелә. Әлеге бурычларны үтәү өчен:

- даими яки вакытлыча кар саклау чараларын урнаштыру юлы белән кар көртләре барлыкка килүне булдырмау буенча саклагыч чаралар;

- профилактик чаралар, аларның максаты-юл катламында үткән транспорттан кышкы тайгаклык барлыкка килүгә юл куймау;

- юлда кар һәм боз муниципаль берәмлекләрен бетерү һәм аларның автомобиль хәрәкәтенә йогынтысын киметү буенча чаралар;

- тәүлекнең караңгы вакытында юлларны яктырту.

Юлларны кар көртләреннән саклау даими яки вакытлыча кар саклау ярдәмендә башкарыла. Кар саклауга кар саклагыч урман полосалары һәм даими коймалар керә. Вакытлыча - кар тоткыч щитлар, кар траншеялары, валлар һ. б. Даими кар саклый торган җайланмаларны кышкы чор ахырына кар салуның исәп-хисап күләменә

проектларга кирәк. Вакытлыча кар саклау җайланмаларын исәп-хисап буранына проектларга кирәк, чөнки вакытлы кар саклау эшләрен башкарганнан соң аны яңадан торгызу каралган. Кар-советоветр агымына тәэсир итү принцибы буенча кар саклау җайланмалары түбәндәге бүлекләргә бүленә:

- кар яклау чаралары, алар юлларда буран карын тоту принцибы буенча эшлиләр.;
- кар-җил тизлеген арттыручы һәм юл аша кар чыгарырга ярдәм итүче кар саклау чаралары (кар-буралар);
- кар саклау чаралары, тулысынча кар явудан арындыручы объектлар (галереяләр һәм тоннельләр).

Автомобиль юлларында кар тоткарлау җайланмалары аеруча киң таралыш алды. Кар саклаучы урман полосалары карны саклауның иң ышанычлы, экологик акланган төре булып тора. Кар яклау полосасы тыгыз (сусыз) конструкциягә ия булырга тиеш. Һәр полосаның мәҗбүри элементы куе куаклар капкасы булырга тиеш.

Җир полотносыннан юл буе кар саклау полосасына кадәр ераклык, урман полосаларының киңлеге һәм Кар алып китү күләме 250 м3/м га кадәр булган полосалар арасындагы аерма зурлыгы 3.9.1 таблицасы буенча билгеләнә.

Таблица 3.9.1

Кар күләменә карап урман полосаларын урнаштыру

Кар ташуның исәп-хисап күләме, м3/м	Җир кисентесе кашкасыннан урман утыртмаларына кадәр ераклык, м	Урман утыртмалары арасында аерма киңлеге, м	Урман утыртмалары өчен җирләр бүлеп бирелгән полосаларның киңлеге, м
10-25	15-25	-	4
50	30	-	9
75	40	-	12
100	50	-	14
125	60	-	17
150	65	-	19
200	70	-	22
250	50	50	2×14

Авыл хуҗалыгы җирләрендә төзелә торган кар саклау полосасының зур озынлыгы булганда, авыл хуҗалыгы машиналарын үтү өчен һәр 800-1000 метр саен 10-15 метр технологик өзеклекләрне күздә тотарга кирәк.

Автомобиль юлы янындагы даими кар саклау чаралары яисә гамәлдәгеләрен көчәйтү мөмкин булмаганда, шулай ук бу икътисадый акланганда, вакытлыча кар тоту җайланмалары, кар тоткыч щитлары, траншеялар, кар стеналары һ. б. кулланырга кирәк.

Алар юлларны кар көртләреннән саклау һәм утыртмаларны яки коймаларны көчәйтү чарасы буларак кулланыла ала.

Калканларны мөмкин булганча калкулыклардан (калкулыкларны, өемнәрне) югарыдан, түбәнәюне булдырмый гына куярга кирәк.

Озак һәм интенсив бураннар белән чорларда щитларны үзгәртеп кору кыенлашкан, щит сызыкларын ике, өч һәм аннан да күбрәк сафларга куялар. Күп катлы калкан юллары урнаштырганда бары тик кыр рәтләрен генә переставлять.

Күпкырлы калкан линияләрен төрле яктылыктагы щитлардан максатка ярашлы итеп формалаштыру Кырга якын линияләр калканнан калынрак рәшәткә белән формалаша, ә якындагы юлда рәшәткә артык калынрак булган щитлардан.

Әгәр исәп-хисап буранынннан кар алып килү күләме яклау тарафыннан тоткарлана торган кар күләменнән кимрәк булса (бер рәтле, ике рәтле һ.б.), кыш дәвамында щитларны, кар чистарту сәләте беткәндә, яңадан торгызалар.

Интенсив бураннар (120 $м^3$/м га кадәр кар алып килү күләме булганда) үзгәрүчән агартулы җайланмаларны куллану максатка ярашлы була, аларның конструкцияләренең тыгызлыгы буран вакытында җилнең пропорциональ көченә пропорциональ рәвештә арта.

Кар алып китү күләме 75 $м^3$/м га кадәр булганда, полимер материаллардан һәм полимер нигезендә челтәрләрдән ясалган вакытлыча аралы кар саклау чараларын (ВСС) кулланырга мөмкин.

Автомобиль юлларын кар көртләреннән саклау вакытында кардан ясалган җайланмалар киң таралыш алды.

Кардан ясалган җайланмаларның иң киң таралган төрләре-кар траншеялары.

Траншеялар мөстәкыйль саклау чарасы буларак кулланыла ала - IV-V категорияле юлларда яки башка чаралар (үсентеләр, коймалар, калканнар) белән берлектә, Кар саклый торган гамәлне көчәйтү һәм I, II, III категорияле юлларда кар саклау линияләренең ышанычлылыгын арттыру өчен.

Юлларны кар көртләреннән саклауның теге яки бу ысулын сайлау явым-төшемнең интенсивлыгына, трассаның шартларына һәм әһәмиятенә, районның матди иминлегенә бәйле.

Мелиорация системаларын үстерү чаралары

«Җирләрне мелиорацияләү турында» 10.01.1996 ел, № 4-ФЗ Федераль законның 30 статьясы нигезендә мелиорацияләнә торган җирләрдә объектлар төзү һәм җирләрне мелиорацияләү өчен билгеләнмәгән башка эшләр башкару мелиорацияләнә торган җирләрдә туфракның су, һава һәм туклыклы режимнарын начарайтырга, шулай ук мелиоратив системаларны, аерым урнашкан гидротехник корылмаларны һәм саклагыч урман утыртмаларын эксплуатацияләүгә комачауламаска тиеш.

Татарстан Республикасында "2013-2022 елларга Татарстан Республикасында авыл хуҗалыгын үстерү һәм авыл хуҗалыгы продукциясе, чимал һәм азык-төлек базарларын җайга салу" дәүләт программасы эшли (утв). 2013 елның 8 апрелендәге ТР МК карары N 235).

Әлеге программа кысаларында "авыл хуҗалыгы билгеләнешендәге җирләрне мелиорацияләүне үстерү"ярдәмче программасы эшли.

Әлеге ярдәмче программаның максатлары булып торалар:

- климат һәм табигый аномалияләр үзгәрү шартларында комплекслы мелиорация чаралары белән авыл хуҗалыгы җитештерүенең продуктивлылыгын һәм тотрыклылыгын арттыру һәм туфракның уңдырышлылыгын арттыру ; ;

- мелиорацияләнә торган җирләрнең продукция потенциалын һәм табигый ресурслардан нәтиҗәле файдалануны арттыру.

Әлеге ярдәмче программаның бурычлары булып тора:

- җирләрне сугару һәм киптерү чараларын гамәлгә ашыруны да кертеп, мелиорация фондын (мелиорацияләнә торган җирләрне һәм мелиоратив системаларны) торгызу;

- мелиоратив билгеләнештәге объектларда ташкын суларын аварияләрсез үткәрүне тәэмин итү;

- авыл хуҗалыгы билгеләнешендәге җирләрнең авыл хуҗалыгы әйләнешеннән чыгуын булдырмау;

- авыл хуҗалыгы билгеләнешендәге җирләрнең су белән тәэмин ителешен арттыру; авыл хуҗалыгы җирләренең продуктивлылыгын гарантияле тәэмин итү өчен территорияләрне су басу һәм су басу процессларын булдырмау;;

- сугару системаларының файдалы эшчәнлеге коэффициентын арттыру, су саклау аграр технологияләрен кертү, шулай ук аларны чистарту һәм алга таба утильләштерүне исәпкә алып, терлекчелек агымнарын һәм агынты суларны куллану исәбенә су ресурсларын экономияләүгә ирешү; яңа эш урыннарын саклап калу һәм булдыру юлы белән авыл районнарында социаль шартларны яхшырту.

Җирлек территориясендә, әлеге ярдәмче программа кысаларында, мелиорация системаларын үстерү буенча чаралар каралмаган.

3.10. Гражданнар оборонасы буенча чаралар, табигый һәм техноген характердагы гадәттән тыш хәлләрне кисәтү буенча чаралар исемлеге

Территорияне үстерү проектларын эшләгәндә Гражданнар оборонасы һәм табигый һәм техноген характердагы гадәттән тыш хәлләрне кисәтү һәм бетерү чаралары исемлеге – гадәттән тыш хәлләрне кисәтүгә, халыкны, территорияләрне саклауга һәм матди зыянны техноген һәм табигый характердагы гадәттән тыш хәлләр йогынтысыннан, хәрби гамәлләр алып барганда яки бу гамәлләр нәтиҗәсендә барлыкка килгән куркынычлардан, шулай ук диверсияләр һәм террорлык актларында барлыкка килгән куркынычлардан саклауга юнәлтелгән инженер - техник чараларны гамәлгә ашыру буенча карарлар.

Инженер-техник чаралар буенча проект карарларының тасвирламасы һәм нигезләнүе ике төркемгә бүленә:

– гражданнар оборонасының инженер-техник чаралары буенча карарлар;

– техноген һәм табигый характердагы гадәттән тыш хәлләрне кисәтү һәм бетерү буенча инженер-техник чаралар буенча карарлар.

Инженер-техник чаралар алдан ук үткәрелә һәм аварияләр, һәлакәтләр һәм табигый бәла-казалар нәтиҗәләрен тулысынча бетерүгә кадәр куркыныч барлыкка килү белән арта бара.

«Гражданнар оборонасы буенча чаралар, табигый һәм техноген характердагы гадәттән тыш хәлләрне кисәтү буенча чаралар исемлеге» бүлеге Гражданнар оборонасы һәм территорияләрне гадәттән тыш хәлләрдән саклау өлкәсендә норматив документлар нигезендә, шулай ук башлангыч мәгълүматлар һәм таләпләр (к.кушымта) нигезендә эшләнгән.

3.10.1. Гражданнар оборонасы буенча чаралар исемлеге

Территорияне гражданнар оборонасы буенча төркемгә кертү нигезләмәсе

Башлангыч мәгълүматлар нигезендә авыл җирлеге территориясе Гражданнар оборонасы төркемнәренә керми.

Объектларны Гражданнар оборонасы категориясенә кертү. Сугыш вакытында эшне дәвам итүче объектлар исемлеге, шәһәр читендәге зонага күчүче объектлар исемлеге

Авыл җирлеге территориясендә гражданнар оборонасы категориясенә кертелгән оешмалар юк.

Сугыш вакытында эшне дәвам итүче оешмалар, шәһәр читендәге зонага күчүче оешмалар турында мәгълүматлар юк.

«Гражданнар оборонасы буенча инженер-техник чаралар " СП 165.1325800.2014 каралган ихтимал куркыныч зоналары чикләрен билгеләү»

Башлангыч мәгълүматлар нигезендә авыл җирлеге территориясе мөмкин булган җимереклекләр, химик зарарлану, радиоактив зарарлану, катастрофик су басу зоналарына эләкми.

Гражданнар оборонасы буенча хәбәр итү

Безнең илдә халыкка хәбәр итүнең шундый тәртибе урнаштырылган: башта, теләсә нинди куркыныч характерында, электр сиреналары кертелә.». Бу тавышны (сигнал) ишетеп, кешеләр куркынычның характеры һәм масштабы турында мәгълүмати хәбәрләрне тыңларга, шулай ук барлыкка килгән шартларда үз - үзеңне тотуның иң рациональ ысулының киңәшләрен (үз-үзеңне тоту алгоритмы) тыңлар өчен булган мәгълүматны кабул итү чараларын-радиоточкаларны, радиоприемникларны һәм телевизорларны кертергә тиеш.

Хәбәр итү системасы "Һава тревогасы" универсаль сигналын бирү өчен кулланылыр"(сугыш вакытында) электросиреннар, сигнал-тавыш-кычкыру җайланмалары, тавыш-тавыш сөйләүчеләр ярдәмендә халыкка һәм идарә органнарына хәбәр итү сигналларын һәм мәгълүматларын җиткерү (п. 6. 39 СП 165.1325800.2014).

Апас муниципаль районының хәбәр итү системасы (алга таба – хәбәр итү системасы) муниципаль берәмлек территориясендә булган көчләрнең, элемтә һәм хәбәр итү чараларының, тапшырулар челтәрләренең, каналларның һәм элемтә линияләренең, төрле билгеләнештәге элемтә челтәрләренең һәм ведомствога караган ведомстволарның оештыру-техник берләшүеннән гыйбарәт, хәбәр итү сигналларын һәм парольләрен үз вакытында җиткерүне, шулай ук хәбәр итү системасы абонентларына хәбәр итү сигналларын үз эченә ала һәм үз эченә ала.:

районның дежур-диспетчерлык хезмәте (бердәм дежур-диспетчерлык хезмәте) (алга таба-ЕДДС);

җирле үзидарә органнарының, территориаль органнар бүлекчәләренең һәм хәбәр итү органнарының һәм оешмаларның (алга таба – дежур хезмәтләр) дежур хезмәтләре (вазыйфаи затлар), аларга тәүлек буе хәбәр итү сигналларын кабул итү һәм

аларны күрсәтелгән органнар җитәкчеләренә җиткерү йөкләнгән, аларның нинди ведомствога карамавына карамастан, хәбәр итүнең техник чаралары линияләр (каналлар) белән тоташтырылган.

Авыл җирлеге территориясендә Генераль план эшләгән вакытта хәбәр итү системасы объекты (сөйләм сирен җайланмасы, РСУ-300) Танай-Турай авылы, мәдәният йорты, Совет урамы, 37 нче йорт территориясендә урнашкан.

Халыкны инженерлык яклавы торышы һәм иң күп эшләүче сменаның торышы

Авыл җирлеге территориясендә гражданнар оборонасының саклагыч корылмалары юк.

Генераль план эшләү вакытында халыкны тыныч һәм хәрби вакытта эвакуацияләүне тәэмин итүдә булган инженер-техник чаралар буенча төп күрсәткечләр

Гражданнар оборонасы буенча эвакуация чаралары ТР Апас муниципаль районы гражданнар оборонасы һәм халыкны яклау планы нигезендә тормышка ашырыла.

Авыл җирлеге территориясендә кабул итү-эвакуация пункты - Чүри-Барыш, төп гомуми белем бирү мәктәпләре, Гагарин ур., 4

Гражданнар оборонасы буенча проект чаралары

1. Авыл җирлеге территориясе мөмкин булган җимереклекләр зонасына эләкмәгәнлектән, радиоактив һәм химик зарарлану, катастрофик су басу ихтималы булган зоналарга эләкмәгәнлектән, әлеге куркынычлардан саклау буенча махсус чаралар үткәрү таләп ителми.

2. Гражданнар оборонасына хәбәр итү системасын РФ Президентының 13.11.2012 елдан №1522 «Гадәттән тыш хәлләр барлыкка килү куркынычы турында яисә барлыкка килү турында халыкка экстрен хәбәр итүнең комплекслы системасын булдыру турында» гы Указы нигезендә (район бердәм дәүләт сәламәтлек саклау системасына тоташтырылган сөйләм сирәген урнаштыру кирәк) карарга кирәк.

Халыкка хәбәр итү өчен проект 1 данәдән дә ким булмаган 1 км радиуслы, Апас районы Чүри-Бураш авылына тоташтырылган сөйләм сирәле җайланмаларны (РСУ) урнаштыру тәкъдим ителә.

Сирена җайланмаларны урнаштырганда муниципаль берәмлекнең торак пунктлары территорияләрен тулысынча капларга кирәк. Әлеге РСУ мәгълүматларын халыкка тыныч вакыт гадәттән тыш хәлләр турында хәбәр итү өчен кулланырга мөмкин.

РСУНЫ урнаштыру график материалда күрсәтелгән.

3. Башлангыч мәгълүматлар нигезендә, гражданнар оборонасының саклагыч корылмаларын төзү таләп ителми.

Кирәк булганда, бу максатлар өчен яраклаштырыла торган подвал, цоколь һәм беренче катларда җәмәгать биналары (балалар мәктәпкәчә учреждениеләре, гомуми белем бирү мәктәбе, спорт комплексы, медицина хезмәте күрсәтү объектлары һ.б.), 4.1. п. нигезендә ябылышлар оештыру мөмкин. СП 88.13330.2014.

4. Гражданнар оборонасы буенча эвакуация чараларын ТР Апас муниципаль районы гражданнар оборонасы һәм халыкны яклау планы нигезендә башкарырга кирәк.

5. 2014 елның 165.1325800 сп 10 п.нигезендә («гражданнар оборонасының инженер-техник чаралары» СНиП 2.01.51-90 актуальләштерелгән редакциясе) шәһәр территориясендә маскировка чаралары каралмаган.

6. Башлангыч мәгълүматлар буенча, 165.1325800.2014 СП 5.13 п. нигезендә, электр энергиясе белән үзәкләштерелгән тәэмин итүне туктату шартларында су белән тәэмин итүче су белән тәэмин итү объектларының химик зарарланудан сакланган суммар проект җитештерүчәнлеге халыкның, шул исәптән эвакуацияләнүчеләрнең ихтыяҗларын канәгатьләндерү өчен җитәрлек булырга тиеш.

Су белән тәэмин итү объектларының суммар проект җитештерүчәнлеге халык өчен бер кешегә тәүлегенә кимендә *25 литр* исәбеннән билгеләнә (3.10.1.1 таблица).)

Таблица 3.10.1.1

МБ үзәкләштерелгән СХПП буенча халыкка бирелә торган тәүлеккә эчәргә яраклы суның минималь кирәкле күләме

	Башлангыч ел (2017 ел)		Беренче чират (2025 ел.)		Исәп-хисап вакыты (2040 ел.)	
	Халык саны, кеше	Тәүлек запасы, $м^3$	Халык саны, кеше	Тәүлек запасы, $м^3$	Халык саны, кеше	Тәүлек запасы, $м^3$
Чүри-Бураш авыл җирлеге	575	14.3	590	14.7	589	14.7

Искәрмә: 1.Исәп-хисап эвакуацияләнә торган халыкны, килгән хезмәткәрләр (төзүчеләр) санын исәпкә алмыйча башкарылган.
2. Халык санына беренче чиратта, исәп-хисап чорына даими халык һәм икенче торак төзи торган халык керә.

Эчәргә яраклы су белән тәэмин итү системасының тотрыклылыгын арттыру өчен, аерым чор шартларында да, зур масштаблы гадәттән тыш хәлләр вакытында да, проект тарафыннан, «инженерлык инфраструктурасы» бүлеге нигезендә, булган скважиналарны ремонтлау, су белән тәэмин итүнең яңа челтәрләрен төзү, су югалтуларын киметүгә юнәлтелгән чаралар үткәрү – торбаларны алыштыру, су челтәрен каплау тәкъдим ителә.

Эчәргә яраклы суны күчмә резервуарларда (автоцистерналарда) китерүне күздә тотарга кирәк. Күчмә тарага һәр су бирү пункты 1,5 км радиуста торак пункт территориясенә хезмәт күрсәтергә тиеш.

8. «СНиП 2.01.51-90 «ГО буенча «СНиП 165.13258004»нигезендә, тотрыклы электр белән тәэмин итү чараларын алдан карарга кирәк.

35-110 (220)кВ көчәнеше булган электр тапшыргычларының бүлү линияләре, аерым чыганакларның зыян күрүен исәпкә алып, электр белән тәэмин итү чыганакларына тоташтырылырга һәм төрле трассалар буенча узарга тиеш (165.1325800.2014).

Энергия системаларының электр челтәрләре схемасы энергия системасын эшләүче өлешләргә (блокларга) автомат рәвештә бүлү мөмкинлеген күздә тотарга тиеш (165.1325800.2014 ел).

Күчмә электростанцияләрне һәм подстанцияләрне куллану мөмкинлеген карарга кирәк (165.1325800.2014).

9. Чөнки җирлек территориясе Гражданнар оборонасы төркемнәренә керми, газ белән тәэмин итү һәм җылылык белән тәэмин итү буенча махсус чаралар таләп ителми.

3.10.2. Табигый характердагы гадәттән тыш хәлләрне кисәтү буенча чаралар исемлеге

Табигый характердагы гадәттән тыш хәл - билгеле бер территориядә яки акваториядә табигый бәла-казалар нәтиҗәсендә килеп туган хәл, ул кеше корбаннарына, кешеләрнең сәламәтлегенә һәм әйләнә-тирә мохиткә зыян китерә яки китерә ала, матди югалтулар һәм кешеләрнең тормыш-көнкүреше шартларын бозу. Табигый гадәттән тыш хәлләр чыганакның характеры һәм масштабы буенча аерыла.

Гадәттән тыш хәлләрдә халыкның куркынычсызлыгын тәэмин итү буенча төп чараларга түбәндәгеләр керә: гадәттән тыш хәлләр нәтиҗәләрен фаразлау һәм бәяләү; мондый хәлләр килеп чыгу ихтималын булдырмауга яки киметүгә, шулай ук аларның нәтиҗәләрен киметүгә юнәлтелгән чаралар эшләү. Моннан тыш, халыкны гадәттән тыш хәлләрдә эшләргә өйрәтү һәм аны саклауның нәтиҗәле ысулларын эшләү бик мөһим.

Гадәттән тыш хәлләрне һәм аларның нәтиҗәләрен бетерү буенча эшләр башкару өчен җәлеп ителергә мөмкин:

- янгын бүлекләре;
- штаттагы һәм штаттан тыш авария-коткару оешмалары;
- сәламәтлек саклау оешмаларының персоналы;
- башка учреждениеләрнең персоналы һәм техникасы.

Халыкны һәм матди чараларны ташу (эвакуацияләү) өчен район предприятиеләре һәм оешмаларының автомобиль техникасы кулланылырга мөмкин.

Инженерлык, авария-коткару һәм торгызу эшләрен башкару өчен шулай ук район предприятиеләре һәм оешмаларының инженер техникасы да җәлеп ителергә мөмкин.

Халыкны һәм җирлек территорияләрен саклау эшендә табигый һәм техноген характердагы куркыныч күренешләрдән һәм процесслардан саклау өчен тиешле саклау корылмаларын төзүне һәм эксплуатацияләүне күздә тоткан инженер-техник чаралар үткәрү югары нәтиҗәлелеккә ия.

Гадәттән тыш хәлләрнең мөмкин булган чыганаклары исемлеге табигый характердагы

Генераль планда карала куркыныч процесслар, алар ия урын территориясендә:

Метеорологик (көчле җил, шул исәптән шквал, көчле яңгыр, шул исәптән көчле яңгыр, яшен разрядлары; зур градус; бик көчле кар, көчле буран; кар көртләре; бозлавык-туңдырма, көчле суык, экстремаль югары, түбән температуралар һ. б.);

Табигый процесслар:

- эрозия процесслары;

Геологик процесслар (СП 116.13330.2012 нигезендә):

- су төшү;
- кискен процесслар;
- сейсмик;

Гидрологик процесслар:

су басу

Куркыныч табигый процессларның һәм күренешләрнең характеристикасы, территориянең су басу (су басу)

Проектлаганда, аеруча, төзелеш объектларына һәм кешеләр тормышына тискәре йогынты ясый торган табигый һәм техноген факторлар йогынтысында барлыкка килгән куркыныч геологик һәм инженер-геологик процессларны һәм күренешләрне бәяләүгә игътибар белән якын килергә кирәк.

Куркыныч табигать күренешләре һәм процесслар, җирлек территориясендә урын алган куркыныч табигать процессларыннан саклау чаралары, 2.8 пунктында җентекләп каралды. 3.9. генераль пландагы нигезләү материалларының аңлатма язуы.

СП 115.13330.2016 "куркыныч табигать йогынтыларының геофизикасы"кагыйдәләре җыелмасы 4.6 п. нигезендә. Куркыныч табигать процессларының, күренешләрнең үсеш чикләрен ачыклау һәм аларның параметрларын билгеләү максатларында, хуҗалык үзләштерү өчен планлаштырыла торган территориядә куркыныч табигать йогынтыларының барлыкка килү мөмкинлеген алдан бәяләү нәтиҗәләре буенча, инженерлык эзләнүләрен башкарырга кирәк.

4.7 нигезендә СП 115.13330.2016 "куркыныч табигать йогынтыларының геофизикасы". СНиПның актуальләштерелгән редакциясе 22-01-95 куркыныч табигый йогынтыларны алдан бәяләү нәтиҗәләре фонд материаллары һәм башка мәгълүматлар нигезендә алынган нәтиҗәләр инженерлык эзләнүләрен башкаруга биремнәрне төзегәндә башлангыч мәгълүматларга кертелергә һәм инженерлык эзләнүләре программасында эш составын һәм күләмнәрен планлаштырганда файдаланылырга тиеш.

Татарстан Республикасының язгы ташу чорында су басу (су төшү) зоналарына керә торган торак пунктлары исемлеге нигезендә. ТР МКның 2019 елның 16 февралендәге № 301-р боерыгы белән № 301-р) авыл җирлегенең барлык торак пунктлары (Чүри-Барыш, Танай-Турай авылы) язгы ташу чорында су басу зонасына эләгә.

Су басу процессларына Чүри-Бураш авыл җирлеге территориясен дренлаштыручы елга үзәненең төп һәм Түбән өлешләре дә дучар ителә. Биредә җир асты сулары сезонлы һәм күпьеллык тирбәлеш кичерә торган дүртенче су аллювиаль комплексына, җир асты сулары биеклеге 10-15 м дан артмаган территорияләрдә керә.

РФ Хөкүмәтенең 18.04.2014 ел, № 360 карары белән расланган су басу зоналары чикләрен билгеләү кагыйдәләре буенча су басу зоналары чикләрен билгеләү Федераль су ресурслары агентлыгы тарафыннан җирле үзидарә органнары белән берлектә әзерләнгән Россия Федерациясе субъекты башкарма хакимияте органы тәкъдимнәре һәм мондый зона чикләре турындагы белешмәләр нигезендә башкарылырга тиеш. Су басу зоналарының чикләре күчемсез милекнең дәүләт кадастрына һәм дәүләт су реестрына кертелергә тиеш.

Хәзерге вакытта җирлектә су басу (су басу) зоналары чикләре күрсәтелгән Кагыйдәләр белән билгеләнгән тәртиптә билгеләнмәгән. Шуңа бәйле рәвештә су басу зоналарының чикләре генераль планның картографик материалларында

чагылдырылмаган.

РФ Икътисади үсеш министры урынбасары А.В. Цыбульскийда 2017 елның 7 июлендәге 54-АЦ номерлы киңәшмә беркетмәсе нигезендә, күчемсез милек дәүләт кадастрына су басу һәм су басу зоналары чикләре турында белешмәләр керткәндә, генераль планга тиешле үзгәрешләр кертергә кирәк, график материаллар су басу һәм су басу белән бәйле территорияләрне чагылдыручы шартлы билгеләмәләр белән тулыландырылырга тиеш.

Начар метеорологик күренешләрнең куркыныч комплекслары

Карала торган территориядә иң куркыныч климат күренешләре-көчле салкыннар, яшен разрядлары, интенсивлыгы 30 мм/сәг һәм аннан да күбрәк булган яңгырлар; 24 сәгатьтән 20 мм артып киткән кар явулар; 30 м/с тизлек белән шторм җилләре.

Давыл һәм көчле җилләр ел саен, май-август айларында була. Россия гадәттән тыш хәлләр министрлыгының 8.07.04 ел, № 329 боерыгы нигезендә, әлеге күренешне гадәттән тыш хәлгә кертү критерие җил тизлеге (өзеклекләрне дә кертеп) 25 м/с һәм аннан да күбрәк санала.

Авыл җирлеге территориясендә барлыкка килергә мөмкин булган куркыныч метеорологик күренешләр (ОЯ) Исемлеге 3.10.2.1 таблицасында

Таблица 3.10.2.1

КК исеме	Куркыныч күренешнең характеристикасы һәм критерийлары яки билгеләүе
Көчле җил	Җил тизлеккә ирешкәндә, көчәйгәндә, 25 м/с, яки уртача тизлек 20 м/с дан ким булмаганда
Җил-давыл(ураган)	Җил тизлеге 33 м/с һәм аннан да күбрәк булганда
өермәле җил	Кыска вакытлы (берничә минут эчендә, әмма кимендә 1 минут) җилне 25 м/с һәм аннан да күбрәк көчәйүе
Смерч	Көчле азмасштаблы өермә багана яки воронка рәвешендә , болыттан җир өслегенә юнәлдерелгән
Көчле яңгыр	Явым-төшемнәр саны 30 мм дан да ким булмаган вакыт эчендә көчле яңгыр явуы күтелә
Бик көчле яңгыр ,кар белән бик көчле яңгыр, бик көчле юеш кар, яңгыр белән бик көчле кар)	Явым-төшемнәр күләме кимендә 50 мм булган, явым-төшемнәр шактый сирәк яисә катнаш явым-төшемнәр (яңгыр, яңгыр, кар белән яңгыр, юеш кар) вакыт эчендә 12 сәг тән дә артмый.
Көчле кар	Явым-төшем 20 мм да ким булмаган вакыт эчендә явым-төшемнәр (кар, яңгырлы кар) 12 сәгатьтән дә артмаска тиеш.
Көчле яңгыр	Кыска тәнәфесле (1 сәгатьтән дә артык түгел) явым-төшемнәр саны 10 мм да ким булмаган вакыт аралыгында 12 сәгатьтән дә ким булмаган, ләкин 48 сәгатьтән дә ким булмаган яңгыр, ягъни 2 тәүлектән артык вакыт аралыгында 120 мм.

КК исеме	Куркыныч күренешнең характеристикасы һәм критерийлары яки билгеләүе
Эре боз	20 мм һәм аннан да күбрәк диаметрлы боз
Көчле буран	Карны (уртача тизлеге 15 м/с дан ким булмаган) һәм күз күреме 500 м / с дан да ким булмаган, озынлыгы 12 С. дан да ким булмаган метеорологик ераклык белән (еш кына болытлардан кар явуы белән) күчерү
Көчле тузан өермәсе	Тузанны (комны) көчле (уртача тизлеге 15 м/с дан ким булмаска тиеш) җил һәм метеорологик озынлыгы 500 м дан да ким булмаска тиеш.
Көчле томан (көчле караңгылык)	Суның вак өлешләре (тузан, яну продуктлары) туплану хисабына һаваның көчле буталчыклыгы, шул ук вакытта метеорологик ераклыкның әһәмияте кимендә 50 м, озынлыгы 12 с.
Көчле бозлавык-туңдырма	Бозлау станогы чыбыкларында катлам диаметры: бозлавык, диаметры 20 мм дан да ким түгел; диаметры 35 мм дан да ким булмаган юеш (туңдыручы) кар катламнары яисә юеш кар катламнары; туң диаметры кимендә 50 мм
Көчле суык	Декабрьдән февраль аена кадәр минималь һава температурасы 40 гр.га җитә. ноябрь аенда - 32 гр. март аенда - 34 гр. суык яки түбәнрәк
Аномаль-салкын һава торышы	5 көн рәттән уртача тәүлеклек температураның әһәмияте дә 9 гр. га кимрәк. минималь һава температурасы 30 гр. га җитә. суык яки түбәнрәк
Көчле эсселек	Июнь-август айларында һаваның максималь температурасы 37 гр. га җитә. җылылык югарырак, май аенда-34 гр. җылылык яки югарырак
Аномаль-эссе һава торышы	Апрельдән сентябрьгә кадәр 5 көн һәм аннан да күбрәк вакыт эчендә һава температурасы климатик нормадан 9 °С һәм аннан да күбрәк
Гадәттән тыш янгын куркынычы	Янгын куркынычы күрсәткече 5 класска карый (Нестеров формуласы буенча 1000°)

Начар метеорологик күренешләр вакытында кешеләр өчен куркыныч юл һәм күпер катламнары, Корылмалар, һава линияләре һәм элемтә линияләре җимерелү, җир өсте труба үткәргечләре, шулай ук кешеләрне зур тизлек белән очучы җимерелгән Корылмалар ватылу, пыяла ватылу.

Ураганнар, бураннар барлыкка килүнең төп билгеләре: җил тизлеген көчәйтү һәм атмосфера басымы кинәт төшү, яңгырлы яңгырлар һәм суның штормлы куылуы, грунт тузанының көчле коелуы.

җил йогынтысы:

– җимерелгән биналарның конструкцияләре коелган агачлар, ауган терәкләр, электр тапшыру линияләрен өзү;

– элемтә узелларын электр белән тәэмин итү туктатылу сәбәпле, тотрыклы элемтәне бозу;

– түбәгә, торак, җитештерү һәм административ биналарның пыялаларына зыян китерү;

– түбән басымлы газүткәргечләрне җимерү, торак микрорайоннарны һәм сәнәгать предприятиеләрен газ белән тәэмин итүне туктату;

– урамнарда һәм юллардагы өемнәр аркасында транспорт хәрәкәтенең кыенлыгы;

– давыллы җил вакытында биналарның җимерелүе һәм ЛЭП чыбыкларын бәрү массакүләм янгыннарның тиз таралуына ярдәм итә ала.

Метеорологик характердагы куркыныч күренешләрнең нәтиҗәләрен йомшарту өчен киңәш ителә:

– барлыкка килү куркынычы турында халыкка хәбәр итү;

– электр челтәрләрен ябу, электр челтәрләренең ялгануын булдырмас өчен, кулланучыларны катгыйландыру;

– газ белән тәэмин итүне туктатып тору, газ агып чыкмасын өчен һәм, нәтиҗә буларак, янгын яки шартлау ихтималы булган очракта, газ белән тәэмин итүне туктату;

– биналарның һәм корылмаларның көчәюе, капиталь корылмаларда, подвалларда һәм яшеренер урыннарында халыкны каплау, витриналарны, тәрәзәләрне тышкы яктан яклау;

– язгы ташуга каршы чаралар үткәрү.

Экстремаль түбән булып санала шундый тискәре күрсәткечләре температура һава, алар тискәре йогынты ясый торган шартлар тормыш һәм эшчәнлек. Экстремаль түбәнгә минималь температура -30 °дан түбәнрәк.

Экстремаль түбән температураларның куркынычы һаваның халыкка һәм хуҗалыкка тәэсиреннән килгән зыянга бәйле. Бу зыянның күләме гадәттән тыш хәлләр куркынычы дәрәҗәсен характерлый һәм минималь температура дәрәҗәсенә, аларның йогынтысының дәвамлылыгына, халыкның тыгызлыгына, челтәрләрнең һәм торак-коммуналь хуҗалык объектларының тузганлыгына бәйле. Бигрәк тә куркыныч хәлләр булдырыла башлагач, аномаль түбән температура сочетаются белән көчле җил. Мондый чорда торак-коммуналь өлкәдә, транспортта гадәттән тыш хәлләр ихтималы сизелерлек арта, халык арасында зыян күрүчеләр саны арта.

Экстремаль түбән температура белән бәйле гадәттән тыш хәлләрдән социаль һәм икътисади зыян күләмен киметү торак-коммуналь хуҗалык объектларының, юл хезмәтләренең кышкы шартларына сыйфатлы әзерлек шартларында, тормыш белән тәэмин итү системаларының нормаль эшләвен тәэмин итүче башка ведомстволарның, шулай ук салкыннарның көчәюе һәм аларның дәвамлылыгы турында үз вакытында фаразлау хисабына мөмкин. Бу экстремаль түбән температуралардан зыян күрергә, саклану һәм каршы тору чараларын күрергә, ә гадәттән тыш хәлләр министрлыгы хезмәтләренә кирәкле көчләрнең һәм чараларның мөмкин булган гадәттән тыш хәлләрнең нәтиҗәләрен бетерүгә әзерлеген тәэмин итәргә мөмкинлек бирәчәк.

Һава температурасының экстремаль түбән булуы куркынычы янаганда кирәк:

– биналарны җылылык белән тәэмин итү, җылылык районнарын бүлеп бирү, резервлау (салкын резервтагы котельныйлар) һәм, кирәк булганда, җылылык

белән тәэмин итүнең резерв чыганакларын тоташтыру;

– вакытлы кар саклау юлларын хәбәрләр буран, нәтиҗәсендә зур кар ташыган җилләр;

– кышкы чорда селитет территорияләрен, аларның микроклиматын яхшырту өчен, планировка методлары белән яки яшел үсентеләр утырту ярдәмендә һ. б. лар каралган.

Экстремаль югары булып санала, шундый уңай температура температурасын, алар тудыра неблагоприятные һәм катлаулы шартлар өчен тормыш һәм эшчәнлек.

Экстремаль югары максималь температураны 30 °С. га кадәр чагыштырырга туры килә.

Экстремаль югары температураларның куркынычы җир өсте катламының җылы җылытылуыннан халык һәм хуҗалыкка зыян килү белән билгеләнә. Бу зыянның күләме гадәттән тыш хәлләр куркынычы дәрәҗәсен характерлый һәм максималь температура дәрәҗәсенә, эссе чорның дәвамлылыгына һәм халыкның тыгызлыгына бәйле. Бигрәк тә куркыныч булып тора вәзгыять, кайчан аномаль югары температура елның җылы сезонында саклана берничә көн эчендә һәм сочетаются белән түбән чагыштырмача һава дымлылыгын. Мондый чорларда халык арасында зыян күрүчеләр саны, катлаулы җитештерү-технологик процессларда өзеклекләр саны, аграр сектордагы корылык шартларыннан югалтулар, шулай ук янгын куркынычы кискен арта.

Экстремаль югары температура аркасында килеп чыккан гадәттән тыш хәлләрдән социаль һәм икътисади зыянны киметүнең төп ысулы-эссе һаваның интенсивлыгы һәм дәвамлылыгы турында фаразны тәэмин итү, һәм эссе һава вакытында кайбер кагыйдәләрне үтәү. Бу табигый бәла-казадан зыян күрүчеләргә, шулай ук гадәттән тыш хәлләр министрлыгының тиешле хезмәтләренә кирәкле саклану һәм каршы тору чараларын күрергә мөмкинлек бирәчәк.

Халыкка куркыныч метеорологик күренешләр вакытында үз-үзеңне тоту турында хәбәр итүне алдан ук күздә тотарга кирәк.

Автомобиль юлларын кышкы карап тоту буенча чаралар автотранспорт хәрәкәте өчен максималь рәвештә җиңеләйтелгән һәм башкарылган эшләрнең арзанайган вакытта нормаль шартлар тәэмин итүгә китерелә:

- даими яки вакытлыча кар саклау чараларын урнаштыру юлы белән кар көртләре барлыкка килүне булдырмау буенча саклагыч чаралар;
- максаты-юл катламында үтә торган транспорттан бозлануга юл куймау;
- юлларда кар һәм боз муниципаль берәмлекләрен бетерү һәм аларның автомобиль хәрәкәтенә йогынтысын киметү буенча чаралар;
- тәүлекнең караңгы вакытында юлларны яктырту.

Юлларны кар көртләреннән саклау даими яки вакытлыча кар саклау ярдәмендә башкарыла. Даими кар саклауга кар саклагыч урман полосалары һәм даими коймалар керә, вакытлыча - кардан саклый торган щитлар, кар траншеялары, валлар һ. б.

Табигать янгыннары

Чүри-Бураш авыл җирлегенең урман фонды 149,48 га мәйдан били, бу авыл җирлегенең барлык мәйданының 2,7% ын тәшкил итә. Авыл җирлеге

территориясендә «Буа урманчылыгы» ДКУнең Төбәк-Чиркәү участок урманчылыгының урманнары урнашкан.

Урман фонды урманнарыннан тыш, җирлек территориясендә шулай ук урман фондына кермәгән урман җирләре һәм урман утыртмалары да бар. Әлеге урман утыртмалары авыл хуҗалыгы билгеләнешендәге җирләрдә, сәнәгать, энергетика, транспорт, элемтә, радио, телевидение, информатика җирләрендә, космик эшчәнлекне тәэмин итү өчен, оборона, куркынычсызлык һәм башка махсус билгеләнештәге җирләрдә урнашкан һәм җирләрне тискәре, антропоген һәм техноген күренешләрдән яклауны тәэмин итү өчен билгеләнгән.

Чүри-Бураш авыл җирлегенең урман утыртмалары янгын куркынычының III класслы үсентеләренә керә (Татарстан Республикасы Урман хуҗалыгы министрлыгының 2017 елның 24 июлендәге боерыгы нигезендә). "2030 елга кадәр Татарстан Республикасы урман хуҗалыгын үстерү стратегиясен раслау турында"гы 547-осн номерлы федераль закон).

Урманнар януның төп сәбәбе-янгын куркынычсызлыгы кагыйдәләрен үтәмәү (кеше факторы). Моннан тыш, җирлек урманнарында янгын куркынычы артканлыктан, автомобиль юллары һәм электр линияләре челтәре барлыкка килә.

Чүри-Бураш авыл җирлегенең торак пунктлары урман янгыннары куркынычы янаган торак пунктларга карамыйлар, Татарстан Республикасының урман янгыннары куркынычы янаган торак пунктлары исемлеге (утв) нигезендә. Татарстан Республикасы Министрлар Кабинетының 2019 елның 13 мартындагы карары белән N 180).

Җирлекләрне төзелеше катгый рәвештә “Янгынга каршы көрәш системалары 4.14 нче пунктка ярашлы рәвештә 4.130.2013 гамәлгә ашырылырга тиеш. Саклау объектларында янгын таралуны чикләү. Күләмле-планлаштыру һәм конструктив карарларга карата таләпләр», авыл җирлекләре төзелеше чикләреннән урман утыртмаларына кадәр янгынга каршы ераклык 30 метрдан да ким булмаска тиеш.

Халык өчен табигать янгыннары куркынычы-көчле төтенләнү ихтималы, шул ук вакытта автомобиль транспорты хәрәкәте бозылу, экологик хәлнең начараюы һәм, нәтиҗә буларак, кешеләрнең сәламәтлеге торышы.

Табигый янгыннарның кешеләргә, аларның милкенә, предприятиеләрне юк итүгә турыдан-туры йогынты ясавы мөмкин түгел.

Урман янгыннарын сүндерү эшләренә җитәкчелек итүне оештыру, урман янгыннары нәтиҗәсендә барлыкка килгән урманнардагы гадәттән тыш хәлләрне кисәтү һәм бетерү; урман янгыннарын сүндерү буенча эшләрне башкарганда ведомствоара бәйләнешне оештыру максатларында РФ табигый байлыклар һәм экология министрлыгының "урман янгыннарын сүндерү кагыйдәләрен раслау турында"8 июль, 8 ел, №313 боерыгы чыгарылды.

Торак пункт территориясенә табигый янгыннарның таралуын булдырмау буенча чаралар

– табигать территорияләре һәм торак пункт территорияләре арасында янгынга каршы аермаларны һәм минераллаштырылган полосаларны төзекләндерү (янгын куркынычсызлыгы чаралары "22.07.2008 ел, № 123-ФЗ Федераль законның 1,

19, 38 статьялары," янгын куркынычсызлыгы таләпләре турында Техник регламент " Федераль законның 63 статьясы нигезендә үтәлергә тиеш")

– янгын куркынычы булган объектлар тирәсендәге минераллаштырылган полосаларны төзекләндерү.

Россия Федерациясе Хөкүмәтенең 2012 елның 25 апрелендәге 390 номерлы "Янгынга каршы режим турында" карары белән расланган Россия Федерациясендә Янгынга каршы режим кагыйдәләре, шулай ук Россия Федерациясе Хөкүмәтенең "Урманнарда янгын куркынычсызлыгы кагыйдәләрен раслау турында" 2017 елның 30 июнендәге 417 номерлы карары белән расланган урманнарда янгын куркынычсызлыгы кагыйдәләре нигезендә, кар катламы җыелган көннән алып, тотрыклы көзге яңгырлы һава торышы яисә кар катламы барлыкка килгәнгә кадәр физик, юридик затлар, шулай ук урман янындагы территориядән файдаланучы һәм (яки) эш итүче чит ил гражданнары һәм урманнан кимендә 10 метр киңлектәге полосада үлән үләннәреннән, чүп-чардан һәм башка ягулык материалларыннан, урманнан кимендә 0,5 метр киңлектәге янгынга каршы минеральләштерелгән полосадан яисә башка янгынга каршы барьердан аерыла. Төрле корылмалар һәм ярдәмче корылмалар төзү өчен, шулай ук янгынга каршы минераллаштырылган полосаларны, ягулык материалларын, чүп-чарны, агач, төзелеш һәм башка ягулык материалларын туплау өчен куллану тыела

Урманнарда янгын куркынычсызлыгын тәэмин итү чаралары

Табигать территорияләрендә янгынга каршы профилактика янгыннар барлыкка килүне кисәтүгә, аларның таралуын чикләүгә юнәлтелгән чаралар комплексын уздыруны, янгыннарга каршы уңышлы көрәш һәм урманнарның янгын тотрыклылыгын тәэмин итә торган оештыру-техник һәм башка чараларны үткәрүне күздә тота.

Табигать янгыннары барлыкка килүне кисәтү пропаганда һәм агитация, халыкның табигый территорияләренә йөрешен җайга салу, янгын куркынычсызлыгы кагыйдәләрен үтәүне контрольдә тоту, янгын чыгу ихтималын киметә торган оештыру-техник чаралар ярдәмендә гамәлгә ашырыла.

Янгыннарның таралуын чикләү агачларның составын җайга салу, аларны чүп-чардан чистарту, янгынга каршы барьерлар системасын, юллар һәм сулыклар челтәрен булдыруны үз эченә алган территорияләрне янгынга каршы тәртипкә китерү, шулай ук территорияләрне яндыруны контрольдә тоту хисабына үсентеләрнең (табигый һәм ясалма чыгыш) янгынга каршы торучанлыгын арттырудан гыйбарәт.

Табигать территорияләренең янгын тотрыклылыгын арттыра торган оештыру-техник һәм башка чаралар җирле халыкны җирлектә янгыннарны кисәтү, ачыклау, сүндерү эшләренә; янгынга каршы объектларны төзүгә һәм ремонтлауга; хакимият органнары, арендаторлар белән эшләүгә һ.б. әзерләүдән гыйбарәт.

3.10.3. Техноген характердагы гадәттән тыш хәлләрне кисәтү буенча чаралар исемлеге

Техноген характердагы гадәттән тыш хәл – объектта авария барлыкка килү нәтиҗәсендә, билгеле бер территориядә кешеләрнең тормыш һәм эшчәнлегенең

нормаль шартлары бозыла, аларның гомере һәм сәламәтлегенә куркыныч туа, халык мөлкәтенә, халык хуҗалыгына һәм әйләнә-тирә мохиткә зыян килә. Алар барлыкка килү урыны һәм гадәттән тыш хәл чыганагының төп зарарлаучы факторларының характеры буенча техноген характердагы гадәттән тыш хәлләрне аералар. Техноген характердагы гадәттән тыш хәлләр Техносфера объектларында шартлаулар, янгыннар, җимереклекләр, химик һәм радиоактив матдәләр, җимереклекләр, убылулар, ишелүләр, барлыкка килә.

Гадәттән тыш хәлләрдә халыкның куркынычсызлыгын тәэмин итү буенча төп чараларга түбәндәгеләр кирә: гадәттән тыш хәлләр нәтиҗәләрен фаразлау һәм бәяләү; мондый хәлләр килеп чыгу ихтималын булдырмауга яки киметүгә, шулай ук аларның нәтиҗәләрен киметүгә юнәлтелгән чаралар эшләү. Моннан тыш, халыкны гадәттән тыш хәлләрдә эшләргә өйрәтү һәм аны саклауның нәтиҗәле ысулларын эшләү бик мөһим.

Гадәттән тыш хәлләрне һәм аларның нәтиҗәләрен бетерү буенча эшләр башкару өчен җәлеп ителергә мөмкин:

- янгын бүлекләре;
- штаттагы һәм штаттан тыш авария-коткару оешмалары;
- сәламәтлек саклау оешмаларының персоналы;
- башка учреждениеләрнең персоналы һәм техникасы.

Халыкны һәм матди чараларны ташу (эвакуацияләү) өчен район предприятиеләре һәм оешмаларының автомобиль техникасы кулланылырга мөмкин.

Инженерлык, авария-коткару һәм торгызу эшләрен башкару өчен шулай ук район предприятиеләре һәм оешмаларының инженер техникасы да җәлеп ителергә мөмкин.

Халыкны һәм җирлек территорияләрен саклау эшендә табигый һәм техноген характердагы куркыныч күренешләрдән һәм процесслардан саклау өчен тиешле саклау корылмаларын төзүне һәм эксплуатацияләүне күздә тоткан инженер-техник чаралар үткәрү югары нәтиҗәлелеккә ия.

Потенциаль куркыныч объектлар исемлеге

Башлангыч мәгълүматлар нигезендә, аварияләр Апас районында гадәттән тыш хәлләр зонасына китерергә мөмкин булган булган потенциаль куркыныч объектлар (ПОО):

- "Каратун икмәк кабул итү предприятиесе" ААҖ»;
- «Буанефтепродукт»"ХК ААҖ филиалы -" «Каратуннефтепродукт» өлеше

Аварияләрдә куркыныч булган зоналар башлангыч мәгълүматлар буенча күрсәтелмәгән.

Шунысын да билгеләп үтәргә кирәк, алар Каратун авыл җирлеге территориясендә урнашкан һәм, араны исәпкә алып, Чүри-Бураш авыл җирлеге территориясенә йогынты ясамаячак.

Потенциаль куркыныч объектларда гадәттән тыш хәлләрне кисәтү буенча чаралар

Гадәттән тыш хәлләрне кисәтү потенциаль куркыныч объектларда һәм тормыш тәэмин итү объектларында гадәттән тыш хәлләрне кисәтү буенча 2003 елның 28

февралендәге РФ Гадәттән тыш хәлләр министрлыгының Боерыгы белән расланган таләпләр нигезендә башкарылырга тиеш. № 105).

Техноген характердагы гадәттән тыш хәлләрнең башка чыганаклары

Нефть-газ тармагы объектларында гадәттән тыш хәлләрнең куркынычы һәм куркынычы монда, барыннан да элек, Янгын куркынычы булган матдәләр табыла, кулланыла, эшкәртелә, саклана яки транспортлана; еш кына тузган җиһазлар кулланыла яки аны эксплуатацияләү нормалары һәм кагыйдәләре бозыла.

Авыл җирлеге территориясе буенча магистраль торбаүткәргечләр уза:

- Апас агрсына газ үткәргече,
- Кама Тамагы штп газүткәргече,
- Тәтеш АГРСЫНА газүткәргеч-бүлеп бирү,

шулай ук территориядә тиешле продуктны торба буенча планлы рәвештә транспортлауны тәэмин итүче торба үткәргеч транспорт объектлары бар.

Авыл җирлеге муниципаль берәмлегенең тормыш-көнкүрешен тәэмин итүче объектларында гадәттән тыш хәлләр булырга мөмкин.

Авыл җирлеге территориясе буенча газ бүлү челтәрләренең берничә тармагы уза, ГРП, трансформатор подстанцияләре, җылылык энергиясе чыганаклары, су белән тәэмин итү системасының баш корылмалары, су белән тәэмин итү челтәрләре урнашкан.

Инженерлык инфраструктурасының гамәлдәге объектлары һәм аны үстерү буенча чаралар турында мәгълүмат әлеге генераль планның «инженерлык инфраструктурасы " бүлегендә (п. 2.8. 3.8. нигезләү буенча материалларның аңлатма язуы).

«Инженерлык инфраструктурасы» бүлеге нигезендә, җирлекне «Апас» ГРС дан алып, җирлекара газүткәргечләр буенча газ бүлү пунктларына кадәр (ГРП, ШРП). Аннан соң турыдан-туры кулланучыга басым түбән булган челтәрләр буенча. Генераль план проекты нигезендә, территорияне үзләштерүне исәпкә алып, газ белән тәэмин итү системасын үстерү күздә тотыла.

Югары басымлы газ белән тәэмин итү челтәрләре «куркыныч җитештерү объектларының сәнәгать куркынычсызлыгы турында «Федераль законга үзгәрешләр кертү хакында» 170-ФЗ номерлы Федераль закон нигезендә куркыныч җитештерү объектларына керә.

Газ бүлү системалары объектларында авария сәбәпләре:

– җир асты газ үткәргечләренең механик зыяннары;
– җир өсте газүткәргечләренә механик зыян китерү;
– тышкы газ үткәргечләрнең коррозиягә каршы зыян күрүе;
– эретеп ябыштыру ялганышлары өзелү;
– табигать күренешләре нәтиҗәсендә газ үткәргечләргә зыян китерү;
– ГРПдан соң кан басымын арттыру;
– башка сәбәпләр.

Газ үткәргечләрне сүткәндәге аварияләр түбәндәге процесслар һәм вакыйгалар белән бергә алып барыла: газ беткән арматура (арматура ябылуга импульс-продуктның басымы кимү); арматура белән тәмамланган арматура ябылу; арматура белән тәмамланган торбаүткәргеч участогыннан газ чыгу.

Торбаүткәргечләрнең куркыныч җитештерү факторлары булып тора:

– җимерү торбаүткәргеч яки аның элементларын, сопровождающееся разлетом металл һәм грунт;

– янгын продукт каршындагы разрушении торбаүткәргеч, ачык ут һәм термическое йогынты янгын;

– шартлау газ һава катнашмасы;

– биналарның, корылмаларның, җайланмаларның җимерелүе һәм җимерелүе;

– кислородның түбән концентрациясе;

– төтен;

– продукциянең токсиклыгы.

Статистика күрсәткәнчә, аварияләрнең якынча 80% янгын белән озатыла. Очкыннар газ өлешләренең металл һәм грунтның каты өлешләре белән үзара хезмәттәшлеге нәтиҗәсендә барлыкка килә. Гадәти яну ялкынның үз-үзен көйрәтүе хисабына, рельеф буенча һәм урманда таралуы аркасында шартлауга трансформалашырга мөмкин.

ГРП һәм ГРУ аварияләрендә, бинага газ агу шартлау һәм янгын куркынычы булган катнашма барлыкка килүгә китерә. Моннан тыш, бинаны газ белән тәэмин итмичә, газны факел рәвештә ялкынландырырга мөмкин. ГРПДА технологик процессны бозу аркасында түбән басымлы газүткәргечтә басым күтәрелү очраклары билгеле, бу куллану чыганакларында, шул исәптән торак йортларда яки котельныйларда, биналарның газ белән тәэмин ителүенә, ә кабызу чыганаклары булган очракта-газ катнашмасын ялкынландыруга яки шартлатуга китерә.

Котельный биналарында, газ торбаүткәргечләрендә авария (проект аварияләре) килеп чыгуның төп сәбәпләре булырга мөмкин:

- Персоналның хаталы гамәлләре, аларга кертергә мөмкин:

- куркынычсызлык техникасы кагыйдәләрен, технологик регламентны, вазыйфаи инструкцияләр таләпләрен бозу;

- хезмәт күрсәтүче персоналның мораль-психологик хәле.

- Приборларның баш тартуы, җиһазлардагы җитешсезлекләр:

- җиһазларның техник торышы канәгатьләнмәслек, физик тузу, металл арыганлыгы, коррозия, эретеп ябыштыру никахы, регламентны бозу нәтиҗәсендә җиһазларга механик зыян китерү.;

- электр челтәрләренең төзек булмавы;

- газ торбаүткәргечләренең төзек булмавы;

- яшен саклау торышы канәгатьләнмәслек, электр энергиясе бирүне туктату.

Барлыкка килүнең тышкы сәбәпләренә (запроект аварияләре) китерергә мөмкин:

- авиация һәлакәте нәтиҗәсендә очу аппаратының төшү;

- давыл нәтиҗәсендә объект җимерелү;

- тышкы йогынтыдан яну нәтиҗәсендә ГВ һәм башка янгын куркынычы булган компонентлар булган бина эчендә янгын;

- объект бинасына һәм корылмасына яшен сугу;

- җир тетрәү нәтиҗәсендә корылмаларның җимерелүе;

- диверсия, шул исәптән ВВ зарядларын өзү.

Иң югары нәтиҗәләргә китергән аварияләрнең сәбәбе булырга мөмкин:

– котельныйга керү юлында газ үткәргечнең линия өлешендә аерма, газ тишелешеннән газ үтү, ут кабул итү чыганагы булганда мгновенное ялкынлану, Факель яну;

– котельныйга керү юлында газ үткәргечнең линия өлешендә аерма, газ тишелешеннән чыгу, шартлау куркынычы булган катнашма болыты барлыкка килү (ГВС болыты), газ-һава катнашмасы шартлау;

- кабызу чыганагы булганда котельныйда газ үткәндә газ һава катнашмасын шартлау;

Мөмкин сәбәпләре иң вероятного сценарий авария булырга мөмкин:

газүткәргечне (бөтенлеген бозу) пар казаннары керүендә табигый газ таралып, алга таба таралып, газ үткәргечен сүтү еш була.;

- котельныйга керү юлында газ үткәргечен герметизацияләү (бөтенлеген бозу), газ тишекләреннән чыгу, кабызу чыганагы булганда моменталь ялкынлану, Факель яну.

Бүлү (шул исәптән Поселокара) газүткәргечләрдәге аварияләрнең төп сәбәпләре түбәндәгеләрдән гыйбарәт булырга мөмкин: завод никахы торбалар, тройник, газ краннары, муфт, вставка, салу һәм башка детальләр; төзү-монтаж эшләре, нигездә, авария хәлендәге тоташмалар; стресс коррозия-юнәлешле ярыклар, иң куркыныч дефектлар.

Газ челтәрләрен һәм корылмаларын эксплуатацияләү тәҗрибәсе күрсәткәнчә, системаның аерым элементларына зыян килгән очракта, агып чыга торган газ җиңел ялкынланырга мөмкин, шуннан соң аның интенсив януы башлана.

Гади шартларда, газ үткәргечләрдә корыч торбалар кисешкән урыннар, чуен торбалары сынган, арматураның төзек булмавы, конденсаторлар, гидрозатворлар, контроль торбалар, резьб, фланц һәм сальник кушылмаларда җитешсезлекләр һ. б. гадәти шартларда аеруча киң таралган зыяннар булып тора.

Җиңелү учагында җимерелгән торак йортларда һәм сәнәгать предприятиеләренең газлаштырылган биналарында челтәрләрнең бозылуыннан һәм өзелүеннән аеруча куркыныч көтәргә кирәк. Бу котылгысыз рәвештә МАССАКҮЛӘМ янгыннарга китерәчәк.

Газ челтәрләрендә авария хәлендәге эшләр, нигездә, кешеләр яши торган биналарның газсызлыгын булдырмау һәм бетерү, шулай ук газ агып чыккан урыннарда Ялкын учакларын бетерү белән бәйле.

Газ барлыкка килүнең төп сәбәбе-бинаның подвалы буенча уза торган газ кертү яки линияләргә зыян китерү.

Газның коллекторларга (җылылык, кабель, катнаш) эләгүе аеруча куркыныч, алар буенча газ биналарның подвалларына үтеп керергә мөмкин.

Күп кенә очракларда зыян күргән урыннардан чыккан газ ялкынланырга мөмкин. Факелның зурлыгы газ басымына һәм тишекнең күләменә бәйле.

1.Басымы түбән-зур кыенлыклар тудырмый. Газ чыгу урынын балчык белән томалый, ялкынга юеш брезент яки песи ыргыта, җир, ком сибә.

2. Югары басымы – газ уза катламы су һәм янарга мөмкин һавада.

Ялкынны инерт газы агымын, Компрессордан яки янгын насосыннан сыекландырылган суны сүндерергә кирәк. Газ чыгу урынына бер яки берничә шланг белән җибәрелә торган 300-600 кп басымлы Компрессордан сыгылган һаваның

агымын 60 кпка кадәр басым ясаган вакытта бәреп төшерергә була.

«Инженерлык инфраструктурасы» бүлеге нигезендә авыл җирлеген электр белән тәэмин итү югары вольтлы «Апас» ПС подстанциясеннән 110/10 кВ, җирлек территориясендә 10 трансформатор подстанциясе урнашкан. Бүлү челтәре 10 кВ көчәнешендә, һава линияләре белән башкарылган. Генераль план проекты нигезендә, территорияне үзләштерүне исәпкә алып, электр белән тәэмин итү системасын үстерү күздә тотыла.

Югары вольтлы җиһазларны саклау өчен җирлек подстанцияләрендә төрле саклау һәм автоматикалар урнаштырылган: көч трансформаторларында: газ саклау, дифференциаль ток саклау, Максималь ток саклау, кыздырудан һәм перегруздан саклау, май дәрәҗәсен төшерүдән саклау, көчәнеш югалудан саклау.

Электр белән тәэмин итү системасы объектларында гадәттән тыш хәлләр булырга мөмкин.

Электр белән тәэмин итү системаларында гадәттән тыш хәлләр куркынычын арттыралар: җиһазларның хезмәт итү вакыты (тузу); җиһазлардагы җитештерү җитешсезлекләре булу; кеше факторы (хезмәт күрсәтүче һәм ремонт персоналын эксплуатацияләү нормалары һәм кагыйдәләрен бозу); климат шартлары (көчле һәм шквалчы җил, юеш кар рәвешендәге интенсив явым-төшемнәр). Җир өслегенә эленгән электр тапшыруларының (ЛЭП) һава линияләре һәм көч кабельләре кулланыла торган җир асты (су асты) ЛЭПлары аерыла.

Һава ЛЭП артык экономияле, аларны җиңелрәк ремонтларга, әмма алар түгел, защищены нче тышкы йогынтысы, мәсәлән, нче төшү агачлар линиягә, ударов молния һәм урлау проводов. Еш кына проводларда коелган карның артык булуы яки бозлану терәкләрнең егылуына китерә. Кабельные линияләр, бигрәк тә коллекторные, күпкә яхшырак якланган нче тышкы йогынты.

Һава электр тапшыру линияләрендәге техноген гадәттән тыш хәлләр чыганаклары-техник җайланмаларның җимерелүенә (җимерелүенә) һәм терәк конструкцияләренең төп элементларының җимерелүенә (җимерелүенә) бәйле мөмкин булган аварияләр. Аварияләрнең эчке сәбәпләре (төзелеш-монтаж эшләренең никахы, линияне эксплуатацияләү кагыйдәләрен бозу), шулай ук тышкы сәбәпләр аркасында килеп чыгарга мөмкин. Табигый һәм техноген характердагы гадәттән тыш хәлләр чыганакларының, шул исәптән террорчылык актларының йогынтысы тышкы сәбәпләр булырга мөмкин.

Техник җайланмаларның җимерелүенә (җимерелүенә), шулай ук һава линиясе терәкләре конструкцияләренең төп элементларының җимерелүенә (җимерелүенә) бәйле аварияләрдә төп зарарлаучы факторлар-җайланмалар, Корылмалар конструкцияләренең механик йогынтысы. Шулай ук электр токының йогынтысы да зарарландыручы факторлар булып торачак.

Кешеләр һәм техниканың механик зарарлану куркынычы булган куркыныч зоналарның чикләре булырга мөмкин булган зона булачак. Техник җиһазның яки корылманың бөтенлеге сакланган очракта (мәсәлән, ВЛ терәге), өемнәр таралу мөмкин булган зоналарның зурлыгы корылмаларның үлчәмнәренә тигез булачак.

Электр чыбыклары өзелгәндә һәм алар җиргә егылганда, зарарланган электр җайланмасын сүндереп торучы, саклау системаларыннан баш тарту очраклары булырга мөмкин. Җирдә калган үткәргеч тирәсендә токны сугару зонасы барлыкка

килә. Бу үткәргеч төшү зонасында җир өслегендә электр потенциалы барлыкка килүгә китерә. Кеше, егылу зонасында аның аяклары төрле электр потенциалларына эләгергә мөмкин, аларның төрлелеге «адым киеренкелеге» дип атала һәм кешенең гәүдәсе аша «аяк-аяк»чылбыры буенча электр тогы агачак.

Һава линияләрендә һәлакәтләр булган очракта, мөмкин булган гадәттән тыш хәлләр чыганакларының зарарлаучы факторларының гамәлдә булу зоналары локаль характерда. Электр үткәрүнең һава линияләренә якын территориядәге халык санынннан мөмкин булган аварияләрдә кешеләрнең җәрәхәтләнүе мөмкин түгел.

ВЛ трассалары линия узу районында алып барыла торган хуҗалык эшчәнлеге характерын исәпкә алып проектлана, шулай ук сак зонасы булдырыла һәм һава электр тапшыру линияләре янында хуҗалык эшчәнлеге чикләнә. ВЛ янгын куркынычсызлыгы янмый торган конструкцияләрне куллану, кыска ялганыш токларын автоматик рәвештә өзү, терәкләрне җирләү, төрле фаза үткәргечләре арасындагы араны тыгызлау буенча куркынычсызлыкны саклау белән тәэмин ителә.

«Инженерлык инфраструктурасы» бүлеге нигезендә, җирлекнең су белән тәэмин итү структурасы су алу скважиналарыннан, су башняларыннан һәм сууткәргеч челтәрләрдән тора. Халык артезиан скважиналарыннан, төзекләндерелгән чишмәләрдән, үз кое һәм скважиналардан 10-20 м тирәнлектәге су белән файдалана. Җирлектә үзәкләштерелгән су бүлү системасы юк. Социаль, мәдәни-көнкүреш хезмәте күрсәтү объектларының агынты сулары септикка җыела. Йорт яны җир кишәрлекләре булган шәхси йортларда яшәүче халык септиклардан яки чокырдан файдалана. Җирлек территориясендә яңгыр канализациясе юк. Яңгыр һәм кар суларын бүлеп бирү җайга салынмый һәм гамәлдәге рельефның түбәнәйтелгән урыннарына гамәлгә ашырыла. Генераль план проекты белән, территорияне үзләштерүне исәпкә алып, су белән тәэмин итү һәм ташландык суларны агызу системасын үстерү күздә тотыла.

Җир асты су суыргыч коммуникацияләрендә авария булганда, биналарның подвал өлешләрен су басу аеруча еш була. Шул ук вакытта биналарның һәм корылмаларның, юлларның конструктив өлешләрен, электр чыбыкларын зарарлаганда – кыска ялганыш, кешеләрнең электр токы белән җиңелүе, төрле дәрәҗәдәге тән җәрәхәтләре алу мөмкин.

«Инженерлык инфраструктурасы» бүлеге нигезендә, җирлектә усадьба төзелешен җылыту түбән басымлы табигый газда эшләүче 2 яки бер контурлы шәхси көнкүреш казаннары белән тәэмин итүнең локаль чыганакларыннан башкарыла. Авыл җирлегенең иҗтимагый оешмалары (мәктәпләр, мәдәният йорты,СК) 100 кВт һәм аннан да ким булмаган автоном котельныйлардан файдалана. Табигый газ пар казаннары һәм шәхси газ казаннары өчен ягулык булып тора. Генераль план проекты нигезендә, территорияне үзләштерүне исәпкә алып, җылылык белән тәэмин итү системасын үстерү күздә тотыла.

«Инженерлык инфраструктурасы» бүлеге нигезендә, җирлектә усадьба төзелешен җылылык белән тәэмин итү түбән басымлы табигый газда эшләүче 2 яки бер контурлы индивидуаль көнкүреш казаннары белән тәэмин итүнең локаль чыганакларыннан гамәлгә ашырыла һәм тәкъдим ителә.

Риск зонасына, нигездә, даими түгел, ә эпизодик рәвештә эшләүче казаннар эләгә. Йомшак урыннар шунда урнашкан, анда җылыту системасы мөмкин

замерзнуть - бу расширительные баки, циркуляционные торбалар һәм холодные бүлмәләр тибындагы чарлаков. Казаннар шартлый торган төп сәбәп-җылыту системасы өшү, шул ук вакытта торбаларда су циркуляцияләүдән туктый. Шул ук вакытта ягулык януын дәвам итә. Эчендә чугунных (металл) секцияләре Казан яки торбалар закупает су. Шул ук вакытта система эчендә кан басымы бик тиз үсә башлый. Кайбер моментта басым үсүнең кискен ноктасына ирешеләчәк, аны металл түзә алмый – һәм Казанның торбалары һәм секцияләре җимерелү нәтиҗәләре нинди булыр, дип күз алдына да китереп булмый инде.

Шулай ук шәхси көнкүреш казаны төзек булмаган очракта көнкүреш газы шартлату да мөмкин. Көнкүреш газы шартлауның сәбәбе-аның йорт бинасына озак вакытлар су керү, бинада газ концентрациясенә ирешү һәм теләсә кайсы очкыдан газ һава катнашмасын детонацияләү (теләсә кайсы электр приборын, шул исәптән гадәти лампочканы, ишеккә шалтырату һ.б.). Шунысын да аңларга кирәк, газның һәр агуы шартлатуга яки хәтта мәшәкатькә дә китермәячәк, фаҗигагә җилләтү, газ җиһазларына техник хезмәт күрсәтү һәм гражданнарның уяулыгы ярдәм итәчәк.

Зур коммуналь аварияләрнең төп нәтиҗәсе булып, алар тормыш эшчәнлегенең барлык тармакларына да кагылалар. Транспорт коллапсы янына китерәләр, коммуникацион челтәрләрне сафтан чыгаралар, санитар-эпидемиологик хәлне начарайта, биналарның су басуына китерә.

Транспортта гадәттән тыш хәлләр, юл-транспорт һәлакәтләре килеп чыгарга мөмкин.

Җирлекнең урам-юл челтәре характеристикасы 2.6 бүлегендә күрсәтелгән. » Транспорт-коммуникация инфраструктурасы " генераль планны нигезләү буенча материалларны аңлатма язуы.

Җирлекнең тышкы һәм эчке транспорт элемтәләре хәзерге вакытта да, киләчәктә дә автомобиль транспорты белән гамәлгә ашырыла.

Автомобиль транспортында аварияләр проблемасы, юл-транспорт инфраструктурасының Куркынычсыз юл хәрәкәте ихтыяҗларына туры килмәве, юл хәрәкәте иминлеген тәэмин итү системасының җитәрлек дәрәҗәдә эшләмәве һәм юл хәрәкәтендә катнашучыларның бик түбән дисциплинасы аркасында, аеруча кискенләшә.

Автомобиль транспорты өчен шактый зур һәлакәт: бәрелешләр, бәрелешләр, бәрелешләр, ыргыту, янгыннар, текә катламнардан егылу, сулыкларга төшү һ. б.

Автомобиль транспортында һәлакәтләр, нигездә, (75%), машина йөртүчеләр тарафыннан юл хәрәкәте кагыйдәләрен бозу аркасында килеп чыга. Начар юллар (нигездә тайгак), кар көртләре, машиналарның (тормоз, руль идарәсе, көпчәкләре һәм шиннар) төзек булмау, яктырту, машина кую урыннары булмау бик еш аварияләргә китерә. Күперләр, кичүләр, юл чатлары, транспорт магистральләре белән инженерлык коммуникацияләре, нефть үткәргечләр, газүткәргечләр белән кисешкән урыннарда аварияләр аеруча ихтимал.

Транспорттагы гадәттән тыш хәлләр транспорт системаларыннан баш тарту сәбәпләре аркасында, операторлар һәм персоналның хаталары аркасында, транспорт инфраструктурасы төзек булмау аркасында, шулай ук табигый йогынтылар аркасында килеп чыгарга мөмкин. Транспорттагы авария хәлләре барлыкка килү транспорт чаралары тукталышына, башка объектларда гадәттән тыш хәлләр барлыкка

килүгә, ремонт-торгызу эшләре, шул исәптән капиталь эшләр башкару зарурлыгына китерергә мөмкин.

Транспорт пассажирлар өчен генә түгел, транспорт магистральләре зоналарында яшәүче халык өчен дә куркыныч тудыра, шулай ук транспортта кеше тормышына һәм сәламәтлегенә, әйләнә-тирә табигать мохитенең пычрануына, янгын чыгуга куркыныч тудыручы җиңел ялкынсынучы, шартлаткыч һ.б. матдәләр ташый.

Авыл җирлеге территориясе буенча куркыныч йөкләр транспортында куркыныч йөкләр ташу, шул исәптән куркыныч йөкләр ташыган вакытта автомобиль транспортында һәлакәтләрне дә кертеп булмый.

Мондый аварияләр цистерна җимерелү яки бетерү очракларында, әйләнә-тирә мохитне пычратучы зарарлы матдәләр белән куркыныч йөк ташучы транспорт чарасын йөртүчеләрнең гомерен куркыныч астына куеп, әйләнә-тирә мохитне пычратучы гадәттән тыш хәлләргә китерә. Заманча автомобильләрдә ешрак 30 м^3 куркыныч йөк сыйдыручы цистерна кулланыла.

Радиусы зарарлану зоналары өчен кайбер, аеруча еш кулланыла торган куркыныч матдәләр, китерелгән таблицасында 3.10.3.1.

Таблица 3.10.3.1.

Матдә төре	*АХОВ*		*Шартлаткыч матдәләр*			
	Зарарлану зонасы радиусы, км	Зарарлану зонасы мәйданы, км^2	Заралану зонасы радиусы, м		Заралану зонасы мәйданы, м^2	
			агып чыгу	янып китү	агып чыгу	янып китү
Аммиак	0,8	0,25	-	-	-	-
Хлор	1,6	1,00	-	-	-	-
Бензин	-	-	10	40	320	5000
Диз. ягулык	-	-	45	140	6400	61600

Шулай ук торак һәм иҗтимагый секторларда янгын чыгу да мөмкин. Биналардагы һәм корылмалардагы янгыннар биналар януның контрольсез процессы булып тора, ул матди зыян, гражданнар тормышына һәм сәламәтлегенә, җәмгыять һәм дәүләт мәнфәгатьләренә зыян китерә. Россиядә иң күп янгыннар торак секторда була.

Янгыннарның куркынычы ешрак кеше факторы, җиһазларның төзек булмавы һәм тузуы, производствода технологияне бозу, шул исәптән җиңел ялкынсынучы, янучы һәм шартлаткыч матдәләр кулланганда бәйле.

Террористик актлар үткәрү мөмкин. Транспорт чаралары, транспорт объектлары, потенциаль куркыныч сәнәгать объектлары, гидротехник корылмалар, су белән тәэмин итү системалары, кешеләр күпләп җыела торган урыннар - җәмәгать, сәүдә һәм торак биналары, спорт корылмалары, концерт һәм күргәзмә заллары, азык-төлек һәм ит-сөт продуктлары җитештерү предприятиеләре, элемтә, идарә итү системалары һ. б. террорчылык актлары объектлары булырга мөмкин.

Янгын-шартлау куркынычы булган объектларга автозаправка станцияләрен (АЗС, АГЗС) кертергә мөмкин.

Автозаправкаларда авария хәлләрендә кешеләр һәм матди кыйммәтләр аеруча куркыныч тудыра: шартлау һәм «утлы шар» факторлары: автомобильне ягулык тарату колонкасы янында яндыру, автомобиль бензобагы шартлау, ягулык тарату колонкасы яну, бензин ташу һәм нефть продуктларын саклау.

3.10.3.2 таблицасында автозаправкаларда авария хәлләрен үстерүнең мөмкин булган гипотетик сценарийлары тәкъдим ителгән. Моннан тыш, таблицада

автозаправкаларда авария сценарийларын гамәлгә ашырганда янгын объектыннан куркынычсыз ара күрсәтелде. Автозаправкаларда нефть продуктларын агызуның мөмкин булган мәйданнары, ягулык салу чыганакларына һәм территориядә урнашуына бәйле рәвештә, билгеләнгән. Нефть продуктларын "ирекле агызу" начар һава шартларында – аварияле атланмай лотокларын һәм коеларны бозлатканда мөмкин (ГОСТ 12.3.047-98).

Таблица 3.11.3.2

АЗСларда агу сценарийларын гамәлгә ашырганда янгын объектыннан куркынычсыз ераклыгы

Сценарийлар	Куркыныч матдә төре,	Куркыныч матдәләр массасы, тонна	Су сибү мәйданы, м^2	Куркынычсыз ара, м	
				Брезент киемендә кеше өчен куркынычсыз	Башка тискәре нәтиҗәләрен озак вакыт дәвамында
1. Автоцистернаның авария хәлендәге разгерметизациясе	Бензин ДТ	16[2]	32	8,9 8,15	14,8 13,2
2. АЗК территориясендә автоцистернаны авария хәлендәге размерметизацияләү, АЗК буенча һәм аның янәшәсендәге территориягә су сибү ("ирекле разлив")»)	Бензин ДТ	16	320	24,7 22,5	40 35
3. Транспорт чарасы заправкасында инцидентлар	Бензин ДТ	0,002	0,04	0,39 0,37	0,77 0,7
4. ТРКда авария-нефть продуктлары агу	Бензин ДТ	0,005	0,1	0,75 0,7	1,4 1,25
5. Бу хәл-нефть продуктлары белән канистраны ыргыту	Бензин ДТ	0,020	0,4	1,23 1,15	2,25 2,05
6. Транспорт чарасы авариясе - зыян күргән җиңел автомобиль бакыннан ягулык агу	Бензин ДТ	0,055	1,1	2 1,85	3,6 3,2
7. "Автоцистерна-резервуар» су төбе клапаны белән АЦ каршындагы тоташтыргыч торбаүткәргечләрне аеру	Бензин ДТ	0,89 гә кадәр	17,8	6,9 6,3	11,6 10,3
8. Транспорт чарасы авариясе - зыян күргән йөк машинасының бакыннан ягулыкны агызу	Бензин ДТ	0,4	8	4,9 4,2	8,3 7,3

---

[2] РФ Хөкүмәтенең 2002 елның 15 апрелендәге 240 номерлы карары нигезендә, таркалган нефть продуктларының максималь мөмкин булган күләме автоцистерналарга – 100% күләмендә кабул ителә

Авыл җирлеге территориясендә исәпкә алынган гидротехник корылмалар (алга таба – ГТС) юк. ГТС булып потенциаль куркыныч һәм таләп даими контроль ягыннан тиешле оешмалар. ГТС җимерелү яки җимерелү нәтиҗәсендә, контрольсез су ташлана, шуның нәтиҗәсендә кешеләр, хайваннар һәм күпсанлы җимерекләр белән бәйле гадәттән тыш хәл килеп чыга - бу гидродинамик авария дип атала. Территориядә ГТС булу төгәлләштерүне таләп итә.

Транспортта мөмкин булган гадәттән тыш хәлләрне кисәтү буенча чаралар

Транспортта гадәттән тыш хәлләрне кисәтү транспорт юлларының, чараларның һәм инфраструктураның торышын, транспортлау шартларын регламентлый торган кагыйдәләр һәм нормаларны үтәүгә, хәрәкәтнең барлык катнашучылары тарафыннан юл хәрәкәте кагыйдәләрен үтәүгә вакытында диагностикага ирешелә.

Транспортта мөмкин булган гадәттән тыш хәлләрне кисәтү буенча чаралар булып тора:

– транспорт чараларының торышын вакытында диагностикалау;
– транспортлау шартларын регламентлаучы кагыйдәләр һәм нормаларны үтәү.

Транспорт инфраструктурасы объектларының һәм транспорт чараларының законсыз тыкшыну актларыннан сакланышын тәэмин итү буенча чаралар эшләү зарур.

Законсыз тыкшыну акты астында хокукка каршы гамәлләр (гамәл кылмау), шул исәптән транспорт комплексының куркынычсыз эшчәнлегенә янаучы, кешеләрнең тормышына һәм сәламәтлегенә зыян китерүгә, матди зыян китерүгә яисә мондый нәтиҗәләргә китерүгә китергән террорлык акты аңлана.

Юл-транспорт һәлакәтләренең нәтиҗәләрен бетерү буенча чаралар, ашыгыч хезмәтләрнең үзара хезмәттәшлеге, РФ субъектларында юл-транспорт һәлакәтләре нәтиҗәсендә зыян күргән затларны коткару өлкәсендә Россия гадәттән тыш хәлләр министрлыгының территориаль органнары эшчәнлеген оештыру буенча җитәкчелек юл-транспорт һәлакәтләренең нәтиҗәләрен бетерүдә катнашучы ашыгыч хезмәтләрнең үзара хезмәттәшлеге дәрәҗәсен күтәрү буенча Россия гадәттән тыш хәлләр министрлыгының территориаль органнарына методик рекомендацияләр (утв) нигезендә гамәлгә ашырылырга тиеш. Россия ГТХМ 17 март 2015 ел. N 2-4-87-19-18).

Автозаправкаларда һәм автогаззаправкаларда аварияләрне кисәтү һәм бетерү буенча чаралар

Автомобильләргә ягулык салу станцияләренең һәм ягулык-майлау материалларының куркынычсыз эшләве өчен кирәк:

– янгын куркынычсызлыгы нормаларын һәм кагыйдәләрен төгәл үтәү;
– АГЗС һәм АЗСларны, билгеләнгән нормалар нигезендә, беренчел янгын сүндерү чаралары белән тәэмин итү;
– мәгълүматны исәптән төшерү датчиклары тарафыннан җиһазларны контрольдә тотуның заманча системасын куллану;
– экологик нормаларны үтәү.

Автомобильләргә ягулык салу станцияләрендә һәм АЗСларда аварияләрне бетерү өчен түбәндәге чараларны үтәү зарур:

– гадәттән тыш хәлләр зонасын комплекслы тикшерү;

- технологик җиһазларны һәм коммуналь-энергетика челтәрләрен өзү;
- гадәттән тыш хәлләр зонасына формалаштыру;
- гадәттән тыш хәлләр зонасын ныгыту һәм хәрәкәт маршрутының юнәлеше;
- янгынны бетерү һәм локальләштерү;
- гадәттән тыш хәлләр зонасында эзләү эшләре;
- гадәттән тыш хәлләр зонасында коткару эшләре;
- зыян күрүчеләрне юк итү;
- медицина сортировкалау һәм беренче медицина ярдәме күрсәтү;
- Матди тәэмин итү;
- беренчел тормыш белән тәэмин итү;
- зыян күргән персоналны һәм халыкны эвакуацияләү;
- АСДНР чараларын транспорт белән тәэмин итү;
- формированиеләрне чыгару..

Торба үткәргеч транспортында гадәттән тыш хәлләрне кисәтү буенча чаралар

Магистраль торбаүткәргечләрдә мөмкин булган аварияләрне кисәтү чаралары буларак, магистраль торбаүткәргечләр узу өчен табигый һәм техноген шартларның мөмкин булган үзгәрешләрен өйрәнүне, бәяләүне һәм фаразлауны тәэмин итү буенча шәһәр төзелеше кодексының 47 статьясындагы 4.1 пунктын үтәү зарур.

Чүри-Бураш авыл җирлегендә магистраль газүткәргечләр белән тәэмин ителгән:

- Апас агрсына газ үткәргече,
- Кама Тамагы штп газүткәргече,
- Тәтеш АГРСЫНА газүткәргеч-бүлеп бирү,

шулай ук тиешле продуктны труба буенча планлы рәвештә транспортлауны тәэмин итүче торба үткәргеч транспорт объектлары белән тәэмин итә.

Углеводород чималының магистраль продукт үткәргечләре өчен минималь рөхсәт ителгән ара зоналары булдырыла. Минималь аралар авария хәлләрендә шартлау куркынычы дәрәҗәсе исәпкә алына һәм җирлекләрнең төренә, биналарның тибына, объектларның торба үткәргечләрнең диаметрын исәпкә алып билгеләнүенә карап дифференциацияләнгән һәм «СНиП 2.05.06-85 " СНиП 36.13330.2012 СП нигезендә билгеләнә. Магистраль торбаүткәргечләр» (утв. төзелеш һәм торак-коммуналь хуҗалык буенча федераль агентлыкның 25.12.2012 ел, № 108/ГС боерыгы).

Авыл җирлеге территориясе буенча узучы магистраль газүткәргечләрнең минималь рөхсәт ителгән арасы зонасы 100 м тәшкил итә.

Торбаүткәргечкә зыян китерү мөмкинлеген булдырмас өчен (аларны теләсә кайсы төрдә салганда) сак зоналары билгеләнә. Торбаүткәргечтән сак зонасы күләме магистраль торбаүткәргечләрнесаклау кагыйдәләре белән билгеләнә. Россия Дәүләт техник күзәтчелек идарәсенең 22.04.1992 ел, № 9 карары нигезендә, сак зонасы 25 м күләмендә билгеләнә.

Карала торган территория буенча уза торган магистраль торбаүткәргечләр трассасы проектның картографик материалларында күрсәтелгән, якынча һәм проектлау стадияләрендә төгәлләштерелергә тиеш.

Әлеге авыл җирлеге территориясе аша узучы магистраль газүткәргечтә азык-төлек шәмнәре һәм запорная арматура урнаштырылган. Магистраль торбаүткәргечләр объектларыннан биналар һәм корылмалар фундаментларына кадәр Минималь ераклык 36.13330.2012 СП нигезендә 300 м тәшкил итә.

Магистраль торбаүткәргечтәге авария вакытында мөмкин булган куркыныч зоналары график материалларда күрсәтелгән.

Магистраль газүткәргеч янында халыкны яклау берничә юнәлеш буенча алып барылырга тиеш:

– авария барлыкка килү ихтималын киметү. Бу фактор технологик җиһазларның ышанычлылыгы һәм аның ресурсын контрольдә тоту һәм саклау мөмкинлеге белән билгеләнә.

– әйләнә-тирә мохиттәге аварияләрдән физик кырларның таралу масштабларын киметү. Бу максатта авария булган очракта торбаүткәргечнең төзек булмаган өлешен автомат рәвештә сүтәргә мөмкинлек бирүче махсус задвижкалар урнаштырыла. Шулай ук торбаүткәргеч янында ялкынның мөмкин булган чыганакларын бетерү буенча таләпләрне дә үтәргә кирәк.

– зарарлану масштабларының кимүе (беренче чиратта сүз кешеләрнең, ягъни техник персоналның һәм халыкның зарарлануы турында бара). Торак пунктлар магистраль газүткәргечләрдән рөхсәт ителгән минималь ара (МДР) зонасыннан читтә урнашырга тиеш.

– халыкны һәм персоналны торбаүткәргечтәге авария булган очракта хәрәкәтләргә, мөмкин булган зарарлану зонасына ашыгыч эвакуация үткәрү һәм зыян күрүчеләргә медицина ярдәме күрсәтү осталыгына өйрәтү.

Тормыш тәэмин итү объектларында гадәттән тыш хәлләрне кисәтү буенча чаралар

Коммуналь-энергетика объектларында һәм челтәрләрдә барлыкка килә торган аварияләр халык һәм җирлек объектлары эшчәнлегенә йогынты ясый ала.

Аварияләр һәм мөмкин булган нәтиҗәләр планында түбәндәге объектлар аеруча куркыныч тудыра:

– электр һәм трансформатор электр подстанцияләре;
– газ бүлү станцияләре һәм пунктлар;
– инженерлык челтәрләре (газ, җылылык, электр, канализация һәм суүткәргечләр);
– су алу корылмалары;
– чистарту корылмалары.

Авыл җирлеге территориясе буенча газ бүлү челтәрләренең берничә тармагы уза, ГРП, трансформатор подстанцияләре, җылылык энергиясенең локаль чыганаклары, су белән тәэмин итү системасының баш корылмалары, электр һәм су челтәрләре урнашкан.

Авыл җирлеге территориясе буенча газ бүлү челтәрләре үтә, шулай ук ГРП урнашкан. 62.13330.2011 СП нигезендә. - СНиП 42-01-2002. Карала торган

территория буенча уза торган югары басымлы газ үткәргечләрдән» газ бүлү системалары биналарның һәм корылмаларның фундаментларына кадәр минималь ара билгеләнә. Тулай төбәк продуктыннан минималь ара 10 м тәшкил итә.

Газ бүлү челтәрләрен (утв) саклау кагыйдәләренең 7 пункты нигезендә. муниципаль берәмлек территориясе аша уза торган газ бүлү челтәрләре турында " 20.11.2000 ел, № 878 РФ Хөкүмәте карары нигезендә, 2 м. күләмендә сак зоналары билгеләнә.

Газ бүлү челтәрләренең сак зоналарында торак-гражданлык һәм житештерү объектларын төзү тыела. Җир кишәрлеге өслеген бозу һәм 0,3 м артык тирәнлектә туфрак эшкәртү башкарыла торган хуҗалык эшчәнлеге газ бүлү челтәрләренең эксплуатацион оешмасы язмача рөхсәте нигезендә гамәлгә ашырыла.

Һавада газ Булу һәм аның агып чыгу билгеләнә:

– ис буенча (матдә кертелә – орант, ул газга үзенчәлекле ис бирә);

– газ үткәргечләрнең аеруча җаваплы һәм кыен булган участокларында контроль торбалар);

– тышкы билгеләр буенча (һавада һәм туфракта газ артык булса, үсемлек саргая, суда куыклар барлыкка килә, урта басымлы газүткәргечләрдән чыккан газның шиплануын ишетергә була, кышкы вакытта кар эри;

– контроль скважиналар бораулау (скважина торбаүткәргечнең озайтылган озынлыгына карата, торбаның стенасыннан 15-20 см ераклыкта узуы; скважиналар агып төшкән урыннарда салына, ә алар турында мәгълүматлар юк икән, һәр 2 см.;

– ПГФ2М1 тибындагы газ-Индикаторлары (газ-2, ГТ-2 тибындагы газоанализаторлары, нм-4 мех ресираторлары (һавада газлар яки табигый газ парлары, углерод оксиды, аммиак, нефть продуктлары булуын күрсәтә), һавада газ катнашмасы белән билгеләнгән индикатор матдәнең төсле реакциясенә нигезләнгән (Бер анализ үткәрү өчен кирәкле вакыт 2-10 минут тәшкил итә).

Агу урыннарын эзләп табу өчен барлык корылмалар һәм җайланмалар (челтәр коелары, задвижкалар, контроль торбалар, конденсаторлар, пропарниклар һ.б.) булган газүткәргеч трассасы планы булырга тиеш. Планда шулай ук барлык коммуникацияләр һәм су үткәрү, канализация, телефон, кабель линияләре, коллекторлар, газүткәргечтән 50 м ераклыкта подвал һәм ярымподвал биналары да ясалырга тиеш.

Бинада газ тапканда, барыннан да элек, кран белән бинаның газ челтәрен сүндерәләр. Газлы бинада эшләү куркыныч, шуңа күрә алдан ук һавадагы газ концентрациясен табигый яки ясалма вентиляция юлы белән киметергә кирәк. Соңгы очракта, шуны истә тотарга кирәк, дип вентиляторы эшли отсос, шуңа күрә алар булырга тиеш взрывообезопасном үтәү.

Электр тапшыру линияләренә зыян китерү мөмкинлеген булдырмас өчен, сак зоналары билгеләнә. Һава электр тапшыру линияләреннән сак зоналары күләмнәре электр челтәре хуҗалыгы объектларының сак зоналарын һәм мондый зоналар (утв) чикләрендә урнашкан җир кишәрлекләрен файдалануның аерым шартларын билгеләү кагыйдәләре белән билгеләнә. (2009 елның 24 февралендәге 160 номерлы РФ Хөкүмәте карары). Авыл җирлеге территориясе буенча узучы ЛЭП сак зоналары 10 м тәшкил итә. Трансформатор подстанцияләренең сак зоналары 10 м тәшкил итә.

Тормыш тәэмин итү объектларында аварияләрне кисәтү буенча төп чаралар:

– тузган челтәрләрнең торышын һәм үз вакытында алыштырылуын контрольдә тоту;

– яклау нче блуждающих токлар, бу киметә тизлеге коррозионных процессларны җир асты челтәрләрендә),

– газ белән тәэмин итү системаларының төен нокталарында басымнан (импульстан) эшләүче сүндергеч җайланмаларны урнаштыру, шулай ук тупик газүткәргечләр арасында юеш урнаштыру һ. б. махсус чаралар, әлеге объектлар өчен эксплуатацияләүче оешмалар тарафыннан гамәлдәге нормативларга туры китереп эшләнә торган махсус чаралар;

– трансформатор электр подстанцияләрен, газ бүлү станцияләрен һәм тереклек тәэмин итү системасының башка объектларын физик яклау;

– икътисад объектларының тотрыклы эшләвен тәэмин итү буенча эшне оештыру;

– инженерлык челтәрләрен һәм корылмаларын камилләштерү;

– су белән тәэмин итү чыганакларын резервлау һәм башка махсус чаралар.

Гидродинамик аварияләрне кисәтү буенча чаралар.

Төп куркынычсызлык факторы булып хуҗаларның һәм эксплуатацияләүче оешмаларның нормаларны үтәү һәм ГТСНЫҢ техник төзеклеген саклау өчен җаваплылыгы тора. Күзәтчелек органнары, ГТСларны техник чаралар белән тәэмин итүне, аларның торышын даими мониторинглау өчен техник чаралар белән тәэмин итүне һәм хезмәткәрләрнең кирәкле квалификациясен тәэмин итүне дә кертеп, куркынычсызлык чараларының үтәлешен контрольдә тота. Күзәтчелек ГТС тормышының барлык стадияләрендә: проектлау стадиясеннән алып ГТСНЫ бетерү стадиясенә кадәр башкарыла. Профилактик чаралар, мәсәлән, су басуга каршы чаралар һәм гидротехник корылмаларда аварияләрне булдырмау максатларында территориаль башкарма хакимият органнары, Россия ГТХМ һәм күзәтчелек органнары хезмәттәшлеге мөһим роль уйный.

ГТСНЫ куркынычсыз эксплуатацияләү, шулай ук аварияләрне кисәтү һәм бетерү эшләре өчен ГТС милекчесе яки эксплуатацияләүче оешма җавап бирә. ГТС куркынычсызлыгы декларациясе-гидротехник корылманың куркынычсызлык критерийларына туры килүе турындагы төп документ. Хуҗалык итүче субъект ГТС куркынычсызлыгы рөхсәт ителгән дәрәҗәдән түбәнрәк булган гамәлләр (гамәл кылмау) өчен җавап тота.

Россия Федерациясендә "2012-2020 елларда Россия Федерациясенең су хуҗалыгы комплексын үстерү" федераль максатчан программасы (РФ Хөкүмәтенең 2012 елның 19 апрелендәге 350 номерлы карары белән расланган) гамәлдә.

Авыл җирлегендә әлеге федераль программа тарафыннан җимерелүгә дучар булган (федераль милек объектларында да, Россия Федерациясе субъектларының дәүләт милке, муниципаль милек объектларында да) яр ныгыту һәм ярларны саклау корылмалары төзү буенча чаралар каралмаган һәм каралмаган.

Татарстан Республикасында, "2014-2020 елларга Татарстан Республикасында әйләнә-тирә мохитне саклау, табигый ресурсларны яңадан торгызу һәм куллану"

дәүләт программасы кысаларында, "2014-2020 елларга Татарстан Республикасының су хуҗалыгы комплексын үстерү" ярдәмче программасы эшли, аның нигезендә Халыкны һәм территорияләрне суның тискәре йогынтысыннан, шул исәптән суның тискәре йогынтысыннан саклау буенча чаралар каралган, шул исәптән, халыкны һәм территорияләрне су белән тәэмин итү һәм ташландык суларны агызу, каты көнкүреш калдыкларын утильләштерү, Күмү һәм күмү:

– инженерлык саклау объектларын һәм ярларны ныгыту корылмаларын төзү, реконструкцияләү;

– Татарстан Республикасы милкендәге, муниципаль милектәге ГТСЛАРГА капиталь ремонт үткәрү өлешендә суларның тискәре йогынтысыннан саклау һәм ГТС куркынычсызлыгын тәэмин итү.

– елга юлларын турайту һәм чистарту, аларның үткәрү сәләтен арттыру максаты белән.

Авыл җирлегендә әлеге дәүләт программасы белән инженерлык саклау объектларын һәм ярларны ныгыту корылмаларын төзү, реконструкцияләү буенча чаралар каралмаган һәм күздә тотылмаган.

Татарстан Республикасында Татарстан Республикасы Министрлар Кабинетының 2013 елның 8 апрелендәге 235 номерлы карары белән «2013-2021 елларга Татарстан Республикасында авыл хуҗалыгын үстерү һәм авыл хуҗалыгы продукциясе, чимал һәм азык-төлек базарларын җайга салу»дәүләт программасы расланды. Әлеге программа кысаларында 2013-2021 елларга «авыл хуҗалыгы билгеләнешендәге җирләрне мелиорацияләүне үстерү» ярдәмче программасы гамәлгә ашырыла.

Әлеге ярдәмче программа кысаларында ГТСНЫ капиталь ремонтлау буенча чаралар каралмаган һәм күздә тотылмаган.

Гидродинамик аварияләр вакытында халыкны яклау һәм куркынычсызлык оештыру, инженер-техник һәм башка чаралар комплексы белән тәэмин ителә, шул исәптән торак пунктларга карата плотина урнаштыру урынын дөрес сайлау; тишекнең ихтимал дулкыны булган урыннарда торак йортлар һәм икътисад объектларын төзүне чикләү; торак пунктларны һәм авыл хуҗалыгы җирләрен җимерү; ышанычлы дренаж системалары булдыру; ярларны ныгыту эшләрен үткәрү; биналарда һәм корылмаларда гидроизоляция һәм махсус ныгытмалар урнаштыру; түбән вольтлы урманнар (тирәкләр, ольха һәм каеннар)), сәләтле киметергә тизлеге прорыва.

Ясалма плотиналар өзелү куркынычы булган очракта түбәндәге чаралар күрелә: су агымын җайга салу; язгы ташу чорында сусаклагычтан су агызу; суны үз вакытында җибәрү. Табигый сусаклагычны өзү куркынычы булса, плотиналар стеналарын ныгыту буенча чаралар күрелә.

Инженер җиһазларының тотрыклылыгы. Инженерлык системалары эшчәнлегенең тотрыклылыгын тәэмин итү чаралары

Инженерлык системалары эшчәнлегенең тотрыклылыгын арттыру өчен түбәндәге чараларны гамәлгә ашыру кирәк:

1. Җирлекнең инженерлык системалары белән идарә итү системаларының ышанычлылыгын тәэмин итү буенча эшләр башкару;

2. Инженерлык системалары эшенең ышанычлылыгын арттыру буенча эшләр

башкару;

3. Җирлекнең инженерлык системалары объектларында (янгыннар, шартлаулар, электр тогы белән зарарлану һ. б.) зарарлану факторларының барлыкка килү мөмкинлеген бетерү яисә чикләү буенча эшләр башкаруы);

4. Инженерлык системаларының авария эш режимына күчерүгә әзерлеге;

5. Җирлекнең инженерлык системаларын торгызуга әзерлеге;

6. Акрынлап заманча куркынычсыз технологик чишелешләргә күчү һәм бөтен җирдә контроль һәм инженерлык системалары белән идарә итү системаларын гамәлгә кертүе.

Билгеле бер вакыт үткәннән соң яки нинди дә булса үзгәрешләргә бәйле рәвештә, инженерлык системалары функцияләренең тотрыклылыгын арттыру буенча чаралар үткәрүне күздә тотарга кирәк.

Инженерлык системалары функцияләренең тотрыклылыгын арттыру буенча инженер-техник чаралар исәбенә керә:

– тузган коммуналь-энергетика челтәрләрен алыштыру юлы белән, гадәттән тыш хәл барлыкка килү чыганагы буларак, инженер системаларының аварияcез эшләвен тәэмин итү;

– торак пунктларны ике бәйсез чыганактан электр энергиясе белән тәэмин итү яки төрле юнәлешләрдән ике электр челтәрен кертү;

– 10 һәм 6 кВ электр бүлү челтәрләрен төзү;

– трансформатор подстанцияләрен яклауны тәэмин итү-өстәмә кирпеч яки тимер-бетон диварлар, козыреклар урнаштыру, грунт белән убылуы һ. б.;

– канәгатьләнмәслек хәлдә булган трансформатор подстанцияләрен реконструкцияләү

– "ялангач үткәргеч» не электр челтәрләренең изоляцияләнгән үткәргечләренә алыштыру, кирәк булганда, һава электр тапшыру линияләрен кабельләргә күчерү;

– күчмә электростанцияләр энергосистемасына тоташтыру һәм сатып алу;

– Ике (яки аннан күбрәк) бәйсез чыганаклардан су бирүне тәэмин итү җир асты чыганакларына өстенлек бирергә кирәк;

– заманча технологияләр нигезендә су белән тәэмин итү системасын төзү һәм реконструкцияләү;

– су алу корылмаларында катгый режимлы зоналарның тоташ коймаларын оештыру;

– су белән тәэмин итү челтәрләрен закольцть итү

– эчәр су белән тәэмин ителгән су челтәрләрен һәм резервуарларны грунт белән тирәнәйтү;

– артезиан скважиналарын герметизацияләү;

– резерв су белән тәэмин итү;

– заманча технологияләр нигезендә су бүлү системасын төзү һәм реконструкцияләү;

– агынты суларны аварияле чыгару урыннарын оештыру

– ике бәйсез чыганактан газ бирүне тәэмин итү;

– заманча технологияләр нигезендә газ челтәрләрен төзү һәм реконструкцияләү;

– газ челтәрләрен тирәнәйтү;

– газ челтәрләрен закольцевания белән тәэмин итү;

– газ челтәрләрендә басым төшүдән эшли торган автоматик җайланмалар урнаштыру, шулай ук дистанцион идарә белән тыгыз арматура урнаштыру

– җылылык трассаларын котельныйлардан тоташтыру юлы белән җылылык белән тәэмин итүнең тотрыклы системасын булдыру яисә җылылык белән тәэмин итүнең индивидуаль системаларын куллану.

Бу чараларның барысы да җирлекнең инженерлык инфраструктурасын яисә аның аерым участокларын реконструкцияләгәндә яисә яңа төзегәндә үтәлергә тиеш.

Зур масштаблы гадәттән тыш хәлләр шартларында су белән тәэмин итү системасы эшчәнлегенең тотрыклылыгын тәэмин итү чаралары

Су белән тәэмин итү системасының характеристикасы 2.7.1 пунктында нигезләү буенча материалларның аңлатма язмасында күрсәтелгән.

Авыл җирлеге территориясендә үзәкләштерелгән су белән тәэмин итүне туктатып торганда 1,5 км. га кадәр хезмәт күрсәтү радиусы булган су тарату автомобильләре (цистерн) урнаштыруны күздә тотарга кирәк.

Күчмә чаралар ярдәмендә гадәттән тыш хәлләр булган очракта халыкка бирелергә тиешле эчәргә яраклы суның минималь күләме исәп-хисаптан чыгып билгеләнә (1.1.2 п.). ВК4-90):

- Тәүлегенә бер кешегә 31 литр.

Шулай итеп, халыкны су белән тәэмин итү өчен планлаштыру проекты кирәк булачак:

Таблица 3.10.3.3

Үзәкләштерелгән СХПП буенча халыкка бирелә торган тәүлеккә иң аз санда эчәргә яраклы су

	Башлангыч ел (2017 ел)		Беренче чират (2025 ел.)		Исәп-хисап вакыты (2040 ел.)	
	Халык саны, кеше	Тәүлек запасы, м^3	Халык саны, кеше	Тәүлек запасы, м^3	Халык саны, кеше	Тәүлек запасы, м^3
Чүри-Бураш авыл җирлеге	575	17,8	590	18,2	589	18,3

Искәрмә: 1.Исәп-хисап эвакуацияләнә торган халыкны, килгән хезмәткәрләр (төзүчеләр) санын исәпкә алмыйча башкарылган.
2. Халык саны, беренче чиратта, исәп-хисап чорына даими халык һәм икенче торак төзи торган халык керә

Гадәттән тыш хәлләр шартларында аерым Сәнәгать һәм коммуналь предприятиеләрнең су белән тәэмин итү күләмнәрен киметергә мөмкин, шуның белән бергә, зарарланган чыганактан суны махсус чистарту режимнары буенча эшләүче корылмаларга йөкләнешне киметү өчен.

Су белән тәэмин итү системасын үстерү буенча проект тәкъдимнәре 3.8.1. п. да тәкъдим ителде. нигезләү буенча материалларның аңлатма язуы.

Терроризм актлары барлыкка килү куркынычы булган чаралар

Хәзерге шартларда, кризислы хәлләр барлыкка килүнең төп факторларының берсе буларак, терроризм каралырга мөмкин.

Терроризм-катлаулы, күп планлы күренеш, ул социаль табигатькә һәм, кагыйдә

буларак, сәяси юнәлешкә ия. Ул социаль каршылыклар белән барлыкка килгән һәм аларның кискенләшүе нәтиҗәсендә көчәю тенденциясен күрсәтә.

Террорчылык актларын башкару өчен түбәндәге чаралар кулланылырга мөмкин: шартлаткыч һәм ягулык матдәләре, атом-төш зарядлары, радиоактив матдәләр, агулаучы матдәләр, биологик агентлар, электромагнит импульс нурланышлары.

Шул ук вакытта транспорт чаралары, транспорт объектлары, потенциаль куркыныч сәнәгать объектлары, гидротехник корылмалар, су белән тәэмин итү системалары, кешеләр күпләп җыела торган урыннар - җәмәгать, сәүдә һәм торак биналары, спорт корылмалары, концерт һәм күргәзмә заллары, азык-төлек һәм ит-сөт продуктлары җитештерү предприятиеләре, элемтә, идарә итү системалары һ. б. террорчылык актлары объектлары булырга мөмкин.

Террорчылык актларында халыкны яклау

Террорлык актларында халыкны яклау буенча дәүләт ГОЧС идарәсе органнарының төп бурычлары булып тора:

– терроризм белән бәйле куркынычларны даими анализлау һәм фаразлау, террорчылык эшчәнлеге китереп чыгара торган гадәттән тыш хәлләрне кисәтү буенча нәтиҗәле чаралар күрү;

– потенциаль куркыныч объектларны һәм халыкны терроризмнан саклау буенча оештыру һәм инженер-техник чаралар комплексын гамәлгә ашыру;

– террорлык актлары нәтиҗәләрен локальләштерүгә һәм бетерүгә көч һәм чараларны әзерләү.

Террористик актлар үткәрелгәндә авария-коткару һәм башка кичектергесез эшләр буенча чаралар

Террорчылык актлары нәтиҗәләрен бетерү барышында зыян күрүчеләргә ярдәм күрсәтү, зарар китерүче факторларның йогынтысын йомшарту мәсьәләләренә аерым игътибар бирелергә тиеш. Бу шартларда авария-коткару һәм башка кичектергесез эшләрнең төп төрләре булып түбәндәгеләр торалар :

– гадәттән тыш хәл зонасын тикшерү (биналар, территорияләр, көч һәм чаралар күрсәтү маршрутлары, гадәттән тыш хәл зонасы чикләрен билгеләү).

– гадәттән тыш хәл зонасына авария-коткару хезмәтләре, авария-коткару оешмалары көчләрен һәм чараларын кертү;

– авария-коткару һәм башка кичектергесез эшләр үткәрү;

– зыян күрүчеләрне һәм матди ядкәрләрне эвакуацияләү;

– хәбәр итү, идарә итү һәм элемтә оештыру;

– җәмәгать тәртибен тәэмин итү;

– зыян күрүчеләрнең туганнары белән эш;

– ишелүләрне чистарту, җирнлекне чистарту, территорияне рекультивацияләү (кирәк булганда).

Тулаем алганда, террорчылык актларының зур масштаблы нәтиҗәләре вакытында авария-коткару эшләрен оештыру эре табигый һәм техноген гадәттән тыш хәлләрне бетергәндә мондый эшләрне оештыруга охшаш.

Террористик куркыныч дәрәҗәләрен билгеләү тәртибе һәм шәхес, җәмгыять

һәм дәүләт иминлеген тәэмин итү чаралары Россия Федерациясе Президенты тарафыннан билгеләнә.

Террорчылык актлары белән бәйле гадәттән тыш хәлләрне булдырмау буенча халык белән ашырыла торган чаралар

Террорлык актлары белән бәйле гадәттән тыш хәлләрне булдырмауга һәм халыкны аларны бетерү буенча бурычларны хәл итүгә җәлеп итүгә юнәлдерелгән халык белән чаралар үткәрү зарур.

Бу чаралар халыкның үз торак йортларын саклауда катнашуын активлаштыруга, торак-эксплуатация предприятиеләре, милициянең терәк пунктлары җитәкчелегендә постлар, терәк пунктлар, Гражданнар оборонасы эшләре, гадәттән тыш хәлләр һәм бәла-казалар нәтиҗәләрен бетерү министрлыгының Гражданнар оборонасы эшләре, гадәттән тыш хәлләр һәм бәла-каза нәтиҗәләрен бетерү буенча идарә органнары каршындагы вакытлы оператив штаблар эшен оештыруга юнәлдерелгән. Хокук саклау органнары белән тыгыз хезмәттәшлектә алар торак сектордагы биналарның һәм корылмаларның, җылылык, электр, су белән тәэмин итү системаларының торышын контрольдә тотарга, шартлаткыч янгын куркынычы булган предметларны һәм объектларның (юллар һәм транспорт коммуникацияләре янында) ачыкларга, торак булмаган биналарның торышын контрольдә тотарга, контрольдә тотыла торган территориядә гадәттән тыш хәлләр янаганда һәм барлыкка килгәндә җәмәгать тәртибен сакларга, экстремаль ситуациядә ярдәм күрсәтү кирәк булган чикләнгән кешеләрнең исәбен алып барырга тиеш.

3.10.4. Биологик-социаль характердагы гадәттән тыш хәлнең мөмкин булган чыганаклары исемлеге

Апас районы территориясендә биологик-социаль гадәттән тыш хәлләр буларак карала:

авыл хуҗалыгы хайваннарының аеруча кискен йогышлы авырулары, шул исәптән:

- котыру, Чыганаклар: кыргый йорткыч(төлкеләр);
- себер язвасы, Чыганаклар: авыру хайваннар, билгесез Себер җирләре
- лептоспироз, дуңгыз чумасы, кош гриппы;

Кешеләрнең йогышлы авырулар санының барлыкка килү куркынычы:

- бөер синдромлы геморрагик бизгәк (ГЛПС), Чыганаклар: тычкан, кыр тычканнары, вак йомырка), туляремия чыганаклары: кимерүчеләр һәм куяннар;
- иксодлы талпан боррелиозы (Лайма авыруы), Чыганаклар: тычкан кимерүчеләр (тычканнар, кыр тычканнары, вак хомячкалар);
- түләмә (Anthrax), Чыганаклар: с/х хайваннар (мөгезле эре терлек, МРС, атлар, дөяләр, дуңгызлар), Себер җәрәхәте белән авыручылар.

Биологик куркыныч объектлар (үләт базлары, Беккари чокырлары һ.б.), шулай ук йогышлы авыруларның табигый учаклары биологик-социаль характердагы гадәттән тыш хәлләр чыганаклары булырга мөмкин.

"Апас РДВБ" ДБУ һәм Татарстан Республикасы Министрлар Кабинетының 21.04.2012 ел, № 620-р күрсәтмәсе буенча авыл җирлеге территориясендә өч

себерязвасы булган үләт базы һәм ике биотермик чокыр урнашкан (3.10.4.1 таблица). Үләт базлары капиталь төзелеш объектлары буларак кадастр исәбенә куелган.

Таблица 3.10.4.1

Чүри-Бураш авыл җирлеге территориясендә үләт базлары Исемлеге

№ ветеринария-санитария картасы	Объектның атамасы	Кадастр номеры халык алдында кадастр картасы нигезендә
1	Биотермик чокыр	16:08:210303:244
1	Себирязвалы үләт базы	16:08:210303:245
22	Себирязвалы үләт базы	16:08:210302:102
26	Себирязвалы үләт базы	16:08:210303:246
36	Биотермик чокыр	16:08:210303:243

СанПиН нигезендә 2.2.1/2.1.1.1200-03 биологик калдыкларны җыю, утильләштерү һәм юк итү буенча ветеринария-санитария кагыйдәләрен раслау турында 1995 елның 04 декабрендә Россия Федерациясенең баш дәүләт ветеринария инспекторы тарафыннан үләт базларының санитар-яклау зоналары күләме 1000 м тәшкил итә (I класслы куркыныч).

Себер үләт базлары аеруча куркыныч объектлар булып санала, чөнки туфракны Себер җәрәхәте белән зарарлау чыганагы, әйләнә-тирә мохит объектларында тотрыклы һәм исән калуның озак вакыты булган (кайбер мәгълүматлар буенча 100 елдан артык) булырга мөмкин. «Себер түләмәсенең санитар-яклау зоналарын куллануга таләпләр өстәмә рәвештә «Себер түләмәсен профилактикалау» 3.1.2629-10 СП регламентлана (РФ Баш дәүләт санитария табибының 2010 елның 13 маендагы 56 номерлы карары белән расланган).

№ 1, 36 биотермик чокырларның санитар-яклау зонасында биологик калдыкларны җыю, утильләштерү һәм юк итү буенча ветеринария-санитария кагыйдәләрен бозу нәтиҗәсендә мөгезле эре терлек фермасы, җәйге лагерь, мәктәп, балалар бакчасы территорияләре урнашкан.

Барлык Себердәге үләт базларының санитар-яклау зоналарында авыл хуҗалыгы җирләре, эре мөгезле терлекләр фермасы территориясенең бер өлеше күрсәтелә, бу «Себер җәрәхәте профилактикасы»СП 3.1.7.2629-10 таләпләренә каршы килә.

Үләт базларын урнаштыру проблемасын хәл итүнең берничә варианты булырга мөмкин:

- үләт базларының санитар-яклау зоналары күләмнәрен киметү буенча чаралар үткәрү;
- зыянсыз үләт базларын бетерү;
- үләт базларының санитар-яклау зоналарында урнашкан авыл территорияләренең үзгәрүе.

3.1.5. Табигый һәм техноген характердагы гадәттән тыш хәлләр мониторингы челтәрләрен колачлау пунктлары һәм зоналары

Гидрометеорологик характердагы вакыйгаларга Мониторинг һәм фараз «Татарстан Республикасы Гидрометеорология һәм әйләнә-тирә мохитне күзәтү

идарәсе " ДКУ тарафыннан гамәлгә ашырыла.

Авыл җирлеге территориясендә «Татарстан Республикасы Гидрометеорология һәм әйләнә-тирә мохитне күзәтү идарәсе " ДКУ объектлары юк.

Геологик процессларга Мониторинг ТР ЭТБМ һәм «ТР Геоцентр " ДУП тарафыннан башкарыла.

Социаль-гигиена мониторингын һәм фаразлауны Россия Сәламәтлек саклау һәм социаль үсеш министрлыгының территориаль санитар-эпидемиологик күзәтчелек органнары гамәлгә ашыра.

Техноген объектларның торышы һәм аварияләр фаразын республиканың профильле министрлыклары һәм Ростехнадзорның ТР буенча идарәсе, шулай ук Татарстан Республикасы башкарма хакимияте органнары составында күзәтчелек органнары, предприятиеләрдә һәм оешмаларда - предприятиеләрнең һәм оешмаларның сәнәгать куркынычсызлыгы буенча бүлекчәләре башкара.

3.10.6. Гадәттән тыш хәл турында хәбәр итү буенча чаралар

Гадәттән тыш хәл турында хәбәр итү, көндәлек идарә органнарына, РСЧС көчләре һәм чараларына һәм халыкка гадәттән тыш хәл турында хәбәр итү сигналларын һәм тиешле мәгълүмат җиткерү.

Апас муниципаль районының хәбәр итү системасы (алга таба – хәбәр итү системасы) муниципаль берәмлек территориясендә булган көчләрнең, элемтә һәм хәбәр итү чараларының, тапшырулар челтәрләренең, каналларның һәм элемтә линияләренең, төрле билгеләнештәге элемтә челтәрләренең һәм ведомствога караган ведомстволарның оештыру-техник берләшүеннән гыйбарәт, хәбәр итү сигналларын һәм парольләрен үз вакытында җиткерүне, шулай ук хәбәр итү системасы абонентларына хәбәр итү сигналларын үз эченә ала һәм үз эченә ала.:

- районның дежур-диспетчерлык хезмәте (бердәм дежур-диспетчерлык хезмәте) (алга таба-ЕДДС);

- җирле үзидарә органнарының, территориаль органнар бүлекчәләренең һәм хәбәр итү органнарының һәм оешмаларның (алга таба – дежур хезмәтләр) дежур хезмәтләре (вазыйфаи затлар), аларга тәүлек буе хәбәр итү сигналларын кабул итү һәм аларны күрсәтелгән органнар җитәкчеләренә җиткерү йөкләнгән, аларның нинди ведомствога карамыйча, хәбәр итүнең техник чаралары линияләр (каналлар) белән тоташтырылган.

Авыл җирлеге территориясендә Генераль план эшләгән вакытта хәбәр итү системасы объекты (сөйләм сирен җайланмасы, РСУ-300) Танай-Турай авылы, мәдәният йорты, Совет урамы, 37 нче йорт территориясендә урнашкан

Гражданнар оборонасы эшләре, гадәттән тыш хәлләр һәм бәла-казалар нәтиҗәләрен бетерү министрлыгының идарә органнарына хәбәр итү идарәнең өлкән органы (үзәкләштерелгән хәбәр итү системасы һәм оператив элемтә чаралары буенча) идарә органнарын билгеләнгән оператив хәлгә китерүне тәэмин итә торган яисә расланган гамәлләр планы нигезендә оештыру чараларын үткәрүне күздә тоткан алдан билгеләнгән сигналларны (командалар) тапшыру нигезендә гамәлгә ашырыла. Мондый бурычларны хәл итү өчен хәрби командование органнары белән тыгыз хезмәттәшлек оештырыла. Гражданнар оборонасы эшләре һәм гадәттән тыш хәлләр министрлыгының Гражданнар оборонасы эшләре буенча идарә органнарының

вазыйфаи затларына хәбәр итү эш урынына яки алдан билгеләнгән пунктка килергә кирәклеге турында мәгълүматны оператив җиткерү максатыннан үзәкләштерелгән хәбәр итү системасы кысаларында гамәлгә ашырыла. Моның өчен алдан ук «җыю игълан ителгән»дигән сигнал кулланыла.

"Ашыгыч» хезмәтләр, төрле ведомстволар җитәкчеләренә, икътисад объектлары һәм оешмалар җитәкчеләренә хәбәр итү гадәттән тыш хәлләр килеп чыгу куркынычы турында, гадәттән тыш хәлләр масштабларын киметү буенча кирәкле гамәлләр, үз персоналларын яклау буенча чаралар күрү максатыннан, аларга тиз арада мәгълүмат җиткерүгә юнәлтелгән һәм, нигездә, җирле элемтә челтәрләре буенча гамәлгә ашырыла. «Ашыгыч» хезмәтләрнең дежур-диспетчерлык пунктлары, потенциаль куркыныч икътисад объектлары белән күпчелек очракта ГХМ муниципаль органнарының оператив хезмәтләреннән турыдан-туры элемтә оештырыла. Халыкка хәбәр итү үзәкләштерелгән хәбәр итү системаларын эшкә җигү нигезендә башкарыла. Гадәттән тыш хәлләр килеп чыгу куркынычы турында халыкка хәбәр итүнең гомуми сигналы булып " Игътибар!мәгълүмат, ул аннан соң өстәмә аңлатма бирә торган мәгълүмат тапшыру челтәрләре аша тулыландырыла. Хәбәр итү өчен үзәкләштерелгән хәбәр итү системасы булдырыла (СЦО).

Халыкка гадәттән тыш хәл турында хәбәр итү өчен телевидениенең түбәндәге каналлары җәлеп ителергә мөмкин: «Татарстан», «Эфир», «Татарстан-Яңа Гасыр».

Фаразланучы һәм килеп чыккан гадәттән тыш хәлләр һәм янгыннар турында халыкка мәгълүмат бирү һәм оештыру системасы 3.10.6.1 рәсемендә, Россия Федерациясе Гадәттән тыш хәлләр министрлыгының 29.06.2006 ел, №386 боерыгы нигезендә тәкъдим ителгән.

Рәсем 3.10.6.1 *фаразланган һәм барлыкка килгән гадәттән тыш хәлләр һәм янгыннар турында халыкка мәгълүмат бирүне оештыру схемасы.*

Рәсемгә алынган кыскартулар: ОД-оператив дежурный; РВ-радиотапшырулар; ТВ-телевидение; ПВ-чыбыклы тапшырулар; УГГ - урам тавыш бирүчеләр; Кризислы хәлләрдә идарә итү ЦУКС-үзәге; УИСО - мәгълүмат һәм җәмәгатьчелек белән элемтә идарәсе; ОИССО-мәгълүмат, пропаганда һәм җәмәгатьчелек белән элемтә бүлекләре.

Гадәттән тыш хәл килеп чыгу куркынычы янаганда хәбәр итү системасын РФ Президентының 13.11.2012 елдан № 1522 «Гадәттән тыш хәлләр барлыкка килү куркынычы турында яисә килеп чыгу турында халыкка экстрен хәбәр итүнең комплекслы системасын булдыру турында» гы Указы нигезендә (район ЕДДС белән тоташтырылган сөйләм системаларын урнаштыру кирәк) күздә тотарга кирәк.

Халыкка һәм территориягә хәбәр итү өчен проект тарафыннан тәкъдим ителә:

-хәбәр итү системасының 1 яңа объектын (РСУ-300 тибындагы), Апас районының ЕДДС ка тоташтырылган, Чүри-Барыш авылында 1 км. га кадәр өслек радиусын оештыру (урнаштыру).

Халыкка ашыгыч рәвештә хәбәр итү зоналары (тиз үсеш ала торган куркыныч табигать күренешләре һәм техноген процесслар барлыкка килү куркынычына дучар булган территорияләр) исемлеге нигезендә расланган. Татарстан Республикасы Министрлар Кабинетының 2013 елның 21 ноябрендәге карары белән № 899, авыл җирлеге территориясе халыкка ашыгыч рәвештә хәбәр итү зонасына керми.

Яңа сирәк җайланмаларны урнаштырганда торак пункт территориясен тулысынча каплатуны күздә тотарга кирәк. РСУның төгәл урынын аерым проект белән билгеләргә кирәк.

РСУНЫҢ якынча урнашу урыны график материалларда күрсәтелгән, РСУНЫҢ төгәл урнашуы аерым проект белән билгеләнгән.

Муниципаль берәмлекләрнең техник җайланмаларын аудио -, аудиовизуаль һәм башка хәбәрләрне кабул итү, эшкәртү һәм тапшыруны гамәлгә ашыручы техник җайланмаларны гадәттән тыш хәлләр килеп чыгу куркынычы турында яисә килеп чыгу турында, мондый хәлләрдә үз-үзеңне тоту кагыйдәләре һәм халыкны саклау ысуллары белән бәйләү мөмкинлеген күздә тотырга кирәк.

Заманча мәгълүмати технологияләр, электрон һәм басма МАССАКҮЛӘМ мәгълүмат чараларын халыкка гадәттән тыш хәлләр килеп чыгу куркынычы яки килеп чыгу куркынычы, мондый хәлләрдә үз-үзеңне тоту кагыйдәләре һәм саклану ысуллары турында үз вакытында һәм гарантияле хәбәр итү өчен кулланырга кирәк.

Хәбәр итү системасын беренчел актив чараларга кертергә мөмкин, аларны активлаштырганда халыкны турыдан-туры яклау бурычы хәл ителә. Нәкъ менә вакытында хәбәр итү һәм куркынычның чын характеры турында мәгълүмат бирү мөмкин булган югалтуларны кискен киметергә мөмкинлек бирә, берәүләре теләсә кайсы характердагы гадәттән тыш хәлгә карамастан тискәре нәтиҗәләргә китерә алган паник имеш-мимешләр барлыкка килүгә комачаулый.

Халыкка хәбәр итү һәм мәгълүмат бирү чаралары сыйфатында куллануны оештыру максатка ярашлы:

– кәрәзле элемтә челтәрләре;

– кычкырып сөйләүче аппаратура;

– гадәттән тыш хәлләр турында ашыгыч хәбәрләрне тапшыру программасына автоматик рәвештә күчереп куелган транспорт чараларында автомагнитол;

– шартлы сигналлар һәм кыска мәгълүмат хәбәрләрен тапшыруны тәэмин итә торган автоном туклану белән югары куәтле тавыш нурланышлары;

– телерадиотапшырулар челтәре (цифрлы тапшыруларга күчүне исәпкә алып);

– ТР Гадәттән тыш хәлләр министрлыгының рәсми сайтында ашыгыч мәгълүмат урнаштыру юлы белән, шулай ук республиканың Төп Интернет-ресурсларының яңалыклар һәм эзләү порталларында Интернет челтәренә хәбәр итү;

– мобиль мәгълүмат чаралары;

– кычкырып сөйләшүче элемтә белән оператив хезмәтләр автомобильләре ;

– каты тавыш-элемтәсе модуле куелган пилотсыз очу аппаратлары.

Тикшерүләр күрсәткәнчә, көн дәвамында хәрәкәт итүче кешеләрнең даими агымы халыкның күп өлешен тәшкил итә, ягъни көн дәвамында күпчелек кешеләр үзләренең фатирлы стационар мәгълүмат кабул итү чараларыннан (телефон, радио, телевизор, компьютер, радиоточка) өзелгән. Шул ук вакытта кәрәзле элемтә челтәрен үстерү шәһәрдә һәм шәһәр читендә урнашкан урыннарга карамастан, халыкка массакүләм хәбәр итү бурычын хәл итү мөмкинлеге турында сөйләргә мөмкинлек бирә.

Кәрәзле телефон - универсаль элемтә һәм цифрлы мәгълүмат алмашу, радио һәм телевидение сигналларын кабул итү, Интернетка чыгу чарасы. Боларның барысы да кәрәзле телефонны төрле характердагы гадәттән тыш хәлләрдә ил халкының

күпчелегенә хәбәр итүнең һәм хәбәр итүнең төп чараларыннан берсе буларак карарга мөмкинлек бирә.

Барлык заманча автомагнитолларның RDS (Radio Data System) махсус режимы бар - яки мәгълүмат тапшыру системасы, аның буенча радиотапшырулар станцияләре мәгълүмати хәбәрләр тапшыра. RDS режимын Россиянең күпчелек радиостанцияләре кулланалар.

Моннан тыш, РФ Гадәттән тыш хәлләр министрлыгы Татарстанда халыкка ЧС - Cell Broadcast (Широковещательная передача) турында хәбәр итү системасын кертү буенча сынау зонасын кертергә планлаштыра, ул билгеле бер географик өлкәдә кәрәзле телефонга кичекмәстән илтеп җиткерү өчен билгеләнгән.

Татарстан Республикасында бердәм коткару хезмәтенең «112»номеры эшли.

Магистраль торбаүткәргечләрдә авария булган очракта халыкка хәбәр итүне оештыру бик катлаулы проблема булып тора, чөнки бөтен ягулык ташу маршруты буенча хәбәр итү системасын төзү мөмкин түгел. Торбаүткәргечләр су һәм автомобиль юлларын кисү аркасында да куркыныч.

Торбаүткәргечкә хезмәт күрсәтүче персонал, торбаүткәргечкә якын булган торак пунктлар, торбаүткәргеч трассасы янында очраклы рәвештә калган кешеләр беренче чиратта хәбәр ителергә тиеш. Калган торак пунктларга хәбәр итү өчен торбаүткәргечнең дежур диспетчерыннан алынган мәгълүмат буенча җирле территориаль хәбәр итү системасы эшкә җәлеп ителергә тиеш.

Хезмәт күрсәтүче персоналга хәбәр итү өчен хезмәт һәм технологик элемтә оештыру өчен продукт үткәргече трассасы буйлап салынган чыбыклы яки радиорелей элемтә линияләре кулланыла. Диспетчерларга ашыгыч хәбәр итү өчен трассадан хезмәт күрсәтүче персоналның радиоэлемтә чаралары кулланыла. Авария турында беренчел мәгълүмат продукт үткәргеченең нормаль эш режимын күзәтеп торучы автоматика чаралары буенча дежур диспетчерга килә, ә аннары бу хәлнең төгәл урыны һәм масштабы турында төгәл мәгълүмат линияле хезмәт күрсәтүче персоналдан килә.

Продукт үткәргече мисалында хәбәр итү системасын төзү варианты 3.10.6.2 рәсемендә тәкъдим ителде

Рәсем 3.10.6.2. Продукт үткәргечтә хәбәр итү системасын төзү схемасы

3.10.7. Коткару оешмалары

Гадәттән тыш хәлләрне һәм аларның нәтиҗәләрен бетерү буенча эшләр башкару өчен җәлеп ителергә мөмкин:

янгын сүндерү бүлекләре;
- штаттан тыш һәм штаттан тыш авария-коткару формированиеләре;
- сәламәтлек саклау оешмаларының персоналы;
- башка учреждениеләрнең персоналы һәм техникасы.

Халыкны һәм матди чараларны ташу (эвакуацияләү) өчен район предприятиеләре һәм оешмаларының автомобиль техникасы кулланылырга мөмкин.

Инженерлык, авария-коткару һәм торгызу эшләрен башкару өчен шулай ук республика составына керүче республика предприятиеләре һәм оешмалары, муниципаль берәмлекләр инженер техникасы җәлеп ителергә мөмкин.

Татарстан Республикасында 2005 елның 29 декабрендәге ТР Законы кабул

ителде. "Татарстан Республикасы һәлакәттән коткару хезмәтләре һәм һәлакәттән коткару формированиеләре турында" 134-ТРЗ номерлы Татарстан Республикасы законы (үзгәрешләр һәм өстәмәләр белән).

Әлеге Законның җайга салу предметы булып Татарстан Республикасы һәлакәттән коткару хезмәтләрен һәм һәлакәттән коткару формированиеләрен булдыруның һәм аларның эшчәнлегенең гомуми оештыру-хокукый һәм икътисадый нигезләрен, бу өлкәдә республика дәүләт хакимияте органнары, җирле үзидарә органнары, шулай ук предприятиеләр, учреждениеләр, оешмалар, крестьян (фермер) хуҗалыклары, башка юридик затлар, аларның оештыру-хокукый рәвешләренә һәм милек рәвешләренә бәйсез рәвештә, җәмәгать берләшмәләре, вазыйфаи затлар һәм гражданнар арасында үзара хезмәттәшлек тәртибен; Татарстан Республикасы коткаручыларын, табигый һәм техноген характердагы гадәттән тыш хәлләрне бетерүдә катнашучы башка гражданнарны һәм аларның гаилә әгъзаларын билгеләү тора.

Апас районы 1 нче Зональ эзләү-коткару отрядының җаваплылык зонасына керә.

Гадәттән тыш хәлләрне ликвидацияләү көчләре даими әзерлек көчләреннән һәм чараларыннан (штат объект формированиеләре һәм оешмаларның һәм учреждениеләрнең махсус бүлекчәләре), Гражданнар оборонасы оешмаларының, хәрби частьләрнең бүлекчәләреннән тора.

Көч һәм чаралар төркеме беренче, икенче эшелон һәм көчтән тора.

Беренче эшелонга даими әзерлек көчләре һәм чаралары, әзерлек вакыты 30 минутка кадәр керә.

Икенче эшелонга Татарстан Республикасы Гадәттән тыш хәлләр министрлыгы бүлекчәләренең, Эчке эшләр идарәсе, хәрби бүлекчәләрнең көчләре һәм чаралары керә. Әзерлек вакыты 24 сәгатькә кадәр.

Гадәттән тыш хәлләрне бетерү көчләрен гамәлдәге юллар буенча кертү күздә тотыла.

Территориаль штаттан тыш авария-коткару формированиеләре Россия гадәттән тыш хәлләр министрлыгының 2014 елның 18 декабрендәге 701 номерлы боерыгы белән расланган «Гражданнар оборонасы буенча чараларны үтәүне тәэмин итү буенча штаттан тыш формированиеләрне төзүнең типик тәртибен раслау турында» РФ Гадәттән тыш хәлләр министрлыгының 18.12.2014 №701 боерыгы нигезендә булдырыла. “Гражданнар оборонасы турында "Федераль законга үзгәрешләр кертү хакында" 2019 елның 1 маендагы 84-ФЗ номерлы федераль закон нигезендә I һәм II класслы куркыныч җитештерү объектларын, аеруча куркыныч һәм атом-төш куркыныч җитештерү һәм объектларны, гадәттән тыш куркыныч булган гидротехник корылмаларны һәм югары куркыныч булган гидротехник корылмаларны, мобилизацион биремнәре (заказлары) булмаган һәм федераль башкарма хакимият органының Гражданнар оборонасы чараларын үтәүне тәэмин итүче оешмалар һәм гражданнар оборонасы буенча региональ һәм җирле дәрәҗәдәге чараларны үтәүне тәэмин итүче оешмалар исемлегенә кермәгән оешмалардан тыш, штаттан тыш авария-атом-төш коткару формированиеләре.

Гадәттән тыш хәлләрне ликвидацияләү буенча көчләр һәм чаралар группасы муниципаль район һәм авыл җирлегенең гадәттән тыш хәлләр комиссиясе карары

белән төзелә, төркемнең составы һәм саны һәр конкрет очракта билгеләнә һәм гадәттән тыш хәлнең характерына һәм масштабына бәйле.

Татарстан Республикасы территориясендә урнашкан коткару формированиеләре исемлеге нигезендә авыл җирлегендә коткару формированиеләре юк

3.10.8. Шәхси яклау

Башлангыч мәгълүматлар нигезендә проектлана торган территория мөмкин булган химик зарарлану зонасына керми, радиоактив зарарлану мөмкин.

Шуңа күрә халыкны шәхси саклану чаралары белән тәэмин итү зарурлыгы юк.

3.10.9. Табигый һәм техноген характердагы гадәттән тыш хәлләрдә халыкны эвакуацияләүне оештыру чаралары

Шунысын да билгеләп үтәргә кирәк, гадәттән тыш хәлләр шартларында да, хәрби вакыт шартларында да эвакуация чараларын оештыру нигездә охшаш.

Башлангыч мәгълүматлар һәм таләпләр нигезендә җирлек территориясе мөмкин булган химик зарарлану, радиоактив зарарлану, мөмкин булган җимереклекләр һәм катастрофик су басу зоналарына эләкми.

Татарстан Республикасының язгы ташу чорында су басу (су төшү) зоналарына керә торган торак пунктлары исемлеге нигезендә. ТР МКның 2019 елның 16 февралендәге № 301-р боерыгы белән № 301-р) авыл җирлегенең барлык торак пунктлары (Чүри-Барыш, Танай-Турай авылы) язгы ташу чорында су басу зонасына эләгә.

Шулай ук авыл җирлегендә куркыныч табигать процесслары һәм күренешләр зоналары ачыкланды, территория магистраль газүткәргечләрдәге аварияләрдә куркыныч булган зоналарга эләгә, территориядә югары басымлы газ белән тәэмин итү челтәрләре урнашкан, алар «куркыныч җитештерү объектларының сәнәгать куркынычсызлыгы турында «гы Федераль законга үзгәрешләр кертү турында» гы 170-ФЗ номерлы Федераль закон нигезендә куркыныч җитештерү объектларына керә.,

[3]Шулай итеп, җирлек территориясеннән халыкны алдан кисәтүне һәм ашыгыч рәвештә саклауны күздә тотарга кирәк.

Эвакуация һәм аны үткәрү вакыты гадәттән тыш хәлләр масштабларына, куркыныч зонада калган халык санына, Транспорт һәм башка җирле шартларга бәйле.

Эвакуацияне үткәрү вариантларын сайлау куркынычның таралу масштабларына һәм характерына, аны тормышка ашыру фаразының дөреслегенә, шулай ук

---

[3] **Кисәтү (алдан)** – потенциаль куркыныч объектларда запроект авариясе яки һәлакәт нәтиҗәләре булган табигый бәла-казалар килеп чыгуның югары ихтималы турында дөрес мәгълүмат алганда халыкны гадәттән тыш хәлләр зоналарыннан эвакуацияләү.

Гадәттән тыш хәлләр килеп чыккан яки халыкның нормаль яшәешен тәэмин итү кагыйдәләрен бозу очрагында халыкны эвакуацияләү. (Гражданнар яклавы: 4 томда Энциклопедия. Т. IV (өченче басма , эшкәртелгән һәм өстәмә); гомуми редакция астында В.А. Пучкова / Россия гадәттән тыш хәлләр министрлыгы. М.: ГЧС фәнни-тикшеренү институты ФДБУ (ФЦ), 2015).

зарарланучы йогынтылар зонасында урнашкан җитештерү объектларын хуҗалык кулланылышы перспективаларына бәйле рәвештә билгеләнә.

Эвакуацияне үткәрүгә карар кабул итү өчен нигез булып кешеләрнең тормышына һәм сәламәтлегенә куркыныч янау булу тора, ул һәр төр куркыныч критерий буенча алдан билгеләнгән критерийлар буенча бәяләнә.

Эвакуация, кагыйдә буларак, территориаль-җитештерү принцибы буенча үткәрелә.

Билгеле бер очракларда эвакуация территориаль принцип буенча, ягъни эвакуация игълан ителгән вакытка халыкның урнашу урыннарыннан турыдан-туры эвакуацияләнә.

Эвакуация ысуллары һәм аны үткәрү вакыты гадәттән тыш хәл масштабларына, куркыныч зонада калган халык санына, транспортка һәм башка җирле шартларга бәйле.

Куркынычсыз районнарда эвакуацияләнгән халык, вәзгыятькә карап, аерым карар кабул иткәнче тора.

Халыкны эвакуацияләүне планлаштыру, оештыру һәм үткәрү турыдан-туры эвакуация органнарына, ГХМ идарәсе органнарына йөкләнә.

Кисәтү эвакуациясе СЭП һәм ПЭП җәелдерү белән башкарыла, аларның урыны мөмкин булган куркыныч зонасы күләменнән чыгып билгеләнә.

Гадәттән тыш хәл вакытында зыян күргән кешеләрне коткару өчен медицина яклау чаралары үткәрелә. Гадәттән тыш хәл килеп чыккан очракта, яралыларны кабул итү өчен койка фонды булган медицина учреждениеләрен куллану каралган.

3.10.10. Янгын куркынычсызлыгын тәэмин итү буенча чаралар

Генераль план эшләгән вакытта авыл җирлеге территориясендә ирекле янгын сагы бүлекчәләре юк.

Кирәк булган очракта, янгын бүлекләре авыл җирлегенә килергә мөмкин. Апас муниципаль районы

Авыл җирлегендә янгын сагы объектлары булмаганлыктан, генераль план проекты белән "ирекле янгын сагы турында"06.05.2011 ел, № 100-ФЗ Федераль закон нигезендә, янгын сагы бүлекчәләрен оештыру тәкъдим ителә.

Яңа янгын сагы бүлекчәләренең урнашу урыны «янгын сагы бүлекчәләренең урнашу урыннары " СП 11.13130.2009 таләпләренә туры китереп аерым проект белән билгеләнә. Билгеләү тәртибе һәм методикасы»дигән темага семинар узды.

Янгынга каршы су белән тәэмин итү чыганагы булган сулыкларга һәм янгынны сүндерү өчен файдаланыла торган башка корылмаларга янгын сүндерү автомобильләре өчен мәйданчыклар булган подъездларны, аларны урнаштыру һәм су алу урыннарын, «2014-2020 елларга Татарстан Республикасында халыкны һәм территорияләрне гадәттән тыш хәлләрдән яклау, янгын куркынычсызлыгын һәм су объектларында кешеләр иминлеген тәэмин итү»дәүләт программасы нигезендә күздә тотарга кирәк. Мондый мәйданчыкларның күләме, 2012 елның 10 июлендәге Федераль закон нигезендә, 12x12 метрдан да ким булмаска тиеш. № 117-ФЗ номерлы Федераль законның 98 ст. 4 өлешенә кертелгән үзгәрешләр турында.

Шулай ук суэтем башняларын янгын сүндерү техникасы белән сайлап алу өчен җайлаштыру, торак йортларны тышкы янгынга каршы су белән тәэмин итү зарур.

Авыл җирлегенең торак пунктлары урман янгыннары куркынычы янаган торак пунктларга керми (утв). Татарстан Республикасы Министрлар Кабинетының 2019 елның 13 мартындагы карары белән N 180).

Биналарда һәм корылмаларда янгыннарны кисәтү өч төп юнәлеш буенча гамәлгә ашырыла: конкрет биналар һәм корылмалар өчен янгын куркынычсызлыгы кагыйдәләрен эшләү, эксперт бәяләү һәм тайпылышсыз үтәү; янгынга каршы мониторингның, сигнализациянең, җиһазларны авария хәлендәге сүндерүнең автоматлаштырылган чараларын максималь рәвештә куллану; дәүләт янгынга каршы хезмәт эшчәнлегенең оештыру һәм матди-техник базасын ныгыту.

Мөмкин булган янгынны бетергәндә һәм коткару эшләрен башкарганда янгын сүндерү бүлекчәләренең куркынычсызлыгы конструктив, күләмле-планлаштыру, инженер-техник һәм оештыру чаралары белән тәэмин ителергә тиеш:

– функциональ юллар һәм подъездлар белән берләштерелгән янгын чыгу юлларын һәм янгын сүндерү техникасы өчен керү юлларын урнаштыру;

– бинаның түбәсенә һәм эчке баскыч күзәнәкләренә янгын сүндерү бүлекчәләре хезмәткәрләрен күтәрүне тәэмин итү;

– тышкы һәм эчке янгын сүндерү максатларына су чыгымын исәпләү белән тәэмин итү,

– бинаны янгын сүндерү отсекларына бүлү.

2013 елның 4 октябрендә «янгын саклау системасы» № 4.1313.2013 "саклау объектларында янгынның таралуын чикләү күләмле-планлаштыру һәм конструктив карарларга карата таләпләрне".

«Янгын куркынычсызлыгы таләпләре турында Техник регламент» № 123-ФЗ Федераль законның 53 статьясы таләпләренең берсе-«янгын куркынычсызлыгы. Гомуми таләпләр - кешеләрнең үз вакытында һәм тоткарлыксыз эвакуациясен оештыру.

Барлык биналарга керү юллары, автомобиль юллары куелган иде, ә тупик юллар транспорт борылышы өчен мәйданчыкларга ия булды, территория янгын гидрантларының норматив саны белән тәэмин ителде, ә челтәрдә кирәкле басым саклансын иде;

Икътисад объектларында алдан карарга кирәк:

– объектларны норматив документация таләпләренә туры китереп, янгынны автоматик рәвештә ачыклау һәм сүндерү системалары белән җиһазлау;

– объектлар территориясен җиңел яна торган материаллардан, аз кыйммәтле яна торган корылмалардан (сарайлар, коймалардан чистарту);

– биналардан һәм корылмалардан янгынга каршы аермаларны үтәү, янгыннарны сүндерү яки локальләштерү чорында янгын көчләрен һәм чараларын маневрлау өчен шартлар тудыру;

– су һәм ясалма сулыклар булган махсус янгынга каршы резервуарлар кору;

– конструкцияләрнең ут төрлелеген арттыру, махсус янгынга каршы киртәләр булдыру.

Халыкка янгын куркынычсызлыгы таләпләрен төгәл үтәргә кирәк.

Тиешле территорияләрдә янгынга каршы махсус режим гамәлдә булган чорда Россия Федерациясе норматив хокукый актлары, Татарстан Республикасы норматив хокукый актлары һәм янгын куркынычсызлыгы буенча муниципаль хокукый актлар

тарафыннан янгын куркынычсызлыгы буенча өстәмә таләпләр билгеләнә, шул исәптән халыкны торак пунктлардан читтә янгыннарны локальләштерү өчен җәлеп итүне, гражданнар тарафыннан урманнарга баруны тыюны, торак пунктларның чикләреннән читтә урман һәм башка янгыннарны торак пунктлар җирләренә таратуга комачаулаучы өстәмә чаралар күрүне (торак пунктлар чикләре буенча янгынга каршы аермаларны арттыру, янгынга каршы минеральлаштырылган полосалар булдыру һәм мондый чаралар) күздә тота.

«Территориянең инженерлык җиһазлары» бүлеге нигезендә, бөтен территориядә су белән тәэмин итүнең берләштерелгән хуҗалык-янгынга каршы системасы проектланды.

Тышкы янгын сүндерү проектлана торган суүткәргеч челтәрдә урнаштырылган янгын гидрантларыннан (һәр 100-150 метр саен) башкарыла. Янгын гидрантларының урнашу урынын билгеләү өчен биналарда янгын гидрантларының күрсәткечләре куела.

ГОМУМИ ТӘКЪДИМНӘР (НӘТИҖӘЛӘР)

Гадәттән тыш хәлләр буенча билгеләнгән зоналарда төзелешне проектлаганда норматив таләпләрне үтәү гадәттән тыш хәлләр барлыкка килүне мөмкин кадәр булдырмый калырга, ә гадәттән тыш хәлләр килеп туган очракта кеше югалтуларын мөмкин кадәр киметергә һәм гадәттән тыш хәлләрдән килгән зыяннарны бетерү чыгымнарын киметергә мөмкинлек бирәчәк.

4. ТЕХНИК-ИКЪТИСАДЫЙ КҮРСӘТКЕЧЛӘР

4.1 нче таблица

Территориядән файдалану балансы
АПАС МУНИЦИПАЛЬ РАЙОНЫ ЧҮРИ-БУРАШ АВЫЛ ҖИРЛЕГЕНЕҢ

Зона / территорияләр	Гамәлдәге нигезләмә (2017 ел.)		Исәп-хисап вакыты (2040 ел.)	
	га	%	га	%
Чүри-Бураш авыл җирлеге территориясенең гомуми мәйданы, шул исәптән:	**5488,03**	**100,00**	**5488,03**	**100,00**
Торак пунктлар территорияләре, шул исәптән:	***135,1941***	***2,46***	***126,6865***	***2,31***
Чүри-Барыш авылы	80,0762	1,46	75,0389	1,37
Танай-Турай авылы	55,1179	1,00	51,6476	0,94
Җитештерү зоналары, инженерлык һәм транспорт инфраструктурасы зоналары, шул исәптән:	***45,29***	***0,83***	***64,51***	***1,18***
Транспорт инфраструктурасы зонасы	45,29	0,83	64,51	1,18
Авыл хуҗалыгы кулланышы зонасы, шул исәптән:	***4833,02***	***88,06***	***4819,03***	***87,81***
Авыл хуҗалыгы предприятиеләренең җитештерү зонасы	49,66	0,90	49,66	0,90
Авыл хуҗалыгы җирләре зонасы	4781,66	87,13	4767,68	86,87
Коммерцияле булмаган бакчачылык һәм яшелчәчелек ширкәтләре зонасы	1,70	0,03	1,70	0,03
Акватория зонасы	***62,49***	***1,14***	***62,49***	***1,14***
Башка зоналар	***99,35***	***1,81***	***99,35***	***1,81***
Рекреацион билгеләнештәге Зона, шул исәптән:	***309,00***	***5,63***	***309,86***	***5,65***
Урманнар зонасы	309,00	5,63	309,00	5,63
Ял зонасы	0,00	0,00	0,86	0,02
Махсус билгеләнештәге Зона, шул исәптән:	***3,69***	***0,07***	***6,10***	***0,11***
Зиратлар зонасы	0,03	0,00	5,41	0,10
Калдыкларны саклау һәм күмү зонасы	3,66	0,07	0,69	0,01

Искәрмә:

1) гомуми мәйданы 13,98 га булган авыл хуҗалыгы билгеләнешендәге (сөрүлек) территорияне үзгәртү белән бәйле:
   - гомуми мәйданы 19,2 га булган автомобиль юллары төзелеше белән;
   - гомуми мәйданы 0,66 га булган чүп-чар төяү станциясен төзү, шулай ук чүплекнең күп функцияле булуы белән бергә, 3,63 га мәйданлы авыл хуҗалыгы җирләре дә бар;
   - гомуми мәйданы 0,86 га булган рекреацион билгеләнештәге объектны төзү белән бергә
   - 3,11 га авыл хуҗалыгы өчен торак пункт структурасының архитектур-планлаштыру бөтенлеген тәэмин итү максатыннан торак пунктларның чикләрен торак пунктлар чикләреннән төшереп калдыру, шулай ук җир кишәрлекләрен һәм кварталларны бетерү исәбенә үзгәртү.

4.2 нче таблица

Генераль планның төп техник-икътисадый күрсәткечләре
Чүри-Бураш авыл җирлеге

№ п/п	Күрсәткечнең атамасы	Үлчәү берәмлеге	Башлангыч ел (2017 ел)	Беренче чират (2025 ел.)	Исәп-хисап вакыты (2040 ел.)
1.	**Халык**				
	Даими халык саны-барлыгы, шул исәптән:	кешегә	**575**	**590**	**589**
	Чүри-Барыш авылы	кешегә	342	389	389
	Танай-Турай авылы	кешегә	233	201	200
2.	**Торак фонды**				
2.1	Торак фонды-барлыгы, шул исәптән:	мең кв. м.	**13,8**	**19,88**	**20,20**
	Чүри-Барыш авылы	мең кв. м.	9,3	13,11	13,34
	Танай-Турай авылы	мең кв. м.	4,5	6,77	6,86
2.2	Даими халык өчен яңа торак төзелеше – барлыгы, шул исәптән:	мең кв. м.	**-**	**6,08**	**0,32**
	Чүри-Барыш авылы	мең кв. м.	-	3,81	0,23
	Танай-Турай авылы	мең кв. м.	-	2,27	0,09
3.	**Халыкка социаль һәм мәдәни-көнкүреш хезмәте күрсәтү объектлары**				
3.1	Мәктәпкәчә белем бирү оешмалары, шул исәптән:	урыннар	**37**	**37**	**37**
	- гамәлдәге саклана торган объектлар		-	37	37
	- яңа төзелеш		-	-	-
3.2	Гомуми белем бирү оешмалары, шул исәптән:	урыннар	**110**	**110**	**110**
	- гамәлдәге саклана торган объектлар		-	110	110
	- яңа төзелеш		-	-	-
3.3	Балаларга өстәмә белем бирүне оештыру, шул исәптән:	урыннар	**20**	**85**	**85**
	- гамәлдәге саклана торган объектлар		-	20	85
	- яңа төзелеш		-	65	-
3.4	Амбулатор-поликлиника оешмалары, шул исәптән:	поселок / к.	**25**	**25**	**25**
	- гамәлдәге саклана торган объектлар		-	10	25
	- яңа төзелеш		-	15	-
3.5	Мәдәният һәм сәнгать учреждениеләре, шул исәптән:	урын	**200**	**220**	**200**
	- гамәлдәге саклана торган объектлар		-	200	200
	- яңа төзелеш		-	-	-
3.6	Китапханәләр, шул исәптән:	мең том	**11,6**	**11,6**	**11,6**
	- гамәлдәге саклана торган объектлар		-	11,6	11,6
	- яңа төзелеш		-	-	-

№ п/п	Күрсәткечнең атамасы	Үлчәү берәмлеге	Башланг ыч ел (2017 ел)	Беренче чират (2025 ел.)	Исәп-хисап вакыты (2040 ел.)
3.7	Спорт заллары, шул исәптән:	кв. м. идән	**162**	**207**	**207**
	- гамәлдәге саклана торган объектлар		-	162	207
	- яңа төзелеш		-	45	-
3.8	Яссылык корылмалары, шул исәптән:	кв. м.	**4950**	**4950**	**4950**
	- гамәлдәге саклана торган объектлар		-	4950	4950
	- яңа төзелеш		-	-	-
3.9	Ваклап сату предприятиеләре, шул исәптән:	кв.м. сәүдә.мәйданы	**173**	**173**	**173**
	- гамәлдәге саклана торган объектлар		-	173	173
	- яңа төзелеш		-	-	-
3.10	Җәмәгать туклануы предприятиеләре, шул исәптән:	утыру урыны	20	**20**	**20**
	- гамәлдәге саклана торган объектлар		-	20	20
	- яңа төзелеш		-	-	-
3.11	Көнкүреш хезмәте күрсәтү предприятиеләре, шул исәптән:	эш урыны	-	**2**	**2**
	- гамәлдәге саклана торган объектлар		-	-	2
	- яңа төзелеш		-	2	-
3.12	Элемтә бүлекләре, шул исәптән	корылма	**1**	**1**	**1**
	- гамәлдәге саклана торган объектлар		-	1	1
	- яңа төзелеш		-	-	-
3.13	Банклар бүлекләре, шул исәптән	корылма	-	-	-
	- гамәлдәге саклана торган объектлар		-	-	-
	- яңа төзелеш		-	-	-
3.14	Полиция, шул исәптән:	кеше	1	**1**	**1**
	- гамәлдәге саклана торган объектлар		-	1	1
	- яңа төзелеш		-	-	-
3.15	Җәмәгать җыештырулары, шул исәптән:	әсбап	-	**1**	**1**
	- гамәлдәге саклана торган объектлар		-	-	1
	- яңа төзелеш		-	1	-
4.	**Халыкка ритуаль хезмәт күрсәтү**				
	Зиратларның гомуми мәйданы	га	**5,41**	**5,41**	**5,41**
5.	**Транспорт инфраструктурасы**				

№ п/п	Күрсәткечнең атамасы	Үлчәү берәмлеге	Башлангыч ел (2017 ел)	Беренче чират (2025 ел.)	Исәп-хисап вакыты (2040 ел.)
5.1	Автомобиль юлларының озынлыгы-барлыгы, шул исәптән:	км	**10,6**	**11,41**	**11,41**
5.1.1.	Федераль әһәмияттәге	км	5,7	5,7	5,7
5.1.2	Региональ яисә муниципальара әһәмияткә ия булган	км	4,9	4,9	4,9
5.1.3	Җирле әһәмияттәге	км	-	0,81	0,81
5.2	Урам-юл челтәре	км	Мәгълүматлар юк	-	-
6	**Инженерлык инфраструктурасы**				
6.1	Су белән тәэмин итү				
	- су куллану	куб. м./тәүлек	252,9	256,7	256,4
6.2	Канализация				
	- юынты суларның гомуми күләме	куб. м./тәүлек	100,7	103,3	103,1
6.3	Санитар чистарту				
	- каты көнкүреш калдыклары күләме	т/елга	210,71	234,12	250,58
	- каты көнкүреш калдыклары өчен контейнерлар	шт.	-	9	9
6.4.	Җылылык белән тәэмин итү				
	- котельныйларның гомуми саны	шт.	-	-	-
6.5.	Газ белән тәэмин итү				
	- газның еллык чыгымы	мең нм3 / ел	126,5	129,8	129,58
6.6.	Электр белән тәэмин итү				
	- еллык электр куллану	мең кВт.сәг./ел	1322,50	1357,00	1328,70
	- исәп-хисап егәрлеге	кВт	296,70	304,44	299,12
	- трансформатор подстанцияләренең гомуми егәрлеге	кВА	315,64	323,87	318,22
6.7.	Эз токлы челтәрләр				
	- телефоннар саны	шт.	-	-	88
7.	**ГАДӘТТӘН ТЫШ ХӘЛЛӘР МИНИСТРЛЫГЫ**				
7.1.	Сөйләм сирена урнаштыру (РСУ)	шт.	1	1	-
7.2.	Янгын сагы бүлекчәсе (ДПО)	шт.	-		1
7.3.	Янгын пирсы	шт.	-	1	1

ФАЙДАЛАНЫЛГАН ӘДӘБИЯТ ИСЕМЛЕГЕ

Норматив-хокукый актлар

1. Россия Федерациясенең шәһәр төзелеше кодексы 29.12.2004 ел, № 190-ФЗ (үзгәрешләр һәм өстәмәләр белән).
2. Россия Федерациясе Җир кодексы 25.10.2001 ел, № 136-ФЗ (үзгәрешләр һәм өстәмәләр белән).
3. Су кодексы 3.06.2006 ел, № 74-ФЗ (үзгәрешләр һәм өстәмәләр белән).
4. Урман кодексы 4.12.2006 ел, № 200-ФЗ (үзгәрешләр һәм өстәмәләр белән).
5. Гражданнар кодексы 30.11.1994 № 51-ФЗ (үзгәрешләр һәм өстәмәләр белән).
6. «Россия Федерациясендә җирле үзидарә оештыруның гомуми принциплары турында»2003 елның 6 октябрендәге 131-ФЗ номерлы Федераль закон.
7. «Россия Федерациясе халыкларының мәдәни мирас объектлары (тарих һәм мәдәният һәйкәлләре) турында»25.06.2002 ел, № 73-ФЗ Федераль закон.
8. «Җир кишәрлекләрен бер категориядән икенчесенә күчерү турында»21.12.2004 ел, № 172-ФЗ Федераль закон.
9. «Дәүләт һәм муниципаль милекне хосусыйлаштыру турында " 21.12.2001 ел, № 178-ФЗ Федераль закон.
10. 29.07.2017 № 280-ФЗ «дәүләт реестрлары белешмәләрендә каршылыкларны бетерү һәм җир кишәрлегенең билгеле бер категориягә керүен билгеләү максатларында Россия Федерациясенең аерым закон актларына үзгәрешләр кертү турында»Федераль закон.
11. «2024 елга кадәр иҗтимагый инфраструктура, социаль хезмәтләр белән тәэмин ителешнең социаль гарантияләре дәрәҗәсен билгеләү турында» 2009 елның 26 гыйнварындагы 42 номерлы ТР Министрлар Кабинеты карары (үзгәрешләр һәм өстәмәләр белән).
12. «Татарстан Республикасында җирле үзидарә турында»2004 елның 28 июлендәге 45-ТРЗ номерлы Татарстан Республикасы законы.
13. «Апас муниципаль районы «муниципаль берәмлегенең һәм аның составындагы муниципаль берәмлекләрнең территорияләре чикләрен билгеләү һәм аларның статусы турында» 2005 елның 31 гыйнварындагы 8-ТРЗ номерлы Татарстан Республикасы законы (үзгәрешләр һәм өстәмәләр белән).
14. СНиП 2.07.01-89* «Шәһәр Төзелеше. Шәһәр һәм авыл җирлекләрен планлаштыру һәм төзү».
15. "Шәһәр төзелеше. Шәһәр һәм авыл җирлекләрен планлаштыру һәм төзү». СНиП 2.07.01-89 * актуальләштерелгән редакциясе.
16. Татарстан Республикасы шәһәр төзелешен проектлаштыруның республика нормативлары (раслау) Министрлар кабинетының " от 27.12.2013 № 1071).
17. СанПин 2.4.1.3049-13 «мәктәпкәчә оешмаларда эш режимын булдыруга, карап тотуга һәм оештыруга карата санитар-эпидемиологик таләпләр» (Утв. 2013 елның 15 маендагы 26 номерлы карары белән).
18. СанПин 2.4.2821-10 «гомуми белем бирү учреждениеләрендә укуны оештыру шартларына һәм шартларына санитар-эпидемиологик таләпләр» (Утв. 2010 елның 29 декабрендәге 189 номерлы карары белән (2016 елның 2 гыйнварындагы 3 номерлы үзгәрешләр белән).

19. СанПин 2.4.4.1251-03 «балалар мәктәптән тыш учреждениеләре (өстәмә белем бирү учреждениеләре). Балаларга өстәмә белем бирү учреждениеләренә (мәктәптән тыш учреждениеләр) карата санитар-эпидемиологик таләпләр».

20. СанПиН 2.1.3.2630-10"медицина эшчәнлеген гамәлгә ашыручы оешмаларга карата санитар-эпидемиологик таләпләр» (Утв. (58.05.2010 ел, № 58).

21. СНиП 42-01-2002 «газ бүлү системалары».

22. СП 42-101-2003 «металл һәм полиэтилен торбалардан газ бүлү системаларын проектлау һәм төзү буенча Гомуми нигезләмәләр».

23. СНиП 3.05.02-88 «газ белән тәэмин итү» (чыгарылу 1995 ел..

24. СНиП 23-01-99 "Төзелеш климатологиясе".

25. СанПиН 2.2.1/2.1.1.1200-03 " предприятиеләрнең, корылмаларның һәм башка объектларның санитар-яклау зоналары һәм санитар классификациясе» (утв. РФ Баш дәүләт санитар табибының 2007 елның 25 сентябрендәге 74 номерлы карары (2008 елның 10 апрелендәге, 2009 елның 6 октябрендәге, 2010 елның 9 сентябрендәге үзгәрешләр белән).

26. ГОСТ 153-39. 3-051-2003 төп нигезләмәләре. Биналарның газ бүлү челтәрләре һәм газ җиһазлары

27. № 12-529-03 «газ бүлү һәм газ куллану системалары иминлеге кагыйдәләре».

28. СНиП 2.04.02-84 «Су Белән Тәэмин Итү. Тышкы челтәрләр һәм корылмалар».

29. СНиП 2.04.01-85 биналарның эчке суүткәргече һәм канализациясе».

30. СНиП 2.04.03-85 «Канализация. Тышкы челтәрләр һәм корылмалар».

31. Шәһәр һәм авыл җирлекләрен су белән тәэмин итү һәм канализация буенча кулланма (СНиП 2.07.01-89).

32. СНиП 41-02-2003 "җылылык челтәрләре".

33. РД 34.20.185-94 «шәһәр электр челтәрләрен проектлау буенча Инструкция».

34. 153-34.48.519-2002 «электр тапшыру линияләрендә 0.4-35 кВ көчәнешләре буенча җепселле-оптик элемтә линияләрен проектлау, төзү һәм эксплуатацияләү кагыйдәләре " 153-34.48. 519-2002.

35. Шәһәр һәм бистә электр челтәрләрен проектлау буенча кулланма (ВСН 97-83).

36. Татарстан Республикасы Апас муниципаль районы Чүри-Бураш авыл җирлеге Советының 2017 елның 28 декабрендәге 133 номерлы карары белән расланган Татарстан Республикасы Апас муниципаль районы Чүри-Бураш авыл җирлегенең шәһәр төзелеше проектлау нормативлары.

Федераль программалар

1. Россия Федерациясе Хөкүмәтенең 2019 елның 13 февралендәге 207-р номерлы күрсәтмәсе белән расланган 2025 елга кадәрге чорга Россия Федерациясенең пространство үсеше стратегиясе

2. Россия Федерациясе Президентының 2017 елның 13 маендагы 208 номерлы Указы белән расланган 2030 елга кадәр чорга Россия Федерациясенең икътисадый куркынычсызлыгы стратегиясе.

3. Федераль транспорт (тимер юл, һава, диңгез, эчке су транспорты) һәм федераль әһәмияттәге автомобиль юллары (утв) өлкәсендә Россия Федерациясенең территориаль планлаштыру схемасы РФ Хөкүмәтенең 2013 елның 19 мартындагы 384-р номерлы күрсәтмәсе (үзгәрешләр һәм өстәмәләр белән).

4. Федераль транспорт өлкәсендә Россия Федерациясенең территориаль планлаштыру схемасы (торбаүткәргеч транспорт өлешендә) (утв. РФ Хөкүмәтенең 2018 елның 22 мартындагы 2915-р номерлы күрсәтмәсе (үзгәрешләр һәм өстәмәләр белән).

5. Югары белем бирү өлкәсендә Россия Федерациясенең территориаль планлаштыру схемасы (раслау) РФ Хөкүмәтенең 2013 елның 26 февралендәге 2915-р номерлы күрсәтмәсе (үзгәрешләр һәм өстәмәләр белән).

6. Сәламәтлек саклау өлкәсендә Россия Федерациясенең территориаль планлаштыру схемасы (утв. РФ Хөкүмәтенең 2012 елның 28 декабрендәге 2607-р номерлы күрсәтмәсе (үзгәрешләр һәм өстәмәләр белән).

7. Энергетика өлкәсендә Россия Федерациясенең территориаль планлаштыру схемасы (утв. РФ Хөкүмәтенең 2016 елның 1 августындагы 1634-р номерлы күрсәтмәсе (үзгәрешләр һәм өстәмәләр белән).

Республика программалары

1. «Татарстан Республикасының 2030 елга кадәр социаль-икътисадый үсеше стратегиясен раслау турында»2015 елның 17 июнендәге 40-ТРЗ номерлы Татарстан Республикасы законы.

2. «2030 елга кадәр Татарстан Республикасын социаль-икътисадый үстерү стратегиясен гамәлгә ашыру чаралары планын раслау турында»Татарстан Республикасы Министрлар Кабинетының 2015 елның 25 сентябрендәге 707 номерлы карары

3. «2020 елга кадәр һәм 2030 елга кадәрге чорга кластерлы якын килү нигезендә Татарстан Республикасының җитештерү көчләрен үстерү һәм урнаштыру» программасы (22.10.2008 ел, № 763 ТР Министрлар кабинеты карары белән расланган).

4. Татарстан Республикасы Министрлар Кабинетының 2020 ел, 27 гыйнвар, 135-р номерлы карары белән расланган 2020 елга Татарстан Республикасы бюджеты акчасы хисабына капиталь ремонт һәм тирә-юнь территорияне төзекләндерергә тиешле Татарстан Республикасы база эш бирүчеләренең кадрларга булган ихтыяҗын канәгатьләндерү өчен булдырыла торган ресурс үзәкләренең исемлеге (Татарстан Республикасы Министрлар Кабинетының 2020 ел, 27 гыйнвар, 135-р номерлы карары белән расланган)

5. Татарстан Республикасы Министрлар Кабинетының 29.10.2009 ел, №2755-р күрсәтмәсе белән расланган биналары 2020 елда Татарстан Республикасы бюджеты акчалары исәбеннән капиталь ремонтланырга тиешле Татарстан Республикасының социаль хезмәт күрсәтү һәм социаль яклау учреждениеләре исемлеге

6. 2020 елда модульле технология буенча төзелешкә планлаштырылган фельдшер-акушерлык пунктлары исемлеге Татарстан Республикасы Министрлар Кабинетының 2009 елның 1 ноябрендәге 2780-р номерлы күрсәтмәсе белән расланган.

7. 2020 елда капиталь ремонт үткәрелергә тиешле Татарстан Республикасы муниципаль архивлары биналары (урыннары) исемлеге, Татарстан Республикасы Министрлар Кабинетының 22.11.2009 ел, №3007-р күрсәтмәсе белән расланган.

8. 2020 елга Татарстан Республикасында авыл җирлекләре җирле үзидарә органнары биналарын (урыннарын) төзү һәм капиталь ремонтлау чараларын гамәлгә ашыру өчен Татарстан Республикасы Министрлар Кабинетының 2009 елның 26 ноябрендәге 3054-р номерлы күрсәтмәсе белән расланган акчаны бүлү (статья 2007 елның 2 августындагы 38-ТРЗ номерлы Татарстан Республикасы законы редакциясендә)

9. Татарстан Республикасы Министрлар Кабинетының 2009 елның 26 ноябрендәге 3055-р номерлы күрсәтмәсе белән расланган 2020 елда капиталь ремонт һәм матди базаны ныгытырга тиешле Татарстан Республикасы яшьләр үзәкләре биналары (урыннары) исемлеге

10.Татарстан Республикасы Министрлар Кабинетының 2020 елда капиталь ремонтланырга тиешле Татарстан Республикасы муниципаль районнарында Татарстан Республикасы Министрлар Кабинетының Баш ветеринария идарәсе ведомствосындагы учреждениеләр исемлеге (28.11.2019 ел, №3090-р боерыгы белән расланган)

11.2020 елда капиталь ремонт үткәрелергә тиешле Татарстан Республикасы Урман хуҗалыгы министрлыгына караган, Татарстан Республикасы Министрлар Кабинетының 30.11.2009 ел, №3103-р күрсәтмәсе белән расланган биналар (конторалар), участок урманчылыклары һәм урман хуҗалыклары исемлеге

12.Татарстан Республикасы Министрлар Кабинетының 2009 елның 5 декабрендәге 3142-р номерлы күрсәтмәсе белән расланган 2020 елга Россия Федерациясе Милли гвардиясе гаскәрләренең федераль хезмәтенең Татарстан Республикасы буенча идарәсе объектларын капиталь ремонтлау чараларын гамәлгә ашыру өчен акча бүлү (статья 2007 елның 2 августындагы 387-р номерлы Татарстан Республикасы Министрлар Кабинеты карары редакциясендә)

13.Татарстан Республикасы Министрлар Кабинетының 2009 ел, 11 декабрь, 3201-р номерлы карары белән расланган 2020 елда җиһазлар, мебель, инвентарь сатып алу һәм территорияне төзекләндерү белән Татарстан Республикасы буенча Эчке эшләр министрлыгы ведомствосындагы биналар исемлеге

14.Татарстан Республикасы Министрлар Кабинетының 2009 елның 11 декабрендәге 3204-р номерлы күрсәтмәсе белән расланган 2020 елда Татарстан Республикасында капиталь ремонтланырга, технологик җиһазларны алыштырырга һәм проект-тикшеренү эшләренә тиешле спорт объектлары исемлеге

15.Татарстан Республикасы Министрлар Кабинетының 2009 елның 16 декабрендәге 3249-р номерлы күрсәтмәсе белән расланган Татарстан Республикасы бюджетыннан, Татарстан Республикасы муниципаль берәмлекләрендә хәрби комиссариатлардан җибәрелә торган акчаларны бүлү (статья 2007 елның 2 августындагы 38-ТРЗ номерлы Татарстан Республикасы законы редакциясендә)

16.Татарстан Республикасы Министрлар Кабинетының 2009 елның 25 декабрендәге 3407-р номерлы карары белән расланган 2020 елда капиталь ремонт һәм матди базаны ныгытырга тиешле Татарстан Республикасы яшүсмерләр клублары биналары (урыннары) исемлеге

17.2020 елда капиталь ремонт үткәрелергә тиешле мәдәният тармагының мәгариф учреждениеләре исемлеге Татарстан Республикасы Министрлар Кабинетының 2009 елның 26 декабрендәге 3472-р номерлы күрсәтмәсе белән расланган.

18.Татарстан Республикасы Министрлар Кабинетының 2020 ел, 16 гыйнвар, 35-р номерлы карары белән расланган Татарстан Республикасы муниципаль берәмлекләренең торак пунктларында төзелергә тиешле күп функцияле үзәкләр (авыл клублары) Исемлеге

19.Татарстан Республикасы Министрлар Кабинетының 2009 елның 27 декабрендәге 3502-р номерлы күрсәтмәсе белән расланган биналары 2020 елда Татарстан Республикасы бюджеты акчалары исәбеннән капиталь ремонтланырга тиешле Татарстан Республикасының социаль хезмәт күрсәтү һәм социаль яклау учреждениеләре исемлеге

20.Татарстан Республикасы Министрлар Кабинетының 2009 елның 30 декабрендәге 3531-р номерлы боерыгы белән расланган 2020 елда Татарстан Республикасы муниципаль берәмлекләренең торак пунктларында капиталь ремонт үткәрелергә тиешле мәдәни билгеләнештәге объектлар исемлеге

21.Татарстан Республикасы Министрлар Кабинетының 2009 елның 30 декабрендәге 3637-р номерлы күрсәтмәсе белән расланган капиталь ремонт, төзелеш һәм реконструкция чараларын гамәлгә ашыру кысаларында 2020 елда проект-тикшеренү эшләре үткәрү өчен Татарстан Республикасының балалар савыктыру лагерьлары исемлеге

22.Татарстан Республикасы Министрлар Кабинетының 2020 ел, 28 февраль, 425-р номерлы карары белән расланган 2020 елда Татарстан Республикасы торак пунктларында төзелергә планлаштырылган универсаль спорт мәйданчыклары һәм аз чыгымлы спорт корылмалары Исемлеге

23.Татарстан Республикасы Министрлар Кабинетының 2020 ел, 5 март, 477-р номерлы карары белән расланган 2020 елда Татарстан Республикасында капиталь ремонт, матди базаны ныгытырга һәм проект-тикшеренү эшләрен үткәрергә тиешле спорт объектлары исемлеге

24.Татарстан Республикасы Министрлар Кабинетының 2020 ел, 5 март, 481-р номерлы күрсәтмәсе белән расланган Татарстан Республикасы бюджеты акчалары исәбеннән 2020 елда капиталь ремонтланырга тиешле гомуми белем бирү оешмалары исемлеге

25.Татарстан Республикасы Министрлар Кабинетының 2020 елның 6 мартындагы 487-р номерлы күрсәтмәсе белән расланган 2020 елда 500 баштан алып 5000 башка кадәр егәрлекле сыер абзарлары һәм сарыкчылык фермалары Исемлеге

26.Татарстан Республикасы Министрлар Кабинетының 2020 елның 7 мартындагы 502-р номерлы күрсәтмәсе

27.2020 елның I-II кварталына «Главинвестстрой РТ» ГКУ титулы буенча Татарстан Республикасы Министрлар Кабинетының 13.03.2020 ел, 13 март, боерыгы белән расланган «Челтәр компаниясе» ААҖ инвестиция программасына кертү өчен социаль әһәмиятле объектлар исемлеге.

Муниципаль программалар

1. Татарстан Республикасы Апас муниципаль районының 2017-2021 елларга һәм 2030 елга кадәрге план чорына социаль-икътисадый үсеш стратегиясе (алга таба-Апас муниципаль районы СЭР стратегиясе);

2. Татарстан Республикасы Апас муниципаль районы Чүри-Бураш авыл җирлегенең 2017-2021 елларга һәм 2030 елга кадәрге чорга социаль-икътисадый үсеш планы (алга таба-Чүри-Бураш авыл җирлеге СЭР планы).

Башка әдәбият

3. Татарстан Республикасы тарих һәм мәдәният һәйкәлләре җыентыгы . - Т. I.- административ районнар. – Казан: "Мастер Лайн» басмасы, 1999. – 460 с.

4. Татарстан Республикасы муниципаль берәмлекләренең торак пунктларында гамәлдәге мәдәният һәм сәнгать объектлары исемлеге, Татарстан Республикасы мәдәни мирас объектлары исемлеге һәм ачыкланган объектлар исемлеге, Татарстан Республикасы Мәдәният министрлыгы тарафыннан 2014 елның 12 апреленнән бирелгән Татарстан Республикасы мәдәни мирас объекты билгеләре булган объектлар исемлеге.

5. Татарстан Республикасында күчемсез тарихи һәм мәдәни һәйкәлләрне өйрәнү, саклау, реставрацияләү һәм куллану: мәгълүмат җыентыгы. Вып. 2-3. Тарих һәм мәдәният һәйкәлләре. Тарихи-мәдәни территорияләр. Тарихи шәһәрләр. – Казан: "Карпол", 2001. – 335 с.

Фонд материаллары

1. Татарстан Республикасы Министрлар Кабинетының 21.02.2011 ел, № 134 карары (Министрлар Кабинетының 15.12.2018 ел, № 1145 карары редакциясендә) белән расланган Татарстан Республикасының территориаль планлаштыру схемасы.

2. Татарстан Республикасы Апас муниципаль районы Советының 2014 елның 7 ноябрендәге 227 номерлы карары белән расланган Татарстан Республикасы Апас муниципаль районының территориаль планлаштыру схемасы.

3. Апас муниципаль районы Чүри-Бураш авыл җирлеге администрациясе тарафыннан бирелгән анкеталар.

**Татарстан Республикасының дәүләт унитар предприятиесе
Баш территориаль проект-тикшерү,
фәнни-җитештерү фирмасы
ТАТИНВЕСТГРАЖДАНПРОЕКТ**

7936№ лы заказ

Заказ бирүче: «ТР Баш инвестицион-төзелеш идарәсе " ДКУ»

ТАТАРСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ
АПАС МУНИЦИПАЛЬ РАЙОНЫ ЧҮРИ-БУРАШ АВЫЛ ҖИРЛЕГЕНЕҢ ГЕНЕРАЛЬ ПЛАНЫ

Территориаль планлаштыру турында нигезләмә

Аңлатма

Казан 2020

ЭЧТӘЛЕК

ВВЕДЕНИЕ........152

1. ПЕРЕЧЕНЬ МЕРОПРИЯТИЙ ФЕДЕРАЛЬНОГО, РЕГИОНАЛЬНОГО И МЕСТНОГО ЗНАЧЕНИЙ ПО ГЕНЕРАЛЬНОМУ ПЛАНУ ЧУРУ-БАРЫШЕВСКОГО СЕЛЬСКОГО ПОСЕЛЕНИЯ АПАСТОВСКОГО МУНИЦИПАЛЬНОГО РАЙОНА........154

1.1. Общие организационные мероприятия........154
1.2. Мероприятия по развитию промышленного производства........154
1.3. Мероприятия по развитию агропромышленного комплекса........154
1.4. Мероприятия по развитию лесного комплекса........154
1.5. Мероприятия по развитию социальной инфраструктуры........157
1.5.1. Мероприятия по развитию жилищной инфраструктуры........157
1.5.2. Мероприятия по развитию системы обслуживания населения........159
1.5.3. Мероприятия по развитию объектов коммунального обслуживания (кладбищ)........165
1.6. Мероприятия по развитию рекреационных территорий. Организация мест отдыха местного населения 167
1.7. Мероприятия по развитию транспортной инфраструктуры Чуру-Барышевского сельского поселения 170
1.8. Мероприятия по установлению границ населенных пунктов Чуру-Барышевского сельского поселения 172
1.9. Мероприятия по оптимизации экологической ситуации........179
1.10. Мероприятия по развитию инженерной инфраструктуры........180
1.11. Мероприятия инженерной подготовки территории........187
1.12. Мероприятия гражданской обороны, мероприятия по предупреждению чрезвычайных ситуаций природного и техногенного характера........188

КЕРЕШ

Татарстан Республикасы Апас муниципаль районы Чүри-Бураш авыл җирлегенең генераль планы проектлауга бирелгән мәсьәлә нигезендә «Татинвестгражданпроект» ДУП тарафыннан эшләнде.

Генераль план проектын эшләүгә заказ бирүче-«ТР Баш инвестицион-төзелеш идарәсе»ДКУ.

Апас муниципаль районы Чүри-Бураш авыл җирлегенең генераль планы-территориаль планлаштыру документы, ул шәһәр төзелеше стратегиясен, яшәеш мохитен формалаштыру шартларын, җирлек территорияләренең үсеш юнәлешләрен һәм чикләрен, җирлек составындагы торак пунктларның чикләрен билгеләү һәм үзгәртү, территорияләрне функциональ зоналаштыру, инженер, транспорт һәм социаль инфраструктураны үстерү, тарихи-мәдәни мирас объектларын һәм аеруча саклана торган табигать территорияләрен саклауга карата шәһәр төзелеше таләпләрен, экологик һәм санитар иминлекне билгели.

Документны актуальләштерү нигезендә генераль план өчен түбәндәге этаплар билгеләнде:

Башлангыч ел — 2017 ел башы

Генераль планны тормышка ашыру буенча беренчел чаралар билгеләнгән беренче чират – 2025 елга кадәр.

Генераль планның барлык төп проект карарлары планлаштырылган исәп-хисап вакыты-2040 елга кадәр.

Россия Федерациясе Шәһәр төзелеше кодексының 23 статьясы нигезендә Чүри-Бураш авыл җирлегенең генераль планы проекты түбәндәгеләрне үз эченә ала:

1 өлеш (расланган) текст һәм график материаллар составында:

Текст материаллары-территориаль планлаштыру турында Нигезләмә, аңа территориаль планлаштыру максатлары һәм бурычлары, территориаль планлаштыру буенча чаралар исемлеге һәм генераль планны гамәлгә ашыру этаплары буенча аларны үтәү эзлеклелеге керә.

График материалларда территориаль планлаштыру картасын кертеп.

2 өлеш территориаль планлаштыру тәкъдимнәрен нигезләү һәм аңлату максатларында, авыл җирлегенең генераль планын раслау процессын килештерү һәм тәэмин итү өчен, текст һәм график материаллардан торган проектны нигезләү буенча материаллар.

Текст материаллары җирлек территориясе торышын, аның комплексы үсеше проблемаларын һәм юнәлешләрен анализлауны, территориаль һәм пространство-планлаштыру үсешен нигезләүне, территориаль планлаштыру буенча чаралар исемлеген, аларны тормышка ашыру этапларын, табигый һәм техноген характердагы гадәттән тыш хәлләр килеп чыгу куркынычы булган төп факторлар исемлеген үз эченә ала.

График материалларда генераль план нигезләмәләрен нигезләү схемалары бар.

Апас муниципаль районы Чүри-Бураш авыл җирлегенең генераль планын эшләгәндә түбәндәге материаллар файдаланылды:

- Татарстан Республикасы Министрлар Кабинетының 21.02.2011 ел, № 134 карары (Министрлар Кабинетының 15.12.2018 ел, № 1145 карары редакциясендә) белән расланган Татарстан Республикасының территориаль планлаштыру схемасы;

- Апас муниципаль район Советының 2014 елның 7 ноябрендә кабул ителгән 227 номерлы карары белән расланган Татарстан Республикасы Апас муниципаль районының территориаль планлаштыру схемасы;

- Татарстан Республикасы Апас муниципаль районының 2016-2021 елларга һәм 2030 елга кадәрге план чорына социаль-икътисадый үсеш стратегиясе;

Татарстан Республикасы Апас муниципаль районы Чүри-Бураш авыл җирлегенең 2017 елның 17 апрелендәге 58 номерлы Татарстан Республикасы Апас муниципаль районы Чүри-Бураш авыл җирлеге Советы карары белән расланган 2017-2021 елларга һәм 2030 елга кадәрге чорга социаль-икътисадый үсеш планы;

-Апас муниципаль районы һәм аның составына керүче Чүри-Бураш авыл җирлеге администрацияләре тарафыннан бирелгән рәсми мәгълүматлар.

1. ТАТАРСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ АПАС МУНИЦИПАЛЬ РАЙОНЫ ЧҮРИ-БУРАШ АВЫЛ ҖИРЛЕГЕНЕҢ ГЕНЕРАЛЬ ПЛАНЫ БУЕНЧА ФЕДЕРАЛЬ, РЕГИОНАЛЬ ҺӘМ ҖИРЛЕ ӘҺӘМИЯТТӘГЕ ЧАРАЛАР ИСЕМЛЕГЕ

1.1. Гомуми оештыру чаралары

Чүри-Бураш авыл җирлегенең үсеш юнәлешләрен билгеләгәндә Татарстан Республикасының, Апас муниципаль районының, Чүри-Бураш авыл җирлегенең социаль-икътисади үсеш стратегияләре, региональ һәм федераль тармак программалары исәпкә алынды.

2015 елның 17 июнендәге 40-ТРЗ номерлы Татарстан Республикасы законы белән «2030 елга кадәр Татарстан Республикасын социаль-икътисадый үстерү стратегиясе»расланды.

Татарстан Республикасының Социаль-икътисадый үсешенең әлеге стратегиясе кысаларында Апас муниципаль районы, аерым алганда Чүри-Бураш авыл җирлеге Казан икътисадый зонасында калдыклар белән эш итү буенча сынау проектын тормышка ашыру территориясе булып тора.

1.2. Сәнәгать җитештерүен үстерү буенча чаралар

Чүри-Бураш авыл җирлегенең генераль планы, Апас муниципаль районының һәм Татарстан Республикасының территориаль планлаштыру схемалары һәм башка программалар һәм документлар белән сәнәгать җитештерүен үстерү буенча чараның исәп-хисап чорына кадәрге чорда каралмый (к. табл. 1.2.1).

1.3. Агросәнәгать комплексын үстерү чаралары

Чүри-Бураш авыл җирлегенең агросәнәгать комплексын үстерү максатларында генераль план нигезендә түбәндәге чаралар каралган::

– Чүри-Барыш авылыннан [4]көнбатыштарак урнашкан «Свияга» АХП ҖЧҖ мөгезле эре терлек фермасын торак төзелеше һәм су алу скважинасы чикләренә кадәр санитар-яклау зонасын кыскарту максаты белән җитештерүне оптимальләштерү;

– Чүри-Барыш авылында урнашкан Минһаҗев л. т. крестьян-фермер хуҗалыгының ат утарын оптимальләштерү, санитар-яклау зонасын торак төзелеше чигенә кадәр киметү максатыннан;

– Танай-Турай авылыннан көнчыгыштарак урнашкан «Свияга» АХП ҖЧҖ мөгезле эре терлек фермасын торак төзелеше һәм су алу скважинасы чикләренә кадәр киметү максатыннан җитештерүне оптимальләштерү.

Чүри-Бураш авыл җирлегенең агросәнәгать комплексын үстерү чаралары 1.3.1 таблицасында күрсәтелгән.

1.4. Урман комплексын үстерү буенча чаралар

Урман хуҗалыгы өлкәсендәге чараларга урманнарны яңадан торгызу, янгыннардан, пычратудан, пычратудан (шул исәптән радиоактив матдәләрдән) һәм башка тискәре йогынтыдан саклау, шулай ук зарарлы организмнардан саклау, шәһәр

---

[4] Объектны оптимизацияләү-аларның санитар-яклау зоналары күләмен киметүгә юнәлдерелгән архитектура-планлаштыру, инженер-техник һәм оештыру-административ чаралар комплексын үткәрү.

һәм торак пунктларның яшел зоналары мәйданнарын саклау һәм үстерү буенча чаралар кирә, шулай ук урман фонды һәм урман хуҗалыгы мәнфәгатьләренә кагылышлы башка өлкәләрдәге эшчәнлекнең кайбер чараларын үз эченә ала. Татарстан Республикасының барлык урманнары Россия Федерациясе милке булып торганга күрә, барлык чаралар да федераль әһәмияткә ия һәм федераль дәрәҗәдә контрольдә тотылырга тиеш.

Чүри-Бураш авыл җирлеге генераль планы, Апас муниципаль районының территориаль планлаштыру схемасы һәм башка программалар һәм документлар белән исәп-хисап чорына кадәр урман һәм урман сәнәгате комплексын үстерү буенча башка чаралар күздә тотылмый.

1.2.1 нче таблица

Чүри-Бураш авыл җирлегендә агросәнәгать комплексын үстерү буенча чаралар исемлеге

№ п/п	Торак пункт	Объектның атамасы	Чараның төре	Үлчәү берәмлеге	Егәрлеге		Гамәлгә ашыру сроклары		Чара чыганагы*
					Существ ую-щая	Яңа (өстәмә җеп-ная)	Беренче чират (2025 елга кадәр))	Исәпләү вакыты (2026-2040 еллар)	
ҖИРЛЕ (РАЙОН) ӘҺӘМИЯТТӘГЕ ЧАРАЛАР									
1	Чури-Барыш авылыннан көнбатыштарак	"Свияга" АХП ҖЧҖ мөгезле эре терлек фермасы»	Җитештерүне оптимальләштерү	корылма	1	-	+	-	Чүри-Бураш авыл җирлегенең генераль планы
2	Чүри-Барыш авылы	Мингазов л. т. крестьян-фермер хуҗалыгының ат ишегалды	Җитештерүне оптимальләштерү	корылма	1	-	+	-	Чүри-Бураш авыл җирлегенең генераль планы
3	Көнчыгыш Танай-Турай авылы	"Свияга" АХП ҖЧҖ мөгезле эре терлек фермасы»	Җитештерүне оптимальләштерү	корылма	1	-	+	-	Чүри-Бураш авыл җирлегенең генераль планы

* Искәрмә: әлеге чараларны территориаль планлаштыру документларына һәм/яки тиешле дәрәҗәдәге программага кертү шарты белән

1.5. Социаль инфраструктураны үстерү буенча чаралар

1.5.1.Торак инфраструктурасын үстерү буенча чаралар

Торак зоналарны оештыру, гамәлдәге торак фондын реконструкцияләү һәм яңа торак төзелеше мәйданчыкларын урнаштыру буенча тәкъдимнәр эшләү-генераль планның өстенлекле бурычларының берсе. Проект тәкъдимнәре шәһәр төзелеше анализы нәтиҗәләренә таяна: торак фондының техник торышы һәм төзелеш характеристикалары, торак төзелеше динамикасына һәм структурасына, территориянең экологик торышына.

Апас муниципаль районының социаль-икътисади үсеш Стратегиясе нигезендә, 2025 һәм 2040 елларда бер кешегә 33,7 һәм 34,3 кв.метр торак фонды белән фаразланган тәэмин ителеш булачак.

Фараз нигезендә Чүри-Бураш авыл җирлегендә 2025 елга-590, 2040 елга-589 кеше.

Шулай итеп, Чүри-Бураш авыл җирлегендә 2025 елга гомуми торак мәйданы 19,88 мең кв. м, 2040 елда 20,2 мең кв. м тәшкил итәргә тиеш.

Җирлектә торак фонды күләме буенча булган хәлне һәм аны арттыру перспективаларын исәпкә алып, Чүри-Бураш авыл җирлегендә 2040 елга 6,4 мең кв. метр торак файдалануга тапшырылачак.

Торак төзелешенең күрсәтелгән күләмнәрен урнаштыру өчен кирәкле территорияләрне исәпләү максатларында бер индивидуаль йортның уртача күләме 92 кв. м, торак төзелешенә җир кишәрлегенең уртача күләме 25 сутый кабул ителде.

Шулай итеп, 2040 елга торак төзелешенең күрсәтелгән күләмнәрен урнаштыру өчен гомуми мәйданы 21,91 га (Чүри-Бураш авылында 13,88 га һәм Танай-Турай авылында 8,04 га) Торак мәйданчыкларын урнаштыру кирәк булачак.

Чүри-Бураш авыл җирлеге территориясендә кирәкле торак төзелеше тузган торак йортларны сүтү, шулай ук Чүри-Бураш һәм Танай-Турай авыллары торак пунктлары эчендә барлыкка килгән буш территорияләрдә йортлар төзү хисабына башкарылачак.

Моннан тыш, Чүри-Бураш авыл җирлеге генераль планы белән, физик яктан тузган очракта, Чури-Барыш авылының санитар-яклау зонасында урнашкан торак төзелешен үзгәртеп кору тәкъдим ителә.

1.5.1 Таблица

Чүри-Бураш авыл җирлегендә торак инфраструктурасын үстерү буенча чаралар исемлеге

<table>
<tr><th rowspan="2">№ п/п</th><th rowspan="2">Торак пункт</th><th rowspan="2">Объектның атамасы</th><th rowspan="2">Чараның төре</th><th rowspan="2">Үлчәү берәмлеге</th><th colspan="2">Егәрлеге</th><th colspan="2">Гамәлгә ашыру сроклары</th><th rowspan="2">Чара чыганагы</th></tr>
<tr><th>Существую-щая</th><th>Яңа (өстәмә җеп-ная)</th><th>Беренче чират (2025 елга кадәр)</th><th>Исәп-хисап вакыты (2026-2040 еллар)</th></tr>
<tr><td colspan="10">ҖИРЛЕ ӘҺӘМИЯТТӘГЕ ЧАРАЛАР(ҖИРЛЕКТӘ)</td></tr>
<tr><td rowspan="2">1</td><td rowspan="2">Чүри-Барыш авылы</td><td rowspan="2">Торак фонды</td><td rowspan="2">яңа төзелеш</td><td>га</td><td>-</td><td>13,88</td><td rowspan="2">+</td><td rowspan="2">+</td><td rowspan="2">Чүри-Бураш авыл җирлегенең генераль планы</td></tr>
<tr><td>мең кв. м.</td><td>-</td><td>4,04</td></tr>
<tr><td rowspan="2">2</td><td rowspan="2">Танай-Турай авылы</td><td rowspan="2">Торак фонды</td><td rowspan="2">яңа төзелеш</td><td>га</td><td>-</td><td>8,04</td><td rowspan="2">+</td><td rowspan="2">+</td><td rowspan="2">Чүри-Бураш авыл җирлегенең генераль планы</td></tr>
<tr><td>мең кв. м.</td><td>-</td><td>2,36</td></tr>
</table>

1.5.2.Халыкка хезмәт күрсәтү системасын үстерү буенча чаралар

Чүри-Бураш авыл җирлеге Генераль планының төп максатларыннан берсе-халыкка хезмәт күрсәтү объектларына булган ихтыяҗны канәгатьләндерү, фаразланган характеристикаларны һәм социаль нормаларны исәпкә алып, шулай ук халыкка хезмәт күрсәтү объектларының һәркемгә дә уңайлы булуын тәэмин итү.

Җирлекнең социаль инфраструктурасын үстерү буенча чаралар эшләгәндә түбәндәге чаралар исәпкә алынды:

– Татарстан Республикасы һәм Апас муниципаль районының территориаль планлаштыру схемалары;

– Татарстан Республикасы Апас муниципаль районының 2017-2021 елларга һәм 2030 елга кадәрге план чорына социаль-икътисадый үсеш стратегиясе (алга таба-Апас муниципаль районы СЭР стратегиясе);

– Татарстан Республикасы Апас муниципаль районы Чүри-Бураш авыл җирлегенең 2017-2021 елларга һәм 2030 елга кадәрге чорга социаль-икътисадый үсеш планы (алга таба-Чүри-Бураш авыл җирлеге СЭР планы).

Шуны да билгеләп үтәргә кирәк, Татарстан Республикасының Социаль-икътисадый үсеш стратегиясен гамәлгә ашыру чаралары планында «иҗтимагый инфраструктура белән тәэмин ителешнең социаль гарантияләре нигезендә муниципаль районнарның һәм шәһәр округларының иҗтимагый инфраструктурасы белән уртача тәэмин ителеше» күрсәткече 2030 елга 100 процент тәшкил итәргә тиеш.

Хезмәт күрсәтү объектларының кирәкле егәрлекләрен исәпләү гамәлдәге нормативлар буенча 3.4.1.1 таблицасында күрсәтелгән.

2040 елга социаль һәм мәдәни-көнкүреш хезмәте күрсәтү объектлары белән тәэмин итү, аларны үстерү чараларын гамәлгә ашыруны исәпкә алып, 3.4.1.2 таблицасында күрсәтелгән

Мәгариф оешмалары

Апас муниципаль районының территориаль планлаштыру схемасы чаралары кысаларында тәкъдим ителгән яңа балалар бакчасын төзү максатка ярашлы түгел, Чүри-Бураш авыл җирлегендә мәктәпкәчә белем бирүнең гамәлдәге структурасы халыкның фаразланган ихтыяҗларын тулысынча канәгатьләндерә.

Чүри-Бураш авыл җирлегенең генераль планы нигезендә, урта белем алу өчен, Апас шәһәр тибындагы урта мәктәбенә балаларны китерү структурасын саклап калу тәкъдим ителә (авыл җирлеге укучыларының гомуми санынннан 40%).

Балаларга өстәмә белем бирүне үстерү кысаларында Чүри-Бураш Авылының төп мәктәбе базасында балалар иҗаты түгәрәкләренең оештырылган системасын саклап калу тәкъдим ителә.

Медицина оешмалары

Амбулатор-поликлиника оешмаларының яңа төзелешенә ихтыяҗ юк.

Әмма стратегик үсеш һәм милли проектлар буенча Россия Федерациясе Президенты каршындагы Совет Президиумы тарафыннан расланган «Сәламәтлек саклау» милли проекты белән, 2018 елның 24 декабрендәге 16 номерлы беркетмә белән, Чүри-Барыш авылында, беренче чиратта, модульле ФАП төзү каралган.

Даруханәне урнаштыру 0,1 объектка ихтыяҗ түбән булу сәбәпле максатка ярашлы түгел.

Мәдәният һәм сәнгать учреждениеләре

Чүри-Бураш авыл җирлеге генераль планы белән Чүри-Бураш авылында мәдәният йорты бинасына капиталь ремонт ясау тәкъдим ителә, анда почта бүлекчәсе, ФАП, авыл җирлеге администрациясе бинасы, китапханә һәм полициянең участок пункты урнашкан.

Физик культура һәм спорт объектлары

Чүри-Бураш авыл җирлеге өчен спорт объектларына булган ихтыяҗны исәпләү гомуми мәйданы 45 кв. м булган өстәмә спорт залы урнаштыру кирәклеген ачыклады.

Чүри-Бураш авыл җирлеге һәм Апас муниципаль районы җирле үзидарәсе чаралары белән Танай-Турай авылында авыл клубы составында тренажер залы урнаштыру тәкъдим ителә.

Апас муниципаль районыннан Танай-Турай авылында яссылык спорт корылмасы төзү тәкъдим ителде. Хәзерге вакытта әлеге чараны тормышка ашыру максатка ярашлы түгел.

Сәүдә предприятиеләре

Өстәмә сәүдә предприятиеләрен урнаштыру, ихтыяҗ түбән булу сәбәпле, сәүдә мәйданының 4 кв.метрына тиң.

Җәмәгать туклануы предприятиеләре

Өстәмә туклану предприятиеләрен урнаштыру ихтыяҗ түбән булу сәбәпле каралмый, 4 утыру урыны тигез.

Көнкүреш хезмәте күрсәтү предприятиеләре

Чүри-Бураш авыл җирлегенең генераль планы нигезендә авыл җирлегендә (чәчтарашханә, фото хезмәтләре, кием тегү һ.б.) көнкүреш хезмәте күрсәтү өлкәсен үстерү өчен 2 эш урыны булдыру тәкъдим ителә. Әлеге объектларны, мәсәлән, башка оешмалар һәм социаль инфраструктура учреждениеләре составында урнаштыру мөмкин.

Административ-эшлекле учреждениеләр

Чури-Барыш авылындагы почта бүлекчәсе капиталь ремонт буенча генераль планны тормышка ашыру кысаларында планлаштырылган мәдәният йорты бинасында урнашкан.

Полиция

Авыл җирлегендә тәртип саклау системасы Чүри-Бураш авыл җирлегендә яшәүчеләрнең норматив ихтыяҗларына җавап бирә. УПП мәдәният йорты бинасында урнашкан, шулай ук беренче чиратта капиталь ремонт ясалырга тиеш.

Җәмәгать бәдрәфләре

Иҗтимагый җыештыруларга исәп-хисап чорына ихтыяҗ бары тик 1 прибор гына тәшкил итәчәк.

Иҗтимагый җыештыру эшләре торак пунктларның түбәндәге урыннарында урнашырга тиеш:

а) мәйданнарда, транспорт магистральләрендә, зур җәяүлеләр хәрәкәте булган урамнарда;

б) вокзал янындагы мәйданнарда, барлык тимер юл станцияләрендә, диңгез һәм елга пристаньларында, автостанцияләрдә һәм аэровокзалларда;

в) шәһәр читендәге һәм шәһәр эчендәге паркларда, зур бульварларда, хезмәт ияләренең күпләп ял итү урыннарында (парклар, урман массивлары һ. б.));

г) сәүдә үзәкләре, Колхоз базарлары территориясендә;

д) стадионнарда, пляжларда, су спорт корылмалары урыннарында һәм мондый төрдәге башка объектларда;

е) автострадларда, күргәзмәләрдә, ачык кинотеатрларда һ. б.

Чүри-Бураш авыл җирлегендә хезмәт күрсәтү өлкәсен үстерү буенча чаралар 1.5.2 таблицасында күрсәтелгән.

1.5.2 Таблица

Чүри-Бураш авыл җирлегендә хезмәт күрсәтү өлкәсен үстерү буенча чаралар исемлеге

№ п/п	Торак пункт	Объектның атамасы	Чараның төре	Үлчәү берәмлеге	Егәрлеге		Гамәлгә ашыру сроклары		Чара чыганагы
					Суще-ствую щая	Яңа (өстәмә җеп-ная)	Беренче чират (2025 елга кадәр))	Исәп-хисап (2026-2040 еллар)	
ҖИРЛЕ (РАЙОН) ӘҺӘМИЯТТӘГЕ ЧАРАЛАР									
Мәгариф оешмалары									
1	Чүри-Барыш авылы	балалар иҗат түгәрәкләре	төп мәктәп базасында оештыру	урыннар	20	65	+	-	Чүри-Бураш авыл җирлегенең генераль планы
Медицина оешмалары									
1	Чүри-Барыш авылы	Авыл мәдәният йорты бинасында ФАП	күпфункцияләү	посещ. алмашка	15	-	+	-	Апас МР, Чүри-Бураш авыл җирлегенең генераль планы
2		модульле ФАП	яңа төзелеш	посещ. алмашка	-	15	+	-	Сәламәтлек саклау " милли проекты»
ҖИРЛЕ (ҖИРЛЕК) ӘҺӘМИЯТТӘГЕ ЧАРАЛАР									
Мәдәният һәм сәнгать учреждениеләре									
1	Чүри-Барыш авылы	Китапханә белән мәдәният йорты	капиталь ремонт	урын	120	-	+	-	Чүри-Бураш авыл җирлегенең генераль планы
				мең данә	11,6	-			

№ п/п	Торак пункт	Объектның атамасы	Чараның төре	Үлчәү берәмлеге	Егәрлеге		Гамәлгә ашыру сроклары		Чара чыганагы
					Суще-ствую щая	Яңа (өстәмә жеп-ная)	Беренче чират (2025 елга кадәр))	Исәп-хисап (2026-2040 еллар)	
2	Танай-Турай авылы	Авыл клубы	тренажер залын урнаштыру максаты белән реконструкция	урын	80		+	-	Чүри-Бураш авыл җирлегенең генераль планы
Спорт заллары									
1	Танай-Турай авылы	тренажерлар залы	хәзерге авыл клубы каршында тренажер залы оештыру	кв.м.	-	45	+	-	Апас МР, Чүри-Бураш авыл җирлегенең генераль планы
Көнкүреш хезмәте күрсәтү предприятиеләре									
1	Чүри-Барыш авылы	көнкүреш хезмәте күрсәтү предприятиеләре	гамәлдәге социаль инфраструктура объектлары базасында оештыру	эш урыны	-	2	+	+	Чүри-Бураш авыл җирлегенең генераль планы
Административ-эшлекле объектлар									
1	Чүри-Барыш авылы	авыл Советы бинасы, почта элемтәсе бүлеге, полиция участок пункты авыл мәдәният йорты бинасында	капиталь ремонт	корылма	1	-	+	-	Чүри-Бураш авыл җирлегенең генераль планы
Җәмәгать бәдрәфләре									

№ п/п	Торак пункт	Объектның атамасы	Чараның төре	Үлчәү берәмлеге	Егәрлеге		Гамәлгә ашыру сроклары		Чара чыганагы
					Существующая	Яңа (өстәмә җеп-ная)	Беренче чират (2025 елга кадәр))	Исәп-хисап (2026-2040 еллар)	
1	Чүри-Барыш авылы	җәмәгать бәдрәфләре	яңа төзелеш	әсбап	-	1	+	+	Чүри-Бураш авыл җирлегенең генераль планы

1.5.3.Коммуналь хезмәт күрсәтү объектларын (зиратларны) үстерү буенча чаралар

Генераль план белән Танай-Турай авылында урнашкан зиратны ябу күздә тотыла, чөнки ул Улема елгасының су саклау зонасында урнашкан (к.табл. 1.5.3).

Чүри-Барыш авылы зиратының 0,27 га зурлыгында буш территорияләре халыкның традицион күмелгән зиратларга ихтыяҗын тулысынча тәэмин итәчәк (0,14 га).

Чүри-Бураш авыл җирлеге генераль планы белән зиратлар өчен җир төзелеше документларын территориянең функциональ кулланылышына туры китерү, аерым алганда, зират өчен «сәнәгать җирләре һәм башка махсус билгеләнештәге җирләр» категориясен билгеләү күздә тотыла. «Ритуаль эшчәнлек».

1.5.3 Таблица

Чүри-Бураш авыл җирлегендә зиратлар буенча чаралар исемлеге

№ п/п	Торак пункт	Объектның атамасы	Чараның төре	Үлчәү берәмлеге	Егәрлеге		Гамәлгә ашыру сроклары		Чара чыганагы
					Существующая	Яңа (өстәмә җеп-ная)	Беренче чират (2025 елга кадәр))	Исәп-хисап (2026-2040 еллар)	
ҖИРЛЕ (ҖИРЛЕК) ӘҺӘМИЯТТӘГЕ ЧАРАЛАР									
Зират									
1	Танай-Турай авылы	Зират	Зиратны ябу	га	2,77	-	+	-	Чүри-Бураш авыл җирлегенең генераль планы

1.6. Рекреацион территорияләрне үстерү буенча чаралар. Җирле халыкның ял итү урыннарын оештыру

Апас муниципаль районының территориаль планлаштыру схемасы Чүри-Бураш авыл җирлеге территориясе туристлык-рекреацион эшчәнлекне тормышка ашыру өчен уңайлы буларак карала. Шул уңайдан җирлек территориясендә Апас муниципаль районының территориаль планлаштыру схемасы һәм Чүри-Бураш авыл җирлегенең генераль планы нигезендә, Бөек Ватан сугышына багышланган «окоплар» Монументы төзү, төньяк-көнчыгыштан төньяк-көнчыгышка таба Чүри-Бураш авылының «Казан-Буа-Ульяновск» Р-241 федераль автомобиль юлы янында төзекләндерү һәм җирлек территориясендә туристлык маршрутларын гамәлгә ашыру буенча оештыру чаралары үткәрү тәкъдим ителә.

Чүри-Бураш авыл җирлеге территориясе буенча, районда туристлык эшчәнлеген активлаштыру һәм үстерү максатыннан, Татарстан Республикасы һәм Апас муниципаль районының территориаль планлаштыру схемаларын оештыруга тәкъдим ителә торган төбәк һәм җирле (район) әһәмияттәге түбәндәге туристик маршрутлар узачак:

- «Татарстан – Шәһәрләр иле» төбәк туристик маршруты (Идел буе шәһәрләре буенча),

-Җирле әһәмияттәге «Апас төбәге " мәдәни-танып-белү маршруты»,

-Җирле әһәмияттәге «Тау иле»мәдәни-ландшафт маршруты.

Чүри-Бураш авыл җирлегенең генераль планында рекреацион территорияләрне үстерү җирле халыкның ял итү зоналары буларак яшел үсентеләр системасын оештыру чараларын күздә тота.

Яшел үсентеләр системасын оештыру буенча кешеләр ялы өчен уңайлы шартлар булдыру, авыл торак пунктының йөзен яхшырту өчен кирәкле чаралар комплексы ике төп этапны күздә тота: гомуми кулланылыштагы яшелләндерүне оештыру һәм чикләнгән кулланыштагы яшелләндерүне оештыру.

Гомуми файдаланудагы яшел үсентеләрне оештыру буенча чаралар-административ һәм иҗтимагый биналар янында скверлар булдыру, көндәлек хезмәт күрсәтү үзәкләре булдыру, төп урамда бульвар урнаштыру, урамнарны яшелләндерү, чәчәк түтәлләре һәм газоннар урнаштыру.

Чикләнгән кулланылышта булган яшел үсентеләрне оештыру буенча чаралар-мәгариф һәм тәрбия объектлары территорияләрен һәм башка социаль һәм мәдәни-көнкүреш хезмәте күрсәтү объектлары территорияләрен яшелләндерү (үсентеләр урнаштыру, җиләк-җимеш һәм декоратив агачлар, куаклар утырту, чәчәкләр урнаштыру).

Гомуми белем бирү оешмалары территорияләрен яшелләндерүне аларның территориясенең кимендә 50 % ын күздә тота. Мәктәпкәчә белем бирү оешмалары территорияләрен яшелләндерү, төзелештән азат булган территориянең кимендә 50% ын тәшкил итәргә тиеш.

Чүри-Бураш авыл җирлегенең туристик-рекреацион системасын үстерү чаралары 1.6.1 таблицасында күрсәтелгән.

1.6.1 Таблица

Чүри-Бураш авыл җирлегендә рекреацион территорияләрне үстерү буенча чаралар исемлеге

№ п/п	Торак пункт, урнашу урыны	Объектның атамасы	Чараның төре	Аш-су	Егәрлеге		Гамәлгә ашыру сроклары		Чара чыганагы
					Мәскә үкүл	Яңа (өстәмә жеп-ная)	Беренче чират (2025 елга кадәр))	Исәп-хисап (2026-2040 еллар)	
РЕГИОНАЛЬ ӘҺӘМИЯТТӘГЕ ЧАРАЛАР									
1	Апас ш. т. б., Зур Күккүз, Ишеево, Табар Черкене, Чүри-Бураш авыл җирлекләре	"Татарстан – Шәһәрләр иле» (Идел алды шәһәрләре буенча)	Маршрутны оештыру	-	-	-	+	+	Татарстан Республикасы ТПС
ҖИРЛЕ (РАЙОН) ӘҺӘМИЯТТӘГЕ ЧАРАЛАР									
1	Чүри-Бураш авыл җирлеге, көньяк-көнчыгыштан Чүри-Барыш авылы	Бөек Ватан сугышына багышланган " окоплар» монументы	Территорияне төзекләндерү белән яңа монумент төзелеше	корыл ма	-	1	+	-	Апас МР СТП
2	Апас ш. т. п.», Бакырчы, Биеш, Болын-Балыкчы, Дәвеш, Ишеево, Каратун, Кызылтау, Урта Балтай, Табар Черкене, Тутай, Чирмешән, Чүри-Бураш, Шәмбалыкчы авыл җирлекләре	«Апас ягы » мәдәни-танып-белү маршруты	Маршрутны оештыру	-	-	-	+	+	Апас МР СТП

№ п/п	Торак пункт, урнашу урыны	Объектның атамасы	Чараның төре	Аш-су	Егәрлеге		Гамәлгә ашыру сроклары		Чара чыганагы
					Мәскә үкүл	Яңа (өстәмә җеп-ная)	Беренче чират (2025 елга кадәр))	Исәп-хисап (2026-2040 еллар)	
3	Апас ш. т. п.», Биеш, Болын-Балыкчы, Дәвеш, Ишеево, Каратун, Иске Йомралы, Табар Черкене, Чүри-Бураш, Шәмбалыкчы авыл җирлекләре	«Тау иле» мәдәни-ландшафт маршруты	Маршрутны оештыру	-	-	-	+	+	Апас МР СТП
ҖИРЛЕ (ҖИРЛЕК) ӘҺӘМИЯТТӘГЕ ЧАРАЛАР									
1	Чүри-Бураш авыл җирлеге	Гомуми кулланылыштагы яшелләндерү	Оештыру чарасы	-	-	-	+	+	Чүри-Бураш авыл җирлегенең генераль планы
2	Чүри-Бураш авыл җирлеге	Ижтимагый рекреацион зоналар (пляжлар) булдырып, яр буе полосасын һәм якын-тирә су объектлары территориясен төзекләндерү)	Оештыру чарасы	-	-	-	+	+	Чүри-Бураш авыл җирлегенең генераль планы

1.7. Чүри-Бураш авыл җирлегенең транспорт инфраструктурасын үстерү буенча чаралар

Чүри-Бураш авыл җирлегенең транспорт-коммуникация инфраструктурасын үстерү буенча чаралар 1.7.1 таблицасында күрсәтелгән.

1.7.1 Таблица

Транспорт-коммуникация инфраструктурасын үстерү буенча чаралар исемлеге
АПАС МУНИЦИПАЛЬ РАЙОНЫ ЧҮРИ-БУРАШ АВЫЛ ҖИРЛЕГЕНЕҢ

№ п/п	Урнашкан урыны	Объектның атамасы	Төр чаралар	Үлчәү берәмлеге	Егәрлеге		Гамәлгә кую вакыты		Чыганак чаралар
					Сущест вую-щая	Яңа (өстәмә җеп-ная)	Беренче чират (2025 елга кадәр))	Исәп-хисап (2026-2040 еллар)	
ФЕДЕРАЛЬ ӘҺӘМИЯТТӘГЕ ЧАРАЛАР									
Автомобиль юллары									
1	Чүри-Бураш авыл җирлеге	Р-241 «Казан-Буа-Ульяновск»	Реконструкция	км	5,7	-	+	-	Россия Федерациясе җыелма командасы
РЕГИОНАЛЬ ӘҺӘМИЯТТӘГЕ ЧАРАЛАР									
Автомобиль юллары									
1	Чүри-Бураш авыл җирлеге	Апас ш. т. п.»	Яңа төзелеш	-	-	3,6	-	+	Татарстан Республикасы ТПС
ҖИРЛЕ (РАЙОН) ӘҺӘМИЯТТӘГЕ ЧАРАЛАР									
Автомобиль юллары									
1	Чүри-Бураш авыл җирлеге, Чүри-Бураш авылы янында	Чүри-Бураш авылы янында АПК объектларына керү	Яңа төзелеш	км	-	0,81	+	-	Апас муниципаль районы СТП
ҖИРЛЕ (ҖИРЛЕК) ӘҺӘМИЯТТӘГЕ ЧАРАЛАР									
Урам-юл челтәре									
1	Чүри-Барыш	урам-юл челтәре	асфальт-бетон	-	-	-	+	+	Чүри-Бураш авыл

№ п/п	Урнашкан урыны	Объектның атамасы	Төр чаралар	Үлчәү берәмл еге	Егәрлеге		Гамәлгә кую вакыты		Чыганак чаралар
					Сущест вую-щая	Яңа (өстәмә җеп-ная)	Беренче чират (2025 елга кадәр))	Исәп-хисап (2026-2040 еллар)	
	авылы, Танай-Турай авылы		катламын төзү (урнаштыру)						җирлегенең генераль планы

1.8. Чүри-Бураш авыл җирлеге торак пунктларының чикләрен билгеләү буенча чаралар

Россия Федерациясе Җир кодексының 84 статьясындагы 1 өлешенең 1 пункты нигезендә торак пунктларның чикләрен билгеләү яки үзгәртү тиешле муниципаль берәмлек чикләрендә урнашкан торак пунктлар чикләрен чагылдыра торган шәһәр округының, җирлекнең генераль планын раслау яисә үзгәртү булып тора.

ТР Җир һәм мөлкәт мөнәсәбәтләре министрлыгының җир ресурслары идарәсе белгечләре хәбәр итүенчә, Татарстан Республикасында барлыгы, Казан һәм Яр Чаллы шәһәрләрен исәпкә алып, 25 797 җир кишәрлеге кадастр исәбендә теркәлгән.

Шулай итеп, дәүләт теркәве, кадастр һәм картография федераль хезмәтенең 2010 елның 16 июнендәге 14-4692-Г номерлы хаты нигезендә, әгәр муниципаль берәмлекнең генераль планын раслау процедурасы бозылмаган булса, генераль планны раслау турындагы акт Җир һәм җир кишәрлекләрен күчерү турындагы акт булып тора.

Чүри-Барыш һәм Танай-Турай авыллары торак пунктлары өчен гамәлдәге чикләр буларак, кадастр кварталлары чикләрен исәпкә алып, «торак пунктлар җирләре» категориясе буенча үткәрелгән чикләр кабул ителде.

Чүри-Бураш авыл җирлеге генераль планы белән торак пунктның архитектура-планлаштыру структурасының бөтенлеген тәэмин итү максатларында Чүри-Бураш һәм Танай-Турай авыллары чикләрен үзгәртү тәкъдим ителә.

Чүри-Барыш авылы чигенә кадастр номеры 16:08:210101:191 кадастр номеры белән, 10,92 кв. м мәйданлы җир кишәрлеген Танай-Турай авылы чигенә кертү тәкъдим ителә.

Чүри-Барыш авылы чигеннән 16:08:210101:440 кадастр номеры белән Татарстан Республикасы Җир һәм мөлкәт мөнәсәбәтләре министрлыгының 26.08.2017 ел, №11371 хаты нигезендә җир кишәрлеген чыгару тәкъдим ителә. Моннан тыш, Чүри-Барыш авылы чигеннән төшереп калдырыла:

– кадастр кварталының 16:08:210101 мәйданы 0,5552 га булган өлеше торак пункт структурасының архитектура-планлаштыру бөтенлеген тәэмин итү өчен:

– 16:08:210101:174 кадастр номеры булган җир кишәрлеге, аны торак пункт чикләренә кертү буенча нигезләнмә булмау сәбәпле, шулай ук торак пунктның архитектура-планлаштыру структурасының бөтенлеген тәэмин итү өчен.

Танай-Турай авылы чигеннән зираттагы 16:08:210201:236 кадастр номеры булган җир кишәрлеген, Татарстан Республикасы Җир һәм мөлкәт мөнәсәбәтләре министрлыгының 26.08.2017 ел, №11371 хаты нигезендә, шулай ук 16:08:210201, 0,6546 га мәйданлы Кадастр кварталы һәм 16:08:210501:205 кадастр номеры белән торак пункт структурасының архитектур-планлаштыру бөтенлеген тәэмин итү өчен 0,0500 га мәйданлы җир кишәрлеген төшереп калдыру тәкъдим ителә.

Чүри-Барыш һәм Танай-Турай авыллары чикләренә кертелә торган җир кишәрлекләре исемлеге, әлеге җир кишәрлекләрен кертү планлаштырыла торган җирләрнең категорияләрен һәм аларны планлаштырыла торган файдалану максатларын күрсәтеп, 1.8.1 таблицада күрсәтелгән.

Категорияләр һәм кадастр исәбенә кую буенча кертелүче һәм төшереп калдырыла торган җирләрнең йомгаклау бүленеше 1.8.2 таблицасында бар.

Чүри-Бураш авыл җирлеге торак пунктларының чикләрен билгеләү буенча чаралар исемлеге 1.8.3 таблицасында күрсәтелгән.

1.8.1 Таблица

Торак пунктлар чикләренә кертелә һәм аннан төшереп калдырыла торган җир кишәрлекләре исемлеге

Җир кишәрлегенең кадастр номеры	Җир категориясе	Рөхсәт ителгән куллану		Җир кишәрлегенең кадастры буенча мәйданы, га	Җир кишәрлегенең мәйданы, га	Планлаштырылган категория	Планлаштырыла-Минем рөхсәт ителгән кулланыум*	Җир кишәрлекләрен кертү өчен нигез
		классификатор буенча	документ буенча					
Чүри-Барыш авылы								
Кертелә торган җир кишәрлекләре								
З: 16: 08: 210101:191	Сәнәгать җирләре, башка махсус билгеләнештәге җирләр	Башка сәнәгать, энергетика, транспорт, элемтә, радиотапшырулар, телевидение, информатика объектларын урнаштыру, космик эшчәнлекне тәэмин итү, оборона, куркынычсызлык һәм башка махсус билгеләнештәге башка объектларны урнаштыру өчен	Газ белән тәэмин итүнең инженерлык җиһазлары объектлары	0,0011	0,0011	Торак пунктлар җирләре	Комму-социаль хезмәт күрсәтү-мәгариф	Торак пунктның архитектура-планлаштыру структурасының бөтенлеген тәэмин итү
Кертү буенча					**0,0011**			
Төшереп калдырыла торган җир кишәрлекләре								
З: 16: 08: 210101:440	Торак пункт җирләре	Зиратларны урнаштыру өчен	Зиратларны урнаштыру өчен	2,6096	2,6096	Сәнәгать җирләре, башка махсус билгеләнештәге җирләр	Ритуаль эшчәнлек	ТР Җир һәм мөлкәт мөнәсәбәтләре министрлыгының 26.08.2017 №11371 хаты
КК өлеше 16: 08: 210101	-	-	-	-	0,5552	Авыл хуҗалыгы билгеләнешендәге җирләр	Авыл хуҗалыгы	Торак пунктның архитектура-планлаштыру структурасының бөтенлеген тәэмин итү
ТР: 08: 210101:174	Торак пунктлар	Шәхси ярдәмче	Шәхси ярдәмче	1,8736	1,8736	Авыл хуҗалыгы	Авыл	Җир кишәрлеген

Җир кишәрлегенең кадастр номеры	Җир категориясе	Рөхсәт ителгән куллану		Җир кишәрлегенең кадастры буенча мәйданы, га	Җир кишәрлегенең мәйданы, га	Планлаштырылган категория	Планлаштырыла-Минем рөхсәт ителгән куллануым*	Җир кишәрлекләрен кертү өчен нигез
		классификатор буенча	документ буенча					
	җирләре	хуҗалык алып бару өчен	хуҗалык алып бару өчен			билгеләнешендәге җирләр	хуҗалыгы	торак пункт чикләренә кертү буенча нигез булмау, торак пунктның архитектура-планлаштыру структурасының бөтенлеген тәэмин итү
Искәрмә					**5,0384**			
Танай-Турай авылы								
Кертелә торган җир кишәрлекләре								
": 08: 210201:104	Сәнәгать җирләре, башка махсус билгеләнештәге җирләр	Башка сәнәгать, энергетика, транспорт, элемтә, радиотапшырулар, телевидение, информатика объектларын урнаштыру, космик эшчәнлекне тәэмин итү, оборона, куркынычсызлык һәм башка махсус билгеләнештәге башка объектларны урнаштыру өчен	Газ белән тәэмин итүнең инженерлык җиһазлары объектлары	0,0007	0,0007	Торак пунктлар җирләре	Комму-социаль хезмәт күрсәтү-мәгариф	Торак пунктның архитектура-планлаштыру структурасының бөтенлеген тәэмин итү
Кертү буенча					**0,0007**			
Төшереп калдырыла торган җир кишәрлекләре								
З: 16: 08: 210201:236	Торак пункт җирләре	Торак пунктлар өчен хас булган башка төр куллану өчен	Зират	2,7664	2,7664	Сәнәгать җирләре, башка махсус билгеләнештәге җирләр	Ритуаль эшчәнлек	ТР Җир һәм мөлкәт мөнәсәбәтләре министрлыгының 26.08.2017 №11371

Җир кишәрлегенең кадастр номеры	Җир категориясе	Рөхсәт ителгән куллану		Җир кишәрлегенең кадастры буенча мәйданы, га	Җир кишәрлегенең мәйданы, га	Планлаштырылган категория	Планлаштырыла-Минем рөхсәт ителгән кулланыуым*	Җир кишәрлекләрен кертү өчен нигез
		классификатор буенча	документ буенча					
								хаты
3: 16: 08: 210201:205	Торак пункт җирләре	Куллану калдыкларын урнаштыру объектлары астында	Җитештерү һәм куллану калдыкларын утильләштерү һәм туплау буенча санкцияләнгән чүплекләр өчен	0,0500	0,0500	Авыл хуҗалыгы билгеләнешендәге җирләр	Авыл хуҗалыгы; Су объектлары	Торак пунктның архитектура-планлаштыру структурасының бөтенлеген тәэмин итү
КК өлеше 16: 08:210201	-	-	-	-	0,6546	Авыл хуҗалыгы билгеләнешендәге җирләр	Авыл хуҗалыгы	Торак пунктның архитектура-планлаштыру структурасының бөтенлеген тәэмин итү
Искәрмә					**3,4710**			

* РФ Икътисадый үсеш министрлыгының «җир кишәрлекләрен рөхсәт ителгән файдалану төрләре классификаторын раслау турында " 2014 елның 1 сентябрендәге 540 номерлы боерыгы нигезендә»

1.8.2 Таблица

Торак пунктларның чикләрен билгеләү буенча тәкъдимнәр

Торак пункт исеме	**Торак пунктлар территорияләренең гамәлдәге чикләре чикләрендә җирләр**	**Проект чикләрен формалаштыру торак пунктлар**			
		Торак пунктларның проект чикләре чикләрендә җирләр	**Торак пунктлар территорияләренең гамәлдәге чикләре чикләрендә җирләр**	**Торак пунктларның гамәлдәге чикләрен төшереп калдыруга тәкъдим ителә торган җирләр**	**Җир кишәрлекләрен арендалаган өчен кергән табыш нәтиҗәләре**
Чүри-Барыш авылы	80,0762	75,0389	80,0762	5,0384	0,0011
Танай-Турай авылы	55,1179	51,6476	55,1179	3,4710	0,0007
Барлыгы	**135,1941**	**126,6865**	**135,1941**	**8,5094**	**0,0018**

1.8.3 Таблица

Чүри-Бураш авыл җирлегендә торак пунктларның чикләрен билгеләү буенча чаралар исемлеге

№ п/п	Торак пункт	Объектның атамасы	Чараның төре	Үлчәү берәмлеге	Егәрлеге		Гамәлгә ашыру сроклары		Чыганак чаралар
					Существующая	Кушымта	Беренче чират (2025 елга кадәр)	Исәп-хисап вакыты (2026-2040 еллар)	
ҖИРЛЕ (ҖИРЛЕК) ӘҺӘМИЯТТӘГЕ ЧАРАЛАР									
1	Чүри-Барыш авылы	торак пункт территориясе	читләргә кертү	га	0,0011	-	+	-	Чүри-Бураш авыл җирлегенең генераль планы
			чиктән чыгару	га	-	5,0384			
2	Танай-Турай авылы	торак пункт территориясе	читләргә кертү	га	0,0007	-	+	-	Чүри-Бураш авыл җирлегенең генераль планы
			чиктән чыгару	га	-	3,4710			

1.9. Экологик хәлне оптимальләштерү чаралары

1.9.1 Таблица

Тормышка ашыруга тәкъдим ителә торган чаралар исемлеге Чүри-Бураш авыл җирлегендә

Тәкъдим ителгән чаралар вариантлары	**Чараның төре**	**Төзелеш чираты**		**Искәрмә**
		Беренче чират	**Исәпләү вакыты**	
Чүплекне бетерү, киләчәктә территорияне рекультивацияләү белән	оештыру чарасы	+		2 берәмлек
Полигонны бетерү, алга таба рекультивацияләү һәм территориянең бер өлешен чүп-чар төяү станциясен урнаштыру өчен куллану белән	оештыру чарасы	+		
«Свияга» АХП ҖЧҖ мөгезле эре терлек фермасын җитештерүне оптимальләштерү, санитар-яклау зонасы күләмен торак төзелеше һәм су алу скважинасы чикләренә кадәр киметү максатларында	инженер-техник чара	+		
«Свияга» АХП ҖЧҖ мөгезле эре терлек фермасын җитештерүне оптимальләштерү, санитар-яклау зонасы күләмен торак төзелеше һәм су алу скважинасы чикләренә кадәр киметү максатларында	инженер-техник чара	+		
Минһаҗев л. т. крестьян-фермер хуҗалыгының ат ишегалдын оптимальләштерү, санитар-яклау зонасы күләмен торак төзелеше чигенә кадәр киметү максаты белән	инженер-техник чара	+		
Карьерны рекультивацияләү һәм алга таба махсус билгеләнештәге яшелләндерүне оештыру	оештыру чарасы	+		
Танай-Турай авылы зиратын ябу	оештыру чарасы	+		
Зиратның санитар-яклау зонасында урнашкан Чүри-Барыш авылында торак төзелешенең физик тузган саен үзгәртеп корылуы	оештыру чарасы	+		
Себер сазланган үләт базларының санитар-яклау зонасын киметү буенча чаралар комплексын үткәрү	оештыру чарасы	+		3 берәмлек
Биотермик чокырларны бетерү (санитар-яклау зоналарын киметү) буенча чаралар комплексын үткәрү	оештыру чарасы	+		2 берәмлек

1.10. Инженерлык инфраструктурасын үстерү чаралары

1.1.1 нче Таблица

Су белән тәэмин итү буенча чаралар исемлеге

№ п/п	Урнашкан урыны	Объектның атамасы	Чараның төре	үлчәү берәмлеге	Егәрлек	Гамәлгә ашыру сроклары		Чара чыганагы
						Беренче чират (2025 елга кадәр)	Исәпләү вакыты (2026-2040 еллар)	
ҖИРЛЕ (РАЙОН) ӘҺӘМИЯТТӘГЕ ЧАРАЛАР								
1	Чүри-Барыш авылы	Су белән тәэмин итү челтәрләре	Яңа төзелеш	км	-	+	+	Чүри-Бураш авыл җирлегенең генераль планы
2	Танай-Турай авылы	Су белән тәэмин итү челтәрләре	Яңа төзелеш	км	-	+	+	Чүри-Бураш авыл җирлегенең генераль планы
3	Чүри-Барыш авылы	Су белән тәэмин итү челтәрләре	Капиталь ремонт	км	5,0	+		Чүри-Бураш авыл җирлегенең генераль планы
	Танай-Турай авылы	Су белән тәэмин итү челтәрләре	Капиталь ремонт	км	3,0	+		Чүри-Бураш авыл җирлегенең генераль планы
	Авыл җирлеге территориясе	Су белән тәэмин итү системасында су куллануны исәпкә алу узеллары	Оештыру	шт	-	+		Чүри-Бураш авыл җирлегенең генераль планы

1.10.2 Таблица

Канализация буенча чаралар исемлеге

№ п/п	Урнашкан урыны	Объектның атамасы	Чараның төре	үлчәү берәмлеге	Егәрлек	Гамәлгә ашыру сроклары		Чара чыганагы
						Беренче чират (2025 елга кадәр)	Исәпләү вакыты (2026-2040 еллар)	
ҖИРЛЕ (РАЙОН) ӘҺӘМИЯТТӘГЕ ЧАРАЛАР								
1	Чүри-Барыш авылы	Су бүлү челтәрләре	Яңа төзелеш	км	-		+	Чүри-Бураш авыл җирлегенең генераль планы
2	Танай-Турай авылы	Су бүлү челтәрләре	Яңа төзелеш	км	-		+	Чүри-Бураш авыл җирлегенең генераль планы
3	Авыл җирлеге территориясе	Автоном канализация системасы	Яңа төзелеш	шт	-		+	Чүри-Бураш авыл җирлегенең генераль планы

1.10.3 Таблица

Территорияләрне санитар чистарту буенча чаралар исемлеге

№ п/п	Урнашкан урыны	Объектның атамасы	Чараның төре	үлчәү берәмлеге	Егәрлек	Гамәлгә ашыру сроклары		Чара чыганагы
						Беренче чират (2025 елга кадәр)	Исәпләү вакыты (2026-2040 еллар)	
РЕГИОНАЛЬ ӘҺӘМИЯТТӘГЕ ЧАРАЛАР								
1	Авыл җирлеге территориясе	Каты көнкүреш калдыклары полигоны	Бетерү				+	Татарстан Республикасының территориаль планлаштыру схемасы
2	Авыл җирлеге территориясе	Чүп-чар төяү станциясе	Яңа төзелеш				+	Татарстан Республикасының территориаль планлаштыру схемасы
ҖИРЛЕ (ҖИРЛЕК) ӘҺӘМИЯТТӘГЕ ЧАРАЛАР								
3	Авыл җирлеге территориясе	Территорияне планлы-даими санитар чистарту	Оештыру	шт.	1	+	+	Чүри-Бураш авыл җирлегенең генераль планы
4	Авыл җирлеге территориясе	Контейнерлар	Оештыру	шт	9	+		Чүри-Бураш авыл җирлегенең генераль планы
5	Авыл җирлеге территориясе	Контейнерлар	Оештыру	шт	9		+	Чүри-Бураш авыл җирлегенең генераль планы

Tüşämä 1.10.4

Җылылык белән тәэмин итү буенча чаралар исемлеге

№ п/п	Урнашкан урыны	Объектның атамасы	Чараның төре	үлчәү берәмлеге	Егәрлек	Гамәлгә ашыру сроклары		Чара чыганагы
						Беренче чират (2025 елга кадәр)	Исәпләү вакыты (2026-2040 еллар)	
ҖИРЛЕ (РАЙОН) ӘҺӘМИЯТТӘГЕ ЧАРАЛАР								
Чаралар юк								

1.10.5 Таблица

Газ белән тәэмин итү буенча чаралар исемлеге

№ п/п	Урнашкан урыны	Объектның атамасы	Чараның төре	үлчәү берәмлеге	Егәрлек	Гамәлгә ашыру сроклары		Чара чыганагы
						Беренче чират (2025 елга кадәр)	Исәпләү вакыты (2026-2040 еллар)	
ҖИРЛЕ (РАЙОН) ӘҺӘМИЯТТӘГЕ ЧАРАЛАР								
1	Чүри-Барыш авылы	ГРПШ	Яңа төзелеш	шт.	-	+		Чүри-Бураш авыл җирлегенең генераль планы
2	Чүри-Барыш авылы	Газ белән тәэмин итү челтәрләре	Яңа төзелеш	км	-	+		Чүри-Бураш авыл җирлегенең генераль планы
3	Танай-Турай авылы	ГРПШ	Яңа төзелеш	шт.	-	+		Чүри-Бураш авыл җирлегенең генераль планы

№ п/п	Урнашкан урыны	Объектның атамасы	Чараның төре	үлчәү берәмлеге	Егәрлек	Гамәлгә ашыру сроклары		Чара чыганагы
						Беренче чират (2025 елга кадәр)	Исәпләү вакыты (2026-2040 еллар)	
ҖИРЛЕ (РАЙОН) ӘҺӘМИЯТТӘГЕ ЧАРАЛАР								
4	Танай-Турай авылы	Газ белән тәэмин итү челтәрләре	Яңа төзелеш	км	-	+		Чүри-Бураш авыл җирлегенең генераль планы

Tüşämä 1.10.6

Электр белән тәэмин итү буенча чаралар исемлеге

№ п/п	Урнашкан урыны	Объектның атамасы	Чараның төре	үлчәү берәмлеге	Егәрлек	Гамәлгә ашыру сроклары		Чара чыганагы
						Беренче чират (2025 елга кадәр)	Исәпләү вакыты (2026-2040 еллар)	
ҖИРЛЕ (РАЙОН) ӘҺӘМИЯТТӘГЕ ЧАРАЛАР								
1	Чүри-Барыш авылы	Трансформатор подстанциясе (ТП)	Яңа төзелеш	кВА	25,80	+	+	Чүри-Бураш авыл җирлегенең генераль планы
4	Авыл җирлеге территориясе	Трансформатор подстанциясе (ТП), көчәнеш 10(6)/0,4 кВ	Реконструкция	шт.	-	+	+	Чүри-Бураш авыл җирлегенең генераль планы
5	Авыл җирлеге территориясе	10(6) һәм 0,4 кВ электр тапшыру линияләре	Яңа төзелеш	км	-	+	+	Чүри-Бураш авыл җирлегенең генераль планы
6	Авыл җирлеге территориясе	10(6) һәм 0,4 кВ электр тапшыру линияләре	Реконструкция	км	-	+	+	Чүри-Бураш авыл җирлегенең генераль планы

1.10.7 Таблица

Аз токлы челтәрләр буенча чаралар исемлеге

№ п/п	Урнашкан урыны	Объектның атамасы	Чараның төре	үлчәү берәмлеге	Егәрлек	Гамәлгә ашыру сроклары		Чара чыганагы
						Беренче чират (2025 елга кадәр)	Исәпләү вакыты (2026-2040 еллар)	
ҖИРЛЕ (РАЙОН) ӘҺӘМИЯТТӘГЕ ЧАРАЛАР								
1	Авыл җирлеге территориясе	Телефон	Оештыру	шт.	88	+		Чүри-Бураш авыл җирлегенең генераль планы
ҖИРЛЕ (ҖИРЛЕК) ӘҺӘМИЯТТӘГЕ ЧАРАЛАР								
1	Авыл җирлеге территориясе	Кәрәзле элемтә база станциясе (БС)	БС-484 төзелеше	шт.	1	1		Чүри-Бураш авыл җирлегенең генераль планы

1.11. Территорияне инженер әзерләү чаралары

Таблица 1.11.1

№ п/п	Урнашкан урыны	Объектның атамасы	Чаралар атамасы	Чараның төре	үлчәү берәмлеге	Егәрлеге	Гамәлгә ашыру сроклары		Чара чыганагы
							1нче Чират	Исәпләү вакыты	
Җирле әһәмияттәге чара									
4	Авыл җирлеге территориясе		Куркыныч табигать процессларының күренешләренә Мониторинг	Оештыру			+	+	Чүри-Бураш авыл җирлегенең генераль планы
5	Авыл җирлеге территориясе		Район территориясен куркыныч табигый процесслардан саклау буенча чаралар эшләү	Оештыру			+	+	Чүри-Бураш авыл җирлегенең генераль планы

1.12. Гражданнар оборонасы чаралары, табигый һәм техноген характердагы гадәттән тыш хәлләрне кисәтү чаралары

Таблица 1.12.1

№ п/п	Урнашкан урыны	Объектның атамасы	Чаралар атамасы	Чараның төре	үлчәү берәмлеге	Егәрлеге	Гамәлгә ашыру сроклары		Чара чыганагы
							1нче Чират	Исәпләү вакыты	
Җирле әһәмияттәге чара									
1	Чүри-Бураш авылы территориясе	Сөйләм сирена урнаштыру (РСУ)	Хәбәр итү системасын булдыру,	Оештыру, яңа төзелеш	шт.	1	+	+	Чүри-Бураш авыл җирлегенең генераль планы
2	Авыл җирлеге территориясе	Ирекле янгын сагы	Янгын куркынычсызлыгын тәэмин итү	Оештыру	шт.	1		+	Чүри-Бураш авыл җирлегенең генераль планы
3	Авыл җирлеге территориясе	Янгын пирсы	Янгын пирсы төзелеше	Яңа төзелеш	шт.	2	+	+	2014-2024 елларга Татарстан Республикасында халыкны һәм территорияләрне гадәттән тыш хәлләрдән яклау, янгын куркынычсызлыгын һәм су объектларында кешеләр иминлеген тәэмин итү " дәүләт программасы" (ТР Министрлар Кабинетының 2013 елның 2 ноябрендәге N 837 карары)

№ п/п	Урнашкан урыны	Объектның атамасы	Чаралар атамасы	Чараның төре	үлчәү берәмлеге	Егәрлеге	Гамәлгә ашыру сроклары		Чара чыганагы
							1нче Чират	Исәпләү вакыты	
4	Авыл җирлеге территориясе		Куркыныч табигать процессларының күренешләренә Мониторинг	Оештыру			+	+	Чүри-Бураш авыл җирлегенең генераль планы
5	Авыл җирлеге территориясе		Район территориясен куркыныч табигый процесслардан саклау буенча чаралар эшләү	Оештыру			+	+	Чүри-Бураш авыл җирлегенең генераль планы